דאם בית המקדש

מצב ירושלים

אין די צוויי ספרים ווערט בעשריבען אוג ערקלערט אויף ריכטיג די הייליגע שטאדט ירושלים, אוג אללע הייליגע געגענשטאנדען פון אזוזער פאטער לאנד, אויך אללע כלים פון בית המקדש די געווינכט פון גאלד אוגד זילבער אוגד אבנים טובות אוגד די קינצטשטיקען וואס איז נעווענען אין ערדער כלי אוים ג'ארביים, אוגד די געהיימע מויערען, ועלכע ירושלים האט געהאט אונטער די ערד.

ערשטער טהייל.

הוצאת „אמונה פאבלישינג"
142 RODNEY STREET
BROOKLYN, N. Y. 11211

הקדמה

דָּאס סֵפֶר עֶנְטְהַאלְט דִּיא בֶּעשְׁרַייבּוּנְג פּוּן דֶּער שְׁטָאדְט
יְרוּשָׁלַיִם וְוִיא אַזוֹי דִּיא שְׁטָאדְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז גֶעוֶוען פַּאר 2638
יָאהְר אוּנ אַלֶּע הַיילִיגֶע גֶעגֶנְדֶע. אוּנ דָּאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָואס
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע״ה הָאט גֶעבּוֹיעט. אִין דָּאס צְוַוייטֶע בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
וָואס דֶּער קֶעניג הוֹרְדוֹס הָאַשְׁקְלוֹנִי הָאט עֶרְנֵייעט אוּנ אַלֶּע
בֵּלִים פּוּן דֶּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִּיא טַיילֶע אַרְבַּייט פּוּן דִּיא
כֵּלִים. אוּנ צוּ וָואס מֶען הָאט יֶעדֶע כֵּלִי בֶּעניצְט. אוּנ דָּאס גֶעוִוינְט
פּוּן דֶּעם גָּאלְד פּוּן דִּיא כֵּלִים. אוּנ דִּיא קְלֵייד֫ער פּוּן דִּיא כֹּהֲנִים
אוּנ דֶּער שְׁטָאף מִיט דֶּעם גָּאלְד וָואס אִיז גֶעוֶוען גֶעשְׁטִיקְט
אִין דִּיא קְלֵייד֫ער. אוּנ דָּאס מִיסְטֶער פּוּן יֶעדֶען קְלֵייד יֶעקְסְטִיר
אוּנ צוּ וָואס אוּנ וָוען מֶען הָאט יֶעדֶעם קְלֵייד בֶּעניצְט. אוּנ דִּיא
טַיילֶע שְׁטֵיינֶער פּוּן דֶּעם חוֹשֶׁן וְאֵפוֹד וָואס דֶּער כֹּהֵן גָּדוֹל
הָאט גֶעטְרָאגֶען. יֶעדֶער שְׁטֵיין אִיז יֶעקְסְטִיר בֶּעשְׁרִיבֶּען. וְוִיא יֶעדֶער
שְׁטֵיין הֵייסְט. אוֹיךְ אַלֶּע שְׁפְּרַאכֶען. אוּנ וְוִיא מֶען בֶּעקוֹמְט דִּיא
שְׁטֵיינֶער. אוּנ דִּיא אֵייגֶענְשַׁאפְט וָואס יֶעדֶער שְׁטֵיין הָאט אִין
זִיךְ. פּוּן יֶעדֶען שֵׁבֶט יֶעקְסְטִיר. אוּנ דִּיא קְרַייטֶער פּוּן דִּיא
קְטוֹרֶת וָואס דֶּער כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט מַקְטִיר גֶעוֶוען אִין בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ. יֶעדֶעם קְרַייטֶער וְוִיא מֶען בֶּעקוֹמְט עֶס אוּנ וְוִיא מֶען
רוּפְט עֶס אִין אַלֶּע שְׁפְּרַאכֶען. אוּנ צוּ וָואס יֶעדֶעם קְרַייטֶער
וְוִירְד בֶּענוּצְט. אוּנ דִּי גֶרֶעסְטֶע וואוּנְדֶער וָואס מֶען הָאט גֶעוֶוען
פּוּן דִּיא קְטוֹרֶת. אוֹיךְ וְוִירְד בֶּעשְׁרִיבֶּען אַלֶּע כֹּהֲנִים וָואס זֶענֶען

נָעוּעהן פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן בִּיז דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרוּב נָעוָואָרין.
אוּנ וָואס עֶם דָאט זִיךְ פַּאסִירְט מִיט דִיא יוּדֶען בִּיז טִיטוּס קֵייסָער
פון רוֹים הָאט דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִיט דָער שְׁטָאדְט יְרוּשָׁלַיִם
חָרוּב נָעמַאכְט. דָאס אַלֶּעס הָאב אִיךְ אַרוֹיס נָענוֹמֶען פון שַׁ"ס
זִפּוֹסִקִים רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים. אוּנ אוֹיס עֶנְגְלִישׁ פְּרַאנְצָאזִישׁ
שְׁרִיפְטֶען אִיבֶּער הוֹיפְט בִּין אִיךְ וָעלְכֶּסְט פִּיעֶר מָאהל נָעוָועהן
אִין רוֹים אוּנ הָאב אַלֶּעס אַרוֹיס נָענוֹמֶען פון דִיא בֶּעשְׂרַייבוּנְגֶען
פון יוֹסֵף בֶּן גוּרְיוֹן הַכֹּהֵן. אוּנ פון דִיא שְׁרִיפְטֶען פון דִיא
נָעזַאנְדֶטֶע וָואס דָער קָעגְנִיג הַלְמֵי פון מִצְרַיִם הָאט נֶעשִׁיקְט
מֶען זָאל אַלֶּעס בֶּעשְׂרַייבֶּען. הָאב אִיךְ דָאס אַלֶּעס בֶּעשְׂרִיבֶּען
אוֹיף אַיין רַיינֶער שְׁפְּרַאכְע עֶם זָאל יֶעדֶער קֶעגֶען פַּאר שְׁטַיין.
אוּנ יֶעדֶער זָאל זֶעהֶן אוֹיף וָואס מִיר הָאבֶּען צוּ קְלָאגֶען וָואס מִיר
הָאבֶּען פַּאר לוּירֶען.

דער אונטערגאנג פון ירושלים מיט דעם בית המקדש ראשון ושני.

1) דאס דריי מוערן נאם רינגלען ארום דאס שטאדט ירושלים מיט דאס צוועלף טויערן. 2) דאס שטאטור דוד פון דרום ווייט מיט פייער-שפריץ פון מונד אין פינגערשפיצין פאר דעם פייגד. 3) די שטאטור אברהם פון צפון ווייט דאס זעלבע פאר דעם פייגד. 4) די הויפטפלאטץ מיט דאס שטאדט ירושלים. 5) דער פלאטץ ציון מיט דעם ערשטען געביידע מיט דאס שטוהל פון שלמה המלך ע"ה מיט דאס ואפען צו דער נעשיידטע די צוויי פרויען מיט די צווייי קינדער. 6) דער מורם דוד. 7) דער טורם ציון. 8) דער קאנגליכע פאלאסט מיט דעם נעריכט-ואל אין דער וארטואל מיט דעם נרויסען נארטען (פארארים נענאנט). 9) דער קאנגליכע טורם אין די צימאדעלע פון בתיה די טאכטער פון פרעה. 10) דער פאלאסט פון דער קאנגען בתיה. 11) דער אוואטישער נארטין פון דער קאנגען בתיה אינגען פאלאסט. 12) דאס קלינקען פיר די פריסטערסקפרויען. 13) דאס בריק ואס מען האט נעפיהרט ואסער אין טעמפעל ארין. 14) די בריק ואס האט נעפיהרט צו דער האנדעלם נאסע. 15) דער פאלאסט דעם קאנינג הורדום. 16) דער טורם אנטיוכום. 17) פאלאסט דעם רוימישען קאנסולם. 18) טורם פון דעם רוימישען פרינץ אנטוניוס מארקום. 19) דאס בריק ואס פיהרט צום טורם פון אנטוניוס מארקום. 20) דאס קונסטבריקע ואס צום אליוועבערג פיהרט צום צוועקע דעם ראטהען אפפער. 21) דער בארג מוריה מיט דער קונסט-מויער ארום פון דאס נרויסע שטייער צו פירציג אייללן הויך. 22) דאס שטינען מיט די בריקע ואס צו דער ויסטע יריעל פיהרט צום צוועקע דעם ציג לעזאזל פיהרט אום יום כפור. 23) די קאראלעבריקע מיט א נאלדענעם נאס פון קאניגליכען פאלאסט ואס צום טעמפעל פיהרט.

24) דִי אַנְקוּפְטַהאלְטֶע אוּיף דָעם בַּאדְג מוּרְזָה פִּיר דָעֶן קָאנִיג שְׁלֹמֹה פּוּן דָעֶר קָארָאלְטֶענְבְּרִיקְקֶע. 25) דְרַייא שַׁאנְצֶען אוּיף דָעם בַּאדְג מוּרְזָה צוּ שִׁיצֶען דָעם טָעמְפֶּעל פִּיר דָעם פַּיינְד, אוּן דִי וַואסְעֶרְלַייטוּנְג פִּיר נָעבְּרוּיךְ צוּם טָעמְפֶּעל. 26) דִי מוּיעֶר (חוֹמַת הַר הַבַּיִת) מִיט פִּינְף מוּיעֶרְן אוּנְד נָאלְדֶענֶע נָאלְדֶערְצֶען מִיט בְּרִילַאנְטֶענֶע שַׁייבִּין, פֶּענְסְטֶער מִיט נָאלְדֶענֶע רַאמֶען אוּנְד וַויסֶע מַארְמָאר זֶיילֶען מִיט גָאלְדֶענֶע קַאפִּיטֵאלֶען טִיט פָּעֶר־שִׁיעֶנֶע צִימְמֶערְן (לִשְׁכוֹת). 27) דָאם נָאלְדֶענֶע מוּעֶר שׁוּשַׁן מִיט דִיא אוֹיסְגָעשְׁנִיצְטֶע שְׁמָאדְט אִיבֶּער דָעם מוּיעֶר. 28) דִיא צְוַוייא זִילְבֶּערְנֶע מוּיעֶרְן חוּלְדָה גְעֶנאנְט. 29) דָאם קְרִיסְטַאהל מוּיעֶר קִיפּוֹנִיוֹת גָענַאנְט. 30) דִי אֶבֶּרְצִיטֶמֶערְן אִיבֶּער דִיא מוּיעֶר פִּיר דִי פְּרִיסְטֶער, לָעוִויטֶן וָואס דָעם טָעמְפֶּעל הִיטֶן. 31) דִיא אִינְוַוייניגְסְטֶער מוּיעֶר פּוּן הַר הַבַּיִת מִיט דִיא לָאשֶׁען אוּנְד בָּענְק פִּיר דִיא אַלְטֶע לֵיוִיט צוּם וִיטְצֶען. 32) דִיא לָאמְפֶּען אִין חָצֵר הַבַּיִת וָואס זַיי הָאבֶּען בֶּעלַייכְטֶט דִיא נַאנְצֶע שְׁטָאדְט יְרוּשָׁלַיִם דִיא צְוַוייטֶע נַאכְט סוּכּוֹת. 33) דִי אָפֶּענֶע הַאלֶּע אִין חָצֵר צוּם פֶּערְבְּרֶענֶען אַיין אָפְּפֶער וָואס אִיז טָמֵא גָעוָוארֶען (בֵּית הַבִּירָה גָענַאנְט). 34) דִיא הַאלֶּע פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע קָלַאסְטֶע סַנְהֶדְרִין. 35) דָאס בֶּעט־הוּיז וָואס דָאס פָּאלְק הָאבֶּן דָארְט דָעם מָארְגֶענְס קְרִיאַת שְׁמַע גָעזָאגְט (בֵּית הַכְּנֶסֶת גָענַאנְט). 36) דִיא מְרֶעפֶּין וָואס הָאבֶּען אַרוּיף גֶעפִּירְט אִין דִיא פְּרוֹיעֶן הַאלֶּע. 37) דִיא נָאלְדֶענֶע נַאלֶּערְיֶען אִיבֶּער דִיא פְּרוֹיעֶן הַאלֶּע וָואס דִיא פְּרוֹיעֶן דָארְט דִיא צְוַוייטֶע נַאכְט סוּכּוֹת גֶעשְׁטַאנְדֶען זִינְד. 38) דִיא פִּיער הַאלֶּען אוּנְד דִיא פְּרוֹיעֶן הַאלֶּע (חֲצֵרוֹת קְטוֹרֶת גְענַאנְט). 39) דִיא צְוַוייטֶע קָלַאסְטֶע סַנְהֶדְרִין אִין עֶזְרַת נָשִׁים. 40) דִיא טָרָאהן הַאלֶּע וָואס דָער קָענִיג אַיין מָאהל אִין זִיבֶּען יָאהר שְׁמִיטָּה דָיא פַּרְשָׁה פְּארְגֶעלֶעזֶן הָאט. 41) דִיא פִּינְפְצֶעהן טְרֶעפֶּין וָואס מָען הָאט פִּינְפְצֶעהן קַאפִּיטֶל תְּהִלִּים גֶעזוּנְגֶען אוּן גֶעשְׁפִּיעלְט. 42) דְרַייא הַאלֶּען אוּנְטֶער אַיין דַאךְ וָואס אוֹיבֶּען זִינְד קִינְסְטְלֶערִישֶׁע מְקָנֶה פִּיר דָעם

כּהֲן גָּדוֹל אָוִיף יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַרַיין צוּ נַיין (בֵּית הַפָּרָוֶת).
48) דִּיא נְרוֹסָע הַאלְטָע בֵּית הַמוּקְד מִט דִּיא פִּיעֶר אִינְעְוויניגְסְטָע קְלַיינָע הַאלְטָן. 44) דִּיא מוּיָער אַרוּם דָּעם טָעמְפָּעל מִט דִּיא זִיבָּן טוּיערָן אוּנְד דְרַייצָעהן טִיערָן מִט דְרַייצָעהן פְּרוּכְתִין אוּנְד נָאלְד נָאלְדָעריָן. 45) דָּאם עָרְשְׁטָע טוּיער פּוּן נָחוֹשֶׁת הָמוּרָט (נִיקָנוֹר גָּע-נַאנְט). 46) דְרַייא טוּיעִרְן פּוּן דְרוֹם זַיִט פּוּן דִּיא עֲזָרָה מִט דִּיא פָּארְהַאלְטָן. 47) דֶּער פָּארְפַּלַאטְץ פַּאר דָּעם מוּיער מִט דִּיא גָּע-פָּלָאכְטָענָע גַאלְדָעריָע (חֵיל וְסוֹבֵב גָּענַאנְט). 48) דֶּער צְוויִיטָער טְהַייל אִין טָעמְפָּעל עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל גָּענַאנְט). 49) דֶּער דְרִיטָער טְהַייל אִין טָעמְפָּעל (עֶזְרַת כֹּהֲנִים גָּענַאנְט). 50) דָּאם שְׁעכְטּ-הוּיז מִט דִּיא אַכְט זַיילָן אוּיף צוּ הָעבָּן דָּאם פְּלַייש פּוּן דִּיא קָרְבָּנוֹת. 51) דִּיא אַכְט מַארְמַארְטִישָׁעִן אָפּ צוּ אַרְבַּייטָן דָּאם פְּלַייש פּוּן דִּי קָרְבָּנוֹת. 52) דָּאם שְׁטַיינֶערְנֶע מִזְבֵּחַ וָואם מָען דָּאט מַקְרִיב גֶּעוֶוען קָרְבָּנוֹת. 53) דֶּער יַם הַנְחוֹשֶׁת אוּיף דִּיא צְוועלְף אָקְסָען וָואם פּוּן דִּיא מַאהלֶער דָּאט גָּעריגָען וואסָער אוּנְ עֶם הָאבָּען זִיךְ גָּעוואשָׁען צְוועלְף כֹּהֲנִים אוּיף אַיין מָאהל. 54) דִּיא טָרָעפִּין וָואם הָאבָּען צַרוּיךְ גֶּעפִּידָרְט אִין אוּלָם אַריין. 55) דִּיא נְרוֹסָע אָפְנוּנְג פּוּן דֶּם אוּלָם מִט פִּיעֶר טִיעָרָן אִין הֵיכָל אַרַיין. 56) דָּאם הֵיכָל אִין דָּאם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִט דִּיא אַכְט אוּנְ דְרַייסִיג תָּאִים. 57) דֶּער בְּרַיילַאנְטָענֶער קָאמְפּוּם וָואם הֵילְנִי הַמַּלְכָּה הָאט גָּעשֶׁענְקְט שְׁטַאטט אַיין זוּנְן זַיינֶער (גִּבְרֶשֶׁת וָהָב נוֹצֵץ גָּענַאנְט). 58) דֶּער נָאלְדֶענֶער דַאךְ פּוּן הֵיכָל מִט דֶּם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִט שְׁפִּיצָן דָּאם דִּיא פַּייגֶעל זָאלָן דֶּם דַאךְ נִישְׁט פַּאר אוּנְדַיינִגָן (כַּלְיָא עוֹרֵב גָּענַאנְט). 59) דִּיא גָּאלְדֶענֶע גַאלְלֶעריָע פּוּן דֶּם אוּלָם מִט שְׁפִּיצָן, אוּיךְ פָּאר דִּיא פַּייגֶעל. 60) דָּאם אוּיס עֶרְווֶועהלְטֶע אָרְט מִט דֶּם כֹּהֵן גָּדוֹל וָואם עֶר הָאט פַּאר בְּרֶענְט דִּיא פָּרָה אֲדוּמָה.

דָּאם אַלֶּעם הָאבּ אִיךְ אַרוּיס גָּענוּמָען פּוּן פֶּערְשִׁיעדֶענֶע שְׁרִיפְ-

טָען אִיבער הויפּט זון מאנוסקריפּטען פון וַאטיקאן אוּן הָאב רָאס אַלעם פון פָּערשיעדענע מאָטָעריאַלען דורך קינסטלערישע הענדע דאַרשטעלען לאָסען. נישט דורך אײַן פֿערנעאָסָערונגם נאָר צוא זעהען, נאָר אַיין נאטירליכעם געבּיידע וועלכעם איז 9 יאהרע גע־ארבּייטעט האבּע, אוּנד 4 מאהל רוים בּעזוכט וועגען די מאנוסקריפּטען אין וואטיקאן קענען צו לערנען, אוּן דיא אַלע צוא זאמען גענאמעלטע שריפּטען האב איך אין העבּראישער אויך אין דייטשער שפּראכע אײַן וועלק הערוים גענעבּען. אויך האבּע איך מיין געבּיידע פאטאגראפיש אבּצייכנען לאסען אוּנד דיא בּילדער אין נאטירליכע פארבּען אַרוים גענעבּען וועלכע דיא אַלע גרויסע געלעהרטע פאן דער יעצטיגער צייט וועלכע דיא געבּיידע אוּנד דאם מאנוסקריפּט בּייא מיר גענעהען האבּען אוּנד מיט מיר געשפּראכען, דיא האבּען מיר שריפּטליך איהרע צו שטימונג גענעבּען. איך בין אין דער זיכערער האפנונג, וועלכער מיין ווערק לעזען ווירד אוּן די בּילדער אנזעהען, זא ווירד דאם איהם געוויס אײַן גראסעם פֿערנעגיגען מאכען.

יהושע יוסף כלבו אוים וואַרשוי.

פֿערפֿאסער פֿאַן דער ערשטען בערימטעסטען ארכעלאָגישען אויסשטעללונג.

1.

איבערזעטצט פֿאַן דיא שריפּטען פֿון דיא נעוואַנדעטע פֿאַן עגיפּטען.

דיא נעוואַנדעטע פון עגיפּטען האבּען איהרען קענינ תַלמי פון עגיפּטען געשריבּען. אזוי ווּיא מיר האבּין נירייזט. האבּין מיר נישטראפין אײַן שטאט וואם זיא הייסט דיא גרוסע שטאט ירושלַים לויט ווּיא מיר האבּען דיא שטאט בּעטערקט אין דיא שטאדט

גרויס 40 קוואדראט מיילן. איהרע הויפט פלעטצע מיט איהרע באסטן וינד געבויעט אויף בערגע. דיא שטראסטן אונ דיא גענגע שלים זיך הערום דער באנצער שטאדט. אויך וינד דיא גענגע מיט פיעלע טרעפפע גמאכט איינע אונטער דער אנדערע דאמיט מען זאל קענען גיהרין גיהרינגער אונ העכער. עקסטרא איז געוועהן גענגע פיר דיא וואס זענען געוועהן אפ געהיט פון טומאה דאמיט זייא זאלען זיך ניט אן רירן מיט די מענשען וואס זענען ניט געוועהן אפ געהיט לויט יודישע געזעצע.

2.

דיא שטאדט ירושלים מיט איהרע שטראסען. אללע גרויסע מויערן. הויכע טורמען. אונד דיא טויערן וואס שלמה המלך עליו השלום האט געבויעט.

דער 1. טויער האט געהייסען שער אברהם. דאס הייסט דער טויער פון אברהם. ווייל השם יתברך האט איהם געבאטין ער זאל אווענק גהען פון זיין פאטער הרח. איז ער דאס ערשטע מאהל גקומען קיין ירושלים איז ער אריין גענאנגען אין דער שטאדט אויף דעם ארט אונ האט גהייליגט דיא באנצע שטאדט. איבער דעם האט שלמה המלך ע״ה גערופען דעם טויער שער אברהם.

דער 2. טויער האט גהייסען שער דוד ווייל אויף דעם ארט איז שמואל הנביא דאס ערשטע מאהל גקומען צו דוד המלך ע״ה אונ האט איהם נבואות גזאגט אז עס וועט גבויעט ווערן איין בית המקדש אונ עס וועט אן גערופען ווערין בית דוד אזוי האט ער גלייך גשיקט צו ארונה היבוסי ער זאלל איהם דעם פלאטץ מיט דעם באורג מוריה פאר קויפען. האט ארונה ניט גוואלט פאר קויפען. אזוי האט דוד המלך מיט איהם קריג גפיהרט אונ האט דעם פלאץ מיט דעם באורג מוריה ערפאכט אונ האט אויף גשטעלט איין גרויסען טהורם אויף איין אנדענקען אונ האט איהם גערופען מגדל דוד אונ האט באלד גהייליגט

דיא נאנצע שטאט. איבער דעם האט שלמה המלך ע״ה נערופען דעם טויער שער דוד.

דער 3. טויער האט געהייסען שער ציון ווייל אויף דעם ארט האט דוד המלך ע״ה געקויפט דעם פלאטץ ציון פון ארונה יבוסי האט שוין יעצט פאר איהם פורכט געהאט אזוי האט ער איהם דעם פלאץ ציון פאר קויפט פיר פיל נאלד דאמאלם האט מען ניט געשריבען קיין קאנטראקטען נאר עס איז געווען דער מנהג דער וואס האט געקויפט איין פלאטץ האט נלייך געמוזט אויף בויען אייגע געביידע. אזוי האט דוד המלך ע״ה איין נייעם מהורם אויף געבוועט פאר איין צייכען. אוג האט איהם נערופען מגדל ציון. אוג האט באלד דאס ארט מיט דער נאנצער שטאדט געהיילינט. איבער דעם האט שלמה המלך ע״ה נערופען דעם טויער שער ציון.

דער 4. טויער האט געהייסען שער יחושפט. ווייל אויף דעם ארט צו טיילען זיך דיא טאהלען. פון איין זייט איז דער טאהל יהושפט. אין דער אנדערער זייט נעהט איין וואסער וואס עס הייסט נחל קדרון. איבער דעם האט שלמה המלך ע״ת דעם טויער נערופען שער יחושפט.

דער 5. טויער האט געהייסען שער השבטים. ווייל אויף דעם ארט האט יהושע דאס לאנד צו טהיילט צו דיא 12 שבטים על פי גורל, וואס דער גורל האט ארוים געשריבען איז בין פון דעם שבט אוג יחושע האט געהיילינט דאס ארט מיט דער נאנצער שטאט. איבער דעם האט שלמה המלך ע״ה נערופען דעם טויער שער השבטים.

דער 6. טויער האט געהייסען שער העמודים. ווייל אויף דעם ארט האט מען נעבראכט דאס טייערע האלץ אויף דיא צווייא נרויסע זיילען וואס זענען געווארן אין בית המקדש. איין זיילע האט געהייסען יכין. אוג דיא אנדערע האט נעהייסען בועז. אוג אויף דעם ארט האט מען דיא זיילען נעארבייט. אויף איז

בַּייא דָעם טוֹיֶער גֶעמַאכְט צְוַוייא זַייַלְן. אוֹיף אֵיין אַנְדָעֶנְקְען. אוּן מָען הָאט דָאס אָרְט אוּן דִיא נַאנְצֶע שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם גֶעהַיילִיגְט. אִיבֶּער דָעם הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע״ה דָעם טוֹיֶער גָערוּפֶען שַׁעַר הָעַמּוּדִים.

דָער 7. טוֹיֶער הָאט גֶעהַייסֶען שַׁעַר הָאֲרָיוֹת. וַייל אוֹיף דָעם אָרְט הָאט דָניֵאל ע״ה גֶעבֶעטֶען צוּ גָאט בָּרוּךְ הוּא וָוען דָער מֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַר הָאט אִיהם גֶעהַייסֶען וַוארְפֶען אִין לַייבֶּען, אוּן דָער גָאט אֲשֶׁר אִיז גִיבּוֹר נִיצוֹל גֶעוָוארָען פוּן דִיא לַייבֶּען. אִיז עֶר גֶעקוּמֶען אוֹיף דָעם אָרְט אוּן הָאט דָאס אָרְט מִיט דָער נַאנְצֶער שְׁטָאט גֶעהַיילִיגְט. אִיבֶּער דָעם הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ דָעם טוֹיֶער גָערוּפֶען שַׁעַר הָאֲרָיוֹת.

דָער 8. טוֹיֶער הָאט גֶעהַייסֶען שַׁעַר שְׁכֶם. וַייל אוֹיף דָעם אָרְט הָאבֶּען דִיא בְּרִידֶער שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אִין אֵיין הַיִיל אוּנְטֶער דָער עֶרד בֶּעהַאלְטֶען דָאס גָאלְד אוּן זִילבֶּער וָואס זַייא הָאבֶּין עֶרְאָבֶּערְט פוּן דָער שְׁטָאט שְׁכֶם. וָוען זַייא הָאבֶּען זַייא אוֹים גֶעהַרְגֶעט פַּאר זַייֶער שְׁוָועסְטֶער דִינָה. אוּן הָאבֶּען דָאס אָרְט אוּן דִיא נַאנְצֶע שְׁטָאט גֶעהַיילִיגְט אוּן דָאס גָאלְד אוּן זִילבֶּער הָאבִּין זַייא מַקְדִּישׁ גֶעוָועהן אוֹיף אֵיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ ע״ה הָאט דָאס אוֹיף גֶעגְרָאבֶּען. אוּן הָאט דָאס גָאלְד אוּן זִילבֶּער בֶּעהַאלְטֶען צְווייֶשֶׁען דָעם גָאלְד וָואס נִיהֶערְט צוּא דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אִיבֶּער דָעם הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם דָעם טוֹיֶער גָערוּפֶען שַׁעַר שְׁכֶם.

דָער 9. טוֹיֶער הָאט גֶעהַייסֶען שַׁעַר הַמַּיִם. וַייל אוֹיף דָעם אָרְט הָאט מָען גֶעגְרִינְדֶעט דִיא מַאשִׁינֶען פוּן דָער וָואסֶערְלַייטוּנְג וָואס אִיז גֶעוָועזֶען אִין דָער נַאנְצֶער שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם אוּן אוּנְטֶער דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אַזוֹי וִויא אִיךְ וָועל וַייטֶער שְׁרַייבֶּען בַּייא דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הָאט מָען דָאס אָרְט אִין דִיא נַאנְצֶע שְׁטָאט גֶעהַיילִיגְט. אִיבֶּער דָעם הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע״ה דָעם טוֹיֶער גָערוּפֶען שַׁעַר הַמַּיִם.

דָּער .10 טוֹיֶער הָאט נֶעהַייסֶען שַׁער יְכָנְיָה. וַויל דֶּער קֶעניג יְכָנְיָה אִיז נֶעקוּמֶען דָּאס עֶרשְׁטֶע מָאל קֵיין יְרוּשָׁלַיִם. אִיז עֶר נֶעקוּמֶען בִּיז דֶעם אָרְט. אוּן הָאט וַוייטֶער נִיט נִיקֶענְט נֶעהַן. אוּן עֶר הָאט נֶעמוּזְט צוּריק קֶעהרֶן. הָאט מֶען דָּאס אָרְט מִיט דֶער נַאנְצֶער שְׁטָאט נֶעהַיילִיגְט. אִיבֶּער דֶעם הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע״ה דֶעם טוֹיֶער נֶערוּפֶען שַׁער יְכָנְיָה.

דָּער .11 טוֹיֶער הָאט נֶעהַייסֶען שַׁער יָפוֹ. וַויל דִי טָאהלִין נֶעבֶּען דֶעם טוֹיֶער זֶענֶען נֶעווֶען זֶעהר שֵׁיין. אוּן זֶעהר גוט. הָאבֶּען אַלֶע יוּדֶען נָאר נֶערוּהט בַּייא דֶעם טוֹיֶער. אוּן וַויל דֶער שָׁאטִין אִיז נֶעווֶען זֶייער נֶעשְׁמַאק אוּן זֶייער גוט. הָאבִּין זַייא דֶעם טוֹיֶער צוּם שֶׁענְסטֶען פַּאר צִירְט אוּן הָאט דָּאס אָרְט אוּן דִיא נַאנְצֶע שְׁטָאט נֶעהַיילִיגְט. אִיבֶּער דֶעם הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע״ה דֶעם טוֹיֶער נֶערוּפֶען שַׁער יָפוֹ.

דָּער .12 טוֹיֶער הָאט נֶעהַייסֶען שַׁער הַפִּכּוֹרוֹת. וַויל אוֹיף דֶעם אָרְט הָאט יַעֲקב אָבִינוּ ע״ה אָפּ נֶעקוֹיפְט דִיא בְּכוֹרָה בַּייא זַיין בְּרוּדֶער עֵשָׂו פַּאר דִיא אוֹיס נֶעזָאטֶענֶע אַרְבִּים. הָאט יַעֲקב אָבִינוּ ע״ה בַּאלד דָּאס אָרְט מִיט דֶער נַאנְצֶע שְׁטָאט נֶעהַיילִיגְט. אִיבֶּער דֶעם הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם דֶעם טוֹיֶער נֶערוּפֶען שַׁער הַפִּכּוֹרוֹת.

3.

דִיא נַאסֶען פוּן יְרוּשָׁלַיִם. אוֹיס דֶער בֶּעשְׁרַייבוּנְג פוּן נַדְבַן הָרוֹמִי. דִיא נַאסֶען וָואס זֶענֶען אִין דֶער תֵּיבָה אִיז נֶעווֶען 9 אוּן דִיא נַאסֶען וָואס זֶענֶען אִין טָאהלֶן זֶענֶען נֶעווֶען 2636 נֶעהַייסֶען הָאבֶּען זַייא נָאךְ דֶעם אַלֶף בֵּית אוּן נָאךְ דֶעם אַ״ת בַּ״ש.

דִיא .1 נַאסֶע הָאט נֶעהַייסֶען רְחוֹב הָעֶלְיוֹן, דִיא נַאסֶע אִיז נֶעווֶען דִיא הֶעכְסטֶע נַאסֶע פוּן נַאנְץ יְרוּשָׁלַיִם, אִיבֶּער דֶעם הָאט מֶען דִיא נַאסֶע נֶערוּפֶען רְחוֹב הָעֶלְיוֹן דָּאס אִיז טַייטְש אַיבֶּערְשְׁטֶע נַאסֶע.

דיא 2. נאסָע הָאט געהייסען רחוב הָעסָקים, אין דער נאסָע איז געווען איין אָרט עקסטיר וואס אַלע געשעפטין פון דער נאנצער וועלט האבן געמוזט דארטין געשלאסען ווערדן. איבער דעם הָאט מען דיא נאסָע גערופען רחוב הָעסָקים דאס איז טייטש נאסָע פון געשעפטין.

דיא 3. נאסָע הָאט געהייסען רחוב הבשָמים אין דער נאסָע איז געווען דער האנדעל פון בשָמים, פון דער נאנצער וועלט אז מען איז געקומען קיין ירושלַים האנדלען בשָמים. הָאט מען נאר דארט געהאנדעלט, איבער דעם הָאט מען דיא נאסָע גערופען רחוב הבשָמים, דאס איז טייטש נאסָע פון בשָמים.

דיא 4. נאסָע הָאט געהייסען רחוב החתנים, אין דער נאסָע איז געווען עקסטרע גבייד[ען] אויף חתונות צו מאכן רייכע אוג ארעמע בלות אוג חתנים הָאט מען אללע דארט חתונה געמאכט, איבער דעם הָאט מען דיא נאסָע גערופען רחוב החתנים דאס איז טייטש נאסָע פון חתונות.

דיא 5. נאסָע הָאט געהייסען רחוב הירקות. אין דער נאסָע איז געווען דער גרוסער מארק פון אללע גרינצייג. איבער דעם הָאט מען דיא נאסָע גערופען רחוב הירקות דאס איז טייטש נאסָע פון גרינצייג.

דיא 6. נאסָע הָאט געהייסען רחוב האורחים. אין דער נאסָע איז געווען עקסטרע הייזער וואס אללע אורחים פון דער נאנצער וועלט וואס זענען נעקומען קיין ירושלַים זענען זייא דארט איינגעשטאנען מען הָאט זייא געגעבן בעט־צייג מיט אללער בעדינונג אומזאנסט, לויט יודישער געזעטצע הָאט מען גיט בעדארפט צו נעמען נעלד, איבער דעם הָאט מען דיא נאסָע גערופען רחוב האורחים, דאס איז טייטש נאסָע פון אורחים.

דיא 7. נאסָע הָאט געהייסען רחוב השמחות. דיא נאסָע איז געווען נעבן בית עלמין. אז מען איז צוריק נעגאנגען פון

דָעם בֵּית עֹלְמִין, הָאט מָען אוֹיף דָער נַאסְטָע נָעמַאכְט דִיא שׁוּרָה וָואס דָער אָבֵל ר״ל נָעהט דוּרְךְ נָאךְ הַלְוָיַת הַמֵּת, אִיבֶּער דָעם הָאט מָען דִיא נַאסְטָע נָערוּפָען רָחוֹב הַשְׁמָחוֹת מִיר זָאלֶען הָאבֶּען פְּרֵייד.

דִיא 8. נַאסְטָע הָאט נָעהֵייסָען רָחוֹב הַקְּדָרִים דָאךְ אִיז נָעוֶוען דָער הַאנְדָעל פוּן אַלֶע טֶעפֶּער, אִיבֶּער דָעם הָאט מָען דִיא נַאסְטָע נָערוּפָען רָחוֹב הַקְּדָרִים. דָאס אִיז תַּייטְש נַאסְטָע פוּן טֶעפֶּער.

דִיא 9. נַאסְטָע הָאט נָעהֵייסָען רָחוֹב הַדָּנִים. אִין דָער נַאסְטָע אִיז נָעוֶוען דָער גְרוֹסָער מַארְק פוּן פִּישׁ, אִיבֶּער דָעם הָאט מָען דִיא נַאסְטָע נָערוּפָען רָחוֹב הַדָּנִים. דָאס אִיז תַּייטְש נַאסְטָע פוּן פִּישׁ.

4.

ווירד פאָר נעשטעלט דאָס הויז וואָס מען האָט אויף נענומען דיא עדות לקידוש החודש.

אִין דָעם הוֹיז וָואס מָען הָאט דִיא עֵדוּת אוֹיף גֶענוֹמֶען לְקִידּוּשׁ הַחוֹדֶשׁ זָענֶען גֶעזֶעסֶען אַטְהַיל פוּן דִיא סַנְהֶדְרִין וואו זַייא הָאבֶּען אוֹיף גֶענוֹמֶען דִיא עֵדוּת וָואס זָענֶען גֶעקוֹמֶען זָאגֶען אַז זַייא הָאבֶּען גֶעזֶעהֶען אוֹיף גַיין דִיא נַייֶע לְבָנָה, מָען זָאל וִויסֶען פִּינְקְטְלִיךְ וֶוען דָער מוֹלָד אִיז אוּנ וֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער טָאג רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיז, אוּנ מָען זָאלל וִויסֶען וֶוען עֶס גֶעפֶּאלְט יוֹם טוֹב, וַייל דַאמָאלְס אִיז מָען נִיט בֶּעקַאנְט גִיוֶועהן אִין דִיא חֶשְׁבּוֹנוֹת פוּן מוֹלְדוֹת נָאר דוּרְךְ דִיא עֵדוּת הָאט הָאס בֵּית דִין מְקַדֵּשׁ גֶעוֶועהן דָעם נַייֶעם חוֹדֶשׁ.

5.

ווירד פאָר נעשטעלט דער טורם, אִדער דאָס גיוועהר הויז וואָס מען האָט עס נערופען מגדל אנטונינוס מארקוו.

דָאס גִיוֶועהר הוֹיז פוּן דִיא יוּדֶען הָאבֶּען דִיא חַשְׁמוֹנָאִים גֶענְרִינְדֶעט אוּנ הָאבֶּען דָאךְ גֶעהַאלְטֶען דִיא קְלֵייֶדֶער פוּן דָעם

כּהֵן גָּדוֹל, נָאךְ דֶעם הָאט דֶער מֶלֶךְ הוֹרדוֹס דֶעם טוּרֶם פַּאר בֶּעסֶערט, אַז דֶער טוּרֶם זָאל שִׁיצָען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוּן הָאט גֶעמַאכְט גַאנְץ אוֹיבֶען אִיין קָאנְגְלִיכֶע וָואהנוּנג אוּן הָאט דֶעם טוּרֶם גֶערוּפֶען מִגְדַּל אַנְטוֹנִינוּס מַארְקוּז, אוֹיף דֶעם נָאמֶען זַיין פְּרַיינְד אַנְטוֹנִינוּס, וָאהן אֶפִּיפִיוּס קֵיזֶער פוּן רוֹים.

6.

ווירד פַּאר געשטעלט דער גרויסער פּאַליץ פוּן דעם קעניג הורדוס.

דֶער פַּאלִיץ פוּן דֶעם קָאנִיג חוֹרדוֹס אִיז גֶעשְׁטַאנְען 2000 אֵיילֶען פוּן דֶעם טוּרֶם אַנְטוֹנִינוּס 4 שְׁטָאק הוֹיךְ אוּנְטֶען אִיז גָעווֶען דֶער גְרוֹיסֶער שְׁפַּאציר פַּאר דִיא הֶערֶן וָואס הָאבֶּען בַּאדַארְפְט צוּם קָענִיג, דָארְט אִיז גָעווֶען גְרוֹיסֶע וַוייסֶע מֶערְמִיל שְׁטֵיינֶערְנֶע זַיילֶען אוּן מֶערְמִיל שְׁטֵיינֶערְנֶע שְׁטֵינְען מִיט טַייעֶרֶע פַּארְצִיערוּנְגֶען, דָאס הָאט גֶעהַייסֶען דִיא וַוארְט זַאלֶע, אוּן אִיבֶּער דִיא טַייעֶרֶע וָואהנוּנְגֶען אִיז גֶעווֶעהן צְווִיי גָאלְדֶענֶע דָאכֶער וָואס דָארְט הָאט גֶעווואוֹנְט דֶער קֶענִיג הוֹרדוֹס.

7.

ווירד פַּאר געשטעלט דיא קינצלערישע וואסערלייטונג פוּן דער שטאדט ירושלים.

אוּנְטֶער דֶער עֶרד פוּן דֶער גַאנְצֶער שְׁטָאדְט אִיז גָעווֶען זָאלֶע קַאנָאלֶען וָואס הָאבֶּען זִיךְ בַּאגֶענִיגְט אֵיינֶער מִיט דֶעם אַנְדֶערְן, זֵיי זֶענֶען גֶעווֶען פַּאר בֶּעסֶטֶעט מִיט בְּלַייא אוּן אוֹיבֶען מִיט עֶרד, דִיא וַואסֶסֶערְן זֶענֶען אַרוֹיף גֶעגַאנְגֶען גַאנְץ הוֹיךְ, דָאס וַואסֶסֶער הָאט מֶען בַּאנִיצְט צוּ דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָפּ צוּ וַואשֶׁען דִיא בְּרִיק פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת, אִיבֶּער הוֹיפְט הָאט דִיא וַואסֶסֶער לֵייטוּנְג גֶעשִׁיצְט דִיא דְרַייא פֶּעסְטוּנְגֶען וָואס זֶענֶען גֶעשְׁטַאנְען אַרוּם דִיא מוֹיעֶרְן פוּן יְרוּשָׁלַיִם, אַז דֶער פַּיינְד אִיז גֶעשְׁטַאנְען אוֹיף אֵיין אֹרְט 22 יָאהר אוּן הָאט זִיךְ גֶעשְׁלָאגֶען מִיט דִיא יוּדֶען, אוּן הָאט נִיט נִיקְעגְט אַרַיין קוּמֶען אִין דֶער שְׁטָאט עֶס אִיז גָעווֶען זָאלֶע בֶּעהַאלְטֶענֶע רִינֶעל וָואס עֶם הָאט קֵיין

אייניגיגער ניט געוואוסט דיא אפנונג, נאר דיא כהנים אוג לוים. ווען דער פיינד איז שוין נאר ארויף אויף דעם פעסטונג האט מען דיא געהיימע ריגעל ארויס געצויגען האט זיך ניעפינט דיא נאנצע ואסער לייטונג, ואם האט געצויגען ואסער פון דעם טייך ואם מען רופט איהם נחל קדרון, ואם ער שלימט זיך מיט דעם גרויסען מעסר, אזוי האט דאם ואסער באלד פארמיט דעם נאנצען פלאטץ מיט דיא מענשען אוג דאם טרונקען דעם נאנצען שטונדען האט מען ניט אן געזעהען ווייא דאם נאנצע חיל איז ארין געקומען, אוג דער נאך האבען זייא געהאט אייניג אפנונג ואם מען האט דאם ואסער אפ געלאזט.

8.

ווירד פאר געשטעלט דער גרויסער טורם פון אנטיוכום.

דער טורם פון אנטיוכום, איז געווען צו שיטצען פאר דעם פיינד, דער טורם איז געווען מיט שטיינער פון 40 אייל׳ן הויך, אוג מיט פערשיעדענע ניוועהרין, דארט האט מען געהאלטען דיא אללע זאכען ואם מען האט אווק נעניגמען בייא דעם פיינד.

9.

ווירד פאר געשטעלט דער רוימישער פאלין מיט דעם רעמישען קאנסול.

בייא דעם צווייטען בית המקדש איז שוין דיא שטאדט ירושלים געווען אונטערן שוטץ פון דעם רוימישען קייזער, אוג ער האט דארט געהאלטען איין קאנסול.

10.

ווירד פאר געשטעלט דיא געווינערין הייזער.

עס איז געווען 40 הייזער ואם דיא וייבער פון דיא כהנים אז זייא האבען באדארפט צו האבען דיא קינדער ענגען זייא געקומען אין דיא הייזער אוג האבען דארט געהאט דיא קינדער אוג מען האט זייא דארט אויף נעצויגען ביז 8 יאהר,

מען הָאט זיך מיט דיא קינדער בְּעדינְט צו דָעם אַש פון דָער פָּרָה אָדוֹמָה אוּן סוּכּוֹת צוּ נִיסּוּךְ הַמַּיִם.

11.

ווירד פאר געשטעלט דיא טעכנישע היזער.

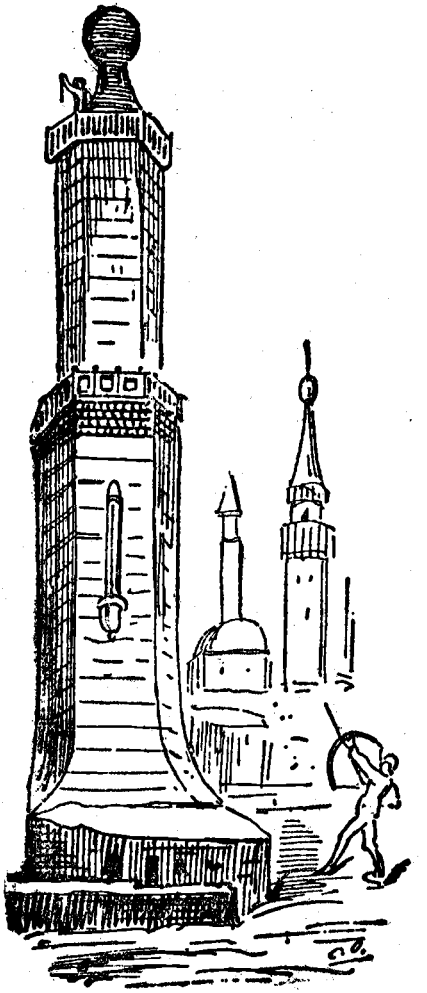

עס איז נָעווען 20 הַייזער וָאם מען הָאט דָארט נָעלֶעגְט פָּערְשִׁיעדענע מְלָאכוֹת, אוּן אִיבָּערְהוֹיפְּט הָאט מָען דָארט

עֶלְעֶרְנְט שִׁיסֶען, צִיעלֶען מִיט אַיין פַּיִיל, דָען עֶם אִיז נָעוֶען דִיא נֶעזֶעטְצָע אַז אִיין יוּנְגֶער כֹּהֵן הָאט נָעוָאלְט וָוערָען אַיין מִיט־נָלִיעד עֶר זָאל מַאכֶען דִיעֶנְסְט מִיט דִיא כֹּהֲנִים, הָאט עֶר נֶעמוּזְט בַּייא לֶעגֶען אַנְזַאמֶען פּוּן נֶעשִׁיקְלִיכְקִייט, אִיז נֶעוֶעזֶען דָארְט אַיין הוֹיכֶער טוּרֶם פּוּן 100 אַיילֶען, אִיז אוֹיף דֶעם טוּרֶם נֶעשְׁטַאנֶען אַיין כֹּהֵן אוּנ הָאט נֶעהַאלְטֶען אַיין הָאר אִין דֶער הַאנְד אוּנ אַז דֶער יוּנְגֶער כֹּהֵן הָאט פּוּן אוּנְטֶען נֶעצִיעלְט אִין דֶער הָאר אוּנ הָאט דִיא הָאר מִיט דֶער פַּיִיל נֶעשְׁפָּאלְטֶען הָאט מֶען אִיהם שׁוֹין צוּ נֶענוּמֶען צוּ דִיא כֹּהֲנִים, אוּנ אַז נִיט הָאט עֶר נֶעמוּזְט צוּרִיק נֶערֶן צוּ דִיא פְּרָחֵי כְהוּנָה, אוּנ הָאט נֶעוַארְט בִּיז יו״ט, דָען דִיא פְּרָאבֶע הָאט מֶען אַלֶע יו״ט נֶעמַאכְט, וָוען מֶען אִיז נֶעקוֹמֶען עוֹלָה רֶגֶל זַיין הָאט מֶען בַּאדַארְפְט מֶעהר כֹּהֲנִים וַייל עֶם אִיז נֶעקוֹמֶען מֶעהר מֶענְשֶׁען פּוּן דִיא נַאנְצֶע וָועלְט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת.

12.

ווירד פַּאר נעשמעלט דיא שפיטאלער.

עֶם אִיז נֶעוֶעזֶען 40 קְרַאנְקֶען הַייזֶער פַּאר אָרְעמֶע אוּנְד רֵייכֶע, מִיט אַלֶע פֶּערְשִׁיעדֶענֶע דָאקְטוֹירִים מִיט אַפְּטֵייקֶען מִיט פִּיעל דָעטוּנְג פִּיר צוּפַּאל עֶם זָאל שְׁנֶעלל צוּ נֶעהֶן.

13.

ווירד פַּאר נעשמעלט דיא יתומים הייזער.

עֶם אִיז נֶעוֶעזֶען 12 זַייזֶען הַייזֶער, דָאס הַייסְט פַּאר אָרְעמֶע יְתוֹמִים, כְּלִינְדֶע שְׁטוּמֶע אוּנְד קְרוּמֶע, מֶען הָאט זֵייא פֶּערְזָארְנְט מִיט אַלֶע בַּאדַארְפְנִישׁ בִּיז זֵייא זֶענֶען נֶעוּוּנְד נֶעוַארֶען, אוּנ בִּיז זֵייא זֶענֶען אַהֵיים נֶענַאנְגֶען, הָאט מֶען דָארְט זֵייא נִיפְּלֶעגְט.

14.

ווירד פַּאר נעשמעלט דיא בתי מדרשים.

400 בָּתֵּי מִדְרָשִׁים אִיז נֶעוֶעזֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם, נְרוֹיסֶע יְשִׁיבוֹת

מיט רַבָּנִים אוּן פַּאר מִיטֶלָע, אוּן פַּאר קְלֵיינָע קִינְדֶער אִיז נָעווֹען עֶקְסְטִיר.

15.

ווירר פַּאר געשטעלט דער הר הזיתים.

2000 אֵיילָען וַוייט פּוּן יְרוּשָׁלַיִם אִיז גָעווֹען דֶער אַלְיוֹעֶנֶר בְּעֶרג, דָאס אִיז דֶער הַר הַזֵּיתִים. אוֹיבֶן אוֹיף דֶעם בַּארג אִיז גָעווֹען אֵיין עֶקְסְטִיר אָרְט צוּ פַּאר בְּרֶענָען דִיא פָּרָה אֲדוֹמָה. צוּ דֶעם אַש הָאט מָען בֶּענִיצְט דִיא קִינְדֶער פּוּן דִיא כֹּהֲנִים פַּאר 8 יָאהְר, וָאם מָען הָאט זַייא אוֹיף גָעצוֹינגָען אִין דִיא קְלֵינֶקָעס וָאם אִיבּ הָאבּ אוֹיבֶן גָעשְׁרִיבֶּן. זַיי הָאבּן גָעטְרָאגָען דָאם אַש אִיבֶּער דֶער קִינְצִילְיָשֶׁער בְּרִיק, עֶם זָאל נִיט שַׁאדֶן קֵיין קֹבֶר הַתְּהוֹם. דֶען אֵיין קֹבֶר פּוּן אֵיין מֵת אִיז מְטַמֵּא דָאם אַש, אוּן דִיא בְּרִיק וָועל אִיבּ וַוייטֶער בֶּעשְׁרַייבֶּן.

16.

ווירד פַּאר געשטעלט דיא הייליגע קברים וואם זענען ארום דעם הר הזיתים. פּוּן דיא נביאימס צייטען ביז היינטיגען טאג.

1. קִבְרֵי מַלְכוּת בֵּית דָּוִד אוֹיף דֶעם בַּארג צִיוֹן. 2. דֶער קֹבֶר פּוּן חוּלְדָה הַנְּבִיאָה ע"ה. 3. דֶער קֹבֶר פּוּן רַבִּינוּ מָרְדְכַי. 4. דֶער קֹבֶר פּוּן רַבִּינוּ קְלוֹנִימוּס (עֶר הָאט פַּארְלַאנְגט מָען זָאל אִיהֶם נָאבּ זַיין לֶעבֶּען פַּארְשְׁטַייגָען זָא הָאט מָען עֶם אוֹיבּ נָעטְהוֹן). 5. קֹבֶר פּוּן הָרַב גָּט פָּשׁוּט. 6. דֶער שְׁטַיין וָואם דִיא בַּשְׂדִים הָאבֶּן אוֹיף אִיהֶם גָעשָׁאבְּטֶען (אָהָנָע צָאהל) יוּדִישֶׁע קִינְדֶער אִיבֶּער דֶעם בְּלוּט פּוּן זְכַרְיָה הַנָּבִיא. 7. דֶער גְּרוֹב (וָואם מָען הָאט דָארְט אַוֶועק גָענָאמֶען בְּלוּט פּוּן דִיא קָרְבָּנוֹת) אָדֶער פּוּן דִיא הָרוּגִים פּוּן נְבוּזַרְאֲדָן. 8. דָאם קֹבֶר פּוּן הָאשָׁה בְּיוֹלָא אֵשֶׁת הַנָּאוֹן בַּעַל הסמ"ע. 9. דָאם קֹבֶר פּוּן הָרַב בַּעַל זֶרַע אַבְרָהָם. 10. דָאם פְּרֵייהוֹיז פּוּן עוֹזֵיָהוּ וָואם עֶר אִיז גָעוֶועזֶען

מְצוֹרָע (דָּארְט אִיז עֶר גֶעוֹוְעזֶען בִּיז זַיין שְׁטַארְבֶּען). 11 דָּאס קְבָר פּוּן עוּזִיָּהוּ אִין זַייגָעם גַאנְצֶען. 12 דָּער דֶעגְקְמַאתל פּוּן אַבְשָׁלוֹם (וְוֶעלְכֶעם עֶר הָאט אִיהֶם זֶיךְ פָּאר בֶּעְרַייטֶעט בַּייא זַיין לֶעבְּצֶען. 13 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב מהר״ם גַאלַאנְטִי. 14 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב הַגָּאוֹן מהר״ח אַבּוּלַפְיָא. 15 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב דִּי לוּנְזַאנוֹ. 16 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב פְּרִי חָדָשׁ. 17 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב פְּרִי הוֹאַר. 18 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב חָזוֹן נַחוּם. 19 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב בָּתֵּי כְּהוּנָה. 20 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב אַדְמַת הַקּוֹדֶשׁ. 21 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב פְּרִי הָאָרֶץ. 22 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב פְּרִי הָאֲדָמָה. 23 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב שְׁמַע יַעֲקֹב. 24 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב נָחְפָּה בַּכֶּסֶף. 25 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב גָּט מְקוּשָּׁר. 26 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה. 27 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב הַמּוּפְלָג ח״ק מהר״ח ן׳ עִיטָּר. 28 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב ר׳ נְדַלְיָהוּ חַיּוֹן. 29 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב מו״ת שָׁלוֹם שְׁרַעְבִּי. 30 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב הַגָּדוֹל מו״ת אַבְרָהָם חַנַּנְיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל מהרי״ט הַזָּקֵן. 31 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב בַּעַל קָרְבַּן אַהֲרֹן. 32 דָּאס קְבָר פּוּן זַיין זָאהן מו״ת דָּוִד ז״ל. 33 דָּאס קְבָר פּוּן הָרַב הַצַּדִּיק מו״ת גֵּרְשׁוֹן ז״ל קִיטִיבִיר (וְנָכְדוֹ). 34 דִּיא חַיִל פּוּן ר׳ יְהוּדָה הַחָסִיד. 35 דִּיא חַיִל פּוּן דִּיא נְבִיאִים בְּנֵי זַכְרִיָּה וּמַלְאָכִי. 36 דָּאס קְבָר פּוּן יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא. 37 דִּיא חַיִל פּוּן כִּלְבָּא שָׁבוּעַ. 38 דִּיא חַיִל פּוּן בַּקְדִימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן. 39 דִּיא חַיִל פּוּן שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. 40 דִּיא חַיִל פּוּן 70 סַנְהֶדְרִין. 41 דִּיא חַיִל פּוּן בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב אָבִינוּ. 42 דִּיא חַיִל פּוּן קִישׁ אוּנְד זַיין זוּהן שָׁאוּל אוּנְד יְהוֹנָתָן.

17.

ווירד פֿאר נעשטעלט דער בארג ציון וואס דוד המלך ע״ה האט נעקויפט בייא ארונה אוּן דיא מויערן פּוּן ציון מיט דיא 4 מויערן.

40 אַרוּם דָּעם בַּארְג צִיּוֹן אִיז נָעמָען אַיין הוּנְדֶּערְט מוֹיעֶר פּוּן

אייל֑ען דיק אין מזרח זייט אונ אין דרום זייט איז געוועז פיער טויערן. דעם ערשטען טויער האט שלמה המלך גערופֿען המור וויל דער וועג האט געפירט צו דעם בארג מוריה.

דעם 2 טויער האט שלמה המלך גערופֿען שער ציון, וויל דורך דעם טויער איז געוועז דער הויפט נאנג צוא דער שטאדט ציון.

דעם 3 טויער האט שלמה המלך גערופֿען יריאל אדער עזאזל, וויל דער וועג דורך דעם טויער איז גענאנגען צו דער מדבר יריאל וואס מען האט אהין געפירט דעם שעיר המשתלח אום יום כפור לעזאזל.

דעם 4 טויער האט מען גערופֿען שער חטאת וויל דורך דעם טויער האבן דיא יודען דעם קרבן חטאת געבראכט איז בית המקדש ארין.

18.

ווירד פֿאר געשטעלט דער פֿאליץ פֿון שלמה המלך ע"ה וואס ער האט געהיים֑ען בית יער הלבנון.

דער פֿאליץ האט געהיים֑ען בית יער הלבנון. ניט ווייל ער איז געשטאנען אין וואלד לבנון, נאר ווייל דער פֿאליץ איז געווען אזוי קינצלערישׁ געמאכט וואס מען קען נאר ניט בעשרייבען זיין שענקייט אונ דיא שאהנע ביימער וואס עס האט ארום דעם פֿאליץ געוואקסען. ער איז געווען געבויעט מיט זעהר פיעל טייערע מארמאר שטיינערנע זייל֑ען מיט נאלדענע געזימסען וואס עס האט אזוי געבלענדעט דיא אויגען וויא איין שאהן וואלד. אויבער דעם האט מען דעם פֿאליץ גערופֿען בית יער הלבנון.

19.

ווירד פֿאָר נעשטעלט דיא וואָהנונג וואָס שלמה המלך האָט געוואָהנט, מיט דעם וואָרט זאַלע.

דָער פַֿאלְיִן וָואס שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָאט נָעווֹאהנט הָאט 4 שְׁטָאק. אין פְֿרָאנְט איז נָעווֶען אֵיין וַואְרְטְזַאלָע פון 50 אֵייֶלען לַאנְג אוּנ 30 אֵייֶלען בְֿרֵייט. אין דִיא זַאלָע הָאבֶּען נָעווֹאהְנט אֵייֶלען מֶענְשֶׁען וָואס הָאבֶּען נָעהַאט מִשְׁפָּטִים בַּייא דִיא סַנְהֶדְרין. פון דָער זַאלָע וָענֶען זֵייא דוּרְךְ נָעמַאנְנֶען דוּרְךְ דָעם טַייעֶרֶען נָאמְטָען, אַזוי וִויא עֶם וִוירד וַוייטָער בֶּעשְׁרִיבֶּען זַיין אוּנ פון דָעם נָאמְטָען וָענֶען זֵייא אַרַיין נָעקוּמֶען צוּ דִיא סַנְהֶדְרין. אין דָער וַואְרְטְזַאלָע אִיז נָעווֶען אוֹיף דָעם פָֿאפִּיט אוֹיסְנָעשְׁנִיצְט אַלֶלָע 12 מַזָּלוֹת, אוּנ אוֹיף דִיא וָואנְד אִיז נָעווֶען אוֹיסְנָעשְׁנִיצְט אַלָע בַּאשָׁעפֶענִישֶׁען פון דָער נַאטְצָער וֶועלְט, חַיוֹת, עוֹפוֹת, אוּנ אַלָע בַּאשָׁעפֶענִישֶׁען פון דָעם יַם, אוּנ יֶעדֶעם בַּאשָׁעפֶענִישׁ אוֹיף אַלָע בַּאשָׁעפֶענִישֶׁען פון דָעם יַם, אוּנ וִויא עֶם וֶועלְט פַֿאר לוֹירֶען, וויא אַזוי עֶם וֶועלְט נָעבוֹירֶען, אוּנ וִויא עֶם וֶועלְט פַֿאר לוֹירֶען, אוּנ אוֹיף דָער מֶענְש וויא עֶר וֶועלְט נָעבוֹירֶען, אוּנ וִויא עֶר וֶועלְט פַֿאר לוֹירֶען. דָער מֶענְש וָואס אִיז נָעווֶען אִין דִיא וַואְרְט־זַאלָע הָאט עֶר נִיקְאנְט קוּקֶען 3 טָאג אוּנ זִיךְ נִיט זַאט אָן קוּקֶען. דָאס אִיז דַארוּךְ נֶעמַאכְט נֶעוָואָרֶען דָער מֶענְש זָאל זִיךְ אִיין מוֹסָר אַרוֹיס נֶעמֶען אוּנ זָאל נִיט פַֿארְלַאנְגֶען קִין נְזִילָה אוּנ זָאל עֶרְלִיךְ טַעֲנַת'ן, אוּנ אוֹיךְ אַז עֶר הָאט זִיךְ פַֿאר קוּקְט אוֹיף דִיא וואנְדֶערְבַּארֶע זַאכֶען הָאט עֶר פַֿארְגֶעסֶען פון זַיין מִשְׁפָּט. אוּנ דִיא טַעֲנוֹת וָואס עֶר הָאט זִיךְ אוֹיס נֶעשְׁטָעלְט הָאט עֶר פַֿאר־נָעמֶען אוּנ בַּאלְד הָאט מֶען אִיהם נֶערוּפֶען צוּם מִשְׁפָּט הָאט עֶר שׁוין נֶעמוּזְט טַעֲנַת'ן דָעם אֱמֶת.

20.

ווירד פֿאַר נעשטעלט דיא קינצלערישע שטיגען וואָס זענען געווען בייא דער וואַרטזאַלע.

אין דֶער וַואַרט־זַאַלע אִיז נֶעווֶען שְׁטִיגֶען אַרוֹיף צוּ גֶעהן צוּ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ. דִיא שְׁטִיגֶען הָאט מֶען אָבֶּער נָאר נִיט אָן גֶעוֶעהֶען. דִיא וֶועגְט זֶענֶען גֶעווֶען גַאנְץ פֶּערמַאכְט, נָאר עֶס אִיז גֶעווֶען אִין דֶער וַאנְד אֵיין קְנָאפּ מִיט אֵיין גֶעשְׁטַאלְט פּוֹן אֵיין קָאלְבֶיל, הָאט מֶען דָארְט אֵיין דְרִיק גֶעטְהוֹן הָאט זִיךְ גִיעֶפִינְט אֵיין שְׁטֵיינֶערְנֶע טִרֶעפּ פּוֹן אֵיין הַאלְבֶּע אֵייל בְּרֵייט אוּנ אַנְדֶערְהַאלְבֶּען אֵיילֶען לַאנְג. אוּנ וִויא עֶר אִיז אַרוֹיף גֶעשְׁטִיגֶען אוֹיף דֶער אַנְדֶערע טִרֶעפּ הָאט זִיךְ דִיא דְרִיטְטֶע גִיעֶפִינְט. אוּנ דִיא צְוֵוייטֶע הָאט זִיךְ אוּנְטֶער אִיהם אוֹיף גֶעשְׁטֶעלְט בְּכְדֵי עֶר זָאל נִיט אַרוּנְטֶער פַאלֶען. אוּנ בַּייא דֶער פִיערְטֶער טִרֶעפּ הָאט זִיךְ שׁוֹין דִיא עֶרְשְׁטֶע גֶאנְצְלִיךְ פַּאר מַאכְט. אַזוֹי זֶענֶען גֶעווֶעהן דִיא טִרֶעפִּין גֶעמַאכְט בִּיז אוֹיף דֶעם פִּירְטֶען שְׁטָאק, אוּנ אַז עֶס אִיז גֶעווֶען פִּיעל מֶענְשֶׁען הָאט מֶען גִיקְענְט עֶפִּינֶען אַלֶע שְׁטִיגֶען.

21.

ווירד פֿאַר נעשטעלט דער נעריכטם זאַל פֿון שלמה וויא דיא סנהדרין זענען געזעסען.

דִיא זַאַל וָואס דִיא סַנְהֶדְרִין זֶענֶען גֶעזֶעסֶען הָאט גֶעהַאלְטֶען 30 אֵיילֶען לַאנְג אוּנ 20 אֵיילֶען בְּרֵייט. אֵיין זַייט פּוֹן דֶעם זַאַל אִיז גֶעווֶען הַאלְבּ רוּנְד. וַייל דִיא סַנְהֶדְרִין זֶענֶען גֶעזֶעסֶען הַאלְבּ רוּנְד. אוּנ גֶענֶען זַייא זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען דִיא בַּעֲלֵי דִינִין אוּנ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. פֶּערְצוּפַאל אַז עֶס אִיז ה"ו פֶּארְגֶעפַאלֶען מֶען הָאט בֶּעדַארְפְט אֵיינֶעמְס שְׁטֶעלֶע צוּ פֶּערְטֶרֶעטֶען. אִיז גֶעווֶעהן גֶענֶרֵייט תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אוּנ צְוֵוייא טְרִיבוּנַאל שְׁרַייבֶּער. וָואס

זייא האָבּען געשריבּען דיא טהענות. אוג וואס דיא עדות האָבּען געזאָגט. אוג דעם פּסק וואס מען האָט ארוים געגעבּען.

22.

וויד פּאָר געשטעלט דער וואונדערבּארער גאָרטען פון שלמה המלך.

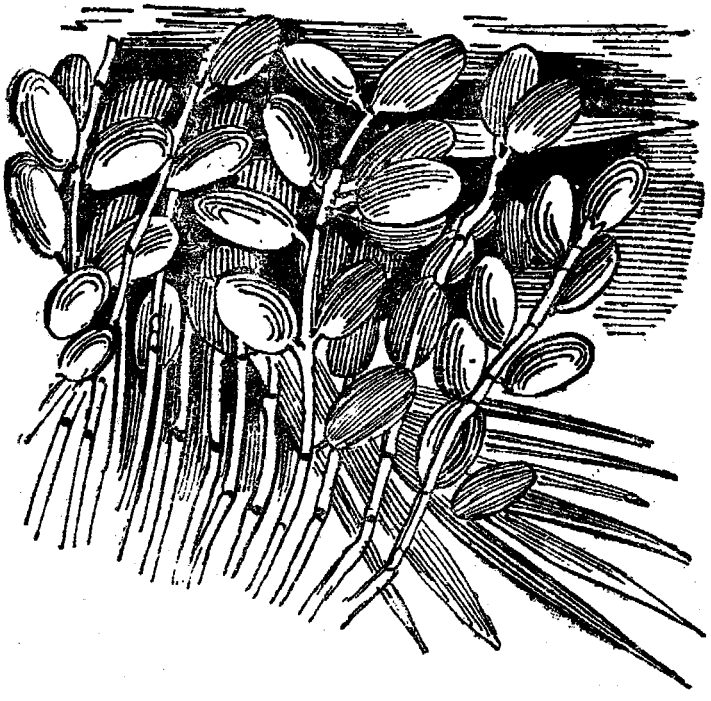

צוויישען דעם וואָרט־זאַלע אוג דעם געריכט זאָלע איז געווען דער גאָרטען. אין דעם גאָרטען האָט געוואקסען פּערשידענע קרייטער מיט דיא גראָזען וואס האָבּען ענטדעקט אלע געהיימניסס פון דעם מענטש. וואס ער האָט געוואָלט פּאר לענגען פּאלשע טהענות. הייגו אז ער האָט זיך אנגענרייט פּאלשע טהענות כדי ער זאל געווינגען דאס משפּט. אז ער איז דורך געמאנגען דיא קרייטער מיט דיא גראָזען. האָט ער פּאר געסען זייגע פּאלשע

טַעֲנוֹת. אוּנ אַז עֶר אִיז גֶעקוֹמֶען פַאר דִיא סַנְהֶדְרִין הָאט עֶר גֶעפְּלוֹידֶערְט וָואס עֶס הָאט גָאר נִיט גִיקֶערְט צוּ דֶעם מִשְׁפָּט. הָאט מֶען שׁוֹין פַאר שְׁטַאנְען אַז עֶר הָאט גֶעוָואלְט פַאלְש טֶעָנְתִ'ן דֶען דִיא קְרַייטֶער מִיט דִיא גְרָאזֶען הָאבֶּען אִיהם דֶעם קָאפּ פַאר דְרַייט. אוּנ אַז אֵייגֶער הָאט אַזוֹי גֶעטָהוֹן דְרַיי מָאל אִיז עֶר גֶענְצְלִיךְ מְשׁוּגָע גֶעוָואָרֶען. אַז עֶס הָאט אִיהם קֵיין דָאקְטָאר נִיט גִיקֶענְט הֶעלְפֶּען.

23.

ווירד פַאר נעשטעלט דיא בלאטער פון דעם גאַרטען וואָס דיא סנהדרין האבען בעניצט.

אין דעם נארמען ואס איך האב אויבען בעשריבען האט
נעוואקסען ואלכע בלעטער או יעמאנד האט נעוואלט פאלש
שווערען. פאר דער שבועה האט דער גראסטער פון די סנהדרין
נענומען איין בלאט אין דיא האנד ארייז אוג האט אים פאר
נעלייענט דיא נאנצע פאר שריפט פון דער שבועה או ער ואל
ויסען או ער ועט בעשטראפט ווערען עמסטער פאר דעם ואס
עם ועט דורך אים פאר הארבען ווערן אזוי איין טייער בלאט
אוג או ער האט דאס אבער ניט נעהערט אוג האט דיא שבועה
אן נענומען. האט מען אים וידער פאר נעלייגט שוין די נאנצע
שבועה. או ער שווערט בייא דעם נאט ברוך הוא ואס ער האט
דיא נאנצע ועלט הימעל אוג ערד אוג אלע באשעפענישען
פון דער ועלט בעשאפען. אוג דער גרעסטער פון דיא סנהדרין
האט אים דאס בלאט אין דיא הענד נענעבען אוג אזוי ויא ער
האט איין געפאסט אין זיין האנד דאס בלאט איידער ער האט
נאך אן נעהויבען צו שווערין. אימפאל ער האט נעוואלט פאלש
שווערין, איז דאס בלאט תיכף פאר ענדערט נעוואארען אוג אלע
פארבען ועהר פאר דארבען אוג דאס בלאט האט זיך באלד
בייא אים אין דער האנד צו זאמען נעראלט אזוי ויא איין
שטעקען האט מען שוין נעוואהר ער ויל פאלש שווערין. האט
מען אים שוין נענומען אוג איין נעשלאסען תפוס ביז מען האט
אים דן נעווענען.

24.

ווירד פאר גשטעלט דיא רויזען פון דעם נארמען.

או עם איז פאר נעקומען פאר דיא סנהדרין איין משפט
פון ברידער ואס האבען איינעם פון דיא ברידער נעוואלט אוים
שטויסען פון ברודער שאפט. זייא האבען נע־טאנה׳ט או ער
איז ניט קיין ברודער. האט מען זייא דורך נעפירט דורך דיא
רויזען. ויא באלד ער איז ניט נעווענען קיין ברודער האבען זיך

דִיא בְּלָאטְלִיךְ פּוּן דִיא רוֹיזֶן אָפּ גֶעשַׂייט אַיינֶם פּוּן דֶעם אַנְדֶערְן הָאט מֶען תַּיכְּף עֶרְקֶענְט אַז עֶר אִיז נִיט קֵין בְּרוּדֶער. אוּנ אַז דִיא בְּלָאטְלִיךְ הָאבֶּן זִיךְ נִיט אָפּ גֶעשַׂייד אוּנ זֶענֶן גֶעבְּלִיבֶּן אַזוֹי וִויא זִיא זֶענֶן גֶעוֶוען הָאט מֶען גֶעוואוּסְט אַז עֶר אִיז אֶמֶת אֵין בְּרוּדֶער.

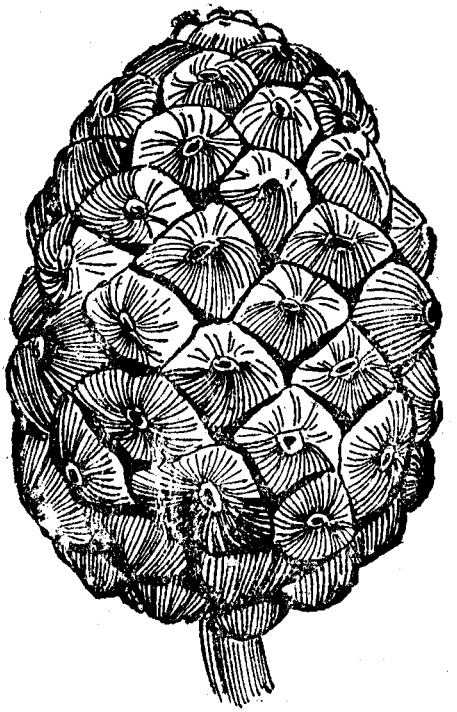

26.

ווירד פַּאר געשטעלט דיא סגולות פון דעם גאַרטען.

אַז אֵיינֶע הָאט נִיט גֶעהַאט קֵין קִינְדֶער אָדֶער זִיא הָאט שְׁוֶוער קִינְדֶער אוֹיף גֶעצוֹיגֶן. אָדֶער אַז אִיהר מַאן אִיז אַוֶועק פּוּן אִיהר מֵעֶבֶר לַיִם אוּנ זִיא הָאט נִיט גֶעוואוּסְט אוֹיב עֶר לֶעבְּט. אִיז גֶעוֶוען אֵין דֶעם גָארְטֶען זָאלְכֶע קְרַייטֶער וָואס עֶס הָאט גֶעהַיילְט אוּנ הָאט גֶעהָאלְפֶּען צוּא אַלֶעם אֵין דֶער וֶועלְט. דִיא קְרַייטֶער הָאבֶּן אִין זִיךְ גֶעהַאט אֵיין כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ. וָואס עֶס הָאט גִיקֶענְט בֶּעצִיהֶען אֵיין מֶענְש פּוּן עֶק וֶועלְט מִיט גְרוֹיס יְשׁוּב הַדַּעַת

דאָבֶּן דַיִיא אִין נַעְעהָען אַז מָען דאַרְף דאָס טָאהן. דָאבִּין זַיִיא
אַלֶעם נָעמָהוֹן. וַויא אַזוֹי דִיא קְרַייטָער וָועְרין נֶערוּפָען וָועל אִיךְ
דַייטְלִיךְ בֶּעשְׂרַייבֶּען אִין דֶעם דְרִיטָען טְהֵייל וָואס עֶם וָועְרט אָן
נֶערוּפָען פּרֵדִם שְׁלמֹה דָארְט וויְרד שׁוֹין זַיין בֶּעשְׂרִיבֶּען וויא דִיא
קְרַייטָער הַיסָען יָעדֶעם בֶּלַאט עֶנְקְסְטִיר אוּנ וַויא אַזוֹי מָען דָאס
נָעמָהוֹן מִים זַיִיא. אַזוֹי וַויא אִיךְ דָאבּ עֶם אַרוֹים נֶענוֹמָען פּוּן
דִיא אָרְגִינאלָען. אוּנ פּוּן דִיא עֶנְגְלִישׁ שְׂרִיפְטָען פּוּן דֶעם וַואטִיקָאן.

Wylolfan die Book Laef 46.

27.

ווירד פֿאַר געשטעלט דיא שטיגען פֿון דעם זאַל וואָס שלמה המלך עליו השלום איז געזעסען.

אין דֶעם סַאלָאן וָואם שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע״ה אִיז גֶעזֶעסֶען זֶענֶען גֶעווֶען דִיא שְׁטִיגֶען אַרוֹיף צוּ גֶעהֶן אִין דֶער הֵיךְ, אַזוֹי וִויא מִיר הָאבֶּען אוֹיבֶּען בֶּעשְׁרִיבֶּען בַּייא דֶעם וַואְרט זַאַל.

28.

ווירד פֿאַר געשטעלט דיא שטיעל פֿון שלמה המלך ע״ה.

אִין דֶעם סַאלָאן וואוּ שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע״ה אִיז גֶעזֶעסֶען אִיז נָאר גֶעשְׁטַאנֶען זַיין שְׁטִיהל. וִויא אִיךְ וֶועל דִיא שְׁטִיהל עֶקְסְטִיר בֶּעשְׁרַייבֶּען. דִיא שְׁטִיעל אִיז גֶעווֶען פוּן הֶעלְפֶֿאַנְד בֵּיין מִיט דֶעם טַייֶערְסְטֶען נָאלְד פוּן דֶער וֶועלְט, דָאם גֶעשְׁטַאלְט פוּן דֶער שְׁטִיהל אִיז גֶעווֶען אַזוֹי וִויא אֵיין גְרוֹיסֶע גֶערִיכְטֶם שְׁטוּהל דִיא שְׁטוּהל הָאט גֶעהַאט זֶעקְס שְׁטִיגֶען וָואם שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע״ה אִיז מִיט דִיא שְׁטִיגֶען אַרוֹיף גֶענַאנְגֶען אוֹיף דֶער שְׁטוּהל. אוֹיף יֶעדֶע שְׁטִיעג אִיז גֶעווֶען אוֹיף בֵּיידֶע זַייטֶען צוּ צְוֶויי נָאלְדֶענֶע לֵייבֶּען. אוֹיף בֵּיידֶע לֶעהֶנֶען אִיז גֶעווֶען צְוֶויי נָאלְדֶענֶע לֵייבֶּען. אוּנ אוֹיף דֶעם זִיטְץ אִיז גֶעווֶען צְוֶוויא הֶענְד פַֿאר שְׁפְּרֶייט וָואם זֶיא הָאבֶּען דֶעם קֶעניג גֶעהַאלְטֶען אוּנ אוֹיף זֶיא גֶעזֶעסֶען, אוּנ אוֹיף דֶער אוּנְטֶער לֶעהֶנֶע פוּן דֶער שְׁטוּהל אִיז גֶעווֶען אֵיין קָאפּ פוּן אֵיין קָאלְבִיל מִיט דֶעם פָּנִים צוּ דֶער זַאַל. אוּנ דָאם אַלֶּעם אִיז גֶעווֶען אוֹים דֶעם טַייֶערְסְטֶען נָאלְד. דֶער מֶלֶךְ אַלְיין הָאט נִיט בֶּענִיצְט קֵין קְרַייטֶער פוּן דֶעם נָארְטֶען. עֶר הָאט אַלֶּעם גֶע־ וואוֹסְט דוּרְךְ דִיא לֵייבֶּען אוּנ דוּרְךְ דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם קָאלְבִיל מֶען הָאט פַֿאר אִיהם נִיט נִיקֶענְט פַֿאר הוֹילֶען. קֵין שׁוּם זַאךְ אִין דֶער וֶועלְט וָוארום אִין אֵיין אוֹיגֶענְבְּליק הָאט עֶר אַלֶּעם גֶעוואוֹסְט.

29.

ווירד פֿאר נעשטעלט דער פלאַטץ פֿון בתיה בת פרעה.

אין דֶער וָואהנונג פון דיא טויזָענד וַוייבֶּער איז נָעווען דיא וָואהנונג פון דֶער קָעניגִּין בַּתְיָה דיא טָאכְטָער פון פַּרְעה. אִיהר נָאמֶען איז נָעווען אויך דֶעם דַאך.

30.

ווירד פֿאר נעשטעלט דיא וואהנונג פון דיא טויזענד וויבער.

עֶם איז נָעווען אֵיין צִימַאדָעלָע וָואס מען הָאט עֶם נָערופֿען בֵּית הַמִּלוא שֶׁל בַּת פַּרְעה. עֶם איז נָעווען אין בַּארג אַרום נָעמויערט אַזוי וויא אֵיין פֶֿעסטונג. אונ דָארט איז נָעווען דיא וָואהנונג פון אַלע טויזָענד וַוייבֶּער פון שְׁלמה הַמֶּלֶךְ ע"ה. דְּכְתִיב וָואהנונג פון אַלע טויזָענד וַוייבֶּער פון קָעניגְלִיכָע פַּאמִילִיען. אונ הונדָערט וַוייבֶּער זָענען נָעווען פון קָעניגְלִיכָע בְּלוט. יָעדָע זִיבֶּען הונדָערט זָענען נָעווען נִיט פון קָעניגְלִיכָן בְּלוט. יָעדָע הָאט זִיבֶּן אֵיין עֶקְסְטְרָע וָואהנונג נָעהַאט. דיא וָואהנונג איז נָעווען הָאט זִיבֶּן אֵיין עֶקְסְטְרָע וָואהנונג נָעהַאט. דיא וָואהנונג איז נָעווען לויט אִיהר שַׁאטֶּן וויא עֶס איז אִיהר נָעקומֶען. זִייא זָענען נִיט נָעווען אַלֶע גְלַייך. דיא אִיבֶּערִיגֶע זָענען נָעזעסֶען יָעדָע נָאך אִיהר הָאבְּהַייט אונ נָאך אִיהר שַׁאטֶּן.

31.

ווירד פֿאר נעשטעלט דער נאַרטען מיט דער וואהנונג פון בתיה בת פרעה.

אוֹיבֶּן אִיבֶּער דֶעם בַּארג איז נָעווען עֶקְסְטְרָע שְׁטַיינֶערנֶע טֶרֶעפֶּען. אונ נַאנְץ אוֹיבֶּן איז נָעשְׁטַאנֶען אִיהר פַּאלַיִן עֶקְסְטִיר. 40 אֵיילֶען לַאנְג אונ 30 אֵיילֶען בְּרֵייט. אונ דֶער נַאנְצֶער פַּאלַיִן איז נָעווען נָעמויערט פון טַיעֶרֶע מַלַאכִּית שְׁטַיינֶער. אונ אויך דֶעם דַאך איז נָעווען נָעפְּלַאנְצט אֵיין אַזַיאטִישֶׁער נַארטֶען פון לוֹלָבִים מִיט אֶתְרוֹגִים. קֵין אֵיינְצִינֶער מֶענש הָאט נִיט בֶּעדַארְפְט אַהִין צו טְרֶעטֶען. דיא בֶּעדִינונג איז נָעווען נָאר פון דַאמֶען.

אין דיא וועגד האט דער פלך אייגנעזעצט 135 זיילען פון
טייערע בדילאנטען. ואס מען רופט עם לאפים לאזארעם אין
נריכישער שפראכע דאס איז איין נאגן טייערער שטיין.

32.

דעם פאלין האט מען גערופען ארמון המלכה בתיה בת
פרעה אוג אויבען דעם נארטען האט מען גערופען גן המלכת
של האדמון.

הָאַרְנָז הַפְּלִשְׁתִּי

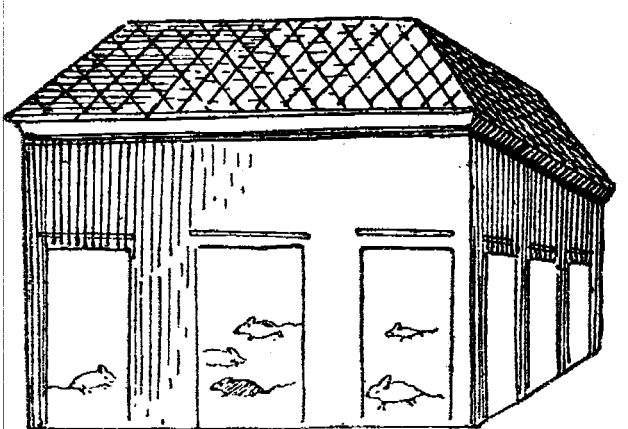

דאָס איז נעווען א קאַסטען וועלכען דיא פלשתים האָבען ג
א מתנה צוא דיא אידען מיט פּיעל גאָלד אוג וילבער צוזאַמען
אָרון הקודש וועלכען זייא האָבען געטומען געפאַנגען אין דער כ
מיט דיא אידען אוג זאָלאַנג וויא דער אָרון איז בייא זייא
זיינען זייא אַלע געשלאָגען געוואָרען מיט שרעקליכע קראַנק
אוג צעהנדליגע טויזענדער פּון דיא פלשתים זיינען אוים געשט
דאָנן האָבען זייא אָבגעשיקט צוריק צוא דיא אידין דעם ארון
מיט דיא מתנה.

הַתְּאִים

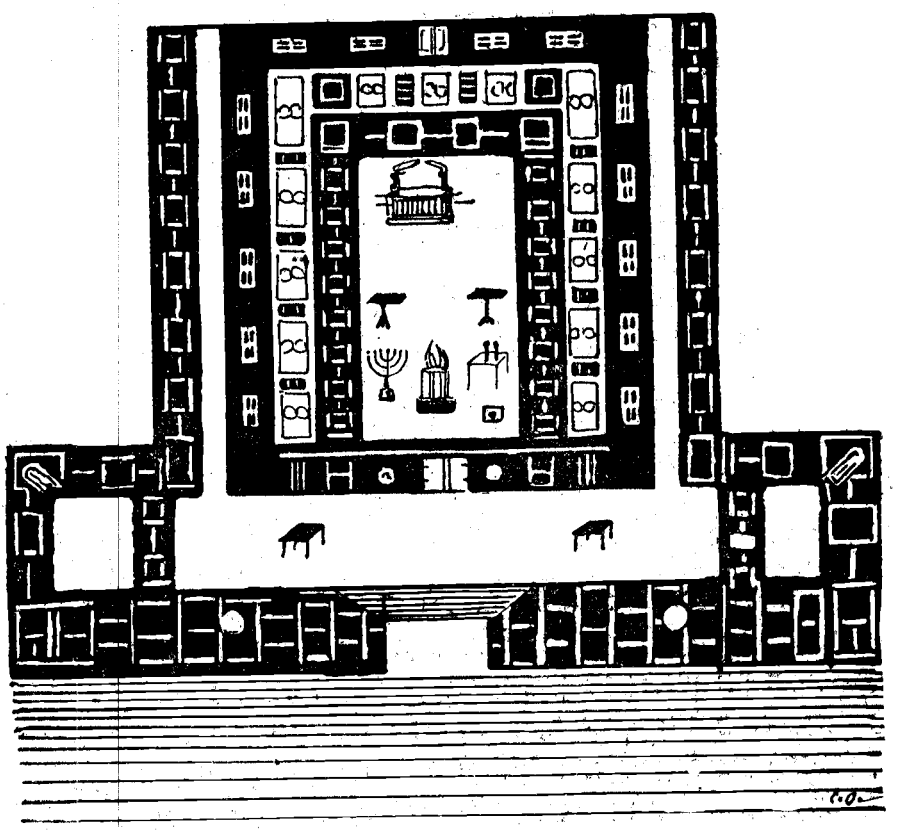

דאָס איז געווען 38 צימערין אין וועלכע מען פלענט האַלטין דיא זילבער אוּן גאָלד אוּן אַלע טהייערע כּלים וועלכע האָבין געהערט צום בית המקדש, יעדער צימער איז געווען אָפּ געטהיילט פּון 2-טין מיט א מויער וועלכער האָט געהאַלטען 5 איילין.

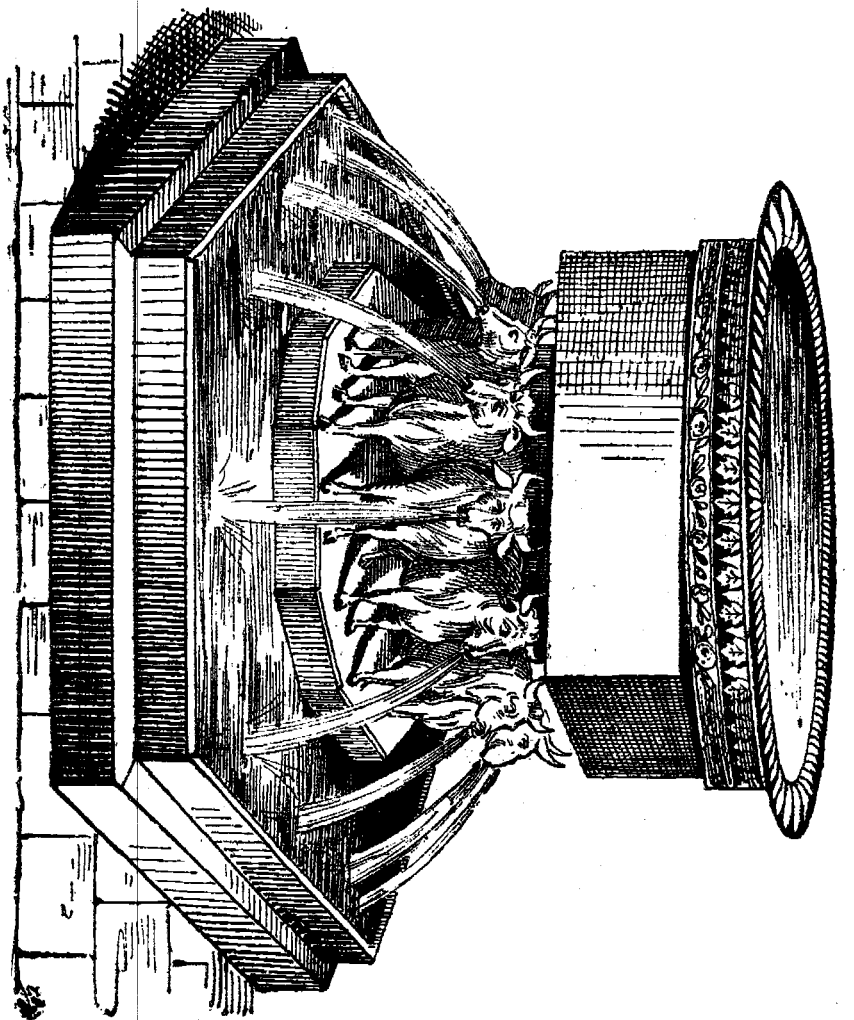

דאָס איז דער ים הנחושת קופערנער טייך, מען האָט אים געריפֿן ים הנחושת ווייל ער איז געווען דורן פֿון קופּפער געאָרבייט, זיין גרויס איז געווען 10 קוואַדראַטנע איילין דיא טיף 5 איילין, אונטער אים איז געווען איין פֿיער קאַנטיבער קאַסטין פֿון גאָלד וואָס ער איז געשטאַנען אויף 12 קופערנע אָקסין צוא 3 פֿון יעדער זייט אוג פֿון זייערע כוילער האָט ארויס געוואַסער, דאַרטין האָבען דיא כהנים געוואשען דיא הענר אוג דיא פֿיסס פֿאר דער עבודה.

הבור עם חבל בעזרה

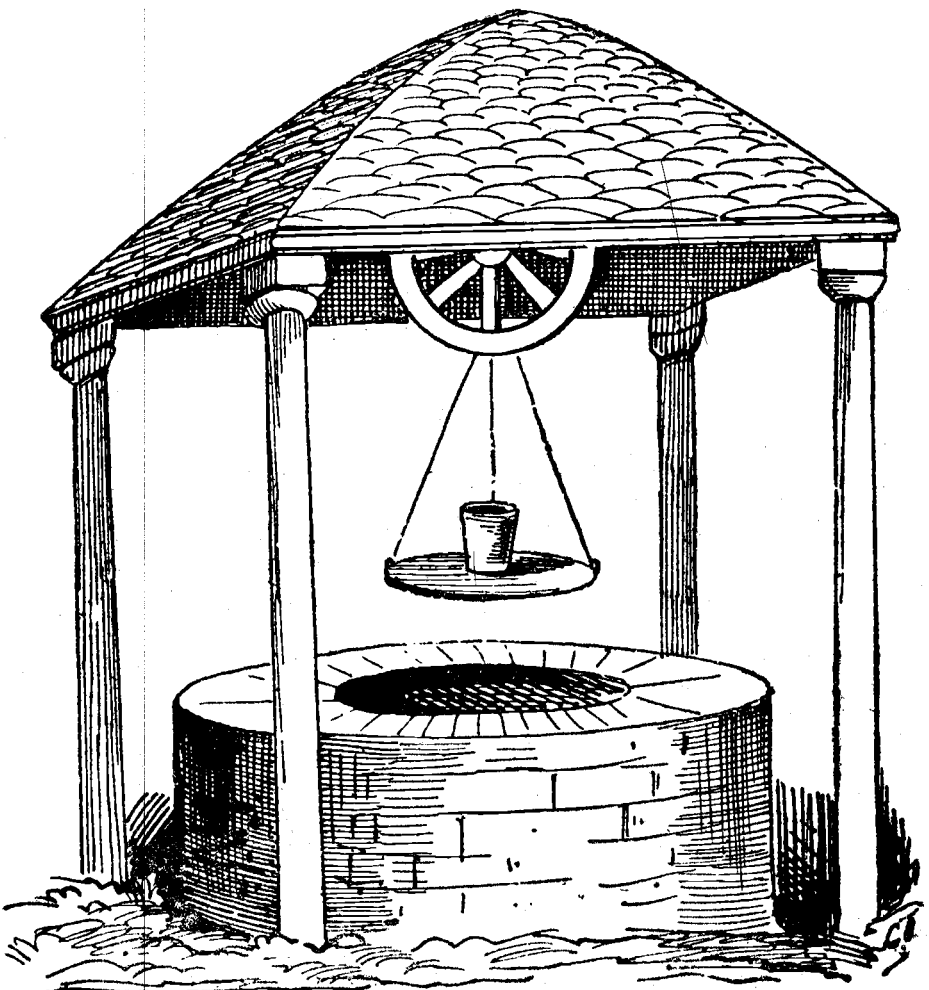

כיור הנחושת עם י"ב דדין

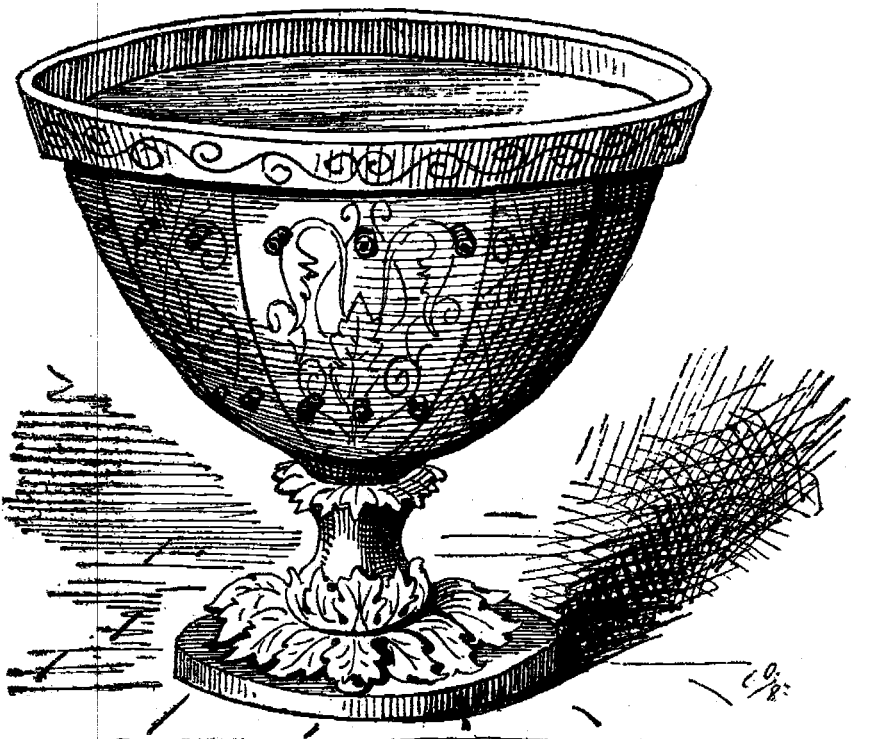

שולחן עם צ״ג כלי שרת

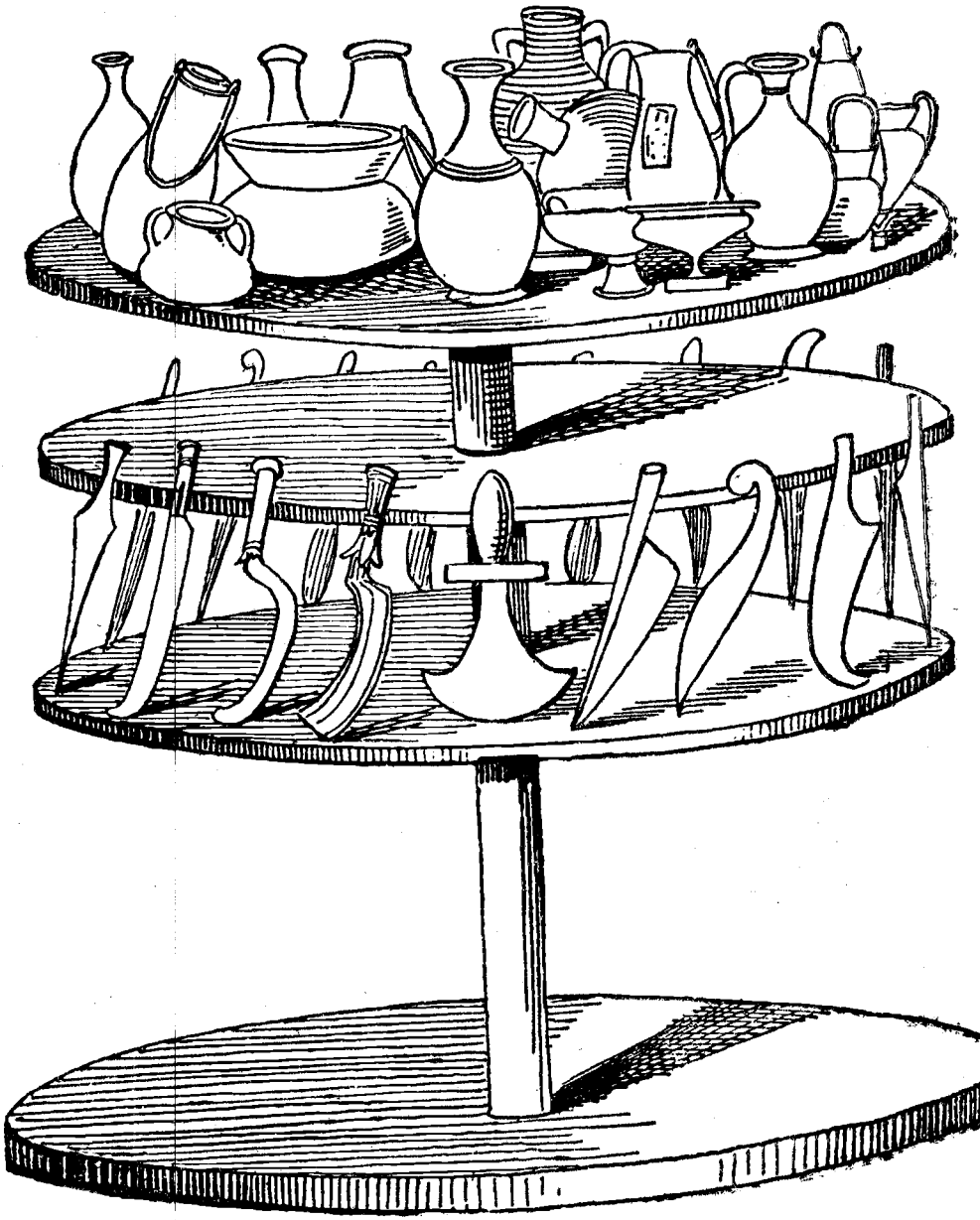

אם איז נעווען א טיש אויף וועלכען מען פלעגט האלטין 93 זילבערנע אוג גילדערנע כלים, וועלכע פלעגין בענוצט ווערין צום קרבן תמיד.

המזבח הגדול

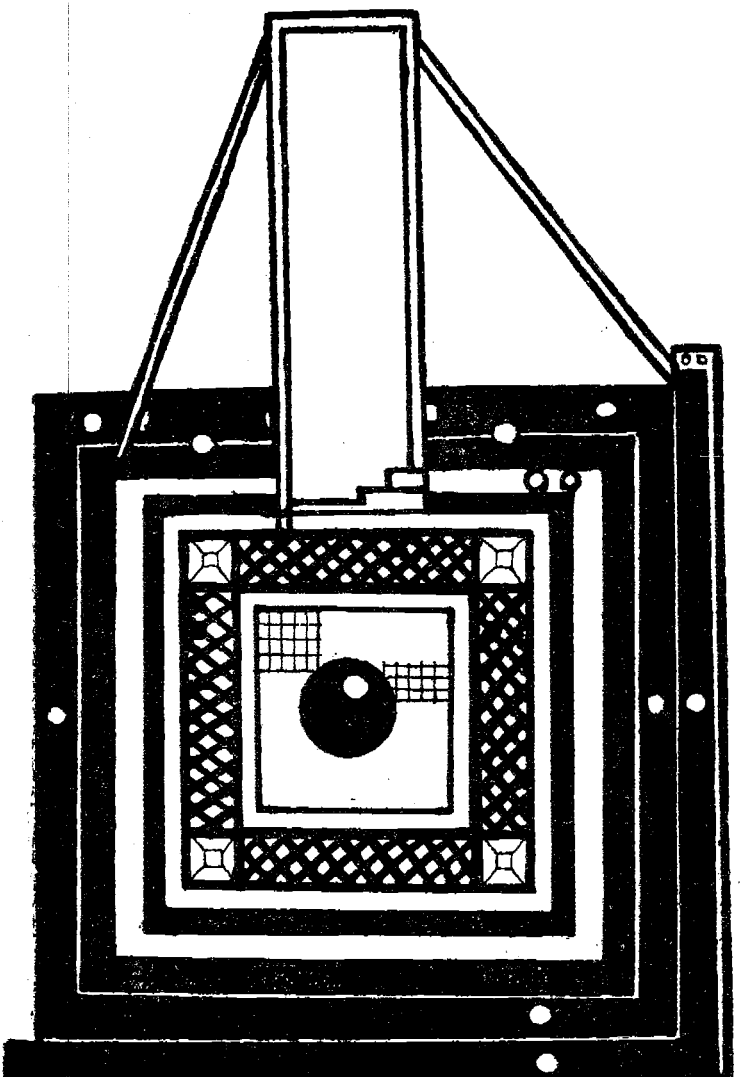

דער מזבח הגדול אין געווען געאַרבייט פֿון נאַנצע שטיינער וועלכע מען האָט געמוזט אויס גראָבן פֿון ים, ווייל מען האָט נית געמאַרט מיט קיינע צעזייג זויא האָקן וויא אין דער תורה שטייט לא תניף עליהם ברזל. זיין לענג פֿון צפון ביז דרום האָט געהאַלטען 62 איילן, אוג פֿון מזרח ביז מערב 32 איילן.

בִּימָה לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל

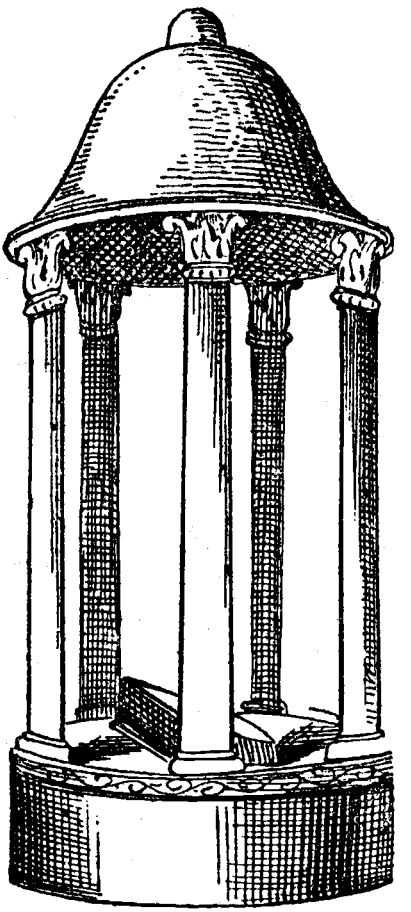

דאָס איז געווען א זאל אויף פֿיער מאַרמאָרשטיינערנע זיילן, אוּן דער דאָך איז געווען מיט ריין גאָלד געדעקט, אין דעם זאָל איז געשטאַנען א קעניגליכער טראָהן אוּן בייא יעדער ענדע יאָהר פֿון שמיטה אום חג הסוכות וועלן יודען פֿלעגן קומען עולה רגל זיין אין בית המקדש אריין, פֿלענט דער קעניג דאָרטען לייענען אין דער תורה פֿיר דעם גאַנצען פֿאָלק.

זָאל דָארְט אַרַיין שְׁטֶעלֶען דָאס מִזְבֵּחַ וָואס תְּנַלַּת פַּלְאָסֶר דֶער מֶלֶךְ פּוּן אַשׁוּר הָאט גֶעשִׁיקְט פּוּן דַמֶּשֶׂק וְעַן עֶר אִיז אִיהם אַקְעגֶען גֶענַאנְגֶען, אוּנ דָארְט אוֹיף דֶעם אָרְט הָאט יוֹאָל הַנָּבִיא בַּאפוֹילֶען דִיא כֹּהֲנִים זַיִא זָאלֶען אַיין זַאמְלֶען דָאס גַאנְצֶע פָּאלְק אוּנ זָאלֶען בֶּעטֶען צוּ גָאט ב״ה, דָען מָען הָאט זַיִא גֶעשְׁטְרָאפְט מִיטְ'ן הַיישֶׁעריק.

אַזוֹי הָאט זַיִא גָאט ב״ה גֶעהָאלְפֶען, אוּנ אַזוֹי זָאל אוּנְז דֶער בּוֹרֵא עוֹלָם אוֹיךְ הֶעלְפֶּ'ן, אַז דֶער גוֹאֵל צֶדֶק זָאל קוּמֶען בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.

רינג פון דער שפּרינג פֿעדער, האט דער רינג ארויס געשטיפּט דיא האקן אוג דאס האט באלד ארום גענומען דעם קאפ פון דעם אקס, איז ער שוין געלעגען ריכטיג, האט מען איהם ג־עקענט געשוווינט שעכטען, וואס דאס האט ניט געקענט לאנג האלטען אז בהמה אין דיא עזרה, כדי זיא זאל ניט דער נייל פֿעראונרייניגען דיא עזרה.

געבען דעם איז געשטאנען אבט מאמאר שטייערנע טי־שען אפּ צו צוברייטען דאס פֿליישׁ פון דיא קרבנות, דיא לענג פון יערען טיש איז געוועז איינס אוג אז האלב איין, אוג דיא ברייט איז אויך געוועז איינס אוג אז האלב איין, אוג דיא הויך איז געוועז איין איין.

געבען דיא טישען איז געשטאנען דאס שעכט־הויז מיט צבט נידערינע מאמאר שטייערנע ציילען, וואס אויף זייא פון אויבען איז געוועז פיהר קאנטינע קלעצלעך מיט צוין געשרויפּטע האקן נידערינג אוג הויבע, אוג וויא צוויט איינער דאס דער־לאנגט האט ער אויף געהאנגען דאס פֿליישׁ אויף דיא האקן.

פון דעם שעכט־הויז ביז צו דער וואנד פון צפון צויט איז געוועז אבט איילען וואס האבען געשלאסען דיא הונדערט אוג פינף אוג דרייסיג איילען דיא לענג פון דער עזרה דארט איז דער צויט איז געשטאנען דיא אנדערע פינף וואש מאשינען פון דיא צעהן וואס שלמה המלך האט געמאכט אפּ צו וואשען דאס אינעווייניגסטע פון דיא קרבנות, אזוי וויא מיר האבען שוין אויבען געשריבען.

אין מערב צויט פון דעם מזבח אין דיא צוויא אוג צוואנציג איילען ביז מערב צויט אין דער עזרה האט מען געשפּאנען בין אולם למזבח, אוג פון צפון ביז דרום דיא הונדערט אוג פינף דרייסיג איילען, איז געוועז הייליגער וויא דאס ארט פון עזרת כהנים, דארט האט אחז המלך באפוילען צו אוריה הכהן, ער

דאס איז דער ציור פון שלמן המפנים.

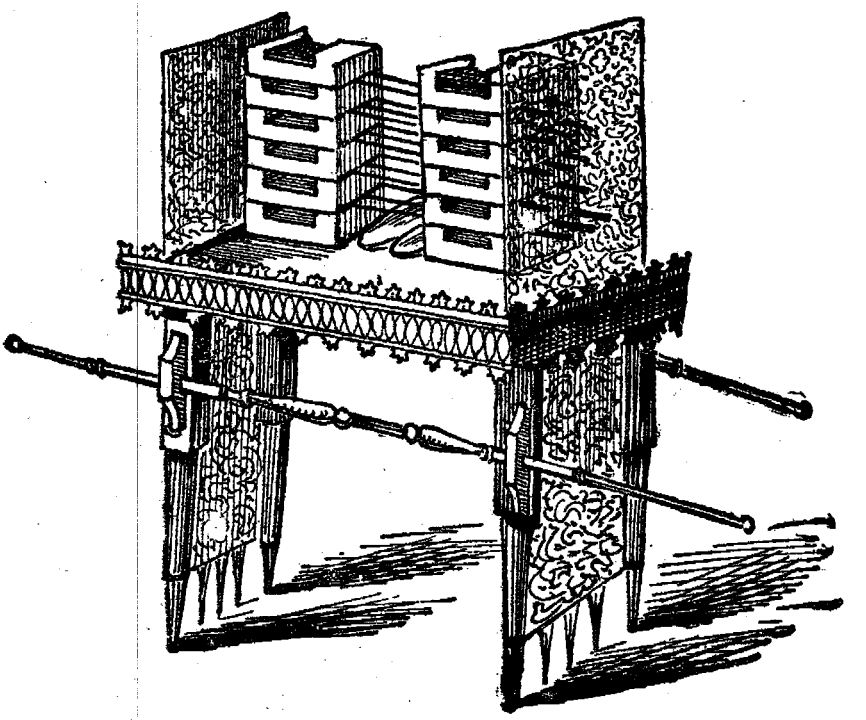

דיא בעשרייבונג כון דיא זאכן וואס ווענן
געשטאנען אין צפון זייט פון מזבח.

אכט אייליען אב געטרעטען פון דעם מזבח איז נעווען פידר אוג צנואנציג האקן, דיא ווענן נעווען אין פידר שורות צו ווקם האקן אין איין שורה.

דיא האקן ווענן נעווען אזועלכע שפרינג פערערען צום שעכטען דיא קרבנות, אז מען האט נעגעבען א דריט אין דעם

דיא הויף, אונ אויף זייא איז געווען אוים געשלאגען פֿערשיע־
דענע ציערונג אונ געשטאלטען פון לייבען, אונ אויף זייא
אויבען ארום איז געווען אזעלבע קרוינען ווי אם זייא האבען זיך
געשלאסען בייו צו דיא ערדער, איין האלבע אייל דיא הויף,
דיא זעלבע פאס ווי אם דיא ערדער האבען געהאט.

אזעלבע צעהן מאשינען האט שלמה המלך געמאכט ווי
אין דיא קעסלען איז געווען ואסער אפ צו וואשען דאס איגע־
וויינגסטע פון דיא קרבנות, זענען געשטאנען פינף אויף דרום
זייט, אונ דאס איז געווען עקסטרא אויף ערדער צום טראנס־
פאסירען איין כהן צום אנדערען, בדי עס ווי ניט לאנג דויערן
דיא דינסט.

דארט אין דער ערסטער זייט איז ווידער געשטאנען דער
ים הנחשת, דאס איז געווען איין גרויסער קופפערנער
וואנען פון צענטן אייל דיא בריים אונ פינף אייל טיעף,
אונ אויבען דער ברעג איז געווען אזוי ויא איין רויזען בלאט
אוים געבויגען רונד.

אונטער אים איז געווען איין פיר קאנטינגער קאסטען פון
נאלד ווי אר איז געשטאנען אויף צוועלף: קופפרנע קעסטען,
צו דרייא קעסטען אויף יעדער זייט, אונ פון זייערע מיילער האט
ארוים גערונגען ואסער.

דא זענען צו גענאנגען אלע צוועלף כהנים דיא ווי אם הא־
בען זיך געוואשען דיא העגד מיט דיא פים מיט איין מאל, אונ
אזוי האבען זייא מקדש געווען יבים ורגלים.

דִּיא כְּהָנִים דִּיא הֶעְנְד מִיט דִּיא פִּים.

דָּאְרְט אִיז אוֹיךְ גֶעשְׂטַאנְען 10 וַאשׂ מַאשִׁינֶען וָואם שְׂלְמה הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעמַאכְט פּוּן נְחשֶׁת מְמוֹצָט, וָואם דָּאם אִיז נָאךְ מַיִיסְטֶעֶר פּוּן גָּאלְד.

דָּאם אִיז דֶּער צִיוּר פּוּן דִּיא מַאשִׁינֶען וָואם מֶען הָאט גֶעוּוּפֶּען עֶשֶׂר מְכוֹנוֹת.

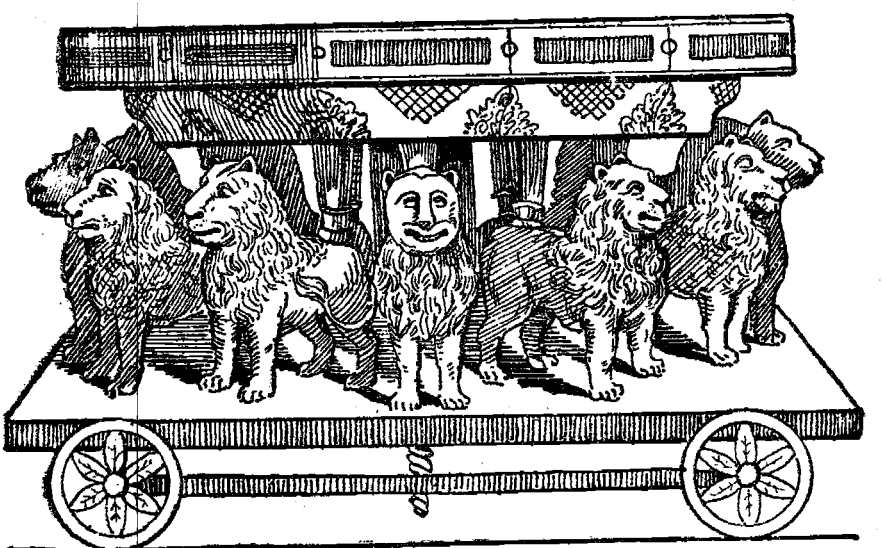

דִּיא בֶּעשְׂרַייבּוּנְג פּוּן דִּיא עֶשֶׂר מְכוֹנוֹת.

דָּאם אִיז אֵין פּוּסטַאמֶענְט מִיט פִּיהר רָעדֶער פּוּן פִּיהר אֵיילֶען לַאנְג אוּנ פִּיהר אֵיילֶען בְּרֵייט אוּנ דְּרֵייא אֵיילֶען דִּיא הוֹיךְ אוּנ אוֹיף אַלֶע פִּיהר זַייטֶען אִיז גֶעוּוֹען פֶּערְשִׁיעדֶענֶע טַייעֶרֶע פֶּערְצִירוּנְג מִיט נָאלְדֶענֶע קֵייטֶעלֶעךְ וָואם דִּיא פְּלַאטֶען זֶענֶען אִין זֵייא גֶעהַאנְגֶען וָואם דִּיא רָעדֶער זֶענֶען אִין זֵייא גֶעוּעכְען. אוּנ אוֹיף דֶעם אִיז גֶעשְׂטַאנְען דִּיא נְרוֹיסֶע קֶעסְטֶלִין פּוּן אֵיין אֵייל

זענען געשטאנען צווייא זייַלען וואס אויף זייא איז געשטאנען צווייא כּהנים מיט צווייא טראמייטען נעבען בּן ארזא, ווען דיא לוים זענען נעגאנגען שפּילען דעם שיר שׁל יום פון קרבן תּמיד אויף דעם אָרט וואס האט געהייסען דוכן. דאָרט אויף דרום זייט פון מזבּח איז אויך געשטאנען איין קופּערנער האנדפאס מיט צוועלף רעהרין, כּדי עס זאל זיך קענען וואשען מיט איין מאל צוועלף כּהנים דיא העגד מיט דיא פים, אוג ווען זייא האבען גענומען הייליגע עסין אין דיא העגד, האבען זייא זיך געמוזט פריהער וואשען דיא העגד מיט דיא פים. אין דעם האנדפאס איז פריהער נור געווען צווייא רעהרין, אייגער אויבען אוג אייגער אונטען צום וואשען, דער נאך איז געווען איין כּהן גדול וואס ער האט געהייסען בן קטין, האט ער צו געמאכט אויבען עלף רעהרין אוג אונטען אויך עלף רעהרין, כּדי עס זאל ניט דאריבּען צו וארטען אייגער אויף דעם אנדערען מיט דעם וואשען, אוג אין דער פריה אז מען האט אן געפאסען דאס האנדפאס פולל האבען זיך געוואשען צוועלף כּהנים אויף איין מאל פון דיא אויבערשטע רעהרין, אוג פאר נאכט אז עס איז שוין געווען וויניגער וואסער אין האנדפאס, האבען זיך געוואשען פון דיא אונטערשטע רעהרין אויך צוועלף כּהנים מיט איין מאל.

דאָרט איז אויך געשטאנען איין ברונען וואס מען האט בייא נאכט געמוזט זאַראפ לאזען דעם עמיר וואס מען האט מיט איהם געשעפט דיא וואסער, כּדי דאס ביסעל וואסער וואס איז איבער געבליבען אין עמיר זאל ניט פסול ווערען בּלינה.

דער כּהן גדול וואס האט געהייסען מוכני, האט געמאכט צו דער ברונען איין ראד מיט מאשין אריין צו לאזען אין דער ברונען אויף איין נאנצער נאכט, אוג צו מארגענס האט מען מיט דער מאשין ארויף גענומען פּרישע וואסער צו וואשען

שׁאַרן הייסערהייט אויף דעם מוזבח. דאס האט מען געוופֿן
מגרפות אויך איז דאָרט געווען נרויסע קופֿערנע קעסלען ארויס
צו נעמען דאס אש מיט קייטלעך. דאס האט מען גערופֿן
פּסכהר. דאָרט איז אויך געווען קופֿערנע נאפֿלען מיט דרייא ציין
וואס מיט זייא האט מען איבער נעקערט דאס פלייש אויף דעם
פּייער, כּדי עס זאל נעשווינט פֿארברענט ווערן. אויך איז
דאָרט נעווען דיא נרויסע קופֿערנע קעסלען צו קאכן דאס פלייש
פון דיא קרבנות. אויך איז דאָרט געווען שפּרענג בעקינס פון
נחשת ממורט, דאס איז נאך טייערער פון נאלד, מיר ווילען
דאס מאטריאל שפּעטער בעשרייבן.

דעם ויבענטען טאג סוכות האבען דיא כהנים נעשטעלט
ארום דעם מזבח אויף דעם יסוד אוועלכע צוויישען פון ערבות
פון עלף איילען דיא הויך. ווענען זייא נעלעגען איין איין אויבען
אויף דעם מזבח. ווארום דאס מזבח איז נור נעווען 10 איילען
דיא הויך. דאס האט מען נערופֿען מורכיות. אוג עס איז נעווען
א צייכען אויף שמחה.

דיא בעשרייבונג פון דיא כלים וואס ווענען נעשטאנען
אין דרום זייט פון מזבח.

צווייא טישען ווענען דאָרט נעשטאנען וואס זייא האבען
פֿערנומען בייו מערב זייט פון בבש הנרול פון דעם מזבח. איינער
איז נעווען פון זילבער וואס אויף אירם האט מען אלע טאג
ארויף נעלייגט דרייא אוג נייניציג נאלדענע אוג זילבערנע כלים
וואס זייא האבען באדינט צום קרבן התמיד.

דער צווייטער טיש איז נעווען פון מארמאר שמיין, וואס
מען האט אירם נערופֿען שלחן התלבים, אויף דעם טיש האט
מען ארויף נעלייגט דיא אברים מיט דעם פעטט וואס מען האט
אן נענרייט ארויף צו לייגען אויף דעם מזבח, נעבען דעם טיש

פֿלאַץ וואָס מען דאַרף אים צו רייניגן, כּדי אַ כהן זאָל אויף מעגן גיין אויף דעם פֿלאַץ אוג ער זאָל ניט טמא ווערן.

אידער דעם האָט מען אונטער דעם נאַנצן בית המקדש נאָך בעסער געמאכט, מען האָט נאָך צו געמאכט דיא בפין, דאָס איז אויך געווען פאר דיא מענטשען וואָס זייא זענען ניט געווען בייא דעם בויען אוג האָבען ניט געוואוסט אויב מען האָט בודק געווען דיא ערד אוג מען האָט זיא צוריק צו געשיט. אויך האָט מען געמאכט בפין מפני מראית עין. אָבער בייא דעם מזבח האָט מען ניט געטארט מאכען קיין בפין, עס וואלט דאך פסול געווען דאס נאנצע מזבח, אזוי ווייא מיר האבען שוין אויבען פון דעם געשריבען, אז עס איז נור געווען אין טפח אַ חלל צווישען דעם מזבח איז דאס שוין געווען פסול, דא האָט מען ניט געקוקט מפני מראית עין, אוג ווידער פאר קבר התהום איז שוין געווען דיא ערד נאך געזוכט אוג מען האָט ניט געפונען קיין בין פון אין טוידטען קערפער, איז דאס מזבח געווען כּשר אן דיא בפין, וואורום בייא דעם בית שני ווען ניט דיא בדיקה, וואלט נאר ניט געהאלפֿען קיין בפין, נייל עס איז שוין געווען בחזקת טומאה וואס מען האָט געפונען אין יחזקאל'ס צייטען אַ טוידטען קאפּף אונטער דעם מזבח, אוג בפין העלפט נור ווייא עס איז נאך ניט דא קיין חזקת טומאה נור אַ סמך טומאה, אוג דאס איז טייטש קבר התהום, נור דיא בדיקה האט שוין געמאכט כּשר כדת וכדין, אפילו לכתחלה. אוג דאס נאנצע געשטאלט פון דעם מזבח מיט דיא 3 שטאפּלען ווען איהר זעהען אין דעם ווערק פאטאגראפיש אפ געצויגען ווייא עס איז געווען אין דעם בית המקדש.

דיא בעשרייבונג פון דיא בלים וואס האבען געדינט בייים מזבח.

קופּערנע לאפאטקעלע איז דארט געווען דאס אש צו צד

הָאט עֶעמוּזְט גְלַאט בֶּעשַׁאפֶּען זַיין, פֶּען הָאט עֶעמוּזְט נַיין צוּם אָרְט בְּקִעַת בֵּית כֶּרֶם אֲדֶער צוּם גְרוֹיסֶען מָעֶער אוּן דָארְט הָאט מֶען עֶעמוּזְט נֶאכְּבֶען טִיעף נוּר מִיט הָאלְצֶערְנֶע לָאפֶּעטֶעם בִּיז צוּם גְרוּנְד, הָאט מֶען דָארְט שׁוֹין עֶעפּוּנֶען דִיא גְלַאטְטִינֶע שְׁטִיי־נֶער וָואס וָענֶען עֶעוֶוען בֶּשֵׂר צוּם מְזַבֵּחַ, אֲבֶּער מֶעגְטֶשֶׁען וָאלֶען זַייא גְלַאט מַאכֶּען הָאט מֶען נִיט עֶעטָארְט, וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער תּוֹרָה, לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל, דָאס אִיז טַייטְש, דוּא טָארְסְט נִיט גְלַאט מַאכֶּען מִיט קֵיין אֵייזֶען, אוּן נָאךְ שְׁטֵייט אִין דֶער תּוֹרָה, כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ, דָאס אִיז טַייטְש, נַייל דוּא הָאסְט דִיא אַרְבֵּייט מִיט דֵיין עֶעצֵייג אוֹיף עֶעהוֹיבֶען אוֹיף דֶעם שְׁטֵיין הָאסְט דוּא אִיהֶם פָּסוּל עֶעמַאכְט, עֶר מוּז נוּר זַיין בֶּעשַׁאפֶּען גְלַאט, אוּן אַזוֹי טַייטְשֶׁען אַלֶע מְפָרְשִׁים, אַז אִי־בֶּער דֶעם אִיז פָּסוּל אֲפִילוּ מִיט אַ זִילְבֶּערְנֶע כְּלִי, נוּר מִיט דֶעם וָועֶרְקְזֵל וָואס עֶס הַייסְט שָׁמִיר אִיז כָּשֵׁר, נַייל דָאס הַייסְט בִּידֵי שָׁמַיִם.

אוּן אוּנְטֶער דֶעם מִזְבֵּחַ הָאט מֶען נִיט עֶעטָארְט מַאכֶּען כַּפִּין עַל גַּבֵּי כַּפִּין, דָאס הַייסְט מֶען הָאט נִיט עֶעטָארְט מַאכֶּען אֵיין טִיהר אִיבֶּער דִיא אַנְדֶערֶע, אַזוֹי וִויא דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז עֶעוֶוען, וָוארוּם אוּנְטֶער דֶעם מִזְבֵּחַ הָאט נִיט עֶעטָארְט זַיין קֵיין חֲלָל אֲפִילוּ אוֹיף אֵיין טֶפַח, נוּר עֶס הָאט עֶעמוּזְט בֶּאהֶעפְט זַיין צוּ דֶער עֶרְד אֶן אֵיין שׁוּם צְוִוישֶׁען שַׁייד, אֲפִילוּ אוֹיף אֵיין טֶפַח אִיז שׁוֹין עֶעוֶוען פָּסוּל דָאס מִזְבֵּחַ מִיט אַלֶע קָרְבָּנוֹת וָואס מֶען הָאט מַקְרִיב עֶעוֶוען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, נוּר בַּיִים בַּיִת שֵׁנִי הָאט מֶען אַזוֹי וִויא אַזוֹי אוּנְטֶער־עֶעגְרָאבֶען דִיא נַאנְצֶע עֶרְד אוּנְטֶער דֶעם נַאנְצֶען בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוּן מֶען הָאט נָאךְ עֶעזוּכְט אוֹיב עֶס עֶעפֶּינְט זִיךְ נִיט דָארְט עֶפֶּעס אַ שׁוּם בֵּיין פּוּן אַ טוֹיטֶען מֶענְטְש, אַזוֹי וִויא דֶער דִין אִיז, אַז מֶען דַארְף צוּם עֶרְשְׁטֶען גוּט בּוֹדֶק זַיין אֵיין פְּלַאץ, טָאמֶער עֶפֶּינְט זִיךְ אֵיין טָמֵא זַאךְ אוֹיף דֶעם

דאָס איז דער מזבח הקטורת.

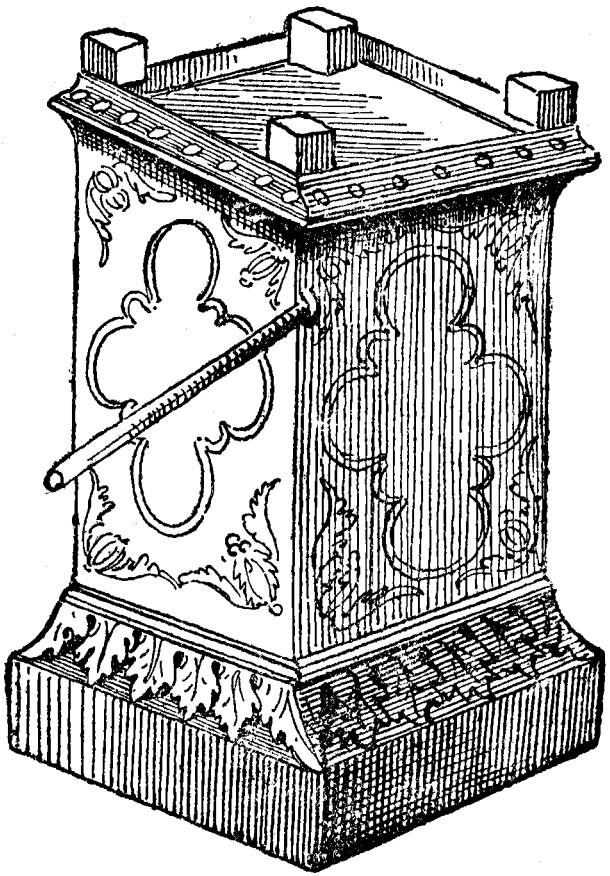

דא ווערען מיר בעשרייבען דיא שטיינער פון מזבח.

דיא שטיינער האבען געמוזט זיין גאנץ גלאט, או עס דאט זיך געפונען איין ראציל ויא א האר אויף א שטיין איז געוועז פסול דער שטיין צום מזבח, אוג אויב מענטשען זאלען איהם אוים ארבייטען גלאט, דאט מען דאס ניט געטארט, נור ער

דאם דאלץ וואם מען דאט געברענט אויף דעם מזבח איז געווען פון גיסען האלץ אוג פון פייגען בוים האלץ אוג לאן אייל האלץ, אוג האטשי אלע נאטונג האלץ זענען געווען בשר צום ברענען אויף דעם מזבח, נור אויסגענומען אייבירד האלץ אוג ווין נארטען האלץ, וויל וויין אוג אייל האט מען נעניצט אין בית המקדש, דורך דעם האט מען ניט געטארט ניטצען דאם האלץ, אוג דאס האלץ וואם מיר האבען נעשריבען, זענען דיא כהנים אליין אלע מאל ארוים גענאנגען מיט העק אוג האבען אן געהאקט האלץ פון ראש חדש ניסן ביז פינפצעהן טאג אין חדש, אוג אויך יום טוב פלעגען זייא צו מאכען דעם טאג וואס האבען אויף נעהערט צו האקען, אוג האבען דעם טאג נערופען יום הבכר מגל, דאס איז מיטש, דער טאג וואס מען צו ברעכט דיא העק, ווארום פון דעם טאג אן, האט מען שוין מערר ניט נעניצט דיא העק, אוג אויף דעם ניעם יאהר האט מען שוין נענומען ניע העק, אזוי וויא דער דין איז נעזוען אין בית המקדש, אז דיא כלי וואס מען האט נענוצט איין מאל אוג אז עם איז נעקומען אויף דעם אנדערען יאהר צו דעם זעלבען דינסט, האט מען שוין מערר ניט נעניצט דיא זעלבע כלי, נור מען האט זיא בעהאלטען אוג מען האט נענומען אן ניע.

איין פייער איז דארט נעזוען וואס מען האט דאס נערופען מערכה שניה, דאס פייער איז נענזען פון איילבירד האלץ, וואס מען האט דער פון נור קוילען נעמאכט צו דיא קטורת אויף דעם נאלדענעם מזבח אין היכל, נור אויף יום כפור האט מען ווידער נעמאכט איין עקסטרא פייער, וואס מען האט עס נערופען מערכה של יום כפור, מקטיר צו יין דיא קטורת פון יום הקדוש נאנץ בעזונדער.

אַיין מאַרמאר שְׁטײַנערנער טאָפּעל איז געוועז אין דער בְּרִיק אין וויינקעל פון דרוסית מערבית פון יסוד המזבח, אוג אין דער מיטען איז געוועז אויף צוּ הייבן, וויא מיר האָבּן שוין אויבּן געשריבּן, אוג דאס איז געוועז אקוראט אונטער דיא צוויי ערהעלעך פון יסוד המזבח וואס מען האט אריין גענאָמען דאס איבּריגע בלוט פון בּעקן וואס מען האט אויף דעם מזבח געשפּרענגט.

אין וויינקעל פון מערב זייט צוישען דעם בּבּש אוג דעם מזבח איז געשטאנען אויף דעם פוסבאדען איין זילבּערנע פייער פאן וואס מען האט דער מיט אראפ גענומען דאס אש פון דעם מזבח, אז עם איז געוואָרען צוּ פיהל האט מען דיא פאן אַרויף דער לאנגט דעם כהן וואס איז געשטאנען אויבּן אויף דעם מזבח, האט ער גענומען מיט דיא הענד דאס אש פון דעם מזבח אוג האט אריין געשיט אין דער זילבּערנע פאן, אוג ער האט געהאט איין נאלדען קייטלע וואס ער האט דאס קייטל אן געקייטלט אין דער פאן אוג האט אראפ געלאזט דיא פאן מיט דעם קייטל דאס אש זאל זיך ניט אויס שיטען, אוג פון אונטען אויף דעם פוסבאדען איז געשטאנען איין כהן וואס ער האט דאס באלד צוּ גענומען אוג האט דאס אש אריין געשיט אין שיט אריין, אוג דער נאך האט ער ווידער בייא דעם קייטלע צוריק אַרויף געצויגען בּיז מען האט גערייניגט דאס נאנצע מזבח פון דעם אש.

10 אייליען אף געטראָפען פון דעם ארויף נאנג פון בּבּש פון מזבח איז געוועז דרייא טפחים, פון דיא מזרח ואנד פון די עזרה איז געוועז דאס אָרט וואס מען האט דערוויל אהין געשיט דאס אש פון מזבח החיצון והפנימי אוג פון דער מנורה אוג אויך דיא פעדערין פון דיא עופות, אוג דאס האט מען נעראפען בּית תדשן פון תרומת הדשן.

אוג אין דיא הויך אויבען בײם מזבח אכט אײלען, דאם האמ
געהײסען בבש הגדול, ואם דארט איז דער כהן ארויף געגאנגען
אויף דעם מזבח דיא אברים צו פאר ברענען, עם האט ניט נע־
טארט זיין קין טרעפ נור נלאט אוג משופע, אוג אז דער כהן
האט דיא אברים ארויף געטראגען, איז דאם פעטע אראפ נע־
רינען, איז דארט ועהר נלישטשיק נעווען, האט מען דאדורך נע־
שיט זאלץ, עד ואל זיך ניט אוים נלישטשען, דאם איז נעווען
ועהר איין שווערע עבודה, אוג דיא אנדערע צוויא ארדיף נענג
ועגען נעווען אין בייד ע זייטען דעכטם אוג לינקס פון דעם נרוי־
סען, דיא ועגען נור נעווען 31 אײלען לאנג אוג 7 אײלען ברייט
אוג 5 אײלען הויך אוג אויך אזוי משופע אן טרעפ.

דער שטאפעל פון דער דעכטער זייט האט נעפירט צום
סובב ואם מען שפרענגט דאם בלוט, אוג אז דער כהן איז
ארום נענאנגען דעם סובב אוג האט אף נעשפרענגט דאם בלוט
איז ער ווידער אוים נעקומען אין דער אנדערער זייט וואו מען
נישט אראפ דאם איבריגע בלוט ואם בלייבט אין בעקן, האט
ווידער דער שטאפעל צוריק אראפ נעפירט צום יסוד אוג צום
שיט בין צו דער בריק צוריק, אוג אויבען בייא דעם מיטעלסטען
שטאפעל איז נעווען אף נעטרעטען פון דעם מזבח איין אייל אוג
דאם האט נעהײסען לגל, ואדום דיא אברים האט מען ניט נע־
טארט ארויף לייגען אויף דעם מזבח, מען האט זייא נעמוזט
ארויף נאראפן, אוג אין דעם לגל איז נעווען קיילעדיג טרעפ
ואם אויף דיא טרעפ איז מען אראפ נענאנגען איין מאל אין 70
יאהר נאך דעם פאר נלידערטען נייז, אזו ווא מיר האבען אויבען
נעשריבען.

דארט אין בבש הגדול אין דער זייטען ואנד, איז אויבען
נעווען א קלײן פענסטערל, ואם מען האט ארין נעגאראפן, דאם
ואם איז פסול נעווארען אוג צו מארגענם האט מען עם פארברענט.

אוֹיבֶן אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס מֶען הָאט גֶערופֶען נַבִּי הַמִּזְבֵּחַ וֶענֶען גֶעווֹיִיא זִילְבֶערנֶע בֶעקִינְס, וָואס זִיא הָאבֶען גֶעהַאט אוּנְטֶען אַוֶעלְכֶע לִיטְקֶלְעךְ, אַיין לִיטֶק אִיז גֶעווֶען אִין וויִנְקֶעל פּוּן דָרוֹם זַיִיט, אוּן דָאס אַנְדֶערֶע אִין וויִנְקֶעל פּוּן מַעֲרָב זַיִיט, אַיינֶס אוֹיף נִיסּוּךְ הַמַּיִם אוּן דָאס אַנְדֶערֶע אוֹיף נִיסּוּךְ הַיַּיִן, דֶער לִיטֶק פּוּן נִיסּוּךְ הַיַּיִן אִיז גֶעווֶען פִּיהֶל בְּרַייטֶער וויא דֶער פּוּן נִיסּוּךְ הַמַּיִם, וָוארום וַיין הָאט וַאטֶץ אוּן גַייט נִיט לַייכְט דוּרְךְ, אוּן אוּנְטֶער דִיא בֶּעקִינס אִיז גֶעווֶען רֶעהְרִין וָואס וֶענֶען גֶענַאנְגֶען דוּרְךְ דֶעם מִזְבֵּחַ בִּיז אִין דִיא עֶרד אַרַיין דוּרְךְ דִיא הַיילֶען וָואס דָארְט וֶענֶען גֶעווֶען אוּנְטֶער דֶער עֶרד, אוּן אַיין מָאל אִין 60 אָדֶער אִין 70 יָאהְר פְּלֶעגֶען דִיא יוּנְגֶע כֹּהֲנִים אַרָאפּ צוּ גַיין: אוּן הָאבֶען צוּנוֹיף גֶענוּמֶען דֶעם פַּארְגְלִיווֶערטֶען וַיין אוּן מֶען הָאט אִיהם פַּאר בְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ.

דֶעם טָאג הָאט מֶען גֶעמַאכְט אַ נְרוֹיסֶען יוֹם טוֹב, אוּן דָאס אָרְט וָואס דָאס מִזְבֵּחַ אִיז גֶעשְׁטַאנֶען, אִיז גֶעווֶען דָאס וֶעלְבֶּע אָרְט וָואס אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָאט גֶעבְּרַאכְט זַיין זוּהֶן יִצְחָק אוֹיף דִיא עֲקֵדָה.

דֶער יֶלְקוּט הָדָשׁ שְׁרַייבְט, אַז אוֹיף דֶעם אָרְט הָאט זִיךְ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע״ה מַל גֶעווֶען, אוּן זַיין בְּלוּט אִיז דָארְט אַרַיין גֶערִינֶען וויא מֶען הָאט גֶעמַאכְט דֶעם יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ, אוּן דָאס דֶערֶענְט עֶר אַרוֹיס פּוּן דֶעם פָּסוּק, וְאֵת כָּל הַדָּם יִשְׁפּוֹךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ.

דִיא בֶּעשְׁרַייבּוּנְג פּוּן דִיא 3 שִׁטַאפְּלֶען וָואס וֶענֶען דָארְט גֶעווֶען אַרוֹיף צוּ גַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ.

זַיִיא וֶענֶען גֶעווֶען בַּייא זַאמֶען, נוּר דֶער מִיטֶעלְסְטֶער אִיז גֶעווֶען גְרֶעסֶער פּוּן דִיא צְוַוייא עֶקְסְטֶע, עֶר הָאט גֶעהַאט צְוַוייא אוּן דְרַייסִיג אַיילֶען דִיא לֶענג אוּן וֶעכְצֶעהְן אַיילֶען דִיא בְּרַייט

מיט דער נאסער־לייטונג אונ ענגען ארין ערונגען אין נחל קדרון .

איין אייל אונטער דעם סובב ואם מיר האבען אויבען געשריבען איז ענוען א רויטער צייכען ארום אונ ארום , דאס איז געוונען איין אונטערשיעד ואם פאר איין קרבן מען האט געדארפט צו שפרענגען אונטער דעם צייכען , אונ ואם פאר איין קרבן מען דארף שפרענגען איבער דעם צייכען אויבען , אונ אויף דיא ואנד פון דעם סובב איז געוונען אויס געקריצט איבער דעם רויטען צייכען פערשיעדענע ציורים אונ בילדען , דאס האט געהייסען כרכוב המזבח .

אויבען אויף דעם קאסטען ואם מען האט פאר ברענט דיא קרבנות , איז געוונען בייס עק ארום איין נאלערא פאר דיא כהנים , זייא זאלען זיך ניט ארא גלישען , אונ אף געטרעטען צוויא איילען איז געוונען דאס ארט ואם דיא כהנים זשנען דארט ארום גענאנגען בייא דער עבודה , אונ נאך דיא צוויא איילען זשנען געשטאנגען דיא קרנות פון איין אייל דיא ברייט , אונ נאך דיא קרנות איז ווידער געוונען אף געטרעטען איין אייל פלאין ארום אונ ארום , דער נאך האט זיך אן געהויבען דער מקום המערכה ואם אויך דעם ארט האט מען שוין פאר ברענט דיא אברים פון דיא קרבנות , דאס ארט האט געהאט 24 איילען , אונ עס איז געוונען דיא פירר־קאנטען אף געשניטען רונד , האט מען דאס נערופען תפוח , אונ אויף דעם תפוח איז שטענדיג געלעגען אן נעבריים האלץ גלייך געלייגט איינס אויף דעם אנדערן , צוויי סדרים , ואם דיא שפיצען פון דעם האלץ האט אן נעירט אן דעם תפוח , איינס האט מען נערופען מערכה גדולה , דאס איז געלעגען אויף דרום זייט פון דעם מזבח , אונ דאס צוויישטע האט מען נערופען מערכה קטנה , דאס איז געלעגען אין מערב זייט פון דעם מזבח .

עם אויך געהאלטען 32 איילען, אוג דער פונדאמענט האט געהאט
5 טפחים דיא הויך, אוג דיא בריים איז געווען פון מערב זייט
אין צפון 32 איילען, אוג פון מזרח זייט אין דרום איז נור געווען
31 איילען, דאס האט מען געשטאנען יסוד, אויף דעם איז ווידער
געשטאנען איין קאסטען פון 30 איילען דיא בריים אוג 30 איילען
דיא הויך האט דער צווייטער קאסטען געהאלטען 5 איילען, אוג
אויבען איז דער קאסטען געווען ארום אוג גאניק. ואס
דער כהן איז אויף דעם גאניק ארום געגאנגען אוג האט גע־
שפרענגט דאס בלוט פון דיא קרבנות, אוג דאס האט מען ge־
רופען דעם סובב, אוג אויבען אויף דעם האט מען ווידער ארויף
געשטעלט א קאסטען פון 28 איילען בריים אוג 28 איילען לאנג
אוג 3 איילען הויך, אויבען אויף דעם האט מען פאר ברענט
דיא אברים פון דיא קרבנות, אוג דאס האט געהייסען מקום
המערבה, אוג אויבען איז געווען אין אלע פיהר ווינקלען פיהר
קעסטלעך, ואס יעדעס קעסטעל האט געהאט אין איין דיא
בריים אוג אין איין דיא לאנג אוג אין איין דיא הויך, דאס
איז געווען אויבען אפען אוג הויל אינגעווייניג, אוג דאס האט
געהייסען קרנות, ואס זייא זענען געשטאנען אין איין אפ ge־
טרעטען פון עק, אוג אויף דיא קרנות האט מען געשפרענגט
דאס בלוט פון דיא קרבנות.

אין ווינקעל פון מערבית דרומית פון יסוד אויבען איז ge־
וען צווייא לייקעס ואס מען האט ארויס געגאסען דאס איבריי־
גע בלוט ואס איז איבער געבליבען אין בעקין נאך דעם
שפרענגען אויף דיא קרנות, אוג פון דארט זענען זייא ארויס
געגאנגען אין שית ואס דארט איז געווען אין דער בריק איין
מארמאר שטיינערנער טאבעל ואס האט צו געדעקט דיא עפנונג
ואס דארט ארומער זענען ארויס געגאנגען אלע אומריינע וא־
סער אוג דאס אומריינע בלוט אוג האבען זיך דארט פאר מישט

יָענע לָאנדָער וויא דָער תַּבְנִית הֵיכָל אִיז נָעווען , זַייא הָאבֶּן
גֶעווִיסְט צָקוּרַאט דָאס נָעווִיכְט , זַייא שְׁרַייבֶּן דָאס הָאט גֶעוואר־
נָען אֵיין הַאלְבֶּע אוּנְקִיָה , דָאס אִיז דִיא וָועלְט פוּן נַיין סִילְדִישׁ ,
אוּן דָאס וָועט בַּאטְרָעפֶּן שְׁרַייבֶּן זַייא דָארְט אַ עֶרֶךְ פוּן פִּיר־
צָעהָן פְלַאקְשׁ , אַזוי רוּפְט טָעם דָארְט דִיא נָעלְד מַטְבֵּעוֹת .

דָארְט אִיז אוֹיךְ נָעשְׁטַאנָען אַ פֶּעסְטָעלע פוּן בּוּקְס בּוּים הָאלְץ
דִיא גְרוֹים דָער פוּן אִיז נָעווען , עָס אִיז אַרַיין צְוויי הָאנְד , אוּן
אִינָעווייניג אִיז נָעלֶעגָען צְוויי יָא הָאלְדָענָע טָעווֹעלָעךְ , אוֹיף אֵיינֶם
אִיז נָעווען אוֹים נֶעקְרִיצְט לַיי אוּן אוֹיף דָעם צְווייטָען לַעזָאוֶל ,
אוּן דָער כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט אַרַיין נָעשְׁטָעקְט בֵּיידָע הָאנְד אוּן הָאט
אַרוֹים גֶענוּמָען דִיא צְווייא הָאלְדָענָע טָעווֹעלָעךְ אוּן הָאט אוֹיף
דָעם תּוֹרֵיבֶּען בֵּיידָע הֶענְד צוּ הָאט אוּן הָאט גֶעשְׁרִיגָען אֶחָד לַיי וְאֶחָד
לַעזָאוֶל , דָער הָאט עָר אַרוֹיף גֶעלַייְגְט אֵיין הָאנְד אוֹיף אֵיין
צִיעגָעלע וָואס פַּאר אִיהם אִיז נָעשְׁטַאנָען אוּן דִיא אַנְדֶערֶע
הָאנְד אוֹיף דָעם צְווייטָען צִיעגָעלע , אוּן הָאט אוֹיף נֶעמַאכְט
דִיא הֶענְד , וָענָען דִיא טָעווֹעלָעךְ גֶעבְּלִיבֶּען לִיגָען אוֹיף דִיא
צִיעגָעלָעךְ , אוּן דָאס צִיעגָעלע וָואס אוֹיף אִיהם אִיז נָעפַאלָען לַיי
הָאט מָען מַקְרִיב נָעווען לַיי , אוּן דָאס אַנְדֶערֶע הָאט מָען נֶע־
שִׁיקְט לַעזָאזֵל אִין דָער מִדְבָּר יְרִיאֵל מִיט אֵיין מֶענְטְש וָואס אִיז
שׁוֹין נָעווען אָן גֶעבְּרַייט פוּן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר , אוּן וָואס דָער פוּן
אִיז נָעווָארֶן , הָאבֶּן מִיר שׁוֹין אוֹיבֶּן גֶעשְׁרִיבֶּן .

דִיא בֶּעשְׁרַייבּוּנְג פוּן מִזְבַּח וָואס מָען הָאט
נָערוּפֶּן מִזְבַּח הָעוֹלָה .

בַּייא דִיא עֶנְדֶע פוּן 11 אֵיילֶן פוּן עֶזְרַת כֹּהֲנִים אִיז נֶע־
שְׁטַאנָען דָאס מִזְבַּח הָעוֹלָה , דָאס הָאט פַּאר נוּמָען פוּן צָפוֹן בַּיז
דָרוֹם 62 אֵיילֶן מִיט דָעם כֶּבֶשׁ , אוּן פוּן מִזְרָח בַּיז מַעֲרָב 32
אֵיילֶן אִין דָער בְּרֵייט , פוּן צָפוֹן בַּיז דָרוֹם אָן דָעם כֶּבֶשׁ הָאט

120,000 שָׁאף, דָאס אִיז נִיט מֶעגְלִיךְ גֶעוֶען צוּ דֶער וַאהְרְטָען זִיךְ מֶען וָאל דָאס מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אִיבֶּער דֶעם הָאט עֶר גֶעהַיילִינְט דָאס אָרְט אוּן מֶען הָאט דָא פַּאר פְּרֶענְט דִיא רִשְׁטְ קָרְבָּנוֹת וָואם הָאבֶּען נִיט גֶעקֶענְט דַאמָאלְס אַרוֹיף אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ.

דָאהְרְט אִין דֶער עֲזָרָה אִיז אוֹיךְ גֶעשְׁטַאנֶען אֵיין טָהָאהְן וָואם שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעמַאכְט וָועֶן עֶר הָאט גֶעעֶנדִיגְט דָאם בֵּית הַמִקְדָּשׁ, דָאהְרְט אִיז גֶעוֶען אֵיין זַאל מִיט 10 גָאלְדֶענֶע זַיילֶען אֶן וָועְנְד רוּנְד, אוּן מִיט א גָאלְדֶענֶענם דַאךְ פּוּן פִּינְף אַיילֶען דִיא בְּרֵייט, דָאהְרְט אִיז שְׁלמה הַמֶּלֶךְ אַריין גֶעגַאנְגֶען וָועֶן עֶר הָאט פַּארְטִיג גֶעמַאכְט דָאם בֵּית הַמִקְדָּשׁ אוּן הָאט דָאהְרְט אַנִידֶער גֶעקֶנִיעט אוּן אוֹיף גֶעהוֹיבֶּען דִיא הֶענְד צוּם הִימֶעל אוּן הָאט גֶעבֶּעטֶען צוּ גָאט, אַז אִין דֶעם בֵּית הַמִקְדָּשׁ זָאלֶען אַלֶע מֶענְטְשֶׁען דֶער הֶערְט וָועֶרֶען, אוּן אֲפִילוּ אֵיין עֲבוֹ״ם וָועט קוּמֶען אִין בֵּית הַמִקְדָּשׁ אַריין בֶּעטֶען, זָאל עֶר אוֹיךְ דֶער הֶערְט וָועֶרֶען, אוֹיךְ הָאט מֶען פּוּן אֵיין עֲבוֹ״ם קָרְבָּנוֹת אָן גֶענוּמֶען אוּן זַיין גֶעבֶּעט אִיז אָן גֶענוּמֶען גֶעוָואָרֶען, אִיבֶּער דֶעם אִיז דָאם בֵּית הַמִקְדָּשׁ גוּט גֶעוֶען פַּאר דֶער גַאנְצֶער וָועלְט נִיט נוּר אַלֵיין פַּאר יוּדֶען.

דָאהְרְט אִיז אוֹיךְ גֶעשְׁטַאנֶען דֶער קַאסְטֶען פּוּן בּוּקְם בּוֹים הָאלְץ, וָואם יְהוֹיָדָע כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט גֶעמַאכְט אוֹיף דִיא מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל גֶעלְד, וָואם יֶעדֶער פּוּן צְוואַנְצִיג יָאהְר אָן הָאט גֶעמוּזְט גֶעבֶּען אַלֶע יָאהְר, אוּן דָאם גֶעלְט אִיז גֶעגַאנְגֶען אוֹיף הֵיילִיגֶע זַאכֶען, דֶער קַאסְטֶען אִיז גֶעשְׁטַאנֶען בַּייא דֶעם טוֹיֶער וָואם הָאט גֶעהַייסֶען שַׁער הָעֶלְיוֹן.

דֶער מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל אִיז גֶעוֶען אֵיין זִילְבֶּערְנֶע מַטְבֵּעַ, דָאם זִילְבֶּער אִיז גֶעוֶען דָאם זֶעלְבֶּע וָואם מִיר הָאבֶּען הַיינְט, נוּר דָאם גֶעוִוינְט פּוּן דֶער מַטְבֵּעַ קֶענֶען מִיר דָא נִיט אַקוּראט, אָבֶּער אִין

נעגעבען מיט אלע נומערן ואס זייוט יעדעס אויף זיין אָרט, איבער הויפט דעם צלצלי תרנעת האבען מיר נעוואהען אין וא־ טיקאן ואס ער שרייבט, אז דאס איז נאך דער ועלבער ארגאן ואס בן ארזא האט אויף אירם נעשפילט אין בית המקדש, האב איך אירם נאטוראל נאך נעמאכט נאך דער פאטאגראפיע, אוג דאריבער ועל איך שרייבען אין דעם לעצטען טייל פון מיין ווערק.

דיא לוים ואס האבען נעזונגען ווען מען האט מקריב נע־ ווען דעם קרבן התמיד, זענען נעווען ווייניגסטענס צוועלף, חוץ נאך אנדערע ואס האבען נור צו נעהאלטען, אויך זענען נעווען ישראלים גרויסע מיוזיסים ואס זייא האבען נעמענט נעטען טעכ־ טער פון כהנים פאר צוייבער, האבען אויך נעמענט מיט שפילען מיט כלי שיר דעם שיר ואס דיא לוים האבען נעזונגען אלע טאג, דעם ערשטען טאג האבען זייא נעזונגען דאס קאפיטעל התהלים כד, אוג אזוי יעדען טאג דעם יום ואס מיר זאגען הייגט, אוג שבת מזמור שיר ליום השבת.

פון דונן ביז צום מזבח איז נעווען עלף אייגען פלאץ, פון מזרח ביז מערב אוג פון צפון ביז דרום איז נעווען אייגען 135 פלאץ, אוג אויף דעם פלאץ האט מען פאר שטייגערט זכריה הנביא דעם זוהן פון יהוידע כהן נדול מיט דעם בעשפיהל פון יואש המלך.

דאס איז נעווען דער פלאץ ואס שלמה המלך האט נע־ חיליגט מען זאל דארט מענען פאר ברענען דיא קרבנות ווען אויף דעם איז שוין קיין פלאץ ניט נעווען. אוג ווען שלמה המלך האט בענייגט דאס בית המקדש איז אזוי פיהל קרבנות נעפא־ לען, אז עס האט נעמאכט דויערין איין נאנצען חדש דיא אלע קרבנות מקריב צו זיין.

דיא שלמים ואס דארט איז נעווען ואר 22,000 אקסען אוג

צלצלי שמע, אונ צום ערשט האבן אן געהויבן צו בלאזן
דיא צוויייא כהנים מיט דיא טראמייטן צום צייכן יעדער זאל
זיך שטעלן אויף זיין ארט, האטשע עם איז שוין לאנג יעדער
נעשטאנען אויף זיין ארט, נור עם האט נעמוזט אזוי זיין לכבוד
השם. בן ארזא האט אויינק געגעבן צום סגן ואם האט נע־
גאלטן דיא סינגאלן אין האנד, אונ דיא לוים האבן נור
געקוקט אויף בן ארזא, אונ וויא דער כהן האט זיך אראפ נע־
בוינגן צום ווין ואם ער האט גענארפט מנסך זיין אויף דעם
מזבח, אזוי האט דער סגן אויף געהויבן בייד סינגאל פאנען.
אזוי האט בן ארזא געגעבן דרייא קלעפ מיט דער כלי ואם ער
האט אין האנד גהאט אויף דעם צלצלי תרועת, האט ער ארוים
געגעבן א שטארק שטימע, דאם האט מען געהערט ועקם
מייל ווייט אונ דאם האט געצויגן דיא שטימע קענען צוואנציג
מינוט.

באותו רגע האבן אן געהויבן דיא לוים צו שפילן אונ
זינגן, אונ עם האט גיט געטארט זיין קיין הפסק צוויישען דעם
קול פון צלצלי תרועה אונ דעם קול פון דיא לוים. דאם שפילן
אונ דאם זינגן האט גהאט אזא קראפט, אז מען האט נע־
ואלט אייגעם טייטן, האבן זייא געקענט, אויך א גוטם לע־
בעדיג צו מאכן, נור זייא האבן נאר גיט געטארט טוען אן
דעם באפעהל פון נשיא אדער פון כהן גדול, אונ אז דיא לוים
האבן גענשפילט האט בן ארזא ווידער גענומען דעם צלצלי שמע
אונ האט צו גענשפילט לויט טאקט, אונ אז אלע האבן שוין
אויף געהערט צו שפילן אונ זינגן, האט ער אויך לויט טאקט
געמאכט אויף זיין כלי שיר. קורץ ער ואר דער אנהויבער אונ
דער אויף הערער פון דער מוזיק אין בית המקדש אונ דיא צורה
פון דיא צוויייא מוזיקאליישע כלי שיר קען מען געהען בייא מיר
אין ווערם פון דיא פאטאגראפען ואם איך האב ערקסטרא ארוים

מיט זייער פֿנים צו מערב זייט אוג מיט דעם רוקען צום פֿאלק, דאם ארט האט מען ענרופֿען דוכן. אין אַ רגל אַז עס איז נע־וועזן פּיהל כהנים אוג האבען נעדארפֿט דוכענען, איז נעווען אין עזרת כהנים זייער ענג, האבען אַ טייל פון דיא כהנים אויף דעם ארט נעדוכענט, נור זייא זענען נעשטאנען מיט דעם פּנים צו מערב זייט, ווארום מען האט אין בית המקדש ניט אנדערשט נעטארט שטיין, נור דיא קעפּף האבען זייא אוים נעדרייט צום פֿאלק וואם זייא האבען נעבענטשט, דאם איז נעווען אַ נאנץ שווערע עבודה פֿאר דיא כהנים וואם זייא זענען דאראף נעשטא־נען, אוג איידער מען איז נעאנענעו מנסך זיין דעם ווין אדער דאם וואסער אויף דעם מזבח, האבען דיא לוים פֿריהער אן נע־הויבען צו שפּילען אוג צו זינגען, זייא האבען ניט נעטארט פֿרי־הער אן הויבען צו שפּילען אוג ניט אויף הערין צו שפּילען ביז בין ארנא האט זייא נעשטעלט דעם טאקן מיט זיין שטימע, אוג ער איז נעווען דער לעצטער וואם האט אויף נעהערט, ער האט נעהאט צוזייא מוזיקאלישע אינשטרומענטען, איינם האט נעהייסען צילצלי שמע, אוג דאם אנדערע האט נעהייסען צילצלי תרועה.

דיא בעשרייבונג פון דיא עבודה ניסוך היין.

דער כהן נדול איז נעשטאנען אויף דעם סובב פון דעם מזבח, נעבען אים איז נעשטאנען דער סגן הכהן אוג אין דער אנדערע זייט איז אויך נעשטאנען איין כהן, דער סגן האט אין בייד העגט נעהאלטען צוזייא סיגנאלען, אוג בן ארנא איז נעשטאנען קעגען איבער זייא מיט צוזייא כהנים וואם זייא האבען נעהאט צוזייא צוזייא טראמייטען, צום ערשטען האט זיך אנידער נעשטעלט בן ארנא מיט דיא צוזייא כהנים מיט דיא טראמייטען אוג פֿאר אים איז נעשטאנען דער צילצלי תרועה מיט דעם

נָאךְ אַיין לִשְׁכָּה אִיז דָּאס גָּעווען אַין דָּרוֹם זַייט פּוּן אוֹי־
סָּעגְוַוייניג צוּם חָצֵר אוֹיף דָּעם שַׁעַר הַשָּׁמַיִם וָואס דָּאס אִיז
אוֹיךְ גָּעווען אַ מְקוֹמָה וַויל דִּיא טְבִילָה הָאט נִיט גָּעדַארְפְט זַיין
אוֹיף קֵיין הַיילִיג אָרְט, אוּן דִּיא מְקוֹמָה אִיז אוֹיךְ נִיט גָּעווען אוֹיף
קֵיין הַיילִיג אָרְט, וַויל דִּיא מְקוֹמָה אִיז גָּעווען 23 אֵיילָען הֶעכָּער
אִיבָּער דֶּער עֲזָרָה, אוּן אוֹיבָּען אִיבָּער דִּיא דֶּאכָּער אוּן דִּיא בוֹי־
דֶעמְס זָענָען נִיט גָּעווען הַיילִיג, אָבָּער דִּיא מְקוֹמָה פּוּן בֵּית הַפַּרְוָה
וָואס אִיז גָּעווען אוֹיף דֶּעם בַּאךְ אִיז גָּעווען הַיילִיג, וְויא מִיר
הָאבָּען אוֹיבָּען שׁוֹין גָּעשְׁרִיבָּען.

דִּיא בָּעשְׁרַייבּוּנג פּוּן דְּרִיטָּען טַייל פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
וָואס מָען הָאט גָּערוּפָּען עֲזָרַת כֹּהֲנִים.

בַּיים עֶנְדָּע דִּיא 41 אֵיילָען פּוּן עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל אִיז גָּעווען
בַּאלָקִין פּוּן אֵיין וָואנְד צוּ דֶּר אַנְדֶּערֶע, דִּיא בַּאלָקִין הָאבָּען
גָּעמַאכְט אַ אָבְטַיילוּנְג צְווישָׁען עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל אוּן עֲזָרַת כֹּהֲנִים,
וָואס דָּאךְ הָאט שׁוֹין נִיט גָּעטָאךְ אַרַיין גָּעהָן קֵיין יִשְׂרָאֵל
אוֹיסָּער בַּייא אֵיינָעם גְּרוֹיסָּען גוֹיטַפָּאל, דִּיא בַּאלָקִין הָאט מָען
גָּערוּפָּען פַּסְפָּסִין.

גְּלַייךְ וְויא דִּיא פַּסְפָּסִין הָאבָּען זִיךְ אָן גָּעהוֹיבָּען אִין מַעֲרָב
זַייט, אִיז שׁוֹין גָּעווען דִּיא בְּרִיק וְוידֶער וָואס אַ מָאל הֶעכָּער,
דָּאךְ אִיז גָּעווען אַ שְׁטַיין וָואס עֶר אִיז גָּעגַאנְגָען אִיבָּער דִּיא
גַאנְצָע בְּרֵייט פּוּן דֶּער עֲזָרָה, פּוּן אֵיין אֵיידְ דִּיא הוֹיךְ, אוּן הָאט
אוּנְטָען אוֹיךְ גָּעמַאכְט אַ אָבְטַיילוּנְג צְווישָׁען עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל אוּן
עֲזָרַת כֹּהֲנִים, אִין דֶּעם שְׁטַיין אִיז גָּעווען אוֹיסְגָּעהַאקְט דְּרֵייא
טְרֶעפּ צוּ הַאלְבָּע אֵיילָען דִּיא הוֹיךְ אוּן אֵיין הַאלְבָּע אֵיידְ דִּיא
בְּרֵייט, אוּן אוֹיף בֵּיידָע זַייטָען פּוּן דֶּעם אוֹיסְגָּעהַאקְטָען זָענָען
גָּעשְׁטַאנָען דִּיא לְוִיִּם מִיט דִּיא מְשׁוֹרְרִים אוּן דִּיא אַלָּע וָואס
הָאבָּען נוּר צוּ גָּעהָאלְפָּען זִינְגָען אוּן שְׁפִּילָען זָענָען גָּעשְׁטַאנָען

דער אריין באנג אין דער לשכה איז געווען דורך דעם טויער וואס מען האט גערופען שער המים, וואס איז געווען אין דרום זייט צום ווינקעל פון מזרח. דאס טויער איז געווען דאס געכסטע צו דער לשכה, איבער דעם איז דער כהן גדול גענאנגען דורך דעם טויער, אוג אז ער האט גענואלט צוריק גען, האט ער נעהאט אין דער לשכה אזעלכע שאפעם וואס ער האט זיינע קליידער פון עבודת הקדש אריין געלייגט, דעם חשן והאפוד, דעם אורים ותומים אוג דעם גזר הקדש מיט דעם מצנפת, אלעס וואס ער האט נעהאט האט ער דארט אריין גענייגט אין דיא שאפעם.

נאך איין לשכה איז דארט געווען אוך דרום זייט איינע־ווייניג אין דער עזרה, וואס מען האט גערופען לשכת בית אבטינס וויל אין בית שני איז נור געווען אייגער וואס ער האט געקענט דיא קונסט פון דיא קטורת אוג דער האט אבטינס געהייסען, ער האט אפער דיא קונסט קיינעם געלערנט, נור זיינע קינדער מיט זיין פאמיליע, אוג דארט אין דער לשכה איז געווען דאס ארט פון דיא קטורת, דאדורך האט מען גערופען דיא לשכה אוך זיין נאמען אבטינס, אוג אין דער לשכה איז געווען אין זאאל אן וועגט נור מיט א דאך.

נאך איין לשכה איז דארט געווען וואס איז געשטאנען מיט דעם פראנט צו צפון זייט אוג מען האט זיא אוך גערופען בית אבטינס, וויל זיא איז געשטאנען נעבען דער לשכה פון דיא קטורת, אפער דער נאמען פון דער לשכה איז געווען משמרת המזבח, וויל אלע דינסט פון דעם מזבח האט געהערט צו דיא כהנים וואס זענען ארוים גקומען פון צדוק כהן גדול, וויל זיין יחוס איז געווען ריין אוג זיין צדקות איז געווען גרוים, אוג דארט אין דער לשכה זענען נור געווען די כהנים בני צדוק אוג פון דארט זענען זיא ארוים גענאנגען צו משמרת המזבח.

דיא בְּרייט 12 אייל̈ען, אין דער לִשְׁכָּה הָאבֶּען אוֹיךְ דיא כֹּהֲנִים אַלע טָאג נורָל נֶעוָואַרפֶּען פַּאר דיא סַנְהֶדְרין אוֹיף דעם דינְסְט, וואר עָם זָאל טָאהן דיא עֲבוֹדָה, אַזוי וויא מִיר הָאבֶּען אוֹיבֶּען נֶעשְׁריבֶּען, אוּנ אייִדער זייא זָענֶען נֶעגַאנְגֶען טָאהן דיא עֲבוֹדָה זֶען זייא וויידער נֶעגַאנְגֶען אין לִשְׁכַת הַגָּזִית אום צו זָאגֶען קְריאַת שְׁמַע. דיא הוֹיפְּט בָּעשֶׁעפְּטִיגוּנְג פּון דיא סַנְהֶדְרי גְּדוֹלָה אִיז גֶעוָועזען, וָאם זייא הָאבֶּען נָאךְ גֶעוזוכְט אוֹיב דער כֹּהֵן הָאט קֵיין פְּסוּל, פּון וָאם פַּאר עֶלְטֶערן ער קוּמְט אַרוים, אוּנ אוֹיב ער אִיז גֶעוזוּנְד צום דינְסְט, אוּנ אַז מֶען הָאט גֶעפּונֶען אין אַ כֹּהֵן אַ פְּסוּל הָאט ער זיךְ אֶן גֶעטוֹען אין שְׁוַואַרצֶען אוּנ הָאט גֶעקְלָאגְט וויא אַ אָבֶל אוּנ אִיז אַהֵיים גֶענַאנְגֶען, אוּנ אוֹיב ער אִיז גֶעוָועזען כָּשֵׁר צו דיא דינְסְט, הָאט ער זיךְ גֶעמַאכְט אַ יוֹם טוֹב אוּנ הָאט גֶעמַאכְט אַ סְעוּדָה פַּאר אַלע גוּטֶע פְּרַייִנְד, אוּנ הָאט גֶעלוֹיבְט נָאט ב״ה וָאם הָאט אוֹים ערְווַיילְט דיא קִינְדער פּון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, זייא זָאלֶען בַּאדִינֶען אין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים:

ב) דיא צְווייטֶע זַאל הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁכַת הַגּוֹלָה, נוייל וָען דיא יוּדֶען זָענֶען צוריק גֶעקוּמֶען פּון גָּלוּת אוּנ הָאבֶּען גֶעבוּעט דָאם בֵּית שֵׁנִי, הָאבֶּען זייא דָארְט גֶענֶאבֶּען אַ בְּרוּנֶע וָאם הָאט וַואסֶער גֶענֶעבֶּען צו אַלע גֶעבְּרוּיךְ, צו טְרִינְקֶען, צום קָאכֶּען פַּאר דיא כֹּהֲנִים אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דָאם וַואסֶער אִיז גֶעוָועזען זִים אוּנ גוּט צום קָאכֶּען, אוּנ דיא שֶׁעפֶּערס הָאבֶּען הָמִיד גֶעהַאט וַואסֶער וויפִּיעל זייא הָאבֶּען גֶעבְּרוּיכְט.

ג) דיא דְּרִיטֶע זַאל הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁכַת פַּלְהֶדְרִין, זייא אִיז גֶעוָועזען פּון דָרום זייט פּון דָער עֲזָרָה, דָאם אִיז גֶעוָועזען דָאם אָרְט וָואם דָער כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז גֶעוָועזען אַנַאנְץ יָאהר, אוּנ זִיבֶּען טָאג פַּאר יוֹם כִּפּוּר אִיז ער שׁוֹין דָארְט גֶעזֶעסֶען טָאג אוּנ נַאכְט אוּנ הָאט זיךְ אָבגֶעשַׁייד פּון וַויב אוּנ הָאט זיךְ גוּר גֶעלֶעגְט דָעגְט דיא עבוֹדָה פּון יוֹם כִּפּוּר.

דער לאנדענער באנק ליגט שוין אסאך יאהרען 75,000 פונט שטערלינג פאר אזא טענטש ווען ווערט קומען אוג ווערט ווייטען פון דער חכמה, אוג עס איז נאך בײ אצונד קיינער ניט געקומען.

אויבען איז אויך געווען א בוידעם שטיבעל אין דער זייט ווען דיא כהנים פלענען דארט צו עסען זייער חלק פון דיא קרבנות, אויך די ישראלים ווען האבען נעהאט א חלק פון דיא זבחים האבען עס דארט נענעסען. דארט איז אויך נעווען אין דער זייט איין זאל אן אן דאך ווען אין איין ווינקעל פלענען דיא כהנים זיך צו קאכען דאס פליש פון דיא קרבנות חטאת ואשם פון דעם פאלק.

אין דעם אנדערן וינקעל פון דרומית מזרחית איז אויך נעווען דבריא לשכות אונטער איין דאך.

א) דיא ערשטע לשכה ווען מען האט זיא נערופען לשכת הגזית, איז נעשטאנען אין מזרח זייט, זיא איז נעווען די העלפט פון דער זאל ווען איז אריין נענאנגען אין דיא עזרה, זיא איז נעווען הייליג, איבער דעם האט קיינער ניט נעטארט דארט זיצען נור פון מלכי בית דוד, אוג דיא העלפט ווען איז ארוים נענאנגען אין חצר איז ניט נעווען הייליג, דארט זענען נעזעסען דיא 71 סנהדרי גדולה, דיא זענען שוין נעווען דיא נרעסטע קלאס סנהדרין ווען 69 זענען נעזעסען באויף מעדב זייט פון דער לשכה קעגען איבער דעם נשיא אוג דעם אב בית דין ווען ער איז נעווען דער צווייטער פון נשיא, אוג זייא זענען נעזעסען האלב רונד, אזוי ווייא מיר האבען אויבען נעשריבען.

אין דעם זאל זענען נעווען צווייא טיהרען, איין טיהר פון אויסען ווייניג איז נעווען צום הר הבית ווען מען איז דארט ארום אריין נעקומען, אוג איין טיהר איז נעווען אינעווייניג פון דער עזרה, דארט איז מען אריין נענאנגען אין דער עזרה.

דיא לענג פון דער לשכת הגזית איז נעווען 16 איילען אוג

דיא דירטע לשכה האט מען גערופען לשכת בית המדיחין, דארט האבען דיא כהנים געוואשען דאס אינעווייניגסטע פון דיא קרבנות, אוג אויף דעם דאך פון דיא דרייא לשכות איז געווען איין מקוה אויף א תיילינ ארט, דארט האט זיך דער כהן גדול טובל געווען אין יום כפור, אוג פון דער מקוה וואס ער האט זיך פיר מאל טובל געווען איז ער גלייך ארייז געגאנגען אין קדשי קדשים זיין עבודה צו טאהן.

אין נאנצען בית המקדש איז קיין דאך אוג קיין מקוה נית געווען וואס עם האט געוואלט הייליג זיין, נור דער דאך אוג דיא מקוה איז געווען הייליג, דארט איז געווען טרעפ וואס מען איז ארויף געגאנגען, אויף דעם דאך אין דער מקוה איבערן בית הפרוה, אוג דיא נאנצע געבידע האט מען גערופען בית הפרוה, ווייל דער וואס האט דיא מקוה געמאכט האט געהייסען פרוה, אוג ער האט דיא מקוה געמאכט מיט אזא קונסט וואס קיינער האט נית געקענט דערנייז וויא אזוי זיא איז געמאכט געווארען, דיא חכמים האבען פון איהם פערלאנגט, ער זאל זייא זאגען דעם סוד פון דער קונסט, האט ער נית געוואלט זאגען, האבען זייא געזאגט, ער האט זיא מיט כישוף געמאכט, שפעטער האט מען אבער אין געוואהר, אז ער איז נית קיין מכשף, נור עם איז באמת א הכמה נפלאה וויא ער האט דאס וואסער ארויף גע־צוינגען פון אונטען אויס דער קוועלע בי־ז אויף דעם דאך, אז ער האט נור דיא עפנונג אויף געמאכט, איז דאס וואסער שוין גע־פלאסען אן א מאשין אוג אן א רעהר, אוג אלע מאל שטארקער אן א אויף הער, דאס וואסער איז תמיד פריש געווען, וא ום דאס וואסער איז גלייך צוריק ארייז געגאנגען אין דעם קנואל, אוג אז דאס בית המקדש וואלט נאך הייבט געשטאנען וואלט דאס וואסער נאך הייבט גערונגען, אוג דאס פאר שטייט קיינער, דאס האט געהייסען Perpitem oblin אייביגע בעווענונג, אין

אייליע, דארט האבען זיא זיך אוים געצייכענט, אייניגער
איז אויבען געשטאנען מיט א הארן אין זיין האנד, אונ פון אונ־
טען האט א יונגער כהן געציילט מיט א פייל אונ האט געמוזט
טרעפען דיא הארן וואס יענער האט אויבען געהאלטען אונ האט
זיא געשאפאלטען אין דער העלפט, אזוי וויא מיר האבען שוין
אויבען געשריבען.

דיא בעשרייבונג פון דיא 4 לשכות אין ויינקעל צפונית מערבית.

בייא דער ואנד צוויישען עזרת נשים אונ עזרת ישראל,
איז געוועזן א גרויסע זאאל וואס אין אידר איז געוועזן 4 צימערן,
איין זייט פון דיא זאאל איז געוועזן אונטער דיא בריק פון עזרת
ישראל. אונ דיא אנדערע זייט איז געשטאנען 7 מיט א האלב
אייליען הויך אין עזרת נשים, אונ דיא בריק פון עזרת ישראל
איז געוועזן העכער מיט 7 א האלב אייליען וויא דיא עזרת נשים
איז אוים געקומען דער דאך פון דיא זאאל גלייך מיט דער בריק
פון עזרת ישראל אונ דיא קלייניע צימערן וואס זענען געוועזן
אונטען אין עזרת נשים גלייך וויא אלע צימערן, אונ אין עזרת
ישראל זענען זייא געשטאנען אונטען.

דיא בעשרייבונג פון דיא לשכות מיט זייערע נעמען.

דאס ערשטע צימער האט מען גערופען לשכת המלח, ווייל
דארט איז געוועזן דער מקלאד פון זאלץ וואס מען האט דען קבש
הגדול באשיט, כדי דיא כהנים זאלען זיך ניט אראפ גלימשען
פון מזבח, אויך דאס זאלץ צו דיא מנחות אונ צו אלע קרבנות,
אונ אויך צו דיא לעדערס פון דיא קרבנות צו זאלצען.

דאס צווייטע צימער אין דער זייט, האט מען גערופען
לשכת בית הפרוה, דארט האט מען אריין געזאלצען דיא לעדערס
פון דיא קרבנות, זייא זאלען ניט פאר דארבען ווערען.

זאל ווּיסען נִיט פִּרִיהער ווָאכען צו מַאכען בִּיז מען הָאט אוֹיף דִיא חֲצוֹצְרוֹת גֶעבְּלָאזען.

דָארְט אוֹיפֶּענוּוייניג פון דֶער זַאל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קְעגען אִיבֶּער דֶעם מִזְבֵּחַ, הָאבען דִיא הַיידֶען אַריין גֶעבְּרֶענְגְט דִיא עֲבוֹדָה זָרָה סֶמֶל הַקְנָאָה אוּנ הָאבען דָארְט צוּ אִיהר גֶעדִינְט, דָארְט הָאט אוֹיךְ יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא דֶער וָעהֶען 70 מַאן הַיידֶען ווָאס וָענען אַריין גֶעקוּמֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ יֶעדֶער פון זֵייא הָאט גֶהַאט אַ פַּייֶער פַּאן מִיט קְטוֹרֶת אִין דֶער הַאנְד, אוּנ הָאבען זִיךְ גֶעבּוּקְט צוּ דִיא גֶעשְׁטַאלְטֶען פון חַיוֹת אוּנ בְּהֵמוֹת אוּנ וָערִים וָאס זֵייא הָאבען דָארְט אוֹיס גֶעקְרִיצְט אוֹיף דִיא וָענְט.

דִיא בֶּעשְׁרַייבּוּנג פון דִיא לִשְׁכָּה וָאס אִיז גֶעוֶען גֶעבְּען טוֹיֶער וָאס מֶען הָאט גֶערוּפֶען שַׁעַר הַנִּיצוֹץ.

דָארְט אִיז גֶעוֶען אַזוֹי וִויא אַ זַאל אָן וָענְט נור מִיט אַ דַאךְ, דָארְט הָאבען זִיךְ אַיין גֶעזַאמְעלְט דִיא לְוִיִם וָאס הָאבען גֶעהִיט דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַ נַאנְצֶע נַאכְט, אוּנ אִיבֶּער דֶעם הָאט מֶען דָאס גֶערוּפֶען נִיצוֹץ, וַוייל דִיא פַּייְנד הָאבען דוּרְךְ דִיא נָאלֶדֶעג פֶּענְסְטֶער פון דֶעם אָרְט וָאס אִיז גֶעוֶען קְעגען אִיבֶּער דֶעם הֵיכָל פַּייֶער אַריין גֶעוָוארְפֶען וֶען זֵייא הָאבען דָאס הֵיכָל צֶערְשְׁטֶערְט בַּיים בֵּית רִאשׁוֹן, דָאס וָענען גֶעוֶען דִיא פֶּענְסְטֶער פון צָפוֹן זַייט, אוּנ דֶער פָּסוּק זָאגְט מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה, דָאס הַייסְט, דָאס שְׁלֶעכְטֶע הַייבְּט אָן פון צָפוֹן זַייט.

אוֹיבֶּען אִיבֶּער דֶעם טוֹיֶער אִיז גֶעוֶען אַ גְרוֹיסֶער טוּרֶם וָאס מֶען הָאט אִיהם גֶערוּפֶען עֲלִית בֵּית הַנִּיצוֹץ, וָאס דָארְט וָענען תָּמִיד גֶעוֶעסֶען דִיא יוּנְגֶע כֹּהֲנִים אוּנ הָאבען אוֹיךְ גֶעהַיסֶען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַנאנְצֶע נַאכְט, אוּנ דָאס הָאט מֶען גֶערוּפֶען לַאסָעריִן פון יוּנְגֶע כֹּהֲנִים. Laboratorium

פון דֶער עֶרְד בִּיז אוֹיבֶּען אוֹיף דֶעם טוּרֶם אִיז הוֹיךְ גֶעוֶען

דָּעם שְׁמַיין אוֹיף הַייבָּען, דָּאס אִיז גָּענוּג זיין שְׁטָענדִיגָּער דִינְסְט דָּאךְ צוּ לִיגָּען.

דִיא וָועְנְט פּוּן דִיא פִּיר קְלֵיינָע צִימֶערְן אִינְעווִיינִיג וָענָּען גָּעווָען דִיא הוֹיךְ נוּר וויא אֵיין מָענְטְש, אוּנ פּוּן אוֹיסְעְנְווִיינִיג זָענָּען זִייא גָּעווָען דִיא וָעלְבָּע הוֹיךְ וויא דִיא וָועְנְט פּוּן דִיא עֲגָרוֹת צוּ פִּירְצִיג אֵייל֫ען דִיא הוֹיךְ, אוּנ אִין דָּעם טוֹיעֶר פּוּן דָּער גְּרוֹיסָע לִשְׁכָּה פּוּן דָּרוֹם זַייט אִיז גָּענוּג אַ קְלֵיין טִירָעל, אוּנ וָואס דָּאךְ אַרוּם וָענָּען אַרַיין גָּעקוּמָען אַלָּע כֹּהֲנִים יָעדָּען מָאנ נָאנְץ פְּרִיה וויען מָען הָאט נוּר אִיבָּער גָּענוּמָען דִיא שְׁלִיסָּעל, אוּנ דָּאךְ אִיז גָּענוּג דָּאס אָךְ וָואס מָען הָאט גוֹרָל גָּענוּאךְפָּען אוֹיף דָּען דִינְסְט פּוּן אַנַאנְצָען מָאנ, כְּדֵי עֶס זָאל נִיט זַיין קֵין קְרִיג צְווִישָּׁען דִיא כֹּהֲנִים, אוּנ אוֹיף וויעמָען דָּעם גוֹרָל אִיז גָּעפָּאלָען דָּער הָאט דָּעם וָעלְבָּען מָאנ דִינְסְט גָּעהַאט, דָּער נָאךְ וָענָּען דִיא כֹּהֲנִים אַרוּם גָּענַאנְגָּען אִין אַלָּע צִימֶערְן צוּ וָעהָען אוֹיב עֶס אִיז אַלֶּעס אָן גָּענְרַייט אוּנ אוֹיב אַלָּע כְּלֵי שָׁרֵת שְׁטָעהָען אוֹיף וַייעֶר אָרְט, כְּדֵי עֶס זָאל דַם וְשָׁלוֹם אִין דִינְסְט קֵין שׁוּם עִיכּוּב גַיט זַיין.

אִין דִיא פָּענְסְטָער פּוּן דָּער לִשְׁכָּה הָאבָּען דִיא כֹּהֲנִים גָּע־כְּלָאזָען אוֹיף דִיא טְרָאמְייטָען אִין דָּער צַייט וָואס מָען הָאט מַקְרִיב גָּעווָען דָּעם קָרְבָּן הַתָּמִיד:

אוּנ וָען מָען הָאט גָּעהַיילִיגְט דָּאס עֶרְשְׁטָע מָאל דָּאס בֵּית הַמִּקְדָּש מִיט דָּער נַאנְצָע שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם הָאבָּען זִייא אוֹיךְ גָּע־כְּלָאזָען מִיט דִיא חֲצוֹצְרוֹת, אוּנ וָען מָען אִיז גָּענַאנְגָּען אִין דָּער מִלְחָמָה אַרַיין, הָאבָּען זִייא אוֹיךְ גָּעבְּלָאזָען מִיט דִיא חֲצוֹצְרוֹת אִין דִיא פָּענְסְטָער, אוּנ אַלָּע פְּרַייטָאג פָּאר נַאכְט אוּנ עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר פָּאר נַאכְט הָאט מָען אוֹיךְ גָּעבְּלָאזָען מִיט דִיא חֲצוֹצְרוֹת צוּם צַייכָּען אַז מָען זָאל אַלֶּע גָּעשְׁעפְטָען שְׁלִיסָּען, אוּנ מוֹצָאֵי שַׁבָּת אוּנ מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאט מָען אוֹיךְ גָּעבְּלָאזָען כְּדֵי מָען

צוריק גיין פון דער מקוה געוואָרעמט, וויא מיר האָבן אויבן
געשריבן. אויך האט מען דאָרט דאס פייער געבּרענט כּדי מען
זאל זיך צו גיין צו דער מקוה אויך צום בּית הכּבוד אוּן צום
שַׁער טַדי.

דאס זעלבּע צימער האט מען אויך געוופן לשכת ההוֹתמת
וויל דאָרט איז תּמיד אַ נאבּאי געזעסן, אוּן ווען איינער האט
געדאַרפט נסכים צו זיין קרבּן, האט ער געוויזען דעם נאבּאי דעם
קרבּן, האט דער נאבּאי איהם געזאגט וויפיל ער דאַרף, האט
ער באצאהלט דעם נאבּאי פאר דיא נסכים, האט איהם דער נאבּאי
געגעבּן איין קווויט צו דעם נאבּאי פון דיא נסכים, האט מען
שוין ארויין גענגעבּן נסכים צו זיין קרבּן, אוּן דאס איז געוועזן
כּדי מען זאל ניט מעהר געלד גענבּן פאר דיא נסכים וויא עס
קומט אוים.

אוּן אין דער לשכה איז געוועזן געמאכט ארום דיא וועגט
טרעפ אייגע איבּער דיא אנדערע אזוי וויא בּענק אייגע איבּער
דיא אנדערע, ואם אויך זייא זענען געשלאפּען דיא אלטע לייט
ואם האבּען דאָרט בּעדינט, אוּן דיא יונגע כּהנים זענען געשלא־
פּען אויך דער ערד אין דיא קלייַדער ואם זייא זענען גענאגען
אן געטוען.

דאָרט אין דער לשכה איז געוועזן אונטער דער בּריק איין
קלייַנע הייל, אוּן דאָרט איז געוועזן אַ נאלדענע קייט ואם אויך
איהר איז געהאנגען אלע שלוסלען פון בּית המקדש, אוּן אויבּען
איז געוועזן איין מאָרמאר שטיין ואם האט געהאט אַ נאלדענעם
רינג אוּן דער נאבּאי פון דיא שלוסלען איז תּמיד אויך איהם ge־
לעגען, אוּן אז מען האט געדאַרפט דיא שלוסעל האט ער זיך
געמוזט אויך הייבּען אוּן אן געמען בּיים רינג אוּן אויך מאכען
דעם שטיין אוּן ארוים גענבּען דיא שלוסעל, אוּן אז מען האט
דיא שלוסעל געואלט צוריק לייגען, האט ער ווידער געמוזט

נָעוּען צְווייא פָּארעם אייגער פּון אַייזען אוּנ אייגער פּון נָאלד אין דָעם אַייזערנעם הָאט מָען נָעבַּאקָען דָעם לֶחֶם הַפָּנִים, אוּנ וָען מָען הָאט אִיהם אַרוֹיס גענוּמָען פּון בַּאק אוֹבָען, הָאט מָען אִיהם אַריין גָעלייגט אין נָאלדָענעם פָּארעם אָפּ צוּ קיהלָען אוֹיף דָעם מַארְמָאר שְׁטייגערנָען טִישׁ וָואם אִיז נָעשְׁטַאנָען אין אוֹלָם, וויא מִיר וָועלָען שְׁפָּעטָער בָּעשְׁרַייבָּען.

ג) הָאם דִּרִיטָע צִימערל הָאט מָען גָערוּפָען לִשְׁכַּת הַטָּלָאִים וויל דָארְט אִיז שְׁטָענדִיג נָעוּען וָעקס לָעמָעלִיךְ וָואם מָען הָאט מָענגלִיךְ פּון זייא צְווייא שְׁטִיק מַקְרִיב נָעוּען, אייגם אין דָער פְּרִיה אוּנ אַיינם צוּם אָבְענד, אוּנ מָען הָאט הַיכָּף אַנדָערָע צְווייא לָעמָער אַריין נָעשְׁטָעלְט, אוּנ מָען הָאט נִיט נָעטָארְט בְּרָענגָען קִין קָרְבָּן אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ בִּיז הָאם לַאם אִיז פִּיר טָאג נָעשְׁטַאנָען וָען אין דָער לִשְׁכָּה אום זִיבָּער צוּ זַיין אַז עָם אִיז נָעוּוּנד אוּנ אָן אַ פֶּעהלָער, אִיבָּער דָעם אִיז דָארְט נָעשְׁטַאנָען וָעקס לָעמָער פָּארְבָּעריִט, אוּנ מָען הָאט טָאגלִיךְ צְווייא פּון דִיא וָעקס מַקְרִיב נָעוּען אוּנ אַנדָערָע צְווייא צוּרִיק נָעשְׁטָעלְט.

נָאךְ אַ סַעם אִיז נָעוּען פַּאר וָואם וָעקס לָעמָער וָענָען נָעשְׁטַאנָען, וַויל מָען הָאט דָאמָאלְס נִיט נָעוואוּסְט, וָען רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיז, בִּיז דִיא עֵדוּת וָענָען נָעקוּמָען אוּנ הָאבָּען נָעזָאגְט אַז זייא הָאבָּען נָעזֶעהָען דִיא נַייע לְבָנָה, וויא מִיר הָאבָּען אוֹיבָּען נָעשְׁרִיבָּען, אוֹיךְ הָאט מָען נִיט נָעוואוּסְט וָען יוֹם טוֹב אִיז, מָאמָער קוּמְט אוֹיס עֶרֶב יוֹם טוֹב אין שַׁבָּת, הָאט מָען נָעמוּזְט הָאבָּען פִּיר לָעמָערלָעךְ, דָאדוּרְךְ אִיז הָתָמִיד נָעוּען וָעקס לָעמָערלָעךְ פָּארבָּעריִט.

ד) דִיא פִּירְטָע לִשְׁכָּה פּון דָעם וויגְקעל פּון אוֹיסָענוויניג פּון מַעֲרָב זַיִט אַרוֹיס פּון דָעם חָצֵר, הָאט נָעהַייסָען לִשְׁכַּת בֵּית הַמוּקָד, וַויל דָארְט אִיז נָעוּען דָאם אָרְט וָואם הָתָמִיד הָאט פַּייעָר נָעבְּרָענְט, אוּנ דִיא כֹּהֲנִים הָאבָּען זִיךְ דָארְט בַּייא דָער נאכְט בַּיים

נָערוּפֶען מִיט דֶעם נָאמֶען וָואס פַּאר אַ דינְסט מָען הָאט אין זַייא
גָעטוּען, דיא זָאאל אִיז גָעוָוען אָבְּגָעטַיילְט, הַאלְב אִיז גָעוָוען
תַּיילִינג אוּג הַאלְב נִיט תַּיילִינג, אוּג אוֹיס דיא וָועגְט זָענען אַרוֹיס
גָענאַנְגָען בַּאלְקִינְם וָואס הָאבֶּן בֶּעצַייכֶענְט דֶעם אָבְּשַׁייד צְווִי־
שֶׁען דֶעם תַּיילִינָען אוּג נִיט תַּיילִינָען, וָוארוּם דיא הֶעלְפְט וָואס
אִיז אַריין גֶענַאנְגָען אִין דָער עֲזָרָה אִיז גָעוָוען תַּיילִינג אוּג דיא
אַנְדֶערֶע הֶעלְפְט וָואס אִיז אַרוֹיס גָענַאנְגָען אִין חָצֵר אִיז גָעוָוען
נִיט תַּיילִינג, דָאס אִיז גָעוָוען אַז מָען זָאל וויסֶען צוּ מַאכֶען דֶעם
דינְסט אִין דיא קְלַיינֶע צִימֶערְן, וָועלְכֶער דינְסט הָאט גֶעמוּזְט
זַיין תַּיילִינג אוּג וָועלְכֶער נִיט.

דיא בֶּעשְׂרַייבּוּנְג פוּן דֶען דינְסט אוּג דיא גָעמֶען פוּן
דיא קְלַיינֶע צִימֶערְן.

א) דָאס עֶרְשְׂטֶע קְלַיינֶע צִימֶער אִין מִזְרָח זַייט אוֹיסֶענְווַיי־
נִיג אִין חָצֵר, הָאט מָען גֶערוּפֶען בַּיים בַּית שֵׁנִי, לִשְׁכַּת אַבְנֵי
הַמּוּבְחַ, אִין דֶעם צִימֶער הָאבֶּן דיא הַשְּׁמוֹנָאִים אַוָועק גֶעלַייגְט
דיא שְׂטֵיינֶער פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ, וָואס דיא מַלְכֵי יָוָן הָאבֶּן אוֹיף
זַייא מְקָרִיב גֶעוָוען חֲזִרִים אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, לְהַכְעִיס דיא יוּדֶען
הָאבֶּן זַייא דָאס גֶעטוָון, אִיבֶּער דֶעם הָאט מָען דיא שְׂטֵיינֶער
נִיט גֶעטָארְט נוּטְצֶען אוּג אַוָועק וַארְפֶען הָאט מָען זַייא אוֹיף
נִיט גֶעדַארְפְט, וַויל עָס שְׂטַייט אִין דָער תּוֹרָה וְהִנִּיחָם שָׁם,
דָאס אִיז טַייטְש, אַז עָס וָועְרְט עָפֶּעס פָּסוּל אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
מוּז מָען עָס גוּר בֶּעהַאלְטֶען נִיט אַוָועק וַארְפֶען, אִיבֶּער דֶעם
הָאט מָען גֶעמַאכְט אַיין עֶקְסְטְרָא לִשְׁכָּה פַּאר דיא שְׂטֵיינֶער אוּג
מָען הָאט דָאס גֶערוּפֶען לִשְׁכַּת אַבְנֵי הַמּוּבְחַ.

ב) דיא צְווַייטֶע לִשְׁכָּה פוּן דֶעם וויְנְקֶעל פוּן אִינֶעווַייניג
פוּן דָער עֲזָרָה אִין מִזְרָח זַייט, הָאט מָען גֶערוּפֶען לִשְׁכַּת לֶחֶם
הַפָּנִים, דָארְט הָאט מָען גֶעמַאכְט דֶעם לֶחֶם הַפָּנִים, דָארְט וָענְען

אַלע ראש חדשׁ, נאָנט ר' פּנחס בן המא הכהן, אז דיא וואלקענם האבען זייא געגאנגען קיין ירושלים, אוג אז זייא האבען זיך אף געפערטיגט אין בית המקדש, האבען דיא וואלקענם זייא צוריק אהיים געטראגען, אוג אין שבת ראש חדשׁ האבען די וואלקענם זיי צוויא מאל קיין ירושלים געבראענגט אוג צוויא מאל אין דעם זעלבען טאג אהיים געטראגען, איין מאל אין דער פריה צום קרבן מוסף פון ראש חדשׁ, אוג דאס אנדערע מאל צו מנחה, אוג דאס האט דער נביא נעזאגט „מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם", דאס איז טייטש, ווער איז נאך אזוי גלייך צו דיא יודען, ואס זייא שווועבען אזוי ווייא דיא וואלקענם, דאס מיינט דער נביא אין דער פריה, אוג צוריק ווייא טויבען אין איהר נעסט, מיינט ער צו מנחה. קען מען זעהען ווייא טייער יודען זענען נעזוען, אז זייא האבען נעהאט אַ בית המקדש.

דיא בעשרייבונג פון דער גרויסער לשכה, ואס מען האט נעפונדען בית המוקד, וויל דארט האט תמיד נעברענט אַ נרוים פייער.

דארט ארום איז נעוועזן דער נאנג צו דער מקוה, ואס דיא כהנים פלענען זיך בייא נאכט טובל צו זיין, אין דעם פוכבאדען איז נעוועזן אַ טיהר ואס מען איז דארט ארונטער נענאנגען אין דער הייל ארין, ואס האט נעפיהרט אונטער דעם בית המקדש צום בית הכבוד פאר דעם כהן נדול, אויך צו דער מקוה אוג צום טויער שדי, אוג אז דיא כהנים זענען בייא נאכט צוריק נעגאנגען פון דער מקוה נאך דער טבילה. האבען זייא זיך דארט בייא דעם פייער נעווארעמט.

אין דער גרויסער זאאל בית המוקד איז נעוועזן אין אלע פיר ווינקלען פיר קלייניע צימערן, ואס יעדעם צימער האט מען

גָעוָען גָעבָּען דָער מוֹיָער פּון מִזְרָח וַאנְד פּון עֶזְרַת נָשִׁים.

פּון דָער וַאנְד בִּיז 11 אֵייֶלָען פְּלַאץ דִיא בְּרֵייט פּון מִזְרָח בִּיז מַעֲרָב אוּנ דִיא נַאנְצֶע לֶענְג פּון צָפוֹן בִּיז דָרוֹם 135 אֵייֶלָען, אוּנ דָער פּוּסְבָּאדָען פּון עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אִיז גָעוָען הָעבָּער מִיט זִיבָּען אוּנ אֵיין הַאלְב אֵייֶלָען פּון עֶזְרַת נָשִׁים, וָואס מָען אִיז אַרוֹיף גָענַאנְגָען אוֹיף דִיא 15 טְרֶעפּ, צוּ הַאלְבָּע אֵייל יָעדֶע טְרֶעפּ דוּרְךְ דָעם טוֹיֶער נְקָנוֹר אִין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אַרַיין, דָארְט זָענָען גָעקוֹמֶען דִיא יוּדָען יָאס הָאבָּען זִיךְ מְטַהֵר גָעוָען עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהַמְצָוָה, וָואס זֵייא הָאבָּען גָעהַייסָען אַנְשֵׁי הַמַּעֲמָד, זֵייא זָענָען גָעוָען אַם וַויינִיגְסְטֶען 22 מָענְטְשֶׁען אוּנ הָאבָּען זִיךְ צוּ טַיילְט אוֹיף 24 מִשְׁמוֹרִים, וָואס יָעדֶער פּון זֵייא הָאט צוּ גָעהָאלְפָּען צוּ דָעם מִשְׁמָר פּון דִיא כֹּהֲנִים אָדֶער פּון דִיא לְוִים אִין שַׁבָּת אָדֶער יוֹם טוֹב אָדֶער רֹאשׁ חֹדֶשׁ אָדֶער וָען אֵייגֶער הָאט גָעבְּרָענְגְט אַ קָרְבָּן, זָענָען זֵייא גָעשְׁטַאנָען דָארְט צוּ מִזְרָח זַייט פּון דָעם מִזְבֵּחַ פּון אָנְהוֹיב וויא דָער כֹּהֵן הָאט אָנְגָעהוֹיבָּען מַקְרִיב צוּ זַיין דָעם קָרְבָּן הַתָּמִיד בִּיז צוּם סוֹף, וויא עֶר אִיז פַּאר בְּרֶענְט גָעוָארָען אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ.

אִין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אוֹיף דִיא וָועגְט אַרוּם, הָאט גָעהַאנְגָען אַלֶע וָואס מָען הָאט אַוֶועק גָענוֹמֶען פּון דִיא שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל אִין דָער מִלְחָמָה, שְׁווֹערְדֶער, שְׁפִּיזֶען, פַּאנְצֶערְס אוּנ נָאךְ פֶּערְשִׁיעדֶענֶע טַיֶיעֶרֶע זַאכָּען, דָאס אִיז אַלֶע גָעוָען צוּ וַייזָען וויא נָאט ב"ה הָאט זֵייא גָעהָאלְפָּען פּון דִיא שׂוֹנְאִים, אוּנ עֶר אִיז דָער אֱמֶת'ר הֶעלְפֶּער.

אִין סֵפֶר פְּסִיקְתָּא רַבְּתָא שְׁטֵייט, דִיא יוּדָען וָואס הָאבָּען זִיךְ גָעהָאלְטָען בְּקְדוּשָּׁה אוּנ הָאבָּען גָעדַארְפְּט קוֹמֶען אַלֶע שַׁבָּת אוּנ אַלֶע רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרַיין, הָאבָּען זִיי גָעמוּזְט דָארְט זַיין. פְּרֶענְט דֶער פְּסִיקְתָּא וויא אִיז דָאס מֶעגְלִיךְ, פּון עֶק וָועלְט אַהִין צוּ קוֹמֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרַיין אַלֶע שַׁבָּת אוּנ

צאל פון דיא דרום וואנד, פון מזרח ביז מערב הונדערט אוג צהטציג אוג זיבען איילען, אוג דיא עלבע צאל איז אויך געווען דיא צפון וואנד.

דיא טויערן זענען געווען יעדעס צוואנציג איילען הויך, צשרין איילען בריים אוג פינף איילען דיק, דיא ווענד זענען אבער ניט אזוי דיק געווען, האט מען בייא יעדען טויער צוויא מאר־מאר שטייגערנע זיילען צו געשטעלט פארעגט ארוים אויף דעם חיל דרייא איילען אב געטרעטען פון דער וואנד, עם האט אוים געזעהען וויא א פאדער הויז פאר יעדען טויער, אוג דאס האט געהאט דיא עלבע בריים אוג דיא עלבע הויך פון דעם טויער נור דיא טיף איז צו געקומען צו דיא דיק פון דיא ווענט נאך דרייא איילען ביז צו דיא מארמאר שטייגערנע זיילען, אוג דאס האט מען געמאכט א געבייד אזוי וויא א שטוב, איז דאס גע־וארען א טויער פון אכט איילען טיף ארין צו דער עזרה צו, אוג יעדעס האט געמוזט האבן רעכטס אוג לינקס צוויא קלייניע טירלען, איין טיהר פון דער זיט פון דעם חיל, וויל דיא טויערן האבן געמוזט זיין שטענדיג פארשלאסן, איבער הויפט בייא נאכט האט ניט געפאסט אז א גרויסער זאל אפען זיין, אזוי האבן די זעקס טויערן געהאט צוועלף טירלען, אוג צום טויער פון עזרת נשים, איז דער מזרח וואנד איז אויך איין טיהר געווען, אוג אויף יע־דען טויער איז געווען איין פרוכת, וויא מיר האבן אויבען בעשריבן, דאס אלעס האבן מיר געזעהען אויף דעם פלאן איז וואטיקאן אין רום, אוג ווער עס וועט נוט בעמערקען דעם פלאן וועט ריכטיג ווערען אלע נמרות אוג דער רמב״ם מיט דיא משניות, וואס זייא זענען נאנץ שווער געווען אוים צו טייטשען דיא טויערן מיט דיא פרוכת'ן.

אצונד ווילען מיר בעשרייבען דיא עזרת ישראל, דאס איז

אוג אין צוויישען מויער פון צפון זייט איז אויך אזוי גע־
וען דרייא טויערן, דאס ערשטע טויער איז אויך גענוען אב
געטרעטען פון דער מערב וואנד נין אוג דרייסיג אוג איין פיר־
טעל אייגלען, דאס האט מען גערופען שער הניצוץ, ווייל דארט
איז געווען אין ארט וואס אקלין פייער האט דארט תמיד גע־
ברענט. ווייל טאמער גייט דאס פייער פון דער מערבת אוים,
זאל מען ניט דארפען צו נעמען פרעמד פייער, איבער דעם האט
מען דאס טויער גערופען שער הניצוץ, וואורום ניצוץ איז טייטש
פייער פונקען.

פון שער הניצוץ אב געטרעטען נין אוג דרייסיג אוג איין
פירטעל אייגלען איז נעווען דער שער הקרבן, ווייל דארט האט
מען ארויס געפירט דיא בהמות הקרבנות צו שעכטין אין בית
המקדש.

אוג ווידער אב געטרעטען נין אוג דרייסיג אוג איין פיר־
טעל אייגלען איז געווען דאס זיבענטע טויער וואס מען האט עם
גערופען, דאס טויער פון דעם גרויסען הויז, ווייל דארט בייא
דעם טויער איז געווען דיא גרויסע זאאל וואס האט געהייסען
בית המוקד. וויא גרויס דאס הויז איז געווען וועלען מיר שפע־
טער עקסטרא בעשרייבען, אוג פון דעם טויער ביז צום עק מזרח
ואנד, איז אויך געווען נין אוג דרייסיג אוג איין פירטעל איי־
לען, וואורום אלע טויערן וענען געווען גלייך אב געטרעטען
איינם פון אנדערן, אוג אויך פון דיא עק וועגט גלייך אב גע־
טרעטען, דיא בריים פון יעדען טויער איז געווען צעהן אייגלען,
וויא מיר האבען אויבען בעשריבען.

וען מען צוזאמען רעכענט דיא פיר מאל נין אוג דרייסיג
אוג איין פירטעל אייגלען, וואס דיא טויערן זענען געווען אב
געטרעטען איינם פון אנדערן, אוג דיא בריים פון דיא דרייא
טויערן יעדעם צו צעהן אייגלען, וועט מען דאבען דיא נאנצע

פון דֶעם טוֹיֶער הַבָּלָק אָפּ גֶעטְרָעפְטען נַיין אוּנ דְרַייסִיג אוּנ אַיין פִּירְטֶל אַיילֶען, אִיז וִויכֶער גָעוָוען אַ טוֹיֶער וָואם הָאט גֶע־חַייסָען שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת. דָארְט הָאט מֶען אַרַיין גֶעפִּירְט דִיא בְּהֵמוֹת הַבְּכוֹרוֹת אוּנ דָארְט הָאט מֶען זַייא גֶעשְׁאכְטֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

פון דֶעם טוֹיֶער הַבְּכוֹרוֹת אָפּ גֶעטְרָעפְטען נַיין אוּנ דְרַייסִיג אוּנ אַיין פִּירְטֶל אַיילֶען, אִיז וִויכֶער גָעוָוען אַיין טוֹיֶער וָואם הָאט גֶעחַייסָען שַׁעַר הַמַּיִם, וַויל אוּנְטֶער דִיא שְׁוֶוועל פון דֶעם טוֹיֶער אִיז דוּרְךְ גֶענַאנְגֶען דִיא וַואסֶער קַנָּעלֶע וָואם הָאט גֶעהַיי־סָען עֵין עֵיטָם, וָואם שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעהַאט אִין זַיין זוּמֶער וָואהנוּנְג, וַוייט פון דֶער שְׁטָאט נַיין טוֹיזֶענְד פוּס, אַיין הַאלְבֶּע שָׁעת רַייזֶע, דָארְט אִיז דֶער קֶעניג טָאנְגִלִיךְ גֶעפָּארֶען צוּ זַיין פָּער־גְנִיגֶען, דָאס אֶרְט הָאט מֶען גֶערוּפֶען עֵדֶן עֵיטָם.

דָאס אִיז דִיא פְּלַאנְצוּנְג פון שְׁלמה הַמֶּלֶךְ
וָואם מֶען הָאט גֶערוּפֶען פַּרְדֵּס שְׁלמה.

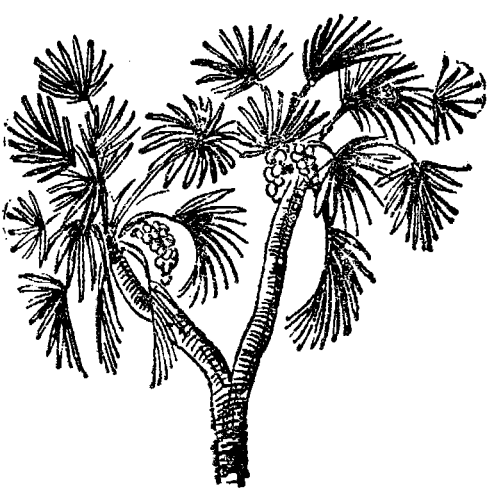

קלייַנע טירלעך, ואס אייַנס איז געוואָגן, וואָן דיא יולדת האָט זיך כּסדר געוואָגן נאָך דיא קינדבעט, האָט זיא דאָרט געבראַנגט דיא צוויייא טוכּען, אוג דאָרט האָט מען אויך מסדר געוואָגן דיא מצורעים, אוג דאָרט איז געוואָגן איין עפּנונג וואו זייא האָבּען צוריסטען טירעל האָט הענד אויף דיא מתּן בהונות, אוג איז דעם צוויסטען טירעל האָט מען משקה געוואָגן דיא סומות מיט מים המאררים.

פון בייד ציטען ווענען נאָך בעזונדער צוויייא טוערן געוואָגן, דאמיט מען זאל זיך ניט ברויכּען אום צו קערין בויא דעם ארוים גיין פון בית המקדש, מען זאל ניט ברויכּען אוים קומען מיט דעם פנים צו מזרח ציט, ארום דער מויער ווענען נאָך געוואָגן דרייא מויערן, יעדע פירציג איילען הויך אוג פינף איילען דיק, אוג דאס האָט זיך געשלאָסען מיט דיא פירטע נואנד ואס מיר האָבּען אויבּען געשריבּען, אַ גרויסען הויף פון 178 איילען לאנג פון מזרח ביז מערב, אוג 135 איילען בריים פון דרום ביז צפון, אוג אין דיא פיר ווענט ווענען געוואָגן זיבּען טוערן, איין טויער מיט איין נואנד האָבּען מיר שוין אויבּען בעשריבּען.

דיא בעשרייבונג פון נאָך ווקם טויערן.

פאר יעדען טויער פון אלע זיבּען טוערן איז געהאנגען איין פּרוכת פון דעם בעסטען לינן פון דער ווועלט, אוג געווענדט פון ריין נאלד מיט תּכלת וארגמן ותולעת שני, איין געוועבט מיט טייערע בּרילאנטען, אוים געקריצט בּרילאנטינע רויזען אוג בלאטער אויף יעדען פּרוכת.

אין דרום זייט ווענען געוואָגן דרייא טויערן, דער ערשטער טויער פון מערב ואנד אָפּ געטראָגטען ניין אוג דרייסיג אוג איין פירטעל איילען, האָט געהייסען הדלק, דורך דעם טויער האָט מען אריין געפירט האלץ צום מזבח.

פֿאַנאַנדער פון דיא צוועלף סוּפֿערנע אָקסען, וואס שלמה המלך האט דאָס גערופֿען ים התּשׂת, מיר ווילען שׁפּעטער אַלעס בעשׂרייבען וואס דאָס איז געווען אוּן ווי דאָס האט אויסגעזעהן אוּן צו וואס דאָס האט גענוצט.

דאָרט אין קעלער איז געווען נאָך אַ זאַל וואס דאָרט איז געווען דער נרוֹיסער סקלאד פון האלץ אוֹיף אַ נאַנץ יאָהר, אוּנטער דיא סאלעס איז געווען נאָך אַ הייל וואס עם האט געפֿיהרט אונטער דיא עזרות צום בית הבּחוּד אוּן צום טוֹיער מזרח, ווי מיר האבען אויבען געשׂריבען.

אין ביידע זייטען פון דעם טוֹיער נקנור איז געווען צוויי סאלעס, דיא פון דער רעכטער זייט האט מען גערופֿען לשׂכת פּנחם המלבוּש, ער איז געווען דער לעצטער איבער דער לשׂכה, איבער דעם האט געהיסען דיא לשׂכה אוֹיף זיין נאמען, ווייל אלע קלייַדער פון דיא כּהנים וענען געווען אונטער זיין שוטץ, ער האט דיא קלייַדער ארוים גענעבען אוּן האט דיא כּהנים אן גענומען האט זיא ווידער בעהאלטען.

אין דער וועלבע סאלע איז געווען 96 שׁאפֿעס פאר דיא 24 משׁמורים, פיר שׁאפֿעס פאר יעדען משׁמוֹר, אוּן אוֹיף יעדע שׁאפֿע איז געשׂטאנען אוֹיף געשׂריבען וואס פאר אַ קלייד עם ליגט דרינען, כּדי דיא קלייַדער נאלען ניט ליגען אוֹים געמישׂט, אוּן עם נאל קיין טעות ניט זיין.

דיא סאלע פון דער ליגקע זייט, האט מען גערופֿען לשׂכת עוֹשׂה חביתין, דארט האבען דיא כּהנים צוגעמאכט דעם קרבן וואס מען רופט אידם חביתין, וואס דער כּהן האט טאג טאגליך מקריב געווען, האלב אין דער פרידה אוּן האלב אבענד על פּי התּורה והמצוה.

אין בייַדע זיילען פון טוֹיער נקנור וענען געווען צוויי

גערופֿען דאס מויער אויף זיין נאמען אוג דאס טויער האט גע־
האט צוואנציג אייגלען דיא הויך אוג צעהן אייגלען דיא ברייט,
אוג איז באדעקט געוועלבט מיט נחשת ממורט, ואס מיר האבען
אויבען געשריבען, עס איז נאך טייערער געוועלבט ויא נאלד.
דאס טויער האט מען נור געעפענט ווען דער נשיא איז געקומען
אדער אין שבת אוג ראש חדש אוג יום טוב ווען אלע יודען
זענען געקומען עולה רגל זיין, ווארום ער איז געווען זעהר שווער
צו עפענען, עס האבען זיך געמוזט צוזויף קומען ועניגטענם
צוואנציג מענטשען דעם טויער צו עפענען, אוג דער טויער איז
געווען דער ערשטער פון דיא זיבען טויערן ואס זייא זענען
געווען אין דער הויכת הזורה, אזוי ויא מיר ווילען וייטער
בעשרייבען.

אונטער דער טרעפֿין וואנד איז געווען צוויא קעלער־
סאלעם, ואס דארט האט מען געלערנט שפילען אוג זינגען,
כדי עס זאל אויבען דיא עבודה ניט שטערין. דארט האט מען
געשפילט אוג צלע מוזיקאליש אינשטרומענטען זענען דארט
געלעגען אין דיא צוויא סאלעם.

דארט אין קעלער איז נאך געווען איין זאל ואס מען
האט איהר ערופֿען מיסח השבת, דארט האבען זיך דיא כהנים
אויף געהאלטען ואס האבען געדינט אין בית המקדש, אוג עס
איז זייא אוים געקומען אז עס האט זיך זייא אוים געלאזט זייער
דינסט פון דעם קרבן תמיד אין מוצאי שבת, זענען זייא דארט
שוין געבליבען ביז זונטאג, אוג זונטאג אין דער פריה זענען זייא
צוהויז געגאנגען, אוג אחז המלך האט דעם זאל קאסירט אין
דער צייט ווען ער האט אפ געריסען דיא נאלדענע פערצירונג
פון דיא עשר מכונות ואס שלמה המלך עליו השלום האט ג־
מאכט, מיר ווילען שוין וייטער בעשרייבען. אויך האט ער
דאמאלס אראפ גענומען דיא נאנד פעסער אוג דעם קופֿערנעם

זײַנע חוקים אוּנ זײַנע מִשְׁפָּטִים, אוּנ וָאלֶען גִיין דָען וַיעג פּוּן תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, אִיז עָר בַאמָאלְס אוֹיךְ נָעוֶעסָען אוֹיף דָעם וָעלְבָּען טָרָאכְטָן.

דָא וִועלֶען מִיר בָּעשְׁרַייבֶּען דִיא פּוּנְקְטָעתְן טָרָעפ,
וָואס דָאבֶּען אַרוֹיף גָעפִירְט פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים אִין
עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אַרַיין.

דִיא פּוּנְקְטָעתְן טָרָעפ זָענָען נָעוֶען דַאלְבּ רוּנְד, דָארְט דָאבֶּען דִיא אַנְשֵׁי מַעֲמָד דִיא אַנְדֶערָע נַאכְט סוּכּוֹת צוּ שְׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה גָעזוּנְגָען אוּנ גָעשְׁפִּילְט דִיא פּוּנְקְטָעתְן שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, אוֹיף יָעדָע טָרָעפ דָאבֶּען זִיא אֵיין שִׁיר הַמַּעֲלוֹת גָע־ זוּנְגָען, דָארוּם זָענָען זִיא גָעוֶעזָען דַאלְבּ רוּנְד, דָאמִיט דִיא אַנְשֵׁי מַעֲמָד וָאלְטָן קֶענָען שְׁטֵיין מִיט דִיא כְּלֵי שִׁיר (מוּזִיק).

אַ גְרוֹיסָער מוֹיֶער אִיז גָעוֶעזָען אִין מַעֲרָב זַייט פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים, אִידֶער הוֹיךְ אִיז גָעוֶעזָען פִּירְצִיג אֶיילְען, אוּנ פִּינְף אֶיילְען דִיק, אוּנ אִיז גָענַאנְגָען אִיבֶּער דִיא נַאנְצֶע בְּרֵייט פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים אוּנ הָאט גָעמַאכְט אַ צְוְויישָען שַׁייד צְוְויישָען עֶזְרַת נָשִׁים אוּנ צְוְויישָען עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל. אוּנ דֶער פּוֹסְקָאדָען פּוּן עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אִיז גָעוֶעזָען הָעכֶער פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים מִיט זִיבֶּען אוּנ אֵיין הַאלְבּ אֶייל, אִיבֶּער דֶעם וָענָען גָעוֶעזָען דִיא פּוּנְקְטָעתְן טָרָעפ, וָואס יָעדָע אִיז גָעוֶעזָען אֵיין הַאלְבּ אֶייל הוֹיךְ, כְּדֵי מָען זָאל קֶענָען אַרוֹיף גִיין אֵין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אַרַיין צוּ דֶער גְרוֹיסָער מוֹיֶער.

אֵין דֶער מִיט פּוּן דֶער מוֹיֶער אִיז גָעוֶעזָען אֵיין טוֹיֶער וָואס אִין בֵּית רִאשׁוֹן הָאט מָען אִיהם גָערוּפָען שַׁעַר הָעֶלְיוֹן אוּנ אִין בֵּית שֵׁנִי הָאט מָען אִיהם גָערוּפָען שַׁעַר נִקָנוֹר, וַייל דֶער וָואס הָאט גָעשֶׁעֶנְקְט דֶעם טוֹיֶער הָאט גָעהַייסָען נִקָנוֹר, אוּנ דָאט זִיךְ אַיין גָעשְׁטָעלְט זַיין לֶעבָּען אוּנ הָאט גָעפִירְט דֶעם טוֹיֶער אִיבֶּער דֶעם יָם, דַארוּךְ הָאט עָר דִיא זְכוּת גָעהַאט. אַז מָען הָאט

נעזעסען אין דער וועלבער אדרנונג, וויא מיר האבען אויבען בעשריבען בייא דיא ערשטע סנהדרין, אונ דיא האבען אויך נור נעמישפט אין נעלד זאכען.

נאך איין זאאל איז דארט נעוועזן ואס מען האט זיא נע־רופען ביזה לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אין בית ראשון איז דאס נעוועזן א הויכער טורעם פון צוואנציג אייללען דיא הויך, אויף צוויי־לען, ואס דיא דיק פון דיא זיללען האט ארום נענומען א שנור פון צועלף אייללן, אונ דאס איז אללעס נעוועזן באדעקט מיט ריין נאלד, אונ אויבען דער דאך איז נעוועזן פון נעוועבט נאלד אונ פון תכלת וארגמן אונ דיא טיירסטע מאטריאללן נעוועבט.

אין בית שני איז דיא זאלל נעוועזן פון פיהר נאלדענע זיללען אפען אן ועגט, נור מיט א נאלדענעם דאך, אונ דאס איז נעשטאנען אין עזרת נשים ואס אלע זיבען יאהר, ענדע דאס יאהר פון שמטה אין חג הסוכות, ועז דיא יודען האבען זיך פערזאמולט עולה רגל צו זיין אין בית המקדש ארריין, האט דער מלך ישראל דארט אויף דער ביזה נעלייענט פרשת הקהל אין דיא ספר תורה, פאר דעם נאנצען פאלק.

אין יום כפור האט אויף דער ביזה דער כהן נדול נעלייענט תורת כהנים שטייענדיגערהייט, ועארום אין דער עזרה האט מען ניט נעטארט זיצען, נור דיא מלכי בית דוד, זייא האבען נע־מענט זיצען, אונ ועז יהודע כהן נדול האט יואש נעקרוינט אויף דעם טראהן איז ער דארט נעשטען.

אויך חזקיה המלך ועז ער האט דעם פאלק פאר נעלייענט דיא שאנד בריף ואס ער האט פון סנחרב מלך אשור בעקומען, ואס רבשקה האט זייא איהם איבער נענעבען, איז ער דארט אויך נעשטען אויף דעם טראהן.

אויך יאשיהו המלך ועז ער האט כורת ברית נעוועזן צווי־שען נאט ב"ה אונ צוויישען דיא יודען, זייא זאללן שוין היטען

לְשָׁבַת הַמְצוֹרָעִים, דָּארְט אִיז אַרַיין נָעקוּמֶען אַ מְצוֹרָע, אַז עֶר אִיז גָּעזוּנד גְּעוָואָרֶען אוּנ הָאט זִיךְ נָעריניגְט פּוּן זַיין צָרַעת, הָאט מֶען זַייא דָּארְט אַרַיין גֶּעבְּרָענְגְט זַייעֶרָע קָרְבָּנוֹת אוּנ מֶען הָאט דָּארְט גֶּעקָאכְט דִּיא שְׁלָמִים אִין דִּיא קֶעלֶען וָואס זָענֶען עֶקְסְטְרָא פַּאר זַייא אֶן גֶּענֶרייט, אוּנ דָּאס אַלֶּעם הָאט נָע־ גֶּעבְּען אַ שְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ, דַּאדוּרְךְ אִיז דִּיא לְשָׁבָּת אוֹיךְ גָּעוָואָן אֶן אַ דָּאךְ.

3.

דִּיא זָאאל פּוּן וויִנֶקעל מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, הָאט מֶען גָּערד־ פֶּען לְשָׁבַת בֵּית שַׁמַּנִים לַמְנַחוֹת, וַויִיל דָּארְט הָאט מֶען אַרַיין גֶּעבְּרָענְגְט דִּיא אֵייל מִיט דִּיא בּוּים אֵייל וָואס מֶען הָאט גֶּעדַארְפְּט אוֹיף אַטָּאג, וָואס מֶען הָאט אַרוֹים גֶּענוּמֶען פּוּן גְּרוֹיסֶען סְקָאד אוֹיף טָאגְלִיךְ גֶּעבְּרוֹיךְ צוּ דֶּער מְנוֹרָה אוּנ צוּ דִּיא מְנָחוֹת, דָּאס הָאט אוֹיךְ אַרוֹים גֶּענֶעמֶען וָעהֶר אַ שְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ פּוּן דִּיא פֶּעט־ קַייט, דַּאדוּרְךְ הָאט דִּיא לְשָׁבָּה אוֹיךְ גֶּעמוּזְט זַיין אֶן אַ דָּאךְ.

4.

דִּיא זָאאל פּוּן וויִנֶקעל דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, הָאט מֶען גֶּערד־ פֶּען לְשָׁבַת הַגְּזִירִים, דָּארְט אִיז אַרַיין גֶּעקוּמֶען דִּי וָואס הָאבֶּען גֶּעשְׁווּאוֹרֶען אַז זַייא זָאלֶען קַיין זַיין גַּיט טָרַיינְקֶען, אוּנ זָוען עֶם הָאט זִיךְ אוֹים גֶּעלָאזְט דְּרַייסִיג טָאג, הָאט מֶען זַייא אֶפּ גֶּעשׁוּוֹ־ רֶען דָּארְט דִּיא הָאר, אוּנ מֶען הָאט דִּיא הָאר אַרוּנְטֶער גֶּע־ וָוארְפֶּען אוּנְטֶער אַ קֶעסִיל, הָאט דָּאס גֶּעמַאכְט אַ שְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ, דַּאדוּרְךְ הָאט דָּאס גֶּעמוּזְט זַיין אֶן אַ דָּאךְ.

נָאךְ אַ זָאאל אִיז גֶּעוָואן אִין עֶזְרַת נָשִׁים פּוּן פִּיר מַארְמָאר שְׁטֵייגֶערְנֶע זַיילֶען אֶן וָועגְד, נוּר מִיט אַ דָּאךְ פּוּן רֵיין גָּאלְד דָּאס הָאט מֶען גֶּערוּפֶען לְשָׁבַת סַנְהֶדְרֵי שְׁנִיָּה, וָואס זַייא זָענֶען

אין ביידע זייטען פון עזרת נשים. צפון אוג דרום, איז געוועזן צוויי טויערן מיט זילבערנע טירן, וואס מען האט זייא נעפופֿען שני שערי נשים, אוג דיא בריק פון דיא טויערן איז נעוועזן העכער וויא דיא בריק פון עזרת נשים, כדי זייא זאלען ניט קענען אונטען ארום גיין, וואורום דארט זענען געווען דיא מאנסלייט, נור זייא האבען אויעלכע טרעפ נעהאט אין דיא טויערן נלייך ארויף צו גיין אויף דיא נאלדענע נאלערע, וויא מיר האבען אויבען נעשריבען.

אין אלע פיהר ווינקלען פון עזרת נשים איז נעווען א זאאל צו פירצינ אייל קוואדראט, נור אן דעכער, נויל זייער דינסט האט אזוי פערלאנגט, וויא מיר ווילען דא בעשרייבען יעדע זאאל בעזונדער.

1.

דיא זאאל פון ווינקעל מזרחית צפונית האט מען נעפופֿען לשכת דור העצים למערכה ליום, וואורום דאס הילץ ואס מען האט נעברענגט צו ברענען אויף אין טאג, האט מען ארוים גענומען פון דעם גרוסען סקלאד פון א נאנץ יאהר אוג מען האט דאס ארויין גענומען אין דער לשכה אויף מאנליך נעברויך, איז דא ארויין נענאנגען אזא כהן ואס האט נעהאט א פעהלער אוג האט נאך נעהאפט נעזונד צו ווערין, ער האט דאס הילץ נעריניגט פון ווערים אוג פון סענקלאך, וואורום דאס הילץ ואס מען האט נעברענט אויף דעם מזבח האט נעמוזט זיין נאנץ ריין, האט דאס ארוים נענעבען זאהר א שלעכטע לופט, דאדורך איז דיא זאאל נעווען אויבען אן א דאך.

2.

דיא זאאל אין ווינקעל צפונית מערבית האט מען נעפופֿען

פֶּענְסְטֶער, דָאס איז נָעוֹען עָקְסְטְרָא נָעמַאכְט פַּאר דִיא וַוייכֶּע אוֹיף שְׁמָחַת בֵּית הַשׁוֹאֵבָה. עָם איז אַזוֹי נָעוֹען, דִיא אַנְדערָע נַאכְט סוּכּוֹת איז נָעוֹען אַ גְרוֹיסָע שְׁמְחה פַּאר יוּדָען אין בֵּית הַמִקְדָּש, הָאבֶּען אֶבֶּער דִיא וַוייבֶּער אוֹיךְ נָעוֹאלְט זַיין אוֹיף דָער שְׁמְחָה, הָאט מָען פַּאר זַייא נָעמַאכְט גָאלְדֶענָע נַאלְיעֶרִים מִיט פֶּענְסְטֶער, אַז זַייא זָאלֶען קָענֶען אַרַאפּ קוּקֶען אוּנ דִיא מָאנָער זָאלֶען נִיט קָענֶען אַרוֹיף קוּקֶען, אוּנ אין דֶעם חָצֵר אוּנ אין עֶזְרַת נָשִׁים זֶענֶען נָעוֹען זֶעהְר פִּיל לָאמְפֶּען וָואס מָען הָאט אַרַיין נָענָאסֶען בּוֹים אֵייל אוּנ מָען הָאט נָעמַאכְט פּוּן דִיא אַלְטֶע קְלֵיידֶער פּוּן דִיא כֹּהֲנִים קְנוֹטֶען, אוּנ מָען הָאט דָאס אֶן נָעצוּנְדָען, הָאט דָאס נָעפְּלַאקֶערְט אוּנ נָעלַייכְט אוֹיף דֶער נַאנְצֶער שְׁטָאט, אַז מָען הָאט נָעקֶענְט צֵיילֶן יָעדֶען הוֹיף פּוּן יְרוּשָׁלַיִם.

דָאס אִיז דֶער נָאלְדֶענֶער בְּלִישׁ לֵיכְטֶער
וָואס מָען הָאט נָערוּפֶּען נַבְרָשֶׁת זָהָב נוֹצֵץ

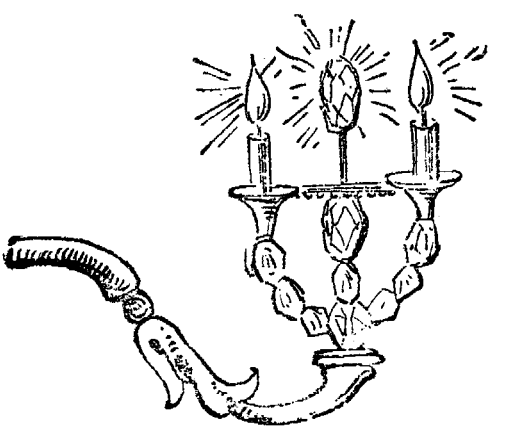

עֲזָרוֹת בֵּיז צום עֶק חִיל מִיט דִיא שְׁטַרעכִיטֶען וָואס הַיִיסְט סוֹרג
צָעהֶן אֵיילֶען וַויִיט וָואס דָארְט הָאט שׁוֹין קֵין הַייד נִיט גָעמָארְט
אַרוֹיף גַיין .

ו) אִין עֶק פּוּן דִיא וָעקְס אֵיילֶען הֶעכָער פּוּן דֶעם פּוּסְבָּא־
דֶען פּוּן הָצֵר אִיז גָעוָוען צְוָועלְף טַרעפּ , יֶעדֶע טַרעפּ הָאט גָעהַאט
אֵיין הַאלְבֶּע אֵייל דִיא הוֹיךְ , אוּנ דִיא לֶענְג אִיז גֶעוָוען אִיבֶּער
דִיא נַאנְצֶע וַואנְד פּוּן עֲזָרַת נָשִׁים , דְהַיְינוּ פּוּן דֶער וַואנְד בֵּיז
צום סוֹרג פּוּן מִזְרָח וַואנְד אִיז גֶעוָוען וָעקְס אֵיילֶען . דִיא צְוָועלְף
טַרעפּ הָאבֶּען אַרוֹיף גֶעפִּירְט אִין עֶרְשְׁטֶען טַייל פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ .

ז) אוֹיף פֵּיר אוּנ צְוַואנְצִיג עֶרְטֶער אִיז גֶעוָוען גֶעמַאכְט הַיִיז־
לָעךְ , דְרַייא פַּאר כֹּהֲנִים , אוּנ אֵיין אוּנ צְוַואנְצִיג פַּאר לְוִיִם , וָואס
הָאבֶּען גֶעהִיט , נִיט הָלַילָה פַּאר גַנָבִים , נור לְכְבוֹד הַבַּיִת .

ח) דָאס עֶרְשְׁטֶע טַייל פּוּן דִיא עֲזָרוֹת , הָאט מֶען גֶערוּפֶען
בֵּיים בַּיִת רִאשׁוֹן הָצֵר הַחִדָּשָׁה , וָוארום דָאס אִיז גֶעוָוען אֵיין
עֶקְסְטְרָא הוֹיף , אוּנ בֵּיים בַּיִת שֵׁנִי הָאט מֶען דָאס גֶערוּפֶען עֲזָרַת
נָשִׁים , דָאס אִיז גֶעוָוען מִיט אַ מוֹעֶר אַרוּם אוּנ אַרוּם פִּיר עֶקִיג ,
פּוּן מִזְרָח וַואנְד בֵּיז מַעֲרָב זַייט פּוּן עֲזָרַת נָשִׁים אִיז גֶעוָוען 135
אֵיילֶען אוּנ דִיא צָפוֹן וַואנְד פּוּן עֲזָרַת נָשִׁים אִיז אוֹיךְ גֶעוָוען 135
אֵיילֶען קְוָואדְרָאט . דִיא הוֹיךְ פּוּן דִיא מוֹעֶרְן אִיז גֶעוָוען פִּירְצִיג
אֵיילֶען . אִין מִזְרָח וַואנְד וואוּ דִיא צְוָועלְף טַרעפּ זָענֶען גֶעוָוען ,
אִיז גֶעוָוען אֵיין טִיהָר פּוּן צְוַואנְצִיג אֵיילֶען דִיא הוֹיךְ אוּנ צָעהֶן
אֵיילֶען דִיא בְּרֵייט , אוּנ דָאס אִיז גֶעוָוען פּוּן אַ טַייֶער מַאטֶרְיַאל
נָאךְ טַייֶערֶער וִוי גָאלְד , דָאס הָאט מֶען גֶערוּפֶען נְחשֶׁת מְמוֹרָט .
אִין בַּיִת שֵׁנִי אִיז דָאס טוֹיֶער גֶעוָוען בַּאדָעקְט מִיט גָאלְדֶענֶע
בְּלָעךְ פּוּן דְרַייא פִּינְגֶער דִיק מִיט רֵיין גָאלְד .

אִין בַּיִת שֵׁנִי אִיז גֶעוָוען אִין דֶעם עֲזָרַת נָשִׁים , פּוּן דְרַייא
זַייטֶען אַיינְגֶעריכְטֶעט וַויסֶע מַארְמָארְנֶע שְׁטַיינֶערנֶע זַיילֶען וָואס
אוֹיף וַויא אִיז גֶעוָוען גָאלְדֶענֶע גַאלֶעריֶעס מִיט קִינְסְטְלִיכֶע

הָאבֶּען זַייא מְתַּקֵּן נְעוֶען אַיין תְּפִלָּה, אוּנ דָּער בַּייא הָאבֶּען זַייא זִיךְ נֶעבּוּקְט אוּנ נֶעדַאנְקְט צוּ נָאט ב"ה וָואס עֶר הָאט זַייא נָע־הָאלְפֶּען צוּ מַאכֶּען פַֿארלִירֶען דִיא נֶעצִין דִינֶער, וָואס הָאבֶּען נָעוָואלְט שְׁטָערֶען אוּנְזֶער דִינְסְט, אַווי הָאט מֶען נֶעטְהָאן בַּייא יֶעדֶען כְּרָאךְ בַּאזוּנְדֶער בִּיז אַלֶע זָעבֶען פַֿאר רֶעכְט נֶעוָואָרֶען.

ח) דִיא בֶּעשְׁרַייבּוּנְג פּוּן חַיל וָואס אִיז נֶעוֶוען.

דָּאס אִיז נֶעוֶוען פּוּן דִיא עֶרְד פּוּן פּוּסְבָּאדָען, וָוארוּם דֶּער פּוּסְבָּאדָען אוּנְטֶער דִיא מוֹיעֶרְן פּוּן דִיא עֶזְרוֹת אִיז נֶעוֶוען הָע־כֶּער וִוי דֶּער פּוּסְבָּאדָען פּוּן דֶּעם חָצֵר, אוּנ זַיא אִיז נֶעמַאכְט מְשׁוּפָּע בַּארְג אוֹיף, זַיא הָאט זִיךְ אָן גֶעהוֹיבֶּען פּוּן מִזְרַח זַייט פִּיר אֵיילֶען וַוייט פּוּן דֶּער מוֹיעֶר פּוּן הַר הַבַּיִת הָעכֶער צוּ גִיין בִּיז צֶעהֶן אֵיילֶען וַוייט פּוּן דֶּער מוֹיעֶר פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים, אִיז שׁוֹין נֶעוֶוען הָעכֶער פּוּן חָצֵר מִיט זֶעקְס אֵיילֶען אוּנ אִיז נֶעמַאכְט וָואס אַ מָאל הָעכֶער בִּיז צוּ מַעֲרָב זַייט, אִיז דֶּער פּוּסְבָּאדָען הָעכֶער נֶעוֶוען פּוּן דֶּעם פּוּסְבָּאדָען פּוּן חָצֵר מִיט צְוַוייא אוּנ צְוַואנְצִיג אֵיילֶען, אִיבֶּער דֶּעם אִיז נֶעוֶוען אִין דִיא עֶזְרוֹת פּוּן אַיין טַייל אִין אַנְדֶערֶען טַייל אַרַיין מִיט טְרֶעפּ אַרוֹיף צוּ גִיין, וִוי מִיר וֶועלֶען וַוייטֶער בֶּעשְׁרַייבֶּען.

דִיא בְּרֵייט פּוּן דֶּעם חֵיל פּוּן דֶּער וַואנְד פּוּן דִיא עֶזְרוֹת בִּיז צוּם עֶק חֵיל וָואס גַייט אַרַיין אִין חָצֵר, אִיז נֶעוֶוען צֶעהֶן אֵיילֶען, אוּנ אוּנְטֶען אִין חָצֵר הָאט מֶען דֶּעם חֵיל אַרוּם נֶעמוּי־עֶרְט מִיט שְׁטֵייגֶער, כְּדֵי דִיא עֶרְד זָאל זִיךְ נִיט שִׁיטֶען, וָוארוּם מֶען הָאט נֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף דֶּעם חֵיל דִיא נְרוֹיסֶע מוֹיעֶרְן פּוּן דִיא עֶזְרוֹת, וִוי מִיר וֶועלֶען וַוייטֶער שְׁרַייבֶּען.

אִין עֶק פּוּן חֵיל אוֹיף דֶּער מוֹיעֶר אוֹיבֶּען דִיא לֶעצְטֶע אֵייל אִיז נֶעשְׁטַאנֶען דִיא שְׁטֶרֶעכְּייטֶען צֶעהֶן טְפָחִים דִיא הוֹיךְ, וִוי מִיר הָאבֶּען אוֹיבֶּען נֶעשְׁרִיבֶּען, אִיז נֶעוֶוען פּוּן דֶּער וַואנְד פּוּן דִיא

דָּער הוֹיפּטַאנְג אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַריין אִיז גֶעוֶען פּוּן דָּרוֹם זַייט, דַּאדוּרְךְ אִיז גֶעוֶען פּוּן דָּרוֹם זַייט צְווַייא טוֹיערְן, אוּנ אִין דִי אַנְדערע דְּרַייא זַייטָן אִיז נוּר גֶעוֶען צוּ אֵיינְצִינְע טוֹיערְן אַז דָּאס פָּאלְק וָועט אַריין קוּמָען אִין חָצֵר אוּנ יְעדָּער וָועט וָועלָען גַיין אוֹיף זַיין אָרְט וויא עָר מֶעג, אוּנ דָּער פְּלַאץ וָועט זַיין גְלַייךְ אוֹמְעדִים, וָואלְט גֶעוֶען צוּ ענְג, זָאלְט חָלִילָה גֶעקֶענְט זַיין אַ מִכְשׁוֹל, וַייל יְעדָּער וָואלְט זִיךְ גֶעשְׁטִיפְּט אוּם פְּרִיהֶער צוּ קוּמָען אוֹיף זַיין אָרְט, אִיבֶּער דֶעם הָאט מָען גֶעמַאכְט דֶעם גְרָעסְטָען פְּלַאץ אוֹיף דָּער זַייט וויא דָּער עֶרְשְׁטָער אַריין קוּם אִיז גֶעוֶען, הָאט שׁוֹין יְעדָּער גֶעקֶענְט בֶּעקוֹעם גַיין, וויא עָר הָאט גֶעמֶענְט, אָהָן אַ מִכְשׁוֹל חַס וְשָׁלוֹם.

ד) דִיא בֶּעשְׁרַייבוּנְג פּוּן סוֹרֶג וָואס אִיז גֶעוֶען אִין הָצֵר פַּאר דִיא מוֹיעֶרְן פּוּן דִיא עֶזְרוֹת.

דָּאס אִיז גֶעוֶען אַזוֹעלְכֶע שְׁטֶרֶעכַייטָען פּוּן דִינֶע שְׁטֶעקֶלֶעךְ גֶעפְּלָאכְטָען, אָפּ גֶעטְרֶעטָען פּוּן דִיא וָועגְט פּוּן דִיא עֶזְרוֹת צֶעהֶן אַיילֶן, דָּאס אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיף אֵיין מוֹיעֶר הוֹךְ פּוּן פּוּסְבָּאדֶען אֵיין אַיילֶ, גֶעבֶּען דִיא עֶזְרוֹת. דִיא שְׁטֶעקֶלֶעךְ זֶענֶען גֶעוֶען גֶעפְּלָאכְטָען אִין וַייסֶע מַארְמָאר שְׁטֵיינֶערנֶע זַיילֶן וָאס אִיז אוֹיף זַייא גֶעוֶען גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף לָשׁוֹן קֹדֶשׁ אוּנ אוֹיף גְרִיכִישׁ, כָּל עִכּוּ"ם שֶׁיְּזִיד לָגֶשֶׁת מִשָּׁם וְהָלְאָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ, דָּאס אִיז גֶעוֶען צוּם צֵייכֶען אַז אַ הַיידֶע הָאט נִיט גֶעטָארְט גַיין וַייטֶער פּוּן דִיא שְׁטֶרֶעכַייטָען. דִיא מַלְכֵי יָוָן הָאבֶּען זִיךְ אִין דֶעם מְקוֹם גֶעוֶען אוּנ אוֹים פַּארדָאם הָאבֶּען זַייא אוֹיסְגֶעבְּרָאכְען דְּרַייצֶעהֶן שְׁטֵיקֶער פּוּן דִיא שְׁטֶרֶעכַייטָען אוֹיף דְּרַייצֶעהֶן עֶרְטָער. דָּער נָאךְ וויא דִיא הַשְׁמוֹנָאִים הָאבֶּען זַייא אוֹים גֶעהַרְגֶּת, הָאבֶּען זַייא דִיא שְׁטֶרֶעכַייטָען צוּרִיק פַּאר רֶעכט, אוּנ הָאבֶּען מְתַּקֵּן גֶעוֶען דְּרַייצֶעהֶן הִפְלוֹת, יְעדָּען בְּרָאךְ וָואס זַייא הָאבֶּען פַּאר רֶעכְ

בָּענק אייגע איבער דיא אַנדערע, אוּנ אויף דיא בָּענק זָענען נָע־
זָעסען דיא אַלטָע לייט וָואס זיא זָענען גָעקומָען אויף סוכּות.
אַז עָס איז גָעפאַלָען דָער עָרשטָער טָאג סוכּות אין שַׁבָּת, דָאס
מָען דיא לוּלבין אין פְּרַייטָאג אַרויף גָעלַייגט אויף דיא בָּענק,
וָוארום אין שַׁבָּת דָאס מָען ניט גָעטָארט זיא טְרָאגָען.

ב) דיא בָּעשְׂרַייבוּנג פון פְּלַאץ אינְעווייניג אין הָצוֹ.

דָער פְּלַאץ דָאס גָעהַאלטָען פון אַלע פִּיר זַייטָען אינְעווייניג
פִּינְף הונדערט אַיילָען, דְהַיינוּ פון דָער דָרום וָואנְד בִּיז צו דָער
צָפוֹן וָואנְד פִּינְף הונדערט אַיילָען, אוּנ אַזוי דיא רָעשְׂט, דָאס אין
פִּינְף הונדערט אַיילָען קְנוֹאדְרַאט.

ג) דיא בָּעשְׂרַייבוּנג דיא בְּנְיָנים פון דיא מויערן פון
דיא עָזָרות אוּנ דָאס הֵיכָל אוּנ דָאס קָדָשׁ קָדָשִׁים.

דיא וָואנְד פון דָרום זַייט פון דיא עָזָרות אין גָעווען אָפּ
גָעטְרָעפָען פון דָער וָואנְד פון דָעם חֲצַר דָרום זַייט 265 אַיילָען,
אוּנ דיא וָואנְד פון מִזְרַח זַייט פון דיא עָזָרות אין גָעווען אָפּ גָע־
טְרָעפָען פון דָער וָואנְד פון חֲצַר מִזְרַח 115 אַיילָען, אוּנ דיא
וָואנְד פון צָפוֹן פון דיא עָזָרות איז גָעווען אָפּ גָעטְרָעפָען פון דָער
וָואנְד פון חֲצַר צָפוֹן הונדערט אַיילָען, אוּנ דיא וָואנְד פון מַעֲרָב
פון דיא עָזָרות איז גָעווען אָפּ גָעטְרָעפָען פון דיא וָואנְד פון חֲצַר
מַעֲרָב דְרַייא אוּנ זָעכציג אַיילָען. דיא בְּרַייט פון דיא עָזָרות פון
דָרום בִּיז צָפוֹן אינְעווייניג, הָאבָען גָעהַאלטָען 20 אַיילָען, דָאס
איז אַלָעס צוזָאמָען 500 אַיילָען. דיא לָענג אינְעווייניג פון דיא
עָזָרות מִיט דיא עָזָרת נָשִׁים הָאבָען גָעהַאט צוזָאמָען 322 אַיילָען,
אוּנ צוזָאמָען מִיט דיא 115 אַיילָען אוּנ מִיט דיא 63 אַיילָען איז
אויך גָעווען 500 אַיילָען. דיא עָזָרות מִיט דָעם הֵיכָל פון קָדָשׁ
קָדָשִׁים איז גָעווען מָעהר אָפּ גָעטְרָעפָען פון דָרום זַייט, נויל

בְּרֶענְט אַ הַמָּאת פּוּן אַ פְּסוּל אַז עֶס הָאט זִיךְ גֶעטְרָאפֶּן, נָאךְ דֶעם אז עֶס אִיז שׁוֹין אַרוֹיס גֶעגאנְגֶען פּוּן דֶער עֲזָרָה, דָּאס אִיז גֶעשְׁטַאנְען אִין דֶעם חֲצֵר לִינְקס פּוּן דֶעם שַׁעַר הַמִּזְרָח.

דָּאס פִּינְף אוּן דְרַייסִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶּען לִשְׁכַּת יְשִׁיבַת סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה רַאשׁוֹנָה, דָּארְט אִין חֲצֵר אִיז גֶעוֶען אֵיין זַאאל מִיט פִּיהר גָאלְדֶענֶע זַיילֶען אָן וֶועבְּט אוּן כִּיט אַ גָאלְדֶענֶעם דַאךְ, וָואם דָּארְט זֶענֶען גֶעזֶעסֶען דִּיא עֶרְשְׁטֶע קְלַאס סַנְהֶדְרִין אוּן הָאבֶּען נוּר גֶעמִשְׁפָּט אִין גֶעלְד זַאכֶען. דִּיא אָרְדְנוּנְג אִיז גֶעוֶען, דְרַייא אוּן צְוַואנְצִיג סַנְהֶדְרִין זֶענֶען גֶעזֶעסֶען וויא אַ הַאלְבֶּער צִירְקֶעל הַאלְבּ רוּנְד, דֶער גְרֶעסְטֶער פּוּן זֵייא אִיז גֶעזֶעסֶען אוֹיבֶּען אָן אוּן דֶער צְוַוייטֶער פּוּן אִיהם אִיז גֶעזֶעסֶען פּוּן זַיין רֶעכְטֶער הַאנְד אוּן דִּיא אַנְדֶערֶע זֶענֶען גֶעזֶעסֶען רֶעכְטֶם אוּן לִינְקס יֶעדֶער נָאךְ זַיין מַדְרֵגָה, אוּן פּאר זֵייא אִיז גֶעזֶעסֶען דְרַייא שׁוּרוֹת תַּלְמִידֵי הַכָּמִים קַאנְדִידַאטֶען, אִין נוֹיטְפַּאל הֲלִילַת צוּ פַּאר טָרֶעטֶען אַ שְׁטֶעלֶע פּוּן דִּיא סַנְהֶדְרִין, אוּן פּוּן בֵּיידֶע זַייטֶען זֶענֶען גֶעזֶעסֶען צְוַוייא שְׁרַייבֶּערס אוּן הָאבֶּען גֶעשְׁרִיבֶּען וָואם דִּיא סַנְהֶדְרִין הָאבֶּען גֶעמִשְׁפָּט.

דָּאס זֶעקְס אוּן דְרַייסִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶּען לִשְׁכַּת בֶּן אַרְזָא. דֶער בֶּן אַרְזָא הָאט גֶעהַאט אִין עֶקְסְטְרָא צִימֶער פַּאר זִיךְ, עֶר הָאט דִּיא לְוִים גֶעשְׁטֶעלְט אַ טָאהֶן צוּ זִינְגֶען אוּן שֶׁפִּילֶען, אַזוֹי וויא מִיר וֶועלֶען אִיהם וַוייטֶער בֶּעשְׁרַייבֶּען.

אִין מַעֲרָב זַייט פּוּן הַר הַבַּיִת אִיז נִיט גֶעוֶען קִין שׁוּם לִשְׁכָּה נוּר אֵיין גְרוֹיסֶע מוֹיעֶר פּוּן פִּירְצִיג אֵיילֶען דִּיא הוֹיךְ אוּן פִּינְף אֵיילֶען דִּיא דִיק, דָּאס אִיז נוּר גֶעוֶען פַּאר שֶׁאהְנַהַייט, וָואם דָּארְט הָאט גֶערוּהְט דִּיא שְׁכִינָה.

א) דָּא בֶּעשְׁרַייבֶּען מִיר דִּיא מוֹיעֶר פּוּן דֶעם חֲצֵר אִינְעווַיינִיג.

דִּיא אַרְבַּייט אִינְעווַיינִיג אִיז גֶעוֶען גֶעמַאכְט בֶּענְק אִיבֶּער

אִיז נָאךְ נִיט גָעווָען זַייעֶר דִינְסְט, וָענָען זַייא דָערוַויל דָארְט גָעוָאסָען.

דָאס דְרַייסִינְסְטָע צִימֶער הָאט מָען גָערוּפָען לְשָׁכַת הַמְשׁוֹרְרִים, אִין דָעם צִימֶער הָאבָען זִיךְ אַיין גָעוַואמָעלְט דִיא לְוִיִם, אוּנ אַלֶע מְשׁוֹרְרִים וָואס הָאבָען צוּ גָעהָאלְפָען דִיא לְוִיִם וָוען זַייא הָאבָען גָעוִינְגָען דִיא פִינְפְצָעהְן שִׁיר הַמַעֲלוֹת אוֹיף דִיא פִינְפְצָעהְן טְרָעפּ וָואס גָעהָט אַרוֹיף פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים אִין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אַרַיין אִין שַׁעַר נִיקָנוֹר.

דָאס אַיין אוּנ דְרַייסִינְסְטָע צִימֶער הָאט מָען גָערוּפָען לְשָׁכַת הַמֶּלֶךְ, בַּיִים בַּיִת שֵׁנִי אִיז גָעוָוען אַ צִימֶער עֶקְסְטְרָא פַּאר דָעם מֶלֶךְ. וַויא מִיר הָאבָען אוֹיבֶן גָעשְׁרִיבֶּען, אַז דָאס אוֹיף נָעמָען פַּאר אַ כּוֹחַ נָדוֹל אִיז גָעוָוען אוּנְטֶער דִיא קָרוֹין אוּנ אַלֶע הֶקְדֵּשׁ זָאבָען הָאבָען דָאמָאלְס גָעמוּזְט זַיין גָעשְׁטִעמְפָּעלְט מִיט דָעם קָרוֹין שְׁטֶעמְפָּעל.

דָאס צְווַויִיא אוּנ דְרַייסִינְסְטָע צִימֶער הָאט מָען גָערוּפָען לְשָׁכַת כְּלֵי הַשָּׁרֵת, דָארְט אִיז גָעלֶעגָען אַלֶע נָאלְדֶענֶע כֵּלִים אוּנ אַלֶע זִילְבֶּערְנֶע כֵּלִים וָואס וָענָען גָעוָוען צוּם נוּטְצָען אַלֶע טָאג אַזוֹי הָאט מָען פּוּן דָארְט אַרוֹים גָענוּמָען אַלֶע טָאג גַיין אוּנ דְרַייסִיג כְּלֵי שָׁרֵת פַּאר דִיא כֹּהָנִים וָואס זַייא הָאבָען בֶּענוּצְט צוּם קָרְבָּן הַתָּמִיד.

דָאס דְרַייא אוּנ דְרַייסִינְסְטָע צִימֶער הָאט מָען גָערוּפָען לְשָׁכַת בֵּית הַכְּנֶסֶת, דָארְט אִין הוֹיף אַרַיין אִיז גָעוָוען אַ צִימֶער שׁוֹין כּוֹף בַּיִת שֵׁנִי, וָואס דָאס פָּאלְק הָאבָען דָארְט גָעבֶּעטָען צוּ נָאט ב"ה וָואס זַייא הָאבָען גָעדַארְפְט, אִיבֶּער דָעם רוּפָען מִיר אוּנְטֶערְ שְׁיילָען אוֹיךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת.

דִיא פִיר אוּנ דְרַייסִינְסְטָע לְשָׁכָה הָאט מָען גָערוּפָען לְשָׁכַת בֵּית הַבִּירָא, דָאס אִיז גָעוָוען אַיין אָלֶעְע מִיט פִיר זַיילָען אָן וָועְנְט, נור אַיין דָאךְ אִיז גָעוָוען, דָארְט הָאט מָען פַּאר

אִיז גֶעקוּמֶען רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, הָאט מֶען אוּנְטֶער גֶעלַיְיגְט פַּיְיעֶר הָאבֶּען דִיא אוֹיגֶען אָן גֶעהוֹיבֶּען רִינֶען וְוִיא טְרֶערִין פּוּן אַ מֶענְטֶש הָאבֶּען זֵייא גֶעוְוֵיזֶען אַז זֵייעֶר נָאט וְוֵייגְט רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז אוּנ הָאבֶּען דֶער מִיט אוֹים גֶענַארְט זֶעהְר פִּיהְל גֶעלְד. וְוִיא מֶען הָאט דָאם דֶער זֶעהֶן הָאט מֶען דָאם אַלֶעם פַּאר בֶּרֶענְט אוּנ מֶען הָאט דֶם דֶעם צִימֶער אַ נָאמֶען גֶענֶעבֶּען, נָשִׁים מְבַכּוֹת אֶת הַתַּמּוּז, וַוייל דוּרְךְ וַוייבֶּער אִיז דָאם אַרוֹים גֶעקוּמֶען, אוּנ מֶען הָאט דָאם צִימֶער פַּאר מַאכְט אוֹיף אֵייבִיג.

דָאם זִיבֶּען אוּנ צְוַואַנְצִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען אוֹיךְ גֶערוּפֶען לִשְׁכַּת הַפָּרוֹכֶת, אִין דֶם צִימֶער אִיז שׁוִין גֶעוֶוען אַ נַבַּאי אוּנ הָאט אַכְטוּנְג גֶענֶעבֶּען אַ נַאנְצֶען טָאג אוֹיף דִיא וְוֶעבֶּערֶם, אוּנ בַּיי נַאכְט הָאבֶּען זִיךְ דָארְט אַיין גֶעוַאמֶעלְט דִיא לְוִים וָואס וְוֵייא הָאבֶּען גֶעהִיטְעט אַ נַאנְצֶע נַאכְט, אוּנ דָארְט הָאבֶּען זֵייא זִיךְ גֶעבִּיטֶען, אִיז דָאךְ שֶׁטֶענְדִיג גֶעוֶוען דָארְט מֶענְטְשֶׁען, אַוּוי אִיז שׁוִין נִיט מֶעהר פָּאהר גֶעקוּמֶען קִין מִכְשׁוֹל.

דָאם אַכְט אוּנ צְוַואַנְצִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁכַּת הַקִּינִין, אִין דֶם צִימֶער אִיז גֶעוֶוען דֶרַייא פִּישֶׁקֶס גֶעמַאכְט וְוִיא שׁוּפְרוֹת, אוֹיף יֶעדֶע פִּישֶׁקֶע אִיז גֶעוֶוען אוֹיף גֶעשְׁרִיבֶּען וָואס פַּאר אֵיין גֶעלְט דְרִינֶען לִיגְט. לְמָשָׁל, אוֹיף אֵיין פִּישֶׁקֶע אִיז גֶעוֶוען גֶעשְׁרִיבֶּען קִינִין (אַלְטֶע טוֹיבֶּען) הָאט מֶען נִיט גֶעמַארְט קִין אַנְדֶערֶע קוֹיפֶּען נור אַלְטֶע טוֹיבֶּען פּוּן דֶם גֶעלְד פַּאר אַ קָרְבָּן, אוּנ אוֹיף דֶער צְוַוייטֶער פִּישֶׁקֶע אִיז גֶעוֶוען גֶעשְׁרִיבֶּען גוֹזְלֵי עוֹלָה (יוּנְגֶע טוֹיבֶּען), אוֹיף דֶער דְרִיטֶער פִּישֶׁקֶע אִיז גֶעוֶוען גֶעשְׁרִיבֶּען דִיא רֶעשְׁט פּוּן קִינִין נְדָרִים, נְדָבוֹת אוּנ פּוּן גֶעוַוינֶע־רַינֶם נָאךְ דִיא קִינְדֶערְבֶּעט.

דֶעם נַיין אוּנ צְוַואַנְצִיגְסְטֶען צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁכַּת שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ, אִין דֶעם צִימֶער וָוֶענֶען גֶעוֶוען דִיא כֹּהֲנִים פּוּן דִיא פִּיר אוּנ צְוַואַנְצִיג מִשְׁמוֹרִים דֶעם טָאג וָואס

דאָס פּיר אוּן צוואַנציגסטע ציִמער האָט מען נעריפּען לשׂכת החניות, אין דעם ציִמער הָט מען נמשׂפּט דיני נפּשׂות פּיר־ציג יאָהר אייִדער דאָס בּית המקדּש איז חרוב געוואָרען, וואָרום דיא סנהדרין האָבּען שׂוין ניט געקענט משׂפּט'ן דיני נפּשׂות בּיז זייא האָבּען צו געוואָגט אַ רויטישׂען סענאַטאָר, האָבּען זייא דאָך איהם ניט געקענט ארויס נעמען אין לשׂכת הגזית, ווייל דאָרט איז נעווען קדשׁ, ווען דיא סנהדרין אויף ארוים גענאַנגען אין דעם ציִמער אַריין פּון אוֹיסענווייניג אין הוֹסת הר הבּית, דאָרט האָבּען זייא אַריין גענומען דעם רויטישׂען סענאַטאָר אוּן האָבּען נעמשׂפּט דיני נפּשׂות, אוּן האָבּען נערופּען דאָס ציִמער לשׂכת החניות.

דאָס פּינף אוּן צוואַנציגסטע ציִמער האָט מען נערופּען לשׂכות הפּרוכת, אין דעם ציִמער איז נעווען פּינף ציִמערן, וואָס דאָרט איז נעזעסען יונגע בּתולות,

אוּן האָבּען דאָרט נעהאַפּטען פּרוכת'ן, אין אַ צייט ארום האָט מען דאָרט נעמאַכּט וייבּער פּון נעצין דינער אוּן האָבּען נעהאַפּטען דעקין צו עבודות זרות, האָט מען זייא באלד קאסירט אוּן מען האָט זייא אַ נאָמען נענעבּען בּתי הקדשׁות אוּן מימ'ן באפּעהל פּון יאשׂיהו המלך האָט מען דיא פּינף ציִמערין פּון אַנאַנדער נענומען.

דאָס ווקם אוּן צוואַנציגסטע ציִמער האָט מען אויף נערופּען לשׂכת הפּרוכת, אין דעם ציִמער נור אַליין האָט מען שׂוין איין נעריכטעט צו ווענין פּרוכת'ן, עם וואָל זיך שׂוין ניט טרעפּען קיין מכשׁול חס ושׁלום, אוּן דאָס האָט אויך ניט נעהאַלפּען, וואָרום דאָרט האָט מען ווידער נעפּונען בייא דיא וייבּער וואָס זייא האָבּען נעהאפּטען דיא פּרוכת'ן פּון אבודה זרה וואָס מען האָט זיא נערופּען מבכות את התמוז, וואָרום זייא האָבּען אין איהר אַריין נעזעצט בּליִענע אוינען, אוּן עם

קְרִיעָגְס מִינִיסְטֶער וָעֶן מָען אִיז גֶעמַאכְט אִין דֶער מִלְחָמָה אִיז עֶר אַרַיין גֶעמַאכְט אוּנ הָאט דָאס תְּפִלָּה גֶעטְהָאן, אוּנ דָאס נַאכְט פָאלק הָאט גֶעוואלְט בִּיז עֶר אִיז אַרוֹיס גֶעקוּמֶען, הָאבֶּען אַלֶע אָן גֶעפַאנְגֶען צוּ גֶיין אִין דֶער מִלְחָמָה; אוּנ וָען מָען אִיז אַהֵיים גֶעקוּמֶען פוּן דֶער מִלְחָמָה הָאט עֶר אוֹיךְ דָאס תְּפִלָּה גֶעטְהָאן אוּנ אַלֶע יוּדֶען הָאבֶּען גֶעמוּזְט וואַרְטֶען אוֹיף דֶעם פְּלַאץ בִּיז דֶער כֹּהֵן מְשׁוּחַ מִלְחָמָה אִיז אַרוֹיס גֶעקוּמֶען, דַאמָאלְס זֶענֶען אַלֶע אַהֵיים גֶעגַאנְגֶען.

דָאס צְוואַנְצִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁבַת הַסְּנֶה, דָאס צִימֶער אִיז גָעווֹען פַּאר דֶעם אַדְיוּטַאנְט פוּן דֶעם קְרִיעָגְס־מִינִיסְטֶער, וָואס עֶר הָאט גֶעדַארְפְט צוּ זַיין דִינְסְט.

דָאס אֵיין אוּנ צְוואַנְצִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁבַת אַנְשֵׁי הַמַּעֲמָד, אִין דֶעם צִימֶער הָאבֶּען זִיךְ אַיין גֶעזַאמְעלְט דִיא מֶענְטְשֶׁען וָואס פְלֶעגֶען אוֹיף שְׁטֶיין נַאנְץ פְּרִיה, וָען זִייא הָאבֶּען דֶער הֶערְט דָאס קוֹל פוּן דֶעם כֹּהֵן גְּבִינִי׳ס כְּרוּז, עִמְדוּ כֹּהֲנִים לַעֲבוֹדַתְכֶם וּלְוִים לְמִשְׁמַרְתְּכֶם.

דָאס צְוויי אוּנ צְוואַנְצִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁכוֹת שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ, דָארְט אִיז גֶעווֹען פִּינְפְצֶעהְן צִימֶערִין פַּאר דִיא פִּינְפְצֶעהְן נַבָּאִים, וָואס זִייא הָאבֶּען גֶעדַארְפְט בַּייא נַאכְט בְּלַייבֶּען, אוּנ הָאבֶּען דָארְט גֶעהַאט שְׁטֶיין בֶּעטְלִיךְ צוּם שְׁלָאפֶען אַז זִייא הָאבֶּען גֶעוואלְט, וָוארוּם דִיא צִימֶערִין זֶענֶען גֶעווֹען אִין דִיא אוֹיסֶען וַויינִינְסְטֶע מוֹיֶער, אִיז דָאס גֶעווֹען חוֹל, הָאט מֶען דָארְט גֶעמֶענְט שְׁלָאפֶען, אוּנ דָאס הָאט גֶעהִיי־סֶען חֲדַר הַמִּטוֹת, דָארְט אִיז אוֹיךְ יוֹאָשׁ מִיט זַיין אַם גֶעווֹען בֶּעהַאלְטֶען, וואוּ מִיר הָאבֶּען שׁוֹין אוֹיבֶּען בֶּעשְׁרִיבֶּען.

דָאס דְרַייא אוּנ צְוואַנְצִיגְסְטֶע צִימֶער הָאט מֶען גֶערוּפֶען לִשְׁכַת קוֹרֵא בֶּן יִמְנָא, דָארְט אִיז שְׁטֶענְדִיג גֶעווֹען אַ טוֹיֶער הִיטֶער וָואס מֶען הָאט אִיהְם גֶערוּפֶען דֶעם נָאמֶען קוֹרֵא בֶּן יִמְנָא.

דָאס פִּירְצֶעהנְטֶע צִימֶער הָאט מֶען נָעדְפֶען לִשְׁבַת בֵּית הָאוֹצָר, אִין דֶעם צִימֶער אִיז נָעוֶוען דֶער סְקְלַאד פּוּן מַעֲשֵׂר אוּנ תְּרוּמָה אוּנ תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר פַּאר דִיא בֶּעדִינָער פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

דָאס פִּינְפְצֶעהנְטֶע צִימֶער הָאט מֶען נָעדְפֶען לִשְׁבַת חֲבִיבוּרִים, אִין דֶעם צִימֶער הָאט מֶען אַרַיין נָעבְרָענְגְט דִיא פֵּירוֹת וָואס זֶייא זָענֶען פְּרִיהֶער צֵייטִיג נָעוָואָרֶען, אוּנ דָאס הָאט נָעהֵייסֶען בִּיכּוּרִים.

דָאס זֶעכְסְצֶעהנְטֶע צִימֶער הָאט מֶען נָעדְפֶען לִשְׁבַת חֲשַׁלְחָנִים, אִין דֶעם צִימֶער זָענֶען נָעזֶעסֶען דִיא נְבִיאִים 15 טָאג אִין חֹדֶשׁ אֲדָר אוּנ הָאבֶּען אַיין קָאסִירְט דִיא הַאלְבֶּע שְׁקָלִים פּוּן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל אוּנ בִּיז פִּינְף אוּנ צְוַואַנְצִיג טָאג אִין אֲדָר, וְיֹעֵר עֶם הָאט נִיט נָעבְרָענְגְט, הָאט מֶען שׁוֹין נָענוֹמֶען מַשְׁכָּנוֹת, אוּנ דָאס אַלֶּעס אִיז נָעלֶעגֶען אִין דֶעם צִימֶער בִּיז מֶען הָאט דָאס אוֹיס נָעקוֹיפְט.

דָאס זִיבֶּענְצֶעהנְטֶע צִימֶער הָאט מֶען נָעדְפֶען לִשְׁבַת הַתְּרוּפוֹת, אִין דֶעם צִימֶער אִיז נָעוֶוען אֲחִיָה הָרוֹפֵא אוּנ הָאט דָארְט נָעהַאט פֶּערְשִׁיעדֶענֶע מֶעדִיצִינֶען פַּאר קְרַאנְקֶע, וָוארוּם דִיא כֹּהֲנִים זָענֶען נָעוֶוען נָעגַאנְגֶען וָועהְר לֵייכְט נָעקְלֵייד אוּנ בָּארְפוּסִיג אוּנ הָאבֶּען נָענֶעסֶען נִיט פַּארְטִיג פְלֵייש אוּנ הָאבֶּען נוּר וָואסֶער נָעטְרוּנְקֶען, הָאבֶּען זֶייא מֶעהְרֶערֶע צֵייטֶען צוּפַאלֶען נָעהַאט, דָאס הָאט זֶייא נָעשַׁאדֶען, דַאדוּרְךְ הָאט מֶען דִיא רְפוּאוֹת נֶעהַאט, זֶייא צוּ רֶעטוּנְג.

דָאס אַכְצֶעהנְטֶע צִימֶער הָאט מֶען נָעדְפֶען לִשְׁבַת הַחֲרָמִים, אִין דֶעם צִימֶער אִיז נָעלֶעגֶען אַלֶּע זַאכֶען וָואס מֶען הָאט מַחֲרִים נָעוֶוען וָועלְכֶעם דָאס אַלֶּעס הָאט נָעהָערְט צוּ דִיא כֹּהֲנִים.

דָאס נֵייְנְצֶעהנְטֶע צִימֶער הָאט מֶען נָעדְפֶען לִשְׁבַת כֹּחֵן מָשׁוּחַ מִלְחָמָה, דָאס צִימֶער אִיז נָעוֶוען עֶקְסְטְרָא פַּאר דֶעם

דאס צעהנטע ציבור האט מען נערופען לשבת בדק הבית, ראוט האט מען ארײן גענומען דאס געלט פון מהצית השקל, אונ מען האט דער פון נעקויפט קרבנות צו וואס מען האט געדארפט, אונ צו פאר רעכטען דאס בית המקדש האט מען גענומען פון דעם געלד.

דאס עלעפטע ציבור האט מען נערופען לשבת נדבות הכלים, אין דעם ציבור האבען דיא גרויסע מיוחסים ארײן גע־בראנגט נאלדענע אונ זילבערנע כלים, וואס זייא האבען גע־שענקט אויף דעם בית המקדש, דאס ציבור האט מען געפרעגט איין מאהל אין דרײסיג טאג, נאך צוזעהען דיא זאכען וואס זענען ארײן גענומען איבער דער צייט, אויב עס איז גענוג אן כלי וואס עס האט גענוצט צום בית המקדש, האט מען דיא כלי ארײן געלייגט אין דעם ציבור פון דיא כלים, אונ אויב דיא כלי האט נאר ניט גענוצט. האט מען זיא פארקויפט, אונ דאס געלד האט מען ארײן געלייגט אין דעם ציבור פון מהצית השקל לבדק הבית.

דאס צוועלפטע ציבור האט מען נערופען לשבת החשאים, אין דעם ציבור פלעגט מען ארײן צו ברענגען שטילערהייט זאהר פיעל געלד, וואס דער פון האט מען אהיים גענומען צו ארעמע ליבע מענשען אלע מאל געלד עם זאל קיינער ניט וויסען פון זייא, איבער דעם האט מען נערופען דאס ציבור החשאים, ווייל החשאים איז טייטש שטיל.

דאס דרייצעהנטע ציבור האט מען נערופען לשבת בנדי כהונה, אין דעם ציבור האט מען ארײן געלייגט דיא אלטע קלײדער פון דיא כהנים, וואס דיא צווייא נאכט סוכות שמחת בית השואבה, האט מען פון זייא גענומאכט קנויטען אונ מען האט אנגעצונדען אלע לאמפען פון הצר בית אונ אין עזרת נשים.

יודען צו שטיין צו דיר אונ ווּעלען אן נעמען דיין בּית המקדש נאך בּעסער וויא זייערם, ואם זייא האבּען הייַנט אויף דעם באַרג מוריה. אונ וואו צו בּעקומען דעם פּלאן פון בּית המקדש האב איך אויך אַ עצה. איך ווּעל אליין פּארין ירושלים. קיין וועט מען דאך מיר נעווּיס אפּנעבּען אַ ציטער אין בּית המקדש ווּעל איך אפּ צייבּענען דעם נאנצען פּלאן אונ איך ווּעל דיר דאם אויבּער שיקען, ווּעכט דוא קענען פּונקטליך נאך מאכּען.

אזוי אזוי טובּיה העמוני ארריין קיין ירושלים, אונ יוחנן בן אלישיב האט אים שטאַרק מכּבד נעווען, אונ האט אים אפּ־ נעגעבּען דעם גרעסטען ציטער, כּדי ער זאל קענען צו נעמען נעסט, אזוי האט ער תיכף אן נעהויבּען צו צייבּענען דעם פּלאן פון בּית המקדש.

נחמיה איז אבּער באלד דער פון ערפאהרען, אזוי האט מען באלד זיינע זאבּען ארוים נעווּאורפען אונ אים האט מען פּאר דעם בן נעווּען.

דיא אבטע לשכה האט מען נערופען לשבת בני חנן בן נדליהו איש אלהים, אין דעם ציטער האט ירמיהו הנביא נע־ פּרייוט דיא קינדער פון יונדב בן רכב, אונ האט זייא אין נאטם נאטען נעווּאונט ווין צו טרינקען, אבּער זייא האבּען ניט נעווּאלט איבּער דעם פּארבּאט פון זייער פּאטער, אונ זייא האבּען אים צו נעשוואורען, אז זייא זאלען קיין ווין ניט טרינקען אונ קיין פּלייש ניט עסין. האט זיך דאם פּאלק ארוים נענומען איין מוסר צו האלטען דאם נעבּאט פון נאט ב"ה.

דיא ניינטע לשכה האט מען נערופען לשבת מעשיהו בן שלום, דאם ציטער איז נעווען פּאר דעם שומר הסף, דאם איז דער שווייצער פון בּית המקדש, דען דער ערשטער האט נעהייס־ סען מעשיהו בן שלום, אונ דיא אנדערע זענען אלע נעווען פון זיין פאמיליע.

זָאלֶן נֶעמֶן יוּדִישֶׁע אֵידִימֶעס פּוּן יְרוּשָׁלַיִם, אַזוֹי הָאט דָּער אֵיידֶעם פֶּערלַאנגְט פּוּן זַיין שְׁוֶוער אַז עֶר זָאל אִיהם מַאכֶּן פַּאר אַיין כֹּהֵן גָּדוֹל, דָּען דַאמָאלְס אִיז מֶען נֶעוָואוֶרען אַ כֹּהֵן גָּדוֹל דוּרְךְ דִיא קְרוֹין אָדֶער מִיט פִּיעל גֶעלְד, עֶר אִיז אָבֶּער קֵין כֹּהֵן גָּאר נִיט גֶעוָוען, פַּארשְׁטֵייט מֶען דָּאךְ, אַז מֶען הָאט אִיהם פַּאר אַ כֹּהֵן גָּדוֹל בְּוַדַּאי נִיט גֶעוָואלְט אוֹיף נֶעמֶען, הָאט עֶר שְׁטַארְק אָן גֶעהַאלְטֶען זַיין שְׁוֶוער, עֶר זָאל אִיהם מִיט גֶעוָואלְד מַאכֶּן פַּאר אַ כֹּהֵן גָּדוֹל אוּן עֶר זָאל מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט דִיא יְוֵדֶען דַּאריבֶּער. הָאט זִיךְ סַנְבַלַט הַחוֹרְנִי בַּארָאטִין מִיט טוֹבְיָה הָעַמוֹנִי וַוייל עֶר אִיז גֶעוָוען דָּער גְרוֹיסֶער חָכָם אוּן אַ גְרוֹיסֶער קְעֶנֶיג. הָאט טוֹבְיָה נֶעזָאגְט צוּ סַנְבַלַט'ס אֵיידֶעם, עֶס אִיז אוֹמְזוּנְסְט דַּיין שְׁמֶערֶן, וָוארוּם דוּא מוּזְט וָועֶנִיקְסְטֶענְס זַיין פּוּן דִיא פַּאמִילְיֶע כֹּהֲנִים אוּן אַז נִיט אִיז אַלֶעס אוֹמְזוּנְסְט, אוּן וָואס דוּא מֵיינְסְט מִלְחָמָה צוּ הַאלְטֶען, וָועט נוּר בְּלוּט פַּארנָאסֶען וָועֶרֶען אוּן נָאר נִיט וָועְסְט דוּא אוֹיס פִּידֶערֶן.

אָבֶּער דָּאךְ הָאט טוֹבְיָה וַוייטֶער נֶעזָאגְט, אִיךְ וָועל דִיר אַזָא עֵצָה נֶעבֶּען, דָּאס בֵּית הַמִקְדָּשׁ שְׁטֵייט אוֹיף דָּעם בַּארְג מוֹרִיָה, אוּן אִיךְ גֶעפִּין נָאר נִיט אִין דָּער תּוֹרָה, אַז דָּער בַּארְג מוֹרִיָה נֶעהָער צוּם בֵּית הַמִקְדָּשׁ, עֶס נֶעהָער זִיךְ גְלַייכֶער דָּאס בֵּית הַמִקְדָּשׁ נָאל שְׁטֵיין אוֹיף דָּעם בַּארְג גְרִיזִים, וָוארוּם אִין דָּער תּוֹרָה שְׁטֵייט "וְנָתַתִּי אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִיזִים", דַּארְף דָּאךְ דַּארְט שְׁטֵיין דָּאס בֵּית הַמִקְדָּשׁ וואוּ מֶען הָאט נֶעגֶעבֶּען דִיא בְּרָכָה, אוּן דָּער בַּארְג גְרִיזִים נֶעהָער דָּאךְ צוּ דַיין שְׁוֶוער סַנְבַלַט הַחוֹרְנִי, נָאלְסְט דוּא אוֹיף בּוֹיען אַ בֵּית הַמִקְדָּשׁ אוֹיף זַיין בַּארְג וָועְסְט דוּא קְעֶנֶען זַיין אַ כֹּהֵן גָּדוֹל, אִין דַּיין אֵיגֶענֶען בֵּית הַמִקְדָּשׁ, אוּן אַז דִיא יְוֵדֶען פּוּן יְרוּשָׁלַיִם וָועלֶען עֶרפַאהרֶען פַּאר וָואס מֶען הָאט נֶעמַאכְט דָּאס בֵּית הַמִקְדָּשׁ אוֹיף דָּעם בַּארְג גְרִיזִים, צוּלִיעב דִיא בְּרָכָה, וָואס מֶען הָאט אוֹיף אִיהם נֶעגֶעבֶּען, וָועלֶען אַלֶע

ווּעהערט דאס קול פון דער מגריפּה קטנה, וואו מיר ווילען דאס
וויסטער בעשרייבען, האבען זייא בעקומען א הרהור תשובה אוג
זענען באלד נעלאפּען צו דיא סנהדרין אוג האבען נעפּעטען
כּען זאל זייא אויס נעבען א תשובה אוג זייא ווילען ברענגען א
סך קרבנות, האבען דיא סנהדרין זייא נאר ניט נעוואלט הערין
אוג קיין קרבנות האבען זייא אויך ניט נעוואלט צו נעמען, ווייל
זייא זענען נעווען מזידין, אזוי האבען זייא שטארק אן נעהויבען
צו ווינען מיט צוברעכענע הארצער, זייא זאלען שוין חללה
פארלוירען זיין פון בייד ווילטען. ווייא ערזא האט נעוועהען אז
זייא ווינען נאנץ ערנסט אוג ווילען באמת תשובה טוהאן, אוג
עזרא איז דאמאלס נעווען דער נרעסטער פון דיא סנהדרין,
האט ער זיך מיישב נעווען אוג האט צו זייא אזוי נעזאגט, אז
איהר ווילט תשובה טהאן ערנסט, ווען איך אייך מתקן זיין אן
קרבנות, נור איהר מוזט מיך אלעס פאלגען ווען איך ווען אייך
הייסען.

ערשטענס מוזט איהר זיך שיידען מיט אייערע ווייבער
אוג זאלט אויך אייך נעמען, אז איהר זאלט שוין כּעהר ניט
זינדיגען, ווען איך אייך העלפּען פאסטען אוג איהר וועט האבען
א תיקון אן קרבנות, אוג דאס זאגט דיא נמרא, "גדולה התשובה
יותר מן הקרבנות", דאס איז טייטש אז תשובה איז נרעסער פון
קרבנות, אוג מען ברענגט דיא ראיה פון עזרא. אוג עס איז
אזוי נעווען, זייא האבען איהם אלעס נעפאלגט אוג ער האט זיי
מתקן נעווען אן קרבנות.

דיא זיבענטע לשכה האט מען נערופען לשכת טוביה
השמוני, דער פריינד פון סנבלט החורני. סנבלט החורני איז נע-
ווען א קעניג אוג האט נעהאט א יודישען איידם פון ירושלים,
וואו מיר האבען אויבען נעשריבען, אז דיא נרעסטע לייט פון
דער ווילט האבען דאמאלס מניר נעווען ווייערע טאכטער, זייא

דיא פּירטע לשכה האט מען נערופען לשבת נתן מלך המדרים, דעם נאמען האט מען נענעבען דאס ציימער פאר אַ שטראף, וואורום דאמאלס ענגען יודען נעוועז אין דער נרעסטער שטופע, האבען דיא נרעסטע לייט פון דער וועלט מנייר נעוועז זייערע טעכטער דאס זייא זאלען זיך מתחתן זיין מיט יודען, איז דאמאלס נעוועז אייגער וואס האט נעפרעגט אַ עצה בייא נתן מלך המדרים וועגען אזא שידוך, האט נתן אים ניט אפּ נעראד דער פון, אוג ער האט דעם שידוך נעטהאן. דער נאך זענען נעקומען דיא מחותנים נרויסע לייט אין בית המקדש ארין האט מען זייא אפּ נענעבען דאס ציימער, זייא האבען אבער דאמאלס נעדיענט צו דיא זינן אוג צו דיא לבנה. וויא עס איז נעקומען מארנען אין דער פריה אוג דיא זינן איז אויף נעגאנגען האבען זייא נעהאפט פערד אוג וואגען, אוג זענען נעלאפען רייטענדיג אוג פארנעדיג צו בוקען זיך צו דער זינן אוג נעלאזט שטיין דאס בית המקדש מיט אלעם, איז דאך דאס נעווען איין נרויסע שאנד פאר דעם בית המקדש, האט מען באלד דעם ציימער אַ נאמען נענעבען נתן מלך המדרים פאר אַ קנס, ער זאל זיך שעמען, דאס דיא נעשיכטע ווערט ערצעהלט ווערען פון דעם ציימער וואס איז דורך אים נעווען.

די פינפטע לשכה האט מען נערופען לשכות בית המהפכות אין צדקיהו המלך׳ס צייטען האט מען דארט ירמיהו הנביא איינגעזעצט תפוס דורך איין פאלשען נביא פשחור בן אימר הכהן.

דיא זעקסטע לשכה האט מען נערופען לשכות יוחנן בן אלישיב, אין דעם ציימער האט עזרא ארויס נענומען דיא עולי הגולה וועז זייא זענען נעקומען קיין ירושלים אוג האט זייא מתקן נעווען, וואורום זייא האבען נעהאט היידישע וויבער נגד התורה והמצוה, נור וויא זייא זענען נעווען אין בית המקדש אוג האבען

וואם טיר ווילען נייטשער בעשרייבען, אוג זייא זענען דארט נע־
זעסען ווען מען פאהר בעהאלטען. נאך ווען מען פאהר האט מען ציין
נעוועהען, אז עס וועט שוין זיין שווער לענגער זייא דארט צו
בעהאלטען, איז מען גענאנגען צום כהן גדול יהודע, ער זאל
זאגען וואס מען האט נייטשער צו טהאן, דאמאלס איז ער צריין
גענאנגען אין דעם ציממער פון דעם געוועהר אוג האט ארוים
גענומען דאס געוועהר דאמיט צו שיצען יואש, אוג האט אויס
גערופען אז מען וועט הייבט קריינען אונזער מלך פון בית דוד,
אזוי האט מען דעם טאג ארוים גענומען דעם יואש וועז ער איז
אלט גענוארדען זיבען יאהר אוג מען האט איהם ארויף גשטעלט
אויף דעם טראן אוג מען האט איהם אן גשטהאן דיא קרוין אין
עזרת נשים אויף דער בימה וואס שלמה המלך ע״ה האט גע־
מאכט צו לייגען אויף איהר איין מאל אין זיבען יאהר שמטה
דיא פרשת הקהל וגו׳.

וויא עתליה האט דער הערט, מען שרייט שוין יחי המלך
יואש יחי המלך יואש, איז זיא באלד גענומען צו לויפען מלחמת
צו האלטען מיט דיא יודען, אוג וויא זיא איז נור ארויז גקומען
אין בית המקדש, האט מען זיא באלד גענואלט טייטען, נור
יהודע האט ניט גלאזט, כדי זיא זאל ניט מטמא זיין דארט
טומאת מת וחלל, האט מען זיא ארויף געצוינגען אויף דער
קינצלערישע בריק אוג פון דארט האט מען איהר גענגבען אן
וואר אראפ, דאס איז געוען מער ווי דרייא הונדערט אייי־
לען טיעף, אזוי האט מען דארט צוזאמען גקלויבען פון איהר
דיא שטיקלעך אוג מען האט זייא באגראבין.

דיא דריטע לשכה האט מען גערופען לשכת נמרתו בן
צפון, אין דעם ציממער האט ברוך בן נריהו נבואות גשריבען אין
נאמען פון ירמיהו הנביא, אז דאס בית המקדש וועט חרוב ווערען
דורך נבוכדנאצר מלך בבל.

נָאר נִיט גֶעשָׂאסָען מִיט קִין פּוּלְוָוער, נִיט מִיט פַיִיהלָען, נור עֶר אִיז דֶער נַאנְצֶען אֵיין מִן קְרַייטֶער וָואס עֶר הָאט דָאס אַרַיין גֶע־טָהָאן אִין גֶעוָוער, הָאט דָאס נור פֶּרְגִיפְּטעט אוּן פַאְרדָארְבָּען דִיא נַאנְצֶע לוּפְט בִּיז צְוָוייא מַיל וַוייט, אַז דִיא מֶענְטשֶׁען וָואס זֶענֶען גֶעוָוען אוֹיף דֶעם פְלַאץ פּוּן פָּארֶענט הָאבֶּען נִיט גֶעקֶענט מֶעהר אוֹיסהַאלְטֶען וויא צְוָוייא שָׁעה, אוּן שְׁפֶּעטֶער הָאט זִיךְ שׁוֹין נִיט גֶעפּוּנֶען קִין לֶעבֶּעדִיגֶער מֶענְטש אוֹיף דֶעם פְלַאץ בִּיז צְוָוייא מַיל וַוייט, וָואס דֶער גִיפְט הָאט זַייא אַלֶע גֶעטַייט. אוּן פּוּן זַיין זַייט וָואס גַייט צוּ זִיךְ הָאט עֶר וויֵדֶער גֶעהַאט קְרַייטֶער וָואס הָאט גֶעשִׁטַארְקְט אוּן פַארבֶּעסֶערְט דִיא לוּפְט נָאךְ בֶּעסֶער וויא זִיא אִיז פְרִיהֶער גֶעוָוען. דָאס הָאט מֶען גֶעזוּכְט אִין דֶער נַאנְצֶער וָועלְט נָאךְ צוּ מַאכֶּען, אָבֶּער קִיינֶער הָאט דָאס נִיט גֶעקֶענְט עֶרפַאהרֶען.

דָוִד הַמֶּלֶךְ אִיז מִיט דֶעם גֶעוָוהר גֶעוָוען גֶעפֶּעהרְלִיךְ פַאר דֶער נַאנְצֶער וָועלְט, וֶענֶען אַלֶע גֶעקוּמֶען צוּ אִיהם בֶּעטֶען אוּן הָאבֶּען פֶּערלַאנְגְט מִיט אִיהם אָפּ צוּ מַאכֶּען, אַז קִין מֶלֶךְ זָאל דָאס גֶעוָוהר נִיט בֶּענוּטְצֶען אוּן עֶר אוֹיךְ נִיט, הָאט עֶר דַארוֹיף אַיינְגֶעוויליגְט, אוּן הָאט בַּאלְד גֶענוּמֶען דָאס גֶעוָוהר אוּן הָאט דָאס אַיינְגֶעשְׁלָאסֶען־אִין דֶעם צִימֶער אַרַיין.

אִין אַ צֶייט אַרוּם אִיז אוֹיף גֶעשְׁטַאנֶען דִיא קֶעניגִין עַתַלְיָה אוּן הָאט גֶעוָואלְט אוֹיסרָאטֶען דִיא נַאנְצֶע פַאמִילְיֶע פּוּן מַלְכוּת בֵּית דָוִד, הָאט מֶען אַלֶע פּוּן דָוִד'ס פַאמִילְיֶע אוֹיס גֶעהַרְגָה'ט, אַזוֹי הָאט מֶען דַאמָאלְס אַרוֹיס גֶעהַאפְּט יוֹאָש'ן פּוּן צְוִוישֶׁען דִיא טוֹיטֶע וָואס מֶען הָאט גֶעמִיינְט אַז עֶר אִיז אוֹיךְ שׁוֹין טוֹיט, אוּן עֶר אִיז נָאךְ דַאמָאלְס גֶעוָוען אַ קְלֵיין קִינְד, הָאט מֶען אִיהם בֶּעהַאלְטֶען אִין בֵּית הַמִקְדָּש מִיט דֶער אַם וָואס הָאט גֶעהַייסֶען חֲדַר הַמִטּוֹת

אוֹיךְ דִיא נַאלֶעְרֶיעֶס מִיט דִיא דֶעכֶער אִיז אַלֶעס נָעוּוען פּוּן רֵיין נָאלְד, דִיא דָרוֹם וַואנְד אִיז נָעוּוען דָאפֶּעלְט הוֹיךְ אוּנ דָאפֶּעלְט בְּרֵייט, אוּנ פָּארְנְט פַּאר דֶער מוֹיֶער אוֹיף מִזְרַח זַייט אִיז נָע־ שְׁטַאנָען דְרַייא קְלֵיינֶע פֶּעסְטוּנְגָען, אוּנ צְווִייא גְרֶעסֶערֶע זָענָען נָעשְׁטַאנָען אִין בֵּיידֶע עֶקְען פּוּן דְרָאנְט אוּנ דָאבֶּען נָעדַאט דִיא זֶעלְבֶּע אֵיינְרִיכְטוּנְג וויא דִיא פֶּעסְטוּנְג וָואס אִיז נָעשְׁטַאנָען פַּאר דֶער גְרוֹיסֶער מוֹיֶער פּוּן יְרוּשָׁלַיִם, וויא מִיר הָאבֶּען שׁוֹין אוֹיבֶּען בֶּעשְׁרִיבֶּען.

דִיא אֶלְטֶע פּוּן דָרוֹם זַייט אִיז נָעוּוען אַזוֹי גְרוֹיס, אַז דָארְט הָאט דֶער קָענִיג הוֹרְדוֹס אַיין נֶעזַאמֶעלְט דָאס נַאנְצֶע פָּאלְק אוּנ הָאט פַּאר זֵייא נֶעפִירְט אַ פָּאלִיטִישֶׁע רֶעדֶע, דָארְט הָאט אוֹיךְ אַנְדְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ אַיין נֶעזַאמֶעלְט 6000 מַאן אוּנ הָאט פַּאר זֵייא אוֹיךְ נֶעפִירְט אַ פָּאלִיטִישֶׁע רֶעדֶע, אוּנ פּוּן דָארְטָען הַייבֶּען זִיךְ צָן דִיא לִשְׁכּוֹת וָואס כִּיר הָאבֶּען אוֹיבֶּען נֶעשְׁרִיבֶּען.

9.

דָא וֶועלֶען מִיר בֶּעשְׁרַייבֶּען דִיא חוּנְדֶערְט אוּנ פִּינְף אוּנ דְרַייסִיגְ לִשְׁכוֹת (דָאס הַייסְט דִיא צִימֶערְן).

דִיא עֶרְשְׁטֶע לִשְׁכָּה הָאט מֶען נֶערוּפֶען לִשְׁכוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ וַויל שַׁבָּת אוּנ יוֹם טוֹב הָאבֶּען דִיא סַנְהֶדְרִין נִיט נֶעמִשְׁפֶּט זָע־ נָען זֵייא אַרַיין נֶעגַאנְגָען אִין דֶער לִשְׁכָּה אוּנ הָאבֶּען נֶעלֶעֶרְנְט מִיט דִיא יוּדָען הוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, אִיבֶּער דֶעם הָאט מֶען נֶערוּפֶען דִיא לִשְׁכָּה לִשְׁכוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ.

דִיא צְווִייטֶע לִשְׁכָּה הָאט מֶען נֶערוּפֶען לִשְׁכוֹת הַמְּנִינִים, דָאס אִיז טַייטְש אַ נֶעוֶועהְר צִימֶער, וָוארוּם דָארְט אִיז נֶעלֶעגָען פֶּערְשִׁיעדֶען נֶעוֶועהְר, אִיבֶּערהוֹיפְט וָואס דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט דָארְט אִין נֶעהַיימְנִיש נֶעוֶועהְר אַרַיין נֶעלֵייגְט אוּנ קֵיינֶער הָאט נִיט נֶעטָענְט עֶרְפָאהְרָען, דָאס אִיז נֶעוֶועהְר אַזָא נֶעוֶועהְר וָואס הָאט

קיפּוניות, אזוי איז דער וועלבער נאמען געשריבען אין דער משנה פון מדות.

פון דרום זייט איז געווען צוויי טויערין פון וילבער, וואס מען האט זייא גערופען שני שערי הולדה, אויף הולדה הנביאה'ס נאמען, וייל זיא איז שטענדיג געזעסען בייא דיא טויערין אוג האט טרויערינ נביאות געזאגט, אז דאס בית המקדש וועט חרוב ווערען דורך נבוכדנאצר מלך בבל.

דיא אלע פינף טויערין זענען געווען צו צוואנציג אייללן דיא הויך אוג ציהן אייללן בריים, נור יעדעם טויער איז געווען פון איין אנדער מאטריאל. פארנענט פון מזרח זייט איז געווען פון נאלד אוג אין צפון זייט איז געווען פון שוואר צין בריזאנד, אין מערב זייט איז געווען פון נרינעם קריסטאל אוג פון דרום זייט איז געווען פון וילבער, אבער אין דיא מאס זענען אלע טויערן געווען גלייך.

ארום דיא מויער פון אוסענווינינ איז געווען א שפאציער אלעע מיט וויסע מארמאר־שטיינערנע זייללן, וואס דיא דיק פון יעדער זייל האבען געמוזט דרייא מענטשען ארום נעמען מיט בייד העגר אלע צוזאמען, אזוי איז געשטאנען צו דרייא זיללן אייגנס אונטער דעם אנדערן שיעף ארין גלייך אין דער מויער, אוג פון אובען דאס געשניטצעכטס איבער דיא אלע זיללן איז געווען פון ריין נאלד, אוג אינווויניג אין דער מויער האט זיך געפונגן אויבען אוג אונטען אלעם צוזאמען הונדערט פינף אוג דרייסיג לשכות, דאס הייסט צימערין, וואס יעדעם צימער האט געהאט זיין נאמען, צו וואס פאר א דינסט עם איז געווען, אוג אין דיא פענצטערלעך וואס זענען קליין געווען, האבען אין זיך געהאט בריללאנטענע שוויבען, וואורום קיין נלאז איז דאמאלס נית געווען, אוג דיא גרעסערע שוויבען זענען אויך געווען פון סייערע שטיינער, דיא באמען זענען אלע געווען פון ריין נאלד

דאס נאנצע שטיקעל ואנד איבער דעם ערשטען טויער ניידריגער, האט דער כהן שוין גיקענט אריבער קוקען גלייך אין היכל אריין, אוג האט געטאן זיין עבודה, ער האט נישפרענגט זיבען מאהל דאס בלוט טיט זיין נאקבען פינגער אוג האט מכוין געוועזן כדין.

דאס צוויישטע טויער אויף צפון זייט, האט מען גערופען שער טדי, דאס איז ניט געוועזן גלייך ווי אלע טויערין, נור עס איז געוועזן געמאכט דרייא עקינ, אויבען איז דער טויער געוועזן פון שוואַרצען בריילאנד. דורך דעם טויער איז נור דורך גענאנגען אַ כהן ואם ער איז מטמא געוואָרען, (טדי איז אויך גריכיש אַ גאהיימנים), אוג דער כהן האט זיך זעהר געשעמט אז ער איז דורך גענאנגען דורך דעם טויער, עס זאל אים קיינער ניט זעהן. אין מיין בילד ואם איך האב פאטאגראפיש פון מיין אייגענע ארבייט קען מען אקוראט זעהן ווי עס איז דארט געוועזן געמאכט פון דעם טייערען שטיין, לאפיס לאזורעס, ואם מיר האבען שוין אויבען בעשריבען דיא אייגענשאפט פון דעם שטיין. Lapis lazures.

דער דריטער טויער אויף מערב זייט האט געהייסען קיפוניות, דער טויער איז געוועזן פון גרינעם קרישטאל, (קיפוניות איז אויך נריכיש נארטען־לויב), ואורום אין נאנץ ירושלים האט ניט געטארט זיין קיין נארטען, איבער דעם האלץ ואם מען האט געברענט אויף דעם מזבח אוג דאס האט געמוזט זיין ריין אן ווערים, אזוי ווי מיר ווילען דא וייטער בעשרייבען, אז גערטנער ברענגען ווערים, נור אונטער דעם טויער איז געוועזן איין נארטען ואם ער איז נאך נעבליבען פון יהושע בן נון ואם מען האט פון אירם גענומען גינת ורדים צו דיא קטורת, האט מען דעם נארטען ארוים גענעהען דורך דעם קרישטאלינען טויער, האבען ווייא דאמאלס גערופען דעם טויער פאר א צייכען

גֶעווֶען 500 אֵיילֶען, אַזוי אִיז גֶעווֶען אַלֶע פִּיר זַייטֶען פִּיר עֶקִינ
אוג דִיא מוֹיעֶר אַרום הָאט גֶעהַאט פִּינְף טוֹיזֶנט. פוּן מִזרַח זַייט
אִיז גֶעווֶען אֵיין טוֹיזֶנט, דָאס הָאט מֶען גֶערופֶען שַׁעַר שושַׁן,
דָאס אִיז גֶעווֶען פוּן רוֹיט גָאלְד. דָאס טוֹיעֶר הָאט גֶעהַאט 20
אֵיילֶען דִיא הוֹיך אוג 10 אֵיילֶען דִיא בְּרֵייט, אוג אִיבֶּער דֶעם
הָאט מֶען דָאס טוֹיעֶר גֶערופֶען שושַׁן וַויל כּוֹרֶש מֶלֶך פָּרָס הָאט
דִיא יוּדֶען אַרוים גֶעלָאזט פוּן גָלוּת אוג הָאט זֵייא נָאך גֶעשְׁטִיצְט
מִיט גֶעלְט צוּ בוֹיען דָאס בֵּית הַמִקְדָש, הָאט כּוֹרֶש פֶּערְלַאנְגְט
מֶען זָאל אוֹיף הֶענְגֶען דֶעם פֶּערְסִישֶׁען הֶערְב אוֹיף דֶעם עֶרְשְׁטֶען
טוֹיעֶר וואוּ מֶען קוּמְט אַרֵיין, אוג יוּדֶען הָאבֶּען דָאס גִיט גֶעקֶענְט
טָהוּעֶן, הָאבֶּען זֵייא גֶעלָאזְט אוֹים שְׁנִיטְצֶען דִיא שְׁטָאט שושַׁן
דִיא הוֹיפְּטְשְׁטָאט פוּן פֶּערְסִיֶען אוג הָאבֶּען דָאס אוֹיף גֶעוֶעצְט
אוֹיף דֶעם טוֹיעֶר פוּן בֵּיידֶע זַייטֶען בַּאר אַ צֵייכֶען, אַז וֶוער עֶס
וֶועט דוּרְך גִיין דֶעם טוֹיעֶר, זָאל זִיך דֶער מַאנֶען פוּן כּוֹרֶש מֶלֶך
פָּרָס וָואס הָאט יוּדֶען גוּטֶס גֶעטְהוּעֶן אוג מֶען דַארְף אִין אִיהֶם
גִיט מוֹרֶד זַיין.

בַּייא דֶעם טוֹיעֶר אִיז דִיא מוֹיעֶר גֶעווֶען אַבִּיסֶעל נִידְרִיגֶער
וִויא דִיא נַאנְצֶע וַואנְד, אוג דָאס אִיז צוּפַלֵיים גֶעווֶען גֶעמַאכְט
פַּאר דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל וָואס עֶר הָאט בְּרֶענְט דִיא פָּרָה אֲדוּמָת
אוֹיף דֶעם הַר הַזֵיתִים, עֶר הָאט גֶעמוּזְט אַדוּרְך קוּקֶען פוּן דֶעם
הַר הַזֵיתִים בַּייא דֶעם שְׁפְּרֶענְגֶען דָאס בְּלוּט דוּרְך אַלֶע טוֹיעֶרֶען
בִּיז אִין הֵיכָל אַרֵיין, וָוארום דִיא טוֹיעֶרֶען זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען גְלַייך
אֵיינֶער קֶענֶען אַנְדֶערֶען, נור דִיא בְּרִיק פוּן דֶעם הֵיכָל, דָאס
הַייסְט דֶער פוּס בָּאדֶען, אִיז גֶעווֶען מִיט צְוֵוייא אוג צְוַואנְצִיג
אֵיילֶען הָעכֶער וִויא דִיא עֶרְשְׁטֶע בְּרִיק פוּן דֶעם הֵצֶר, אוג דָאס
טוֹיעֶר הָאט נָאר גֶעהַאט דִיא הוֹיך צְוַואנְצִיג אֵיילֶען, קֶען מֶען
דָאך גִיט זֶעהֶען דוּרְך אַ חָלָל פוּן צְוַואנְצִיג אֵיילֶען הוֹיך אוֹיף אַ
הוֹיך פוּן צְוֵוייא אוג צְוַואנְצִיג אֵיילֶען, אִיבֶּער דֶעם אִיז גֶעווֶען

צַוויֹשֶׁען אַלֶע יוּדָען . צוּרִיק גִיין הָאבֶּען זַיִיא שׁוֹין גָעמוּזט וַאר־
טָען בִיז נָאכְט , וָוארום צוּרִיק גִיין אִיז שׁוֹין נִיט גָעוֶוען קִין
עֲבוֹדָה , אוּנ מוֹדִיעַ זַיין פּוּן דֶעם פָּאדִים הָאט מָען נִיט גָעדַארְפְט
וָוארום אִין בֵּית הַמִקְדָּשׁ הָאט מָען שׁוֹין גָעוויסְט אַז דֶער פָּאדִים
אִיז וַויים גָעוָואָרָען . אָבֶּענְד זָענָען זַיִיא צוּרִיק גָענאנְגָען . אוּנ
אַלֶע יוּדָען זָענָען זִיךְ צוּזַאמֶען גָעקוֹמָען , אִיז דִיא שִׂמְחָה גָעוֶוען
זֶעהְר גְרוֹיס . הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ זָאל אוּנְז הֶעלְפֶּען מִיר זָאלָען דָאס אוֹיךְ
זוֹכֶּה זַיין צוּ זֶעהָען בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן .

דִיא בְּרִיק פּוּן קָארֶעלִין הָאלְץ וָואס שְׁלמה הָאט גֶעמַאכְט .
פּוּן זַיין פַּאלַאץ (וָואס הָאט גֶעהַייסֶען בֵּית יַעַר הַלְבָנוֹן) אִיז גָעוֶוען
וַוייט , נַיין טוֹיזֶענְד פּוּס , עֶר אִיז מֶאגְלִיךְ גֶענאנְגָען אוֹיף אֵיינֶר
אִין בֵּית הַמִקְדָּשׁ אַרַיין מִיט זַיינֶע יוֹעֲצִים אוּנ אַלֶע סַנְהֶדְרִין . זַיא
אִיז גָעוֶוען אִין גַאנְצֶען גֶעדֶעקְט מִט אַ גָאלְדֶענֶעם דַאךְ .

8.

דָא בֶּעשְׂרַייבֶּען מִיר דָאס בֵּית הַמִקְדָּשׁ וָואס שְׁלמה
הָאט גֶעבּוֹיעט , אוֹיךְ וָואס דֶער קֶעניג הוֹרדוֹס הָאט
עֶרנֵייעֶרט מִיט אַלֶע כְּלֵי שָׁרֵת .

דֶער פְּלַאץ אוֹיפֶּען אוֹיף דֶעם בַּארג מוֹרִיָה הָאט גֶעהַאלְטֶען
2,25,000 אַיילֶען קְוָואדְרַאט , אוֹיבֶּען אִין עֶק אִיז אַרוּם גֶעוֶוען אַ
קְלֵיינֶע מוֹיעֶר פּוּן זֶעקְס אַיילֶען קְוָואדְרַאט פַּאר אַ נַאלְעֶרְיֶע , מֶען
זָאל נִיט אַראָפּ פַּאלֶען אִין דִיא טִיפֶּענִיש וָואס אִיז גֶעוֶוען אַרוּם
בַּארג .

אָפּ גֶעטַרָעטֶען פּוּן דֶער קְלֵיינֶער מוֹיעֶר פִּינְפְצִיג אַיילֶען
הָאט זִיךְ אָן גֶעהוֹיבֶּען דִיא גְרוֹיסֶע מוֹיעֶר , וָואס מֶען הָאט זַיא
גֶערוּפֶּען הוֹלַת הַר הַבַּיִת , זַיא אִיז גֶעוֶוען פִּירְצִיג אַיילֶען הוֹךְ ,
דִיא בְּרֵייט אִיז גֶעוֶוען 25 אַיילֶען , אוּנ אִינגֶעוויינִיג אַרַיין אִין
דֶער לֶענְג אוּנ אִין דֶער הוֹךְ פּוּן אַיין וויִנְקֶעל צוּם אַנְדֶערֶען אִיז

בִּיז אַהִין צְווֵייא אוּן אַ הַאלְבְּע מַיל וָאס אֶין יוֹם כִּפּוּר טָאר מָען גִיט אַזוֹי וַוייט גִיין, דֶען עֶם אִיז מֶעהר וִוִיא אַ הִתחוֹם שַׁבָּת, נוּר דֶער וָאס הָאט גֶעפִּירְט דָאס צִיגֶעלְע דֶער הָאט גֶעמֶעגְט גִיין, וַוייל דָאס אִיז גֶעוֶוען זַיין עֲבוֹדָה, אָבֶּער דִיא בֶּענְלַייטֶערִם גִיט, דַאדוּרְךְ הָאבֶּען זֵייא אוֹיךְ גֶעשְׁטָעלְט צֶעהן שְׁטִיבֶּלְעךְ אוֹיךְ דֶעם וֶוועג, אוּן פּוּן אֵיין שְׁטִיבֶּעל בִּיז צוּם אַנְדֶערֶען אִיז גֶעוֶוען וַוייגֶער פּוּן אַ הִתחוֹם שַׁבָּת, אוּן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר זֶענֶען אַרוֹים גֶעגַאנְגֶען מֶענְטְשֶׁען אוּן הָאבֶּען זִיךְ בֶּעזֶעצְט אִין דִיא שְׁטִיבֶּלְעךְ אוּן הָאבֶּען זִיךְ מִיט גֶענוּמֶען צוּ עֶסִין, זֵייא הָאבֶּען חֲלִילָה גִיט גֶעגֶעסֶען אִים יוֹם כִּפּוּר, זֵייא הָאבֶּען נָאר מִיט גֶענוּמֶען פַּאר אַ צוּפַּאל. דִיא וָאס הָאבֶּען אִיהם בַּאגְלַייט פּוּן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרוֹים, דִיא זֶענֶען נָאר גֶעגַאנְגֶען בִּיז צוּם עֶרְשְׁטֶען שְׁטִיבֶּעל, אוּן זֵייא זֶענֶען שׁוֹין דָארְט אִיבֶּער גֶעבְלִיבֶּען בִּיז נַאכְט, אוּן דִיא וָאס זֶענֶען דָארְט גֶעוֶוען פּוּן עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר, הָאבֶּען אִיהם בַּאגְלַייט צוּם צְווַייטֶען שְׁטִיבֶּעל אוּן הָאבֶּען זִיךְ וַוייטֶער גִיבִּיטֶען מִיט דִיא פּוּן דֶעם צְווַייטֶען שְׁטִיבֶּעל, אוּן אַזוֹי בִּיז צוּם צֶעהנְטֶען שְׁטִיבֶּעל.

דִיא פּוּן צֶעהנְטֶען שְׁטִיבֶּעל הָאבֶּען אִיהם שׁוֹין בַּאגְלַייט בִּיז צוּם צוּק, אוּן בַּיים צוּק הָאט עֶר שׁוֹין דָאס צִיגֶעלְע אַרָאפּ גֶעוֶוארְפֶען פּוּן דֶעם הוֹיכֶען בֶּארְג אוּן הָאט אַכְטוּנְג גֶענֶעבֶּען אוֹיף דֶעם רוֹיטֶען פָּאדִים וָאס אִיז גֶעוֶוען אָן גֶעבּוּנְדֶען אָן דֶעם צִיגֶעלְע, אוֹיב דֶער פָּאדִים אִיז וַוייס גֶעוֶוארֶען הָאט עֶר זִיךְ גֶעפְּרַייט, וָוארוּם אֵיין הֶעלְפְט פּוּן דֶעם רוֹיטֶען פָּאדִים הָאט גֶעמַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹיף דֶער טִיהר פּוּן דֶעם אוֹלָם, אוּן אַז דֶער פָּאדֶעם פּוּן דֶעם צִיגֶעלְע אִיז וַוייס גֶעוֶוארֶען, אִיז דֶער אַנְדֶערֶער הַאלְבְּער פָּאדִים פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹיךְ וַוייס גֶעוֶוארֶען, אִיז דָאס גֶעוֶוען אַ צֵייכֶען אַז נָאט ב"ה הָאט מוֹחֵל גֶעוֶוען דִיא יִידֶען זֵייעֶרע זִינְד, דַאמָאלְס אִיז גֶעוֶוארֶען אַ גְרוֹיסֶע שִׂמְחָה

דעם מענטש וואס מען שפּרענגט אויף אירם, נעווים דאבען זיי
נעמאכט דיא בריק אזוי קינצלערישׁ, אז אפילו עם זאל זיך
נעפינגען אקבר אונטער דער בריק, קען אויך ניט צו קומען דיא
טומאה צו דעם אשׁ וואס מען דאט נעמראנען אויף דער בריק,
וואורום עם איז נעווען נעמאכט טאפילטע בריקען מיט טאפילטע
טויערין איינם אויף דעם אנדערן, אוג דיא מיטלע פילארען
פון דיא אויבערשטע טויערין זענען נעווען נעפאסט אקוראט
אין דער מיט קאפיט פון דעם אונטערשטען טויער, איז דער
אונטערשטער טויער פון דער אונטערשטער בריק נעווען איין
נעצעלט אויבער דער ערד, דאט שוין דיא טומאה ניט נעקענט
ארויף נין, וואורום אז נעצעלט פערהאלט דיא טומאה דאס זיא
נייט ניט וייטער, אוג אונטער דעם חלל פון דיא אונטערשטע
טויערן דאט ווידער נעמאכט אז נעצעלט דיא פילארן פון דיא
אויבערשטע טויערן, איז מען שוין נענאנגען זיכער מיט דעם
אש אויף דער אויבערשטער בריק, וואורום אז עם זאל זיך אפילו
נעפינגען אקבר אונטען אין דער ערד, קען שוין אויך ניט דיא
טומאה ארויף קומען אויף דער אויבערשטער בריק, וואורום עס
דאט שוין מאהיל נעווען אין נאנצען איבער דיא טומאה, אזוי
ווייא דער דין איז פון קבר התהום, אוג דאס דאט מען נערופען
כיפין על גבי כיפין וכפת כנגד האוטם.

ווער עס דאט נעוואהנען מיין נעבוידע, קען גוט פערשטיין
ווייא אזוי דיא בריקען זענען דאמאלס נעווען נעמאכט, נאר
אפילו אין מיין פאטנראפישען בילד זעהט מען זייא אויך
אקוראט.

דיא צוויישע בריק איז נעווען אויף דרום זייט, דיא איז
נענאנגען צו דער מדבר יריאל וואס מען דאט אהין אוועק נעפירט
יום כפור דאס ציגעלע לעזאזל. דער פירער פון דעם ציגעלע
דאט מען נעמוזט צו פירען ביז צום צוג, עם איז אבער נעווען

7.

דָא וֶועלָען מִיר בָּעשְׂרַייבָּען דָעם בַּאַרג מוֹרִיָה, דָאס אִיז דֶער בַּאַרג וָואס אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָאט אוֹיף אִיהם גָעבְּרָענְגט זַיין זוהָן יִצְחָק אוֹיף דֶער עֲקֵידָה.

דֶער בַּאַרג אִיז גָעוָוען דָרַייא הוּנְדֶערְט אֵייגָען הוֹיךְ, אוּנ אִיז גָעוָוען אָפּ גָעשְׂטָאכָּען פּוּן דְרַייא זַייטָען, אַרוּם גָעמוּיעֶרְט מִיט גְרוֹיסָע שְׂטֵיינֶער צוּ פֶּערְצִיג אֵייגָען קְנַאדְרַאט, אַזוֹי וִויא מִיר הָאבָּען אוֹיבֶּן דִיא שְׂטֵיינֶער בֶּעשְׂרִיבָּען. אַרוּם דֶעם בַּאַרג אִיז גָעוָוען פֶּערְשִׂיעדָענָע שְׂטִיצָען צוּם הַאלְטָען דִיא מוֹיעֶר. פּוּן בֵּיידָע זַייטָען דְרוֹם אוּנ צָפוֹן אִיז אַרוּם גָעוָוען פֶּערְשִׂיעדָענָע טֶרֶעפּ, אוֹיךְ אִיז גָעוָוען אַרוּם דֶעם בַּאַרג פֶּערְשִׂיעדָענָע טָאהֶלָען אוּנ בְּרִיקָען, וואוּ מִיר וֶועלָען זַייטָער אַלָעם בֶּעשְׂרַייבָּען. אוֹיף דֶעם בַּאַרג הָאט דָוִד הַמֶּלֶךְ מִתְפַּלֵל גָעוָוען, וָוען עֶר הָאט גָעקוֹיפְט בַּייא אֲרַוְנָה הַיְבוּסִי דֶעם פְּלַאץ צִיוֹן, אוּנ זַיין גָעבָּעט אִיז דַאמָאלְס אָן גָענוּמָען גָעוָואָרָען.

דִיא בְּרִיקָען וָואס זָענָען גָעוָוען אַרוּם דֶעם בַּאַרג מוֹרִיָה.

אֵיין בְּרִיק אִיז גָעוָוען אוֹיף צָפוֹן זַייט פּוּן דֶעם בַּאַרג וָואס זִיא הָאט גָעפִּירְט אוֹיף דֶעם אָלְיוֹוען בַּאַרג (הַר הַזֵּיתִים), אוּנ דָאבְּט אַהִין הָאט מָען גָעפִּירְט דָאס אַש פּוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה, דִיא בְּרִיק הָאט מָען גָערוּפָּען דִיא קִינְצְלֶערִישָׁע בְּרִיק, אִין לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֵייסְט זִיא, כִּיפִּין עַל גַּבֵּי כִּיפִּין, אָבֶּער עִקֶּר הַתִּרוּם, וָוארוּם מָען הָאט מוֹרָא גָעהַאט אָפְּשַׁר אִיז אוּנְטֶער דֶער עֶרֶד פּוּן דֶער בְּרִיק אֲקֶבֶר פּוּן אַ מֵת, וָואס דָאס קֶען מְטַמֵּא זַיין דָאס אַש פּוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה, דָען דָאס אַש הָאט אִין זִיךְ אַ אֵייגֶענְשַׁאפְט אַז זִיא רִירְט אָן אֲקֶבֶר פּוּן אַ מֵת וֶוערְט עָם בַּאלְד טָמֵא אוּנ עם אִיז נָאךְ מְטַמֵּא דֶעם מֶענְטְש וָואס טְרָאגְט דָאס אַש, בִּפְרַט

שְׁטֵיין הָאט עֶר שׁוין גִיקֶענְט מוֹיערן דָעם רֶעשְׁט בִיז אַרוֹיף
אוֹיבֶען, אוּנ אַזוֹי הָאט עֶר אַנִידֶער גֶעשְׁטָעלְט 3 שְׁטֵיינֶער צוּא 40
אֶיילֶען קְוַאדְרַאט אוּנ הָאט צוּ גִידֶעקְט דָאס וַאסֶער אוּנ הָאט
אַרוֹיף גֶעמוֹיערְט דָעם בַּארְג דְרַייא הוּנְדֶערְט אֶיילֶען דִיא הַיִיךְ
אוּנ הָאט אִיהם אַרוּם גֶעשְׁטִיט מִיט עֶרְד בִיז אוֹיבֶען אַרוֹיף פוּן 3
זַיטֶען וָאס אִיז אִיבֶּער גֶעבְלִיבֶּען צְוויֹשֶׁען בֵּיידֶע מוֹיערן בִיז צוּם
שְׁפִּיץ בַּארְג, אוּנ הָאט זִיךְ תִּיבֶּף אוֹיף דָעם אָרְט אַנִידֶער
גֶעשְׁטָעלְט אוּנ הָאט אָפּ גֶעגְעבֶּען אֵיין לוֹיב צוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וָאס
עֶר הָאט אִיהם גֶעהָאלְפֶּען צוּ דֶעם גְרוֹיסֶען בְּנְין, אוּנ דִיא גְרוֹיסֶע
וואוּנְדֶער וָאס הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָאט מִיט אִיהם גֶעטָאהן, אוּנ גִיאַנְקְט
דָעם גְרוֹיסֶען נָאט בָּרוּךְ הוּא אוֹיף דֶעם צֵייכֶען וָאס מֶען הָאט
אִיהם גֶעווִיזֶען אַז דוּרְךְ אִיהם וָועט שׁוין יֶעצְט גֶעבוֹיעט וָועְרֶין
דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לוֹיט דִיא וואוּנְדֶער וָאס מֶען הָאט אִיהם
דָא בֶּעווִיזֶען.

דֶעם בְּרִיף הָאבֶּען מִיר אִיבֶּער גֶעזֶעצְט פוּן אֵיין בְּרִיף וָאס
עֶר גֶעפִּינְט זִיךְ אִין וַאטִיקַאן אִין רוֹים דָער אַרְכִינַאל וָאס אֵיין
אַרִיסְטָע הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען צוּ אֵיין הָערר פִילַאדֶעלְפִע אִין דֶער
גְרִיכִישֶׁע שְׁפְּרַאכְע וָאס אֶזֶעלְבֶּע זַאכֶען אִיז נָאךְ פַּאר שְׁלמה
הַמֶּלֶךְ אוֹיךְ גֶעווֶען אֵיין גְרוֹיס וואוּנְדֶער אַז אֵיין מֶענְש זָאל שַׁאפֶּין
מִיט אֵיין פִּישׁ עֶר זָאל אִיהם בֶּעדִינֶען, אוּנ דֶער פִּישׁ זָאל אִיהם
טָאהן זַיין רָצוֹן, אוּנ פוּן שְׁלמה הַמֶּלֶךְ בִיז הַיינְט אִיז גֶעווִיס שׁוין
נִישְׁט גֶעהֶערְט גֶעווָארֶען אֶזֶעלְבֶּע וואוּנְדֶער, אִיבֶּער דֶעם הָאבֶּין
מִיר דֶעם בְּרִיף אִיבֶּער גֶעזֶעצְט אוֹיף דִיא רֵיינֶע שְׁפְּרַאכְע דָאס
יֶעדֶער מֶענְש זָאל קֶענֶען בַּארְשְׁטֵיין דִיא גְרוֹיסֶע וואוּנְדֶער וָאס
מֶען הָאט אַמָאל גֶעהֶערְט.

אוּנ דֶער בְּרִיף אִיז אוֹיךְ שׁוין לַאנְג אִיבֶּער זֶעצְט אִין דִיא
עֶנְגְלִישֶׁע אוּנ דִיא פְרַאנְצָאוִישֶׁע שְׁרִיפְטֶען.

Naged aforions trois 3, tab 29.

יעצט ווערען מיר בעשרייבען די וואונדער מיט דער חכמה
ואם שלמה המלך האט בעוויזען בייא דעם פודאמענט פון דעם
בית המקדש אזוי ווייא דער פסוק זאגט אויף איהם עדות ויחכם
מכל האדם אוג דער אנדות משלי שרייבט אוג רופט איהם
איתיאל דאם איז טייטש ער פאר שטייט דיא אותיות פון השם
יתברך אויף פון מלאכי השרת אויף פון חיות אוג פון עופות
אויף פון דיא פיש פון דעם גרויסען מעער אוג דאם אלעם האט
מען געבראכט צום בנין המקדש.

אזוי איז ער ארוים גענאנגען צום ברעג פון דעם ים הגדול
ואם דארט זענען געווען דיא גרויסע שטיינער ואם יעדער שטיין
האט געהאט 40 איילען קוואדראט פיר עקיג, האט ער וידער
נישט געפונגען אין דער נאנצער וועלט קיין בעשעפעניש ואם זאל
האבען דיא קראפט דיא שטיינער אהין צו ברענגען צו דעם בארג
מוריה צו פאר שטעלין דאם ואסער, איז ער צו גענאנגען צו
דעם גרויסען מעער אוג האט גערופען דעם גרויסען פיש פון
דעם מעער אוג האט געזאגט צו איהם דאם ער זאל איהם צו
העלפען צו דער גרויסער היילינג געבויד אזוי איז ער תיכף ארוים
געקומען מיט זיין נאנצען קארפער אויף דעם ברעג צו שלמה
האט ער איהם אן געטאהן אייזערנע קייטען אויף זיין נאנצען
גוף אוג אין דעם אנדערן ענק פון דיא קייטען האט שלמה אן
געבונדען אן דעם שטיין, אוג אזוי איז דער פיש ארויס
אין ואסער מיט דיא קייטען אוג אזוי ווייא דער פיש
איז נענאנגען אין דעם ואסער מיט דיא קייטען ווייט, אזוי איז
ווידער דער שטיין מיט דעם אנדערן ענק פון דיא קייטען זיך
געצויגען אויף דעם ארט ווייא ער האט גדאדרפט צו דעם בארג,
אוג אז דער שטיין איז געבליבען ליגען אויף וועלכע זייט ער
האט זיך אניידער געלייגט איז אלץ גענוען גוט ואורום ער איז
גענוען פון אלע פיער זייטען גלייך צו פירציג איילען אוג אזוי
האט דער שטיין תיכף גענרינדעט דאם ואסער, אוג אויף דעם

בייא איהם אז ער זאל זייא ארויס העלפֿען פון דעם געלד זייא זאלען זיך דער האלטֿען זייער לעבֿען פאר דעם הונגער האט דוד המלך זייא גיט געוואלט הערין אונ האט זייא גיט געגעבֿען צו ראטעווין אין זייער נרויסע נויט, אזוי האבין זייא געשריגען צו השי"ת האט השי"ת נישט געשווינען דאס רחמנות אונ האט געשוואלען אז דוא בישט נישט חס געווען אויף מיינע קינדער צו ראטעווין אין זייער הונגערס נויט קען שוין דאס בית המקדש נישט געבוועט ווערין דורך דיר דוד נאר דורך דיין זוהן שלמ"ה, נאר וייל דוא בישט אזוי איין צדיק אונ בישט נאר גיט מהרהר נאך מיינע מדות שווער איך דיר אז דיין נאמען וועט גיט אפֿ געטהון ווערען פון מין בית המקדש אויף איבֿינ אז אויף יעדען קרבן וועט מען זאגען דיינע קאפיטלעך תהלים מיט דיין נאמען מזמור לדוד אונ וויא מען וועט נאר אויף בויען דאס בית המקדש וועט מען שוין דאס נאנצע הויז רופֿען אויף דיין נאמען אונ בייס באניין דאס הויז ועל איך שרייבֿען "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" ואורום איין זוהן איז נאנץ דאס זעלבֿע ואס דער פאטער אין אללע אינהאלט.

6.

יעצט וועלען מיר בעשרייבען וויא שלמה המלך האט איבער גענומען פון זיין פאטער דוד דיא אלע זאכען וויא מיר האבין אויבען געשריבען אונ וויא ער איז צו נענאנגען בויען דאם בית המקדש.

וויא שלמה המלך עליו השלום איז צו נעקומען צו דעם באנג מוריה אונ האט נעוואלט אן הייבען צו בויען דאס בית המקדש האט ער נעזעהען עס איז נאר נישט מעגליך צו צו קומען צו דעם באנג פאר דיא פיעלע ואסערן ואס דארט איז ארום אונ ארום פאר פלייצט, נאך פון דעם נראבין ואס זיין פאטער דוד האט איבער נעלאזט אונ האט איבער דעם נעמוזט אויף הערין צו טוהן אזוי וויא מיר האבען אויבען בעשריבען.

דאס פֿאר פֿלייצט דעם נאנצען פֿלאץ, איז באלד דוד המלך זייער
דערשראקען געוואָרען אונ האט אָן געהויבען זייער שטאַרק
צו ווייגען אונ צו בעטען צו השי"ת וואָרום ער האט זיך נע־
פּאָרכטען אויב ער האט נישט עטוואס פּונם געוואָלט בייא דער
געבייד אונ האט זיך פּאר זינדיגט אזוי ווייא דור המדבר האבין
פּאר זינדיגט ח"ו איז דאס שוין איין גרויסער פּנם ח"ו אויף אייביג
צו דעם בנין אונ איז פּאר צרות שטאַרבלי קראנק געוואָרען
איז תיכף ווידער נעקומען צו איהם שמואל הנביא אונ האט
איהם נעטרייסט אז זיין נעבעט איז אָן נענומען נעוואָרען אז
זיין אייגענער זוהן ווועט בויען דאס בית המקדש אונ ער זאל
איבער נעבען אלעלע נעלדער מיט דעם נאנצען באלד ואס ער
האט צוזאמען נענומען אויף דער בויעה מיט דער שריפט ואס
ער האט, ווייא אזוי עס זאל געבויעט ווערין, דאס זאל ער אלין
איבער נעבען זיין זוהן שלמה ווועט ער אויגען בליק נעוונד
ווערין, איז ער דערמיט נעוואָרן זייער צו פּרידען אונ האט גידאנקט
צו השי"י פּאר דער בשורה ואס ער האט באקומען דורך שמואל
הנביא. דער ילקוט רות שרייבט, אזוי ווייא דער אייבערשטער
האט נעזעהען אז דוד המלך גיט איבער זיין זוהן שלמה אלעלעם
מיט זיין נאנץ הארץ אונ פּרעגט נישט איבער אויף מיינע רייד
ואס איך האב אליין נעזאגט אין פּסוק ואבחר בדוד עבדי איז
טייטש איך האב אויס דערווייזלט מיין קנעכט דוד אונ יעצט
היים איך ווידער איבער נעבען דעם זוהן שלמה איבער דעם
מוז איך איהם מגלה זיין פּאר ואס דאס איז אזוי נעוואָרן,
אונ אזוי גייט דיא רייד פון הקב"ה צו דוד המלך ברוח הקודש.
ויא דוד האט נעהערנט נלית הפּלשתי האבין אלעלע יודישע
קינדער נעוואָרפען צו איהם נאלד אונ זילבער 100 צענטנער
האט ער דאס באלד נעמאכט אין נעשאנק אויף דעם בית
המקדש צוא בויען אונ מיט אצייט דער נאך אין 3 יאהר
שפּעטער איז נעוואָרן 3 יאהר הונגער, האבען יודען זיך נעבעטין

דיא בְּרִיק הָעכָער מיט 6 אייִלָען, ווידָער אִיז דָאִרט נָעווָען 12
טָרָעפּין צוא הַאלְבָּע אייִלָען דיא הַייךְ וָואס זייא הָאבָּען אַרוֹיף
נָעפִּירט אִין אוֹלָם אַרַיין, אוּנ דיא רָעשְׁט פְלַאץ פּוּן הַיכָל אִין
קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז שׁוֹין נָעמַאנְגָען נָאר גְלַייךְ ניט הָעכָער ווִיא דָער
פְלַאץ פּוּן אוֹלָם, אוּנ דָער אוֹלָם מִיט דָעם הַיכָל מִיט דָעם קָדְשֵׁי
קָדָשִׁים אִיז נָעווָען זַייעָר בְּרִיק הָעכָער פּוּן דיא בְּרִיק פּוּן אַנְפַאנְג
עָזְרַת נָשִׁים דיא עָרְשְׁטָע טְרָעפּ מִיט 22 אייִלָען הָעכָער אַיין אוּנ־
טָערְשִׁיעד פּוּן גַאנְצָען הַר הַבַּיִת.

5.

יעצט וועלען מיר פַּאְרשטעלען דעם בַּאוּ מוריה אוּנ דיא
געשיכטע ווִיא דוד המלך האָט אָנגעפַאנגען צוּ גרינדען
דעם פַּאְראַמענט צוּ דעם בית המקדש.

וויא שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא אִיז גִיקוֹמָען צוּ דָוִד הַמֶּלֶךְ אוּנ הָאט
אִיהם נָעזָאגְט אִין נַאמָען נָאטָטָעס אַז עָס דַארְף נָעבּוֹיעט ווָערין
אַיין הַיילִיג הוֹיז אוּנ עָס ווָעט נָעזוּפָּען ווָערָען בֵּית דָּוִד, הָאט
עָר אָן נָעהוֹיבָּען נָאךְ צוּ זוּכָען אַיין פְּלַאץ וָואס עָר זָאל רָאוִי זַיין
אוֹיף אִיהם צוּ שְׁטָעלָען דיא נָעבֵּייטָע, הָאבָּען זייא אוֹיס דָער־
ווַיילְט דָעם בַּאוּ מוֹרִיָּה וַויל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע״ה הָאט אוֹיף
אִיהם נָעבְּרָענְגְט זַיין זָאהן יִצְחָק אוֹיף דָער עֲקֵידָה וויא מִיר
הָאבָּען אוֹיבָּען בָּעשְׁרִיבָּען וָואס עָר הָאט אִיהם עָרָאבָּערְט פּוּן
אַרַוְנָה הַיבּוּסִי אַזוֹי הָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָן נָעהוֹיבָּען צוּ נָרָאבָּען דָעם
פּוּנְדַאמָענְט אִיז אִיהם אָן נָעקוֹמָען וואס הָאט פַּאר פְלַייצְט
דָעם נַאנְצָען פְלַאץ אַרוּם דָעם נַאנְצָען בַּאוּ אַז מָען הָאט
גִישְׁט נִיקְענְט צוּ קוּמָען צוּם בַּאוּ מוֹרִיָּה, וָוארוּם דָער בַּאוּ
הָאט זִיךְ נִיגְרָענִיצְט מִיט דיא טָאהלָען פּוּן עֶמֶק יְהוֹשָׁפָט מִיט
דָעם נַחַל קִדְרוֹן, אוּנ דָער נַחַל קִדְרוֹן אִיז אַרַיין נָעמַאנְגָען אִין
גְרוֹיסָען מָעָר אִיבָּער דָעם הָאט דָאס וואסָער נָעהַאט זַייעָר
אַ שְׁטַארְקָע קְרַאפְט אַרוֹיף צוּ שְׁלָאנְגען אוּנ מִיט דָער קְרַאפְט הָאט

נָעקְרִינָען אַיין וָועְרְט וויא זַאמְד הָאט יָעצְט בַּייא אוּנְז, אַזוי פִּיעל אִיז דָארְטָען נָעווָען, אוּנ וויא דָאס אַלֶעם אִיז אַהִין נָעקוּמָען וָועלִין מִיר וַוייטָער בָּעשְׂרַייבָּען פּוּן דִיא שְׂרִיפְטָען וָואס עָס נָעפִינְט זִיךְ אִין רוֹים אִין וַואטִיקאן.

4.

שטעלט אונז פאר דעם גאנצען פלאהן פון דעם בית המקדש.

דָאס נַאנְצָע בֵּית הַמִקְדָש אִיז נִישְׁט נָעשְׁטַאנָען אוֹיף אֵיין נְלַייכָען פְּלַאץ נָאר עָס אִיז נָעווָען אִין טְהֵיילָען, חֲיינוּ, וָואס אַמָאל אִיז דָאס נָעגַאנְגָען הָעכָער בִּיז נַאנְץ אוֹיבָען, אוּנ דָאס אִיז נָעווָען עָקְסְטְרָא נָעמַאכְט אַזוי כְּדֵי יָעדָער זָאל זָעהָען דִיא שֶׁאנְהֵייט פּוּן דָער נָעבֵּיידָע, צוּם בַּייא שְׁפִּיעל אַז מָען אִיז אַרַיין נָעקוּמָען אִין הַר הַבַּיִת אִיז מָען נָעגַאנְגָען נְלַייךְ אוֹיף דָעם פּוּסְבָּאדָען בִּיז מָען אִיז נָעקוּמָען צוּם חֵיל פּוּן מִזְרָח זַייט צוּם טוֹיעֶר פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים אִיז שׁוֹין דָארְט נָעווָען דָער סְפָּאד הָעכָער מִיט 6 אֵיילָען וויא אִין נַאנְצָען חָצֵר אִיז דָארְט שׁוֹין נָעווָען 12 טְרָעפִּין צוּ הַאלְבָּע אֵייל, יָעדָע טְרָעפּ וָואס הָאבָּען דָער פִּיהלְט דִיא 6 אֵיילָען דִיא הַייךְ אוּנ הָאבָּען אַרוֹיף נָעפִיהרְט אִין עֶזְרַת נָשִׁים אַרַיין, דָארְט אִיז שׁוֹין וויידָער נָעווָען דִיא בְּרִיק נְלַייךְ נַאנְץ עֶזְרַת נָשִׁים בִּיז מַעֲרָב זַייט 135 אֵיילָען בַּייא דָער מַעֲרָב וַואנְד פּוּן עֶזְרַת נָשִׁים וויא מָען נֵייט אַרַיין אִין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אַרַיין אִיז דִיא בְּרִיק הָעכָער מִיט 7 אֵיין הַאלְבּ אֵייל אִיז דָארְט וויידָער נָעווָען 15 טְרָעפִּין צוּ הַאלְבָּע אֵיילָען וָואס זַייא הָאבָּען אַרוֹיף נָעפִיהרְט אִין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אַרַיין אִיז וויידָער נָעווָען נְלַייךְ דִיא בְּרִיק בִּיז 11 אֵיילָען אַרַיין אִין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, עָנְדָע דִיא 11 אֵיילָען אִיז וויידָער נָעווָען 3 טְרָעפִּין צוּ הַאלְבָּע אֵיילָען וָואס הָאבָּען אַרוֹיף נָעפִיהרְט אִין עֶזְרַת כֹּהֲנִים אַרַיין אִיז שׁוֹין נָעווָען נְלַייךְ דִיא בְּרִיק נַאנְץ עֶזְרַת כֹּהֲנִים אוּנ דָאס אָרְט פּוּן מִזְבֵּחַ אוּנ דָאס לֵיידִינְע אָרְט נָאךְ דָעם מִזְבֵּחַ בִּיז צוּם אוֹלָם, דָארְט בַּיים אוֹלָם אִיז שׁוֹין נָעווָעהן

אויף דיא וועגד אונ אויף דיא סאפיטעז אונ אויף דיא בריקען זייא האבען געמוזט זיין אם וויניגסטענס 3 רעגדיל דיק אייגס אויף דעם אנדערן ביז 3 פינגער דיק כדי דיא שניצונג דיא פייגיל אונ דיא בלומען וואס זייא זענען געוועז פון דעם נאלד אוים געקלאפט אונ אוים געשניצט אויף דיא וועגד דיא האבין געמוזט זיין דייטליך אז דאס וואס איז געוועז בולט האט געמוזט זיין נאנץ בולט אזוי וויא לעבעדיג פון נאלד אונ דאס וואס איז נעוועז שוקע האט וויידער געמוזט זיין דייטליך אריין שוקע אז יעדער מענש זאל קענען אן זעהען אונ דער קענען וואס פאר אייז פויגעל דאס איז אדער וואס פאר איין רויז דאס איז נאטוראל אזוי וויא לעבעדיג.

דיא בילעכין וואס זייא זענען נעוועז באדעקט אין הייכל אין קדשי קדשים מיט זייער נאלדענע פארציערונג האט דאס נאלד דער פון בעטראפען צוויא אונ צוואנציג מילאן אונ פירציג טויזענד דנקאטען אין נאלד אונ דאס ארט האט געהאלטין 60 אייליען דיא לענג 20 אייליען דיא ברייט אונ 30 אייליען דיא הייך וואס דאס האט פאר נומען דאס נאלד וואס מיר האבין אויבען געשריבען חוץ וואס עס איז נעוועז נאלד אין אולם אונ דיא וועגד אונ דיא באלקען אונ דיא טייערע פארציערונג אונ אויבען איבער דעם הייכל אונ איבער דעם קדשי קדשים איז וויידער נעוועז דיא זעלבע נרייס אונ דיא זעלבע הייך אויף אזוי באדעקט אונ פארצירט מיט נאלד אונ מיט טייערע פארצירונג אזוי וויא אונטען קען מען שוין פארשטיין וויא פיעל דאס האט ווידער פאר נומען נאלד אויפס נייא, קורץ עס האט נאר קיין שאץ געהאט דאס נאלד אונ דיא טייערע פארצירונג וואס דארט איז פארניצט נעוואארן. דיא מאנופקריפטען אין נאטיקאן פון רוים שרייבען, ווען דאס נאלד אונ זילבער אונ דאס רייכקייט וואס דארט איז נעוועז צוזאמען אויף איין ארט וואלט צושפרייט נעוואארן אויף דער נאנצער וועלט, וואלט נאלד אונ זילבער

צו זאמען 5,17,000, אוג פון אלזקטירישע מעטאל איז געווען פירציג טויזענד, אלעס צוזאמען איז געווען נין מאל הונדערט אוג צוואנציג טויזענד שטיק, אוג דאס איז אלעס געווען אן געבריים אין א׳צרות בית ד׳ צו ערער צייט ווען מען האט געברויכט צו ערער דינסט.

שטעלט אונז פאר דעם גרויסען שאטץ פון בית המקדש.

פון דיא אלע כלים ואס דארט איז געווען צו באדינגען איז נישט געווען צו אייניגע כלים נאר אם ווייניגסטענס איז געווען פון ערער כלי צוויא אדער דרייא. ויא באלד אז עם איז איין כלי טמא געווארן איז באלד געווען איין אנדערע כלי צו ניצען דאס דיא עבודה זאל נישט דערוויל מוזען ווארטען אוג בלייבען שטעהן. אוג אז איין כלי פון נאלד אדער פון זילבער אדער פון קופער איז עטוואס פעלערהאפטיג געווארן אדער צו בראכען געווארן האט מען שוין נישט מעהר געלאזט פאר ריכטען נאר מען האט שוין דאס אין נאנצען געשמאלצען אוג מען האט אין נו.נצען פון דעם גענאמען איין נייע כלי אוג אז עם איז געווען איין מעטאהל ואס מען קען שוין מעהר ניט איבער גיסען האט מען שוין דאס צוזבראכענע בעהאלטען אוג מען האט שוין גענומען איין נאנץ נייע כלי. אוג דיא קלייד׳ער פון דיא כהנים אז זייא זענען שמוציג געווארן האט מען זייא שוין מעהר ניט געטארט ואשען נאר מען האט זייא שוין מעהר ניט געניצט נאר מען האט זייא שוין אין נאנצען בעהאלטען אין דער לשכה ואס מיר ווילין נייטיג שרייבען אוג מען האט פון זייא געמאכט קנייטלין צו דיא לאמפען פון שמחת בית השואבה צו לייכטען.

שטעלט אונז פאר דיא גאלדענע בלעכין וואס האבען פאר דעקט דיא וואנד.

דיא גאלדענע בלעכין ואס זייא זענען געווען באדעקט

שְׁטֵייט אִין כֶּסֶף נֶחְשַׁב בִּימֵי שְׁלמה לְמְאוּמָה, אִיז טַייטְש אַז זִילְבֶּער אִיז נֶעוֶוען אִין שְׁלמה׳ס צַייטֶען אַזוי וָואלְוויל אַז דָאס הָאט בַּייא אִיהם נָאר נִישְׁט קֵיין וָוערְט גֶעהַאט פַּאר קֵיין שַׁאף וַוייל אַזוי פִּיעל אִיז דָאס נֶעוֶוען וָואס עָם הָאט זִיךְ אַרוּם נֶעוַואלְנֶערְט אוּנ עָם הָאט פַּארלוירֶען בַּייא אִיהם דֶעם וָוערְט פּוּן זִילְבֶּער.

יעצט וועלען מיר בעשרייבען דאָס רייכקייט פּוּן די גאָלדענע אוּנ זילבערנע כלים וואָס זענען נעווען אין בית המקדש.

גָאלְדֶענֶע לֶעפִּילְעךְ אִיז נֶעוֶוען 20,000, זִילְבֶּערנֶע לֶעפִּיל אִיז נֶעוֶוען 40,000, מְנוֹרוֹת גְרוֹיסֶע גָאלְדֶענֶע מִיט לָאמְפֶּען אִיז נֶעוֶוען 10,000, קְרִיגְלֶעךְ גָאלְדֶענֶע אַרַיין צוּ גִיסֶען דֶעם וַויין 80,000, דֶעקְלֶךְ גָאלְדֶענֶע 10,000, אוּנ פּוּן רֵיין זִילְבֶּער אִיז נֶעוֶוען קְרִיגְלֶעךְ 20,000, שִׁיסֶעלִיךְ גָאלְדֶענֶע וָואס מֶען הָאט מִיט זֵייא אַרַיין דֶערלַאנְגט דִיא מְנָחָה צוּם מִזְבֵּחַ אִיז נֶעוֶוען 80,000, זִילְבֶּערנֶע שִׁיסֶעלִיךְ אִיז נֶעוֶוען 1,60,000, וִוידֶער אַנְדֶערֶע גָאלְדֶענֶע שִׁיסֶעלִיךְ וָואס מֶען הָאט אִין זֵייא גִיקְנֶעטִין דָאס מֶעהל מִיט דֶעם, אֶייל צוּ דֶער מְנָחָה אִיז נֶעוֶוען 60,000, אוּנ זִילְבֶּערנֶע אוֹיךְ 60,000 אוּנ מָאהסֶען צוּ מֶעסְטִין וַויין אוּנ אֶייל אִיז נֶעוֶוען גָאלְדֶענֶע 20,000 אוּנ זִילְבֶּערנֶע 40,000, גָאלְדֶענֶע פַּייֶערפַּאנֶען וָואס מֶען הָאט אִין זֵייא נָע שְׁרָאנֶען דִיא קְטוֹרֶת צוּם גָאלְדֶענֶעם מִזְבֵּחַ אִיז נֶעוֶוען 20,000 אוּנ זִילְבֶּערנֶע פַּייֶער פַּאנֶען וָואס מֶען הָאט אִין זֵייא נֶעסְטָרָאנֶען דָאס פַּייֶער פּוּן מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה צוּם מִזְבֵּחַ הַקְטוֹרֶת אִיז נֶעוֶוען 50,000, זִילְבֶּערנֶע טָרָאמְייטֶען אִיז נֶעוֶוען 20,000, פִּידְלֶען אוּנ אַנְדֶערֶע מוּזִיקָאלִישֶׁע אִינְסְטְרוּמֶענְטֶען פּוּן טַייעֶרְסְטֶען מֶעטָאהל וָואס הַייסְט אֶלִיקְטִירֶע דָאס אִיז נָאךְ טַייעֶרֶער וִויא גָאלְד 40,000, גָאלְדֶענֶע טִישֶׁען וָואס מֶען הָאט אוֹיף זֵייא גֶעלֵייגְט דִיא טַייעֶרֶע כְּלֵי שָׁרֵת אִיז נֶעוֶוען 10,000, אוּנ צוּ זַאמֶען אִיז נֶעוֶוען גָאלְדֶענֶע כֵּלִים מִיט דִיא טִישֶׁען 3,10,000 אוּנ זִילְבֶּערנֶע אִיז נֶעוֶוען

וואָסערין איז ער חלשות געבליבען אוג עם איז געווען שווער אים צו דער מוטטערן, וואס דיא הויף האט אים דעם קאפ מיט דיא אויגען צו גענומען.

3.

דא שטעלט אונז פאר דאס רייכקייט וואס איז געווען צו דעם בית המקדש, דהיינו נאלד, זילבער, אבנים טובות אוג אנדערע טייערע מאטריאלען.

איזלען האט דוד אן געבריט צו דער ארבעט נאר אהן אצאהל. מארמארשטיינער, טעגען האלץ, קראלין האלץ, נופך סַפִּיר וְיַהֲלוֹם אוג אלע נאטונג טייערע אבנים טובות איז נאר ניט געווען צו בערגען, קופער אוג אייזן איז געווען נאנצע בערג, מען האט דאס נאר ניט געקענט וואגין אוג ניט צייללען, נאר נאלד אוג זילבער איז געווען 1,80,000 צענטנער אוג צהן טויזענד קילער, דאס האט בעטראפפען 290 מיליאן 6800,750 דוקאטן, אוג אז מען האט דאס געדארפט איבער צו טראגען פון איין ארט אויף דעם אנדערן, האט מען געמוזט צו דעם נאלד אוג זילבער האבען 1000 געווענהליכע שיפען, ענטווועדער דיא גרוסע שיפען וואס גייען קיין אינדיען איז גענוג געווען הונדערט.

דאס איז אללעם געווען וואס שלמה האט צו גענומען פון זיין פאטער דוד, וואס ער האט דאס צוזאמען גענומען אויף דעם בנין המקדש, א חוץ וואס שלמה אליין האט געשענקט פון זיינע אוצרות.

טייל שרייבען, שלמה האט געגעבען פון זיינע אוצרות אזוי פיל וויא ער האט בייא זיין פאטער גענומען, וויא דער פסוק זאגט: וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב כִּירוּשָׁלַיִם כַּאֲבָנִים, דאס איז טייטש, אז שלמה המלך האט געגעבען נאלד אוג זילבער צום בית המקדש אזוי פיל וויא שטיינער, אוג נאך איין פסוק

דאס האלץ אוג דיא שמייגער פון זייער ארט וואו אהין כּען דאס זייא געהייסען אפ ליינען.

אוג איבער דיא נאנצע זיבען יאהר האט שלמה המלך קיין ווייב נישט געטרינקען, ווייל ער האט זיך געפארכטין דאס ער זאל זיך נישט טועה זיין חלילה עטוואס אין דער ייליגער נעביידע.

צום בית שני האט הורדום המלך אן נעבריים 1,31,500 מענשען צו דער ארבייט. פון דיא זענען נעווען 50,000 מיינסטערם קינצלערם וואס זייא האבען פארשטאנען דיא קינצלערישע ארבייט אוג 30,000 פון פרעמדע פעלקער וואס זייא האבען געהאקט דיא שמיינער אוג דאס האלץ וואס מען האט נעברַאכט. אוג 50,000 יודישע בעלי מלאכות וואס זייא האבען נעארבייט אין ירושלים. אוג טויזענד נעווענטע כּהנים אן פעלערם וואס האבען נעארבייט דאס קדשי קדשים אוג דיא ייליגע זאכען וואס קיין פרעמדער האט נישט נעטארט דארט ארין קומען ארבייטען אוג פינף הונדערט לוים וואס זייא האבען פארשטאנען דיא מוזיקאלישע אינסטרומענטען צו ארבייטען אוג דיא אלע צוא זאמען האבען נעארבייט איין מאהל הונדערט איין אוג דרייסיג טויזענד פינף הונדערט מענשען אוג דאס האט אויך נעדויערט אכט יאהר אוג איבער דער נאנצער צייט האט אויך בייא טאג נישט נירענינט עם זאל זייא נישט שטערין דיא ארבייט.

דיא ייִדְ אויבען דיא נעביידע אויף דעם בארג איז נעווען אזוי הויך אז איין מענטש האט זיך ארויף נעשטעלט אויף דעם אולם התימני דאס איז דרום וואנד פון אויסענווייניג פון הר הבית אוג אז ער האט ארַאפ נעקוקט האט ער שוין נישט ניקענט זעהען מיט זיינע אויגען בייז אונטען ארַאפ ווארום עם האט איהם דיא ליכט פון דיא אויגען צו נענומען פון הייבקייט דאס אויג קען נאר אזוי הויך נישט זעהען אוג אז ער האט לאנג ארַאפ נעקוקט פון דעם בארג אין דיא טאהלען אוג אין דיא

צייט, זייא זענען שטענדיג געווען פֿרייליך אוג לוסטיג, עס איז
קיין מענטש ניט אום וואהל געווארן איבער דער נאנצער צייט
אוג אז מען האט געברענגט אפֿ געארבעט האלץ פון וואלד
האט מען שוין מעהר קיין זעג אוג קיין הובעל אוג קיין שום
זאך געדארפט צו פֿאר בעסערן, נאר עס האט שוין אזוי גוט
געפֿאסט וויא עס וואלט פֿארטיג בעשאפֿען געווארן פון דעם
הימעל, אוג דיא שטייגער וואס מען האט געברענגט צום בית
המקדש האבען געבלישצשעט פֿאר דיא אויגען אז מען האט
ניט געקענט אין זייא ארײן קוקען פון זייער גלאנץ פון פֿאליר
וואס זייא האבען פון זיך ארויס געגעבען. מען האט געזעהן
מיט דיא אויגען אז דיא מאטרײאלען האבען זיך אלײן אויס
געארבעט אוג האבען זיך ארויס געגעבען נאך בעסער אוג
פֿיינער וואס דער מענטש פֿארשטייט נאר ניט אזוי פֿין אפֿ צו
ארבייטען. אלע פֿעלקער פון דער נאנצע ועלט האבען זיך
דאמאלס נאר מקנא געווען אן דיא יודען, וואס מען האט
געזעהן דעם שוץ וואס יודען האבען געהאט פון דעם הימעל
צו דער הייליגע געביידע. השם יתברך זאל אונז העלפֿען מיר
זאלען זוכה זיין צו זעהען מיט אונזערע אויגען דיא הילף
בקהרה בימינו אמן.

פון דיא פֿעלקער צידונים אוג צורים זענען געווען גרויסע
קונצלער אין האלץ שניצען אוג אין שטייגער הויען אוג גיפֿס
ארבייט, דיא שענסטע ציורים האבען זייא פֿערשטאנען צו
מאכען פון האלץ אוג פון שטיין אוג פון גיפֿס, אזוי וויא דיא
יודען האבען פֿערשטאנען פון גאלד אוג פון זילבער צו מאכען,
אזוי האבען זייא געמאכט פון די געמיינערע מאטרײאלען, אוג עם
האבען זיך דאמאלס מעהר פיהל מענטשען מנייר געווען וועגען
דער ארבייט וואס זייא האבען צו גבֿרענגט אלע מאטרײאלען
אויף זייער ארט וויא מען האט זייא געהייסען פון דעם וואלד

דַרַיִיא מָאהָל הוּנְדערְט דְרַיִיא אוּנ וֶעכְצִיג טוֹיזֶענְד וָעקְס הוּנְדערְט מֶעגְטְשֶׁען, אוּנ פּוּן דִיא וָעגָען גָעווָען דְרַיִיא טוֹיזֶענְד דְרַיִיא הוּנְדערְט עָלְצְטֶע וָואס הָאבָען גָעהַאט צוּ שַׁאפָען אִיבֶּער דִיא אַרְבַּיטֶערְס. אִיבֶּער זַיִיא אִיז וויעדֶער גָעווָען דְרַיִיא הוּנְדערְט גְרָעסְטֶערָע וָואס זַיִיא הָאבָען בַּאפּוֹילֶען אוּנ אַרוֹים גָעגָעבָען דִיא אַרְבָּעט אוֹיף דֶעם גַאנְצָען טָאג וָואס הָאט גָעבְּרוֹיכְט גָעמַאכְט צוּ וָוערָען.

דָער לַארָעם אוּנ דָער רַעש וָואס אִיז דַאמָאלְס גָעווָען אִין הִימֶל אוּנ אוֹיף דָער עֶרד פּוּן דָער אַרְבַּייט, אוֹיף דָער גַאנְצֶער וָועלְט הָאט מָען גָעהָערְט דִיא אַרְבָּעט פּוּן דִיא חַיילִיגָע גָעבַּיינְט, אַלֶע בֶּעשָׁעפָּענִישָׁען פּוּן דֶער וָועלְט וָעגָען גָעקוּמָען זִיךְ בֶּעטָען מָען זָאל זַיִיא עָפָּעס בֶּענוּטְצָען צוּ דֶער חַיילִיגָער גָעבַּיינְט.

פַּיינֶל פּוּן הִימֶל וָעגָען גָעקוּמָען צוּ פִּלִיהָען אוּנ הָאבָען זִיךְ אַנִידֶער גָעשְׁטָעלְט, טָאמָער הָאט אֵיינֶער עָפָּעס פֶּערְלַאנְגְט הָאבָען זַיִיא שׁוֹין פֶּערְשְׁטַאנָען, וָעגָען זַיִיא שְׁנֶעל גָעפְלוּיגָען אוּנ הָאבָען דָאס תִּיכָּף גָעבְּרָענְגְט, אוּם עָס זָאל קֵיין מֶעגְטְשׁ נִיט גָעשְׁטָערְט וָוערָען פּוּן זַיין אַרְבָּעט. דִיא וָואלְקָעגָעס פּוּן הִימֶל וָעגָען אַרָאפּ גָעקוּמָען אוּנ הָאבָען זַיִיא גָעקִיהלְט עָם זָאל זַיִיא נִיט הַיים זַיין צוּ אַרְבַּייטָען. קוּרְץ דִיא נַאנְצֶע וָועלְט הָאט דַאמָאלְס גָעשְׁטָארְעמְט בַּייא דֶער חַיילִיגָער גָעבַּיינְט, אַלֶע הִימֶלָען וָעגָען דַאמָאלְס אָפָּען גָעווָען אוּנ דִיא מַלְאָכִים וָעגָען נָאר גָענַאנְגָען אַרוֹיף אוּנ אַרָאפּ צוּ הִימֶען דִיא אַרְבַּייטֶער, עָם זָאל זַיִיא חָלִילָה קֵיין שׁוּם שָׁאדֶען נִיט זַיין.

נַאנְצֶע זִיבֶּן יָאהָר וָעגָען דִיא מֶעגְטְשׁ גָעשְׁטַאנָען אוֹיף דָעם פְּלַאץ אוּנ הָאבָען גָעאַרְבַּייט אוּנ קֵיין מֶעגְטְשׁ אִיז נִיט שְׁלַאפְ גָעוָואָרָען אִיבֶּער דִיא נַאנְצֶע צַייט, עָם הָאט זִיךְ קֵיינֶער קֵיין זָעץ גָעגָעבָען אִיבֶּער דָער נַאנְצֶער צַייט אוּנ עָס אִיז קֵיין כְּלִי פּוּן זַיין שְׁטִיהָל נִיט אַרָאפּ גָעפָּאלָען אִיבֶּער דָער נַאנְצֶער

1.

עֶרְשְׁטֶענס שְׁטֶעלְט אוּנְז פָּאהר, דָּער מֵעִנְטְשׁ וָואס הָאט גֶעבּוֹיעט דִּיא גְרוֹסָע גֶעבִּיידֶע, דָּער אִיז גֶעוֶוען דָּער קֶעניג שְׁלֹמֹה וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען דֶער גְרֶעסְטֶער קֶעניג אוּן דָּער רַייכְסְטֶער אוּן דָּער שְׁטַארְקְסְטֶער אוֹיף דָּער נַאנְצֶער וֶועלְט, אוּן אוֹיף זַיין חָכְמָה זָאגְט אוּנְז דֶער פְּסוּק עֶדוּת אוֹיף אִידֶם וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם אַז עֶר אִיז גֶעוֶוען דָּער מְלֶיכְסְטֶער מֶענְטְשׁ פוּן דָּער נַאנְצֶער וֶועלְט מֶענְטְשׁען, אוּן בַּייא דֶעם אַלֶעם הָאט עֶר דִּיא גֶעבִּיידֶע פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ גִּיט גֶעמַאכְט אוֹיס זַיין פֶּערְשְׁטַאנְד, נָאר וָואס עֶר הָאט גֶעלֶערְנְט פוּן זַיין פָּאטֶער דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וָואס דָּוִד הָאט מְקַבֵּל גֶעוֶוען פוּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא דִּיא בֶּעשְׂרַייבּוּנְג, וְויא אַזוֹי דָּאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָאל גֶעבּוֹיעט וֶועֶרְען, אוֹיךְ וָואס דָּוִד הָאט מְקַבֵּל גֶעוֶוען בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, דָּאס גֶעשְׁטַאלְט פוּן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק, הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד יְיָ, וָוארום מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט מֶען גֶעוויזֶען פוּן דֶעם הִימֶעל דָּאס גֶעשְׂטַאלְט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן אוּן פוּן אַלֶע כְּלֵי שָׁרֵת, עֶר זָאל וויסֶען צוּ וַוייזֶען וְויא עֶס זָאל גֶעמַאכְט וֶועֶרְען, אוּן דֶער נָאךְ הָאט מֶען גֶעוויזֶען דָּוִד הַמֶּלֶךְ צוּם עֶרְשְׁטֶען, דָּאס גֶעשְׂטַאלְט פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּן פוּן אַלֶע כְּלֵי שָׁרֵת פוּן עֶרְשְׁטֶען בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, צוּ וַוייזֶען זַיין זוּתָן שְׁלֹמֹה, אַזוֹי וְויא דֶער פְּסוּק זָאגְט, בְּנֹךְ הַיּוֹצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא יִבְנֶה אֶת בֵּיתִי, אוּן אַזוֹי הָאט עֶר עֶס גֶעבּוֹיעט אוּן הָאט נִים פֶּארֶנֶדערְט דִּיא קְלֶענְסְטֶע זַאךְ.

2.

שְׁטֶעלְט אוּנְז פָּאהר דִּיא גְרוֹסָע צָאהל מֶענְטְשׁען
וָואס הָאבֶּען גֶעאַרְבֶּייט בַּייא דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

אַרְבֶּייטֶערְם מִיט מַיסְטֶערְם זֶענֶען גֶעוֶוען אַלֶע צוּ זַאמֶען

נֶעוֶועהן פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן בִּיז דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרוּב נֶעוָואָרין. אוּן וָואס עֶס הָאט זִיךְ פַּאסִירְט מִיט דִיא יוּדָען בִּיז מִיטוּם קִיזֶער פּוּן רוֹים הָאט דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִיט דָעם שְׁטָאדְט יְרוּשָׁלַיִם חָרוּב נֶעמַאכְט. דָאס אַלֶּעס הָאב אִיךְ אַרוֹיס נֶענוֹמֶען פּוּן שַׁ״ס וּפוֹסְקִים רִאשׁוֹנִים וַאֲחֵרוֹנִים. אוּן אוֹיס עֶנְגְלִישׁ פְּרַאנְצָאזִישׁ שְׁרִיפְטֶען אִיבֶּער הוֹיפְט בִּין אִיךְ וֶעלְכְּסְט פִּיעֶר מָאהל נֶעוֶועהן אִין רוֹים אוּן הָאב אַלֶּעס אַרוֹיס נֶענוֹמֶען פּוּן דִיא בֶּעשְׂרַייבוּנְגֶען פּוּן יוֹסֵף בֶּן גוּרְיוֹן הַכֹּהֵן. אוּן פּוּן דִיא שְׁרִיפְטֶען פּוּן דִיא נֶעזַאנְדֶעטֶע וָואס דָער קֶעניג הֵילְמִי פּוּן מִצְרַיִם הָאט גֶעשִׁיקְט מֶען זָאל אַלֶּעס בֶּעשְׂרַייבֶּען. הָאב אִיךְ דָאס אַלֶּעס בֶּעשְׂרַיבֶּען אוֹיף אֵיין רַיְיעֶר שְׁפְּרַאכְע עֶס זָאל יֶעדֶער קֶענֶען פַּאר שְׁטֵיין. אוּן יֶעדֶער זָאל זֶעהֶן אוֹיף וָואס מִיר הָאבֶּען צוּ קְלָאגֶען וָואס מִיר הָאבֶּען פַּאר לוּידֶען.

הקדמה

דָאס סֵפֶר עֶנְטְהַאלְט דִיא בֶּעשְׂרַייבּוּנְג פּוּן דֶער שְׁטָאדְט
יְרוּשָׁלַיִם וְויא אַזוֹי דִיא שְׁטָאדְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז גֶעוָוען פַּאר 2638
יָאהְר אוּנ אַלֶע הֵיילִיגֶע גֶעגֶענְדֶע. אוּנ דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָואס
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע״ה הָאט גֶעבּוֹיעט. אִין דָאס צְווייטֶע בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
וָואס דֶער קֶעניג הוֹרְדוֹס הָאַשְׁקְלוֹנִי הָאט עֶרְנֵייעט אוּנ אַלֶע
בֵּלִים פּוּן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִיא טַיעֶרֶע אַרְבֵּייט פּוּן דִיא
כֵּלִים. אוּנ צוּ וָואס מֶען הָאט יֶעדֶע כְּלִי בֶּענִיצְט. אוּנ דָאס גֶעוִוינְט
פּוּן דֶעם נָאלְד פּוּן דִיא כֵּלִים. אוּנ דִיא קְלֵיידֶער פּוּן דִיא כֹּהֲנִים
אוּנ דֶער שְׁטָאף מִיט דֶעם נָאלְד וָואס אִיז גֶעוָוען גֶעשְׁטִיקְט
אִין דִיא קְלֵיידֶער. אוּנ דָאס מוּסְטֶער פּוּן יֶעדֶען קְלֵייד עֶקְסְטִיר
אוּנ צוּ וָואס אוּנ וְוען מֶען הָאט יֶעדֶעם קְלֵייד בֶּענִיצְט. אוּנ דִיא
טַיעֶרֶע שְׁטֵיינֶער כּ״ן דֶעם חוֹשֶׁן וְאֵפוֹד וָואס דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל
הָאט גֶעטְרָאגֶען. יֶעדֶער שְׁטֵיין אִיז עֶקְסְטִיר בֶּעשְׂרִיבֶּען. וויא יֶעדֶער
שְׁטֵיין הֵייסְט. אוֹיךְ אַלֶע שְׁפְּרַאכֶען. אוּנ וויא מֶען בֶּעקוֹמְט דִיא
שְׁטֵיינֶער. אוּנ דִיא אֵייגֶענְשַׁאפְט וָואס יֶעדֶער שְׁטֵיין הָאט אִין
זִיךְ. פּוּן יֶעדֶען שֵׁבֶט עֶקְסְטִיר. אוּנ דִיא קְרֵייטֶער פּוּן דִיא
קְטוֹרֶת וָואס דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט מַקְטִיר גֶעוָועהן אִין בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ. יֶעדֶעם קְרֵייטֶער וויא מֶען בֶּעקוֹמְט עֶם אוּנ וויא מֶען
רוּפְט עֶם אִין אַלֶע שְׁפְּרַאכֶען. אוּנ צוּ וָואס יֶעדֶעם קְרֵייטֶער
וִוירְד בֶּענוּצְט. אוּנ דִי גֶרֶעסְטֶע וואוּנֶדֶער וָואס מֶען הָאט גֶעזֶעהֶען
פּוּן דִיא קְטוֹרֶת. אוֹיךְ וִוירְד בֶּעשְׂרִיבֶּען אַלֶע כֹּהֲנִים וָואס זֶענֶען

כל הזכויות שמורות אצל
הוצאת אמונה
© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

בנין אריאל

דאם צוויטע טהייל ווערט בעשריבען דאם בית המקדש ואם שלמה המלך עליו השלום האט גיבויעט אוג ואם איז ערנייערט ניוואארען דארך הירדום האשקלוני מלך ישראל, די הויכע מויערן, די טויערן, די צימערען מיט אלע כלי שרת אזוי ווי עם געפינט זיך אין ש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים, הויפטזעכליך פון מאנוסקריפטין פון דעם ואטיקאן אין רוים, אייגענהאנדיג אונטערשריבען פון יוסף בן גוריון הכהן, אוג די נעזאנדטע פון עניפטען אוג מיטוס קייזער פון רוים, איך בין 4 מאהל דארט ניוועז אוג האב דאס ארוים גישריבען פון דארט.

צוויטע טהייל

הוצאת „אמונה פאבלישינג"
142 RODNEY STREET
BROOKLYN, N. Y. 11211

הָאט עָר גֶעֶרעדט וָואם קיינֶער הָאט נִיט פַּאַרשטַאנען, זַיין פָּנִים הָאט גֶעשַׁיינט וויא דִיא לִיכטִיגֶע זוּנן אוּנ אִיז גֶעשטאַרבֶּען:

דִיא נַבִּיאִים הָאבֶּען בַּאלד גֶעשִׂיקט אַמֶענֶשען אִין שָׁטָאדט עָר הָאט נִיבַּראַכט הונדֶערט תּ״ח מִיט טִינט פֶּעדֶערֶען אוּנ פַּאפִּיער, וַיִיא זַיינֶען בַּאלד גֶעקוּמֶען זִיך גֶעזֶעטצט קוּפִּירֶען דִיא בִּתָּבִים וויא לַאנג עָר אִיז גֶעלֶעגֶען אוֹיף דֶער עֶרד, נָאכדֶעם וויא וַיִיא הָאבֶּען פִּיל כְּתָבִים קוּפִּירט, הָאבֶּען וַיִיא בַּאמֶערקט אוֹיף זַיין פָּנִים אַנרוֹיסע פַּארֶענדֶערונג, אוּנ דֶער קַאסטֶען וואוּ דִיא כְּתָבִים זַיינֶען גֶעלֶעגֶען הָאט זִיך פַּארשֶׁלאסֶען, הָאבֶּען וַיִיא דֶעם שו״ב מַסְפִּיד גֶעווֶען, אַווֶעקגֶעפִּירט אִיהם אִין שָׁטָאדט אוּנ מְקַבֵּר גֶעווֶען אוֹיף דֶעם בֶּעסטֶען אוּנד שֶׁענסטֶען אָרט:

* * *

תּכֶן הָעִנְיָנִים

(אינהאלטס פֶּערצייכנם)

א)	די היילינע נעדאנקען	3	
א)	ערשטער משל.	5	
ג)	צוויטער משל.		
ד)	דער דריטער משל.	6	
ו)	דער פינפטער משל.	4	
ז)	דער זעכסטער משל.		
ח)	דער זיבעטער משל.		
ט)	דער אכטער משל.	8	
י)	דער נייַנטער משל.		
יא)	דער צעהנטער משל.	9	
יב)	דער עלפטער משל.	11	
יג)	דער צוועלפטער משל.		
יד	דער דרייצעהנטער משל.	12	
טו	מעשה אוּנ מחשבה		
טז)	דער יצר הרע	13	
יז)	דיא היילינע תפלה	14	
יח)	אלערלייא אופנים	15	
		17	
כ)	נעגליכען צום בוים	18	
כא)	דער שטעלפארטרעטער		
כב)	דעם בעש״ט׳ס דאוונען	20	
כג)	עליות נשמה	22	
כד)	דער בעש״ט פאהרט אין פוזנא	24	
כה)	פארענטפערט אלע קשיות	37	
כו)	דער בעש״ט אין אהייל	37	
כז)	דער בעש״ט מאכט כשר אשעפס	38	
כח)	דעם בעש״ט׳ס נעלעבטער	40	
כט)	די שרעקליכע דין תורה	44	
ל)	דער וואונדערליכער שטארבען	47	

ל) דער וואונדערליכער שטאַרבען.

עס איז געקומען דאָס צייט וואס דער שו"ב האט בעת׳ארפט שטאַרבען. ער איז פאר זיין התסתלקות נעזונד נעזונד ווען אלע טאל, נור ער האט נעוואוסט דעם טאג, דאס שעה אוג די רגע וואס ער דארף זיך נעענגען מיט דער ועלט:

– ער זאג – האט ער נעזאגט צו זיין ווייב—נעה שנעל אין שטאדט אוג זאג דאס נבאים פון חברה קדישא: זייא זאלען קומען צו מיר שטעהען בייא מיין יציאת הנפש. אוג זיי זאלען מיר אוועקפיהרען אין שטאדט אויף דעם בית התקברות. לויף וואס ניכער דען דאס צייט איז קורץ:

זיין ווייב האט נעוואוסט אז ער איז אקדוש וטהור אוג א נעטליכער מאן, נו ער זאגט מסתמא ווייסט ער וואס ער רעדט. האט זיא אים נעפאלגט אוג אופוס אוועקנעלאפען אין שטאדט נעבראכט פון דארט נאנץ „חברה קדישא":

זייא זיינען נעקומען צום שו"ב האבען זייא אים ניט נעפונען:

– וואו איז דער נוסח? – האבען זייא נעפרעגט – ער ווועט באלד קומען – האט דעם שו"ב׳ס ווייב נעענטפערט – ער האט מיר נעשיקט אין שטאדט אייך מודיע זיין, אז ער דארף באלד שטארבען אוג מיין איז ער אויך אוועקנענאנגען:

– דוא בינסט משוגע אוג דיין מאן איז משוגע – האבען דיא שמשים נענאנט מיט בעם – דוא האסט אונז אפגענארט אוג מתריח נעווען אומזונסט צוא קומען פון שטאדט אהער, דיין מאן איז דאך נעזונד:

ווייא זייא האבען זיך אנגעהויבען שטארקער צוא בייזערן, איז דער שו"ב אריינגעקומען אין זיין חאנד האט ער נעהאלטען אבים על שטרויא אוג זיין פנים אוז נעווען רויט ווייא אפייער, דיא נבאים מיט דיא שמשים פון ח"ק האבען זיך ערשראקען אויף אים אקוק צוא טאן:

רבותי – ! – האט דער שו"ב נעזאגט – כל ימי בין איך נעווען אנסהר, איך האב מיר פאר מענשען ניט ארוסנעווייזען ווער איך בין אוג ווען איך טוהוא יעצט איז נעקומען דיא צייט ווען איך מוז אוועקגיין אויף דעם עולם האמת פערלאנג איך פון אייך דאס באלד נאך מיין התסתלקות, זאלט אים ברייננען פון שטאדט אן ערד הונדערט תיח מיט פאפיר, טינט אוג פעדערן אוב ווייא לאנג איך ווועל ליגען אויף דער ערד, אייער אים ווועט מיר אנטאן דיא תכריכים, זאלען דיא הונדערט מענשען אפשרייבען (קופירן) מיינע כתבים ווועכע ליגען פארשלאסען אין מיין קאסטען, נור אז אים ווועט באמערקען אפאר-ענדערונג אויף מיין פנים זאהלט אים מעהר פון מיינע כתבים ניט קופירן: מעהר האט ער מיט זייא ניט נערעדט, ער האט דיא כיסעל שטרויא אויסנעשפרייט אויף דער ערד, אוג זיך אויף זייא נעלייגט, מיט זיינע ליפען

דער נביר האט אלין געטאן ווי א רבי ישראל בעש"ט האט אים בעפוילען, אנרוסע פובליקע ווינען מיט נענאנגען אויף דעם בית עולם, ועהען דיא וואנדער ווען רבי ישראל בעש"ט ווערט ווייזען, ווי אין קבר נעלענען אפערטיל שעה, דיא נאנצע צייט האט רבי ישראל בעש"ט זיך אננעלענט אויף זיין שטעקען אוג נעקוקט אויף איהר, ער האט נערעדט מיט זיין מויל אזעלכע ווערטער ווען קיינער האט ניט פארשטאנען, אין פופצעהן מינוט ארום האט דיא כלה בעקומען אפארב אין איהרע באקען, האט דער בעש"ט אזוואונק נענעבען צוא דיא צוויי מענשען האבען ווי איהר ארוים נעהאפט פון קבר אוג דער בעש"ט האט איהר אשטוף נעטאן אוג נעזאנט: נייא שענעלער צוא דער חופה:

זיי האבען איהר באלד אוסנעטאן דיא תכריכים, אננעצוינען דיא חופת קלייד אוג איהר אזוועקנעפירט אהיים צוא דער חופה:

רבי ישראל בעש"ט האט מסדר קדושין נעווען, ווי דיא כלה האט דערהערט זיין קול, האט זיא אויפנעהויבען דעם דעקטוך פון פנים. זיא האט אויף אים אקוק נענעבען אוג אנשרייא נעטהון, אט דאס איז דער מענש ווען האט מיר מציל נעווען פון טויט. רבי ישראל האט איהר בעפוילען זיא זאל שווייגען:

נאך דער חופה האט דיא כלה ערציילט דיא נאנצע מעשה ווי אים איהר האט נעטראפען: דער נביר איהר חתן האט נעהאט אנייב. או זיא איז קראנק נעווארען האט זיא בייא אים אוג בייא איהר דיא כלה נענומען אהקיעת בף דאס נאך איהר טויט מארין ווייא בייד ניט התונה האבען, דען דיא כלה האט זיך אין דאס הויז ערצווינגען אלעם פלימעניצע פון דיא נבירה, האט דיא נבירה ניט פארנוגען איהר פלימעניצע מיט אים חתונה צוא האבען, יעמצט או זייא האבען עובר נעווען דעם תקיעת בף האט דיא טויטע נעואלט הרגנן איר האבען ווייא בייד נעהאט אדין תורה פאר דעם בעש"ט. אין יענער צייט ווען זיא אים נעלעגען אין קבר, האט דער בעש"ט אוסנעהערט בייד עניט טענות נאבדעם האט ער נעפסקת דאס דער נביר מיט זיין כלה האבען רעכט, דעם תקיעת בף האבען ווייא איהר נענעבען נור איר צוא בערוהיגען אוג רבי ישראל בעש"ט האט אננעשריען אויף דיא טויטע ווייבעל, ער האט צוא איר אזויא נעזאנט: ווען האלטסט דוא אויף דיא כלה? ווי פארף נעהען צוא דער חופה:

– יעמצט – האט דיא כלה נעזאנט – או איך האב נעהערט ווי ער איז מסדר קדושין, האב איך זיין קול דערקאנט:

רבי ישראל בעש"ט האט דארטען נעהאלטען שבת אוג באלד נאך שבת איז ער אוועקנעפארען, דער נביר אוג דיא נאנצע שטאדט האבען אים נרוים כבוד נענעבען:

דאָרטען זעהען אנדרוסע וואונדערליכע אוג אשרעקליכע דין תורה:

אויף מארגען, פרייטאג אין דער פריה האט רבי ישראל זיך געשטעלט דאונגען, עם נעדויערט עטליכע שעה, דער נאך האט ער זיך נעזעצט עסען, ער האט זיך נאר ניט נעאיילט:

– איהר דארפט דאך פאהרען נאך הונדערט מייל – האט דער קרעטשמער נעזאגט – ווארום פארבריינגט איהר דא אויפרינג צייט:

– נישט קשה – האט דער בעש"ט נעענטפערט – מיר ווילען דארטען קומען אקוראט צוא דיא בעשטימטע צייט, ריידענדיג האט ער באפוילען זיין קוטשער ער זאל שפאנען זיין פערד:

רבי ישראל בעש"ט מיט דעם קרעטשמער האבען זיך נעזעצט אין וואגין, דער בעש"ט האט זיין האנד ארויפנעלייגט הינטען אויף דעם פורמאן, עם האט נעדויערט נישט פעהרער ווי אבטצאהן מינוטען זיינען זייא נעקומען אין בערלין, אוג רבי ישראל אין ארריינגעפאהרען אין אהאטעל ניט וויט פון דיא תחנה:

אין שמאדט איז נעוואהרען אנעשריא אז בייא דעם נביר האט דיא בלה נעהאלטה אוג קיין דאקטער קאן איהר ניט אויף וועקען, זייא רעכענען איהר אזוי נוט וויא נעשטארבען:

דער קרעטשמער וואס איז נעקומען מיט דעם בעש"ט אין בערלין איז אהנעקנעלאפען צום נביר ער האט נעפונען וויא דיא כלה ליגט וויא אנעשטארבינע אט דער נביר נעהט ארום אין זאלל הין אוג הער ברעכט מיט זיינע הענד, וויינט אוג קלאגט, האט דער קרעטשמער נעזאגט איהם: איהר זאלט ווישען אז הייגט בין איך נעקומען אהער מיט אנרוסען בעל מוסף, אין אכצעהן מינוט זיינען מיר אפגעפאהרען הונדערט מייל: פאלגט מיר שיקט איהם רוגען ווען ער נעווים ראטעווען אייער טאכטער, דען ער האט דאס בכח צו טהאן:

וויא דער נביר האט דאס הער הערט איז ער נעלאפען צום בעש"ט, בייא איהם נעבעטען רחמים ותחנונים, ער זאל נעהען מיט איהם ראטעווען זיין נעהאלשטע טאכטער דיא כלה ווען דארף באלד נעהען צוא דער חופה:

רבי ישראל בעש"ט איז מיט איהם נעגאנגען ער האט אקוק נענעבען אויף דער כלה, האט ער נעזאגט, שנעל טהוט איהר אן אין תכריכים אוג פארקרט איהר אזוועק אויף דעם בית עולם, נראבט אויס אקבר אוג לייגט איר אין קבר, איך וועל דערבייא זיין, צוויייא קרעפטינע טענשען ואלען שטייז בייא דעם קבר, וויא זייא ווילען באמערקען אויף איהר פנים אפארענדערונג ואלען זייא איהר באלד ארויסהאפען פון קבר, פארנעסט ניט מיט צוא נעזהמען אקדע חתונה קלייד ער אוג פיהרען מיט מזל צוא דער חופה:

קומט אַהער נעהנטער! – האט רבי ישראל בעש"ט נעזאגט צום זיינבינדער מיט זיין וויב – זאגט מיר ווען ווילט איהר בעסער, ווערען פון היינט אָן רייך, לעבען אין עשירות אוג כבוד, אדער האבען אזאהן אויף אייערע עלטערע יאהרען?

וויא לאנג נאך קענען מיר לעבען? – האבען זייא געענטפערט – מיר זיינען שוין פ"ה צוא אכציג יאהר אלט, אוג מיר האבען קיין טאל נית נעהאט אקינד, וואלט אוך ווען האבען אזאהן:

– איבער איאהר אין דער צייט – האט דער בעש"ט נעענטפערט – ווען איהר האבען אזאהן, אוך ווען קומען צוא אייך בעזוטשען אייער זאהן אוג אוך ווען? זיין סנדק, איהר זאלט איהם אנאמען נעבען ישראל? אזוי וויל אוך:

אזוי איז נעווען, איבער איאהר האט זיא נעבארען אזאהן דאם איז דער רב המגיד פון קאזניץ דער מחבר פון „עבודת ישראל" וואס מיט איהם האט נעקלונגען אנרוסע שטיק ווילט,ער איז נעווען אצדיק תמים זיין זכות זאל אונז ביישטיין אמן ואמן:

כט) דיא שרעקליכע דין תורה.

וואו הין פאהרט איהר? – האט דער קרעטשמער נעפרעגט – אפשר ווילט איהר דא בלייבען אויף שבת?

– ניין – האט רבי ישראל בעש"ט נישטנטפערט – אויף שבת מוז אוך קומען אין בערלין.

– איהר לאכט פון מיר – האט דער קרעטשמער נעזאגט – פון דאנען בין בערלין איז ווייט הונדערט מייל אוג יעצט איז דאנערשטאג בייא נאכט, ווען איהר וואלט נעפלויגען אויף א נאדלער וואלט איהר אויך נית קומען אין בערלין אויף שבת:

– מיין פערדעל – האט רבי ישראל בעש"ט נעענטפערט – לויפט פיעל שנעלער וויא אנאדלער פליהט, אוך מוז קומען אויף שבת אין בערלין, דען אוך מוז זיין אויף אחתונה בייא אנרוסען נביר אוג עם דארף זיין אשרעקליכע דין תורה:

דער קרעטשמער האט איהם אנגעקוקט מיט גרוים פארוואונדרונג, נור ער האט זיך נעוואלט איבערצייגען ועהען מיט זיינע אויגען דעם נרוסען איבערנאטירליכען וואונדער. דארום האט ער נעזאגט צום בעש"ט, טהוט מיר אטובה אוג נעהמט מיך מיט אין בערלין, דען אוך האב זייער נייטהיג דארטען צוא קומען:

– גוט – האט רבי ישראל נעענטפערט – פאהר מיט מיר, ווען

הויז אוג סיר בייד ווערן מקבל באהבה זיין אלעם וויא נאט ווילּ:

אז איך בין אוועקגענאנגען אין בית המדרש האט מיין אלטער צו אויפגעראמט דיא שטוב לכבוד שבת, האט זיא געפונען אַ אלטען יאקעל וואס זיא האט איהם שוין פון לאנג אן געזוכט, אין יאקעל זיינען געווען זילבערנע קנעפליך אייננעגייט אוג פון אויבען סיט נאלד וויא דיא פארצייטיגע וויבער פלעגען טראגען, זיא האט דאס באלד פארקויפט, אוג פאר דיא געלד האט זיא נעקויפט נרויסע ליכט, ווייל איך האב איהר נעזאגט דאס איך ווערל קומען שפעט, זיא האט אויך געקויפט חלה פיש פלייש, אוג אביסעל געלד איז איהר נאך איבערגעבליבען אויף נאך שבת:

שפעטערהין בייא דער נאכט בין איך גענאנגען פון בית המדרש אהיים, איך האב פון ווייטען נעשהען דאס בייא סיר צוא חויז ברענען נרויסע ליכט, האב איך נעזאגט צוא זיך אליין: מיין אלטע האט זיך ניט נעקאנט אפהאלטען פון נעהמען אנדבה, איך בין נעקומען אהיים האב איך נעפונען גענרייט אשיש סיט פיל נוטעס, ווין אויף קידוש, איך האב ניט נעוואלט פארשטערין דעם שבת, האב איך סיר שטארק אפגעהאלטען ניט צוא ריידען דערפון, איך האב נעעגדיגט דעם קידוש, האט זיא פארשטאנען אז איך בין ניט אזוי פרייליך ווי אלע מאל, האט זיא צוא סיר נעזאגט: דוא ווייסט אז אלאנגע צייט האב איך נעזוכט מיין אלטען יאקעל סיט דיא זילבערנע קנעפ, חיינט איז דער פריה ווי דוא בינסט אוועקגענאנגען אין בית המדרש האב איך איהם נעפונען, דיא קנעפ האב איך פארקויפט אוג פאר דאס נעלד נעמאכט שבת:

פון נרויס שמחה האב איך נעווויינט, אוג איך האב נעדאנקט אוג נעלויבט צוא השם יתברך וואס איך האב זוכה נעווען צוא מאכען שבת אהן דיא חילוק אבשר ודם, דיא תתפעלות איז בייא סיר אזוי נרויס נעווארען אז איך האב מיין אלטע יאקעל נענומען פארן האנד אוג סיר האבען אהיפגשיע ווייל נעמאכט, נאכדעם אז איך האב אפגענעסען דיא זופ, האב איך סיט איהר נאך אמאל נעמאכט, אוג נאך דיא ציטע איך פון מיין רבין, איהר זאלט סיר אויב איך האב דערמיט נעזונדיגט, ביטע איך פון מיין רבין, איהר זאלט סיר נעבען אתשובה, אוג וואס איהר ווענט סיר באפעלען וועל איך אייך פאלגען, נור איין נאט וויסט דעם אמת אז מיין כוונה איז נעווען צוא לויבען אוג דאנקען נאט פאר דיא חסד וואס ער טהוט סיט סיר:

– גלויבט סיר – האט דער בעש"ט נעזאגט צוא זיינע תלמידים – אז נאנץ פמליא של מעלה האבען נעלאכט אוג נעטאנצט וויא ער סיט זיין וויב, דערפאר האב איך סיך אויך ניט נעקאנט אייניהאלטען פון לאכען אלע דמיא כאל:

נָענטָער כְּדֵי זַייא זָאלֶען הָערֶען וָואס שַׁבְּתַי וָועט עָרצַיילֶען:

– אִיךְ וָועל אַייךְ לִיבֶּער רַבִּי אַלְיָן עָרצֶעהְלֶען – הָאט ר' שַׁבְּתַי נָעענְטפֶּערְט, אוֹיב אִיךְ הָאב חְלִילָה נָעוִונְדִינְט וָועט אִיהר מִיר אַרוֹיסְנֶעבֶּען אַתְּשׁוּבָה. פּוּן דֶּעָר צַייט וָואס אִיךְ הָאב חֲתוּנָה נָעהַאט הָאב אִיךְ פַּארְדִינְט פּוּן אַיינְבִּינְדֶּעריי, דֶּיא נֶעשֶׂעפְטֶען זַיינֶען אַמָאל נָעווֶען זַייעֶר גוּט, פְּלֶעגְ אִיךְ אַלֶע דָאנֶערְשְׁטָאג אַייגְנקוֹפֶּען אַלְיָן אוֹיף שַׁבָּת, חַלָּה, פִּישׁ, פְּלֵייש, לִיכְט, א. ז. וו. פְּרַייטָאג צָעהְן אִין דֶּעָר פְּרִיה הָאב אִיךְ מֶעהְר נִיט נָעאַרְבַייט אִיךְ פְּלֶעגְ אַוועק גַיין אִין קְלוֹיז, דָארְטֶען הָאב אִיךְ נָעזאגְט שִׁיר הַשִּׁירִים אוּן תִּקוּנֵי שַׁבָּת, אִיךְ פְּלֶעגְ בְּלַייבֶּען אִין קְלוֹיז בִּיז בַּייא נַאכְט נָאכְן דַאווֶנֶען, אַזוֹיא הָאב אִיךְ טִיף נוֹהַג נָעווֶען בִּיז מַיינֶע עֶלְטֶערֶע יָאהְרֶען, יֶעטְצט הָאב אִיךְ מֶעהְר קֵיין קְרָעפְטֶען צוּא הָאבֶּען אִין דֶּעָר פְּרִיה נָאר נִיט פַּארְדִינֶען, דָאנֶערְשְׁטָאג קָאן אִיךְ שׁוֹין נִיט אַייגְנקוֹפֶּען אוֹיף שַׁבָּת, נוּר דִּיא מִצְוָה וָואס אִיךְ פְּלֶעגְ אַלֶע מָאל טְהוֹן, נֶעמְלִיךְ פְּרַייטָאג צֶעהְן אַזַייגֶער אִין דֶּעָר פְּרִיה אַוועקְגִיין אִין בֵּית הַמִּדְרָש, הָאב אִיךְ אַלֶע מָאל מְקַיֵּים נֶעווֶען דָעם פֶּערַנאגְנֶענֶעם פְּרַייטָאג צֶעהְן אִין דֶּעָר פְּרִיה הָאב אִיךְ קֵיין מַרָאה מָקוֹם נִיט נֶעהַאט וואוּ צוּא נֶעהֶען אוֹיף שַׁבָּת, אוּן אִיךְ הָאב קֵיין מַרָאה מָקוֹם נִיט נֶעהַאט וואוּ צוּא נֶעהֶען אוֹיף חַלָּה קוֹיפֶּען, בֶּעטֶען אַנֶּרֶבָּה קָאן אִיךְ נִיט, אִיךְ הָאב קֵיין מָאל נִיט נֶעבֶּעטֶען פּוּן אֲמֶעִנְשֶׁין עֶר זָאל מִיר הֶעלְפֶּען, נוּר בַּייא דָעם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּן אַז אִיךְ הָאב נֶעוֶועהֶען דָאס נָאט וויל מִיר נָאר נִיט נֶעבֶּען אוֹיף שַׁבָּת, מִסְתַּמָּא דַארְף אִיךְ נִיט, אִיז בַּייא מִיר נֶעבְּלִיבֶּען דֶּעָר הֶסְפֵּק בֶּעסֶער וָועל אִיךְ פַּאסְטֶען דֶּעם שַׁבָּת, אַיידֶּער בֶּעטֶען נְדָבוֹת, הַיְיף פּוּן לַייטֶען, נוּר אִיךְ הָאב מוֹרָא נֶעהַאט, טָאמֶער וָועט מַיין אַלְטֶע וַייב קֵיט קֶענֶען אַיינְהַאלְטֶין, זִיא וָועט דֶּערְצַיילֶען דִּיא שְׁכֵנִים, וָועלֶען זַייא אִיהר נֶעבֶּען חַלָּה, אוּן אַנדֶּערֶע מַאכְלִים, הָאב אִיךְ אִיהר נֶעבֶּעטֶען אַז זִיא זָאל פּוּן קֵיין מֶענְשֶׁען נָאר נִיט נֶעהְמֶען, זִיא הָאט מִיר צוּגֶעזָאגְט אַזוֹיא צוּא טְהָאן, אִיךְ וַייס אֲבָּער אַז אוּנְזֶערֶע יוּדֶען זַיינֶען הַיילִיגֶע אוּן נְרוֹיסֶע בַּעֲלֵי צְדָקוֹת, הָאב אִיךְ נֶעקְלֶעהְרְט טָאמֶער וָועלֶען זַייא פַּארְשְׁטֵיין אַז אִיךְ הָאב אוֹיף שַׁבָּת נָאר נִישְׁט, וָועלֶען זַייא מַיין וַוייב שְׁטַארְק בֶּעטֶען צוּא נֶעהְמֶען חַלָּה א. ד. נ. הָאב אִיךְ אִיר בֶּעשְׁוואֹרֶען אוּן נֶענוּמֶען בַּיי אִיר אַתְקִיעַת כַּף דָאס זִיא זָאל פּוּן קֵיינֶעם נָאר נִישְׁט נֶעהְמֶען, פּאר מַיין אַוועקְגֶעהֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָש הָאב אִיךְ נָעזאגְט צוּא מַיין וַוייב דָאס הַיְינְט בַּייא נַאכְט וָועל אִיךְ קוֹמֶען אַהֵיים שְׁפֶּעטֶער וויא אַלֶע פְּרַייטָאג צוּא נַאכְט, וַוייל אִיךְ הָאב מוֹרָא טָאמֶער נֶעהֶענְדִיג פּוּן בֵּית הַמִּדְרָש וָועט אֲיינֶער פְּרֶענֶען פַּאר וָואס בְּרֶענְט בַּייא מִיר קֵיין לִיכְט, וָואס וָועל אִיךְ אִיהם קֶענֶען עֶנְטְפֶּערֶען, ? וָועל אִיךְ דֶּערְפַּאר אָפּוֹאֹרְטֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָש בִּיז אַלֶע וָועלֶען שׁוֹין זַיין נֶעקוֹמֶען צוּא זִיךְ אַהֵיים, נָאכְדֶּעם וָועל אִיךְ קוֹמֶען צוּא

נעדויערט האט ער אדרישטען מאל נעלאכט:

זיינע אלע תלמידים האבען זיך דאריבער זייער נעוואונדערט, ווייל זייא האבען פון אירם קיין מאל ניט נעזעהען אזא זאך:

דער שטייגער פון בעש"ט איז נעווען, דאס נאך הבדלה פלעגט ער פארריכערען אלוקע, אוג זיין תלמיד הרב ר' זאב קיצעס פלעגט אריינגין צו אירם אין חדר אוג פרעגען אלעס ואס דיא תלמידים האבען דעם נאנצען שבת ניט פארשטאנען ער זאל זייא ערקלעהרען:

– זאגט מיר רבי – האט ר' זאב קיצעס נעפרעגט – פאר ואס האט איר נעכטען דרייא מאל נעלאכט? דאס איז נעווים ניט נאר גלאט אזוי אומזיסט...

– מארגן ועל איך איך וייזען פאר ואס איך האב בעלאכט – האט דער בעש"ט נעענטפערט, ווען איהר ועהען אז איך האב בעדארפט לאכען:

דער שטייגער פון בעש"ט פלעגט זיין אז אלע מאל נאך הבדלה פלעגט ער פאהרען שפאציערען הינטערין שטאדט, ער האט דעם מאל באפוילען זיין קוטשער ער זאל שפאנען דיא נרויסע קארעטע. דער בעש"ט האט מיטגענומען אלע זיינע תלמידים זייא זיינען דיא נאנצע נאכט נעפאהרען, אהן צוא ווייסען וואוהין זייא פאהרען,

אין דער פריה זיינען זייא נעקומען אין דער נרויסע שטאדט קאזעניץ, איז דער בעש"ט ארויסנעפאהרען צום פרנם חדש:

אין נאנץ שטאדט איז נעוואקען אנרויסער רעש, יעדער האט נערעדט פון בעש"ט, ווייל דענסטמאל איז ער שוין נעווען מיט אנרויסען נאמען אויף דער ווועלט, פיעל זיינען נעקומען זעהען זיין חיילונען ליבטיגען פנים:

אז רבי ישראל בעש"ט האט אבנעראוועגד, האט ער נעזאגט צוא דעם פרנם חדש, איך פערלאנג פון אייך דאס אירר זאלט שיקען רופען ר' שבתי דעם איינבידנדער:

– ואס דארפט אירר דעם אלטען מאן? – האט דער פרנם חדש נישנטפערט בייא אונז אין שטאדט האלט מען אירם אפילו פאר אפיינעם מענשען, נור לערנען קאן ער נאר ניט, פאר אייך רבי איז אקלייגער בבוד צוא שיקען רופען אזא פראסטען מענשען:

– איך האב אירם נאנץ נייטיג – האט רבי ישראל בעש"ט נעזאגט איך מוז מיט אירם ריידען:

אשלים מיוחד איז נעמאכט אירם רופען מיט זיין וויב צוזאמען, אזוי האט רבי ישראל בעש"ט פארלאנגט. ווי זייא זיינען נעקומען האט דער בעש"ט נעזאגט צוא אירם: שבתי דערצייל פאר אונז, אלע זאלען הערען, ואס דוא האסט נעטהאן פריישטינ צוא נאכט. נור דעם אמת זאלסט דוא זאגען. קיין זאך ניט פארלייקענען – דיא תלמידים אוג דער פרנם חדש זיינען צוגענאנגען

תַּקָּהָל. זִיךְ אַ עֵצָה הַאלְטֶען וָואס פַּאר אַבְוַיון צוא מַאכֶען דָעם בעש"ט:

דִיא פְּנֵי הָעִיר הָאבֶּען זִיךְ בַּאלְד פַּארַזאמֶעלְט צום רָב אִין שְׁטוּב, בַּאקְלָעהֶרען אוּן בָּעשְׁטִימֶען דִיא שְׁטְרָאף פַּאר רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט:

אֵיינֶער פון זַיינֶע גוטֶע פְרֵיינְד, אִיז גֶעקוּמֶען צוא אִיהם עֶרְצֵיילֶען סְפּחַ דִיא אַסִיפָּה . . .

– דַארְף אִיךְ אִבְקוּמֶען פַּאר אַמְשׁוּגָענעם? – הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל גֶעֶנְטְפֶּערְט – קָאן אִיךְ אָפְּהַאלְטֶען אַלֶע מְשׁוּגָעִים וָואס וֶוילֶען מַאכֶען בָּעכֶעלְעךְ אִין אַלוּנג נָאךְ דֶער שְׁחִיטָה? אִיךְ הָאב אַגוּטֶען טַאפּ גֶעגֶעבֶּען דֶעם יונג, דֶענְטְמָאל אִיז דָארְטֶען נִיט גֶעווֶען קַיין לֶעכֶּל? נָאכְדֶעם אַז אַמְשׁוּגָענֶער מַאכְט אַלֶעכֶּל אִין לוּנג, וֶועל אִיךְ דֶערפַּאר דֶאֶרְפֶען פון רָב אוּן פון רָאשֵׁי תַּקָּהָל? נִיין דָאס נְלוֹיבּ אִיךְ נִיט, דֶער אֱמֶת וָועט זִיךְ בְּשַׁוַויזֶען וֶוער עָס הָאט וֶועכְט, אִיךְ אֶדֶער זֶייא:

דֶער לֶץ וָואס הָאט גֶעמַאכְט דִיא לֶעכֶּל אִין לוּנג, וָואס צוא לִיב דָעם אִיז גֶעוואָרֶען דֶער רַעש. יֶענֶער לֶץ אִיז בַּאלְד בֶּעשְׁטְרָאפְט גֶעוואָרֶען, עֶר אִיז גֶעוואָרֶען מְשׁוּגָע אָבֶּער שְׁטַארְק מְשׁוּגָע, דִיא שְׁטִיק אַייזֶען מִיט וָועלְכֶע עֶר הָאט גֶעמַאכְט אִין לוּנג דִיא לֶעכֶּל הָאט עֶר גֶעהַאלְטֶען אִין הָאנְד, עֶר אִיז אַרַייגְגֶעלאָפֶּען צום רָב אוּן עֶר הָאט גֶעזָאגְט צוא אַלֶעמֶען, אִט מִיט דֶעם זֶעלְבִּיגֶען קַאלֶעכְדִיגֶען שְׁטִיק אַייזֶען וָואס אִיךְ הָאב גֶעמַאכְט אַלֶעכֶּל אִין לוּנג, וָועל אִיךְ מַאכֶען בַּייא אַייךְ לֶעכֶּלעךְ אִין קָאפֶּף:

זֶייא הָאבֶּען בַּייא אִיהם צוגֶענוּמֶען דֶעם אַייזֶען אוּן גֶעמַאכְטֶען דִיא לֶעכֶּל אִין לוּנג, הָאבֶּען זֶייא גֶעזֶעהֶען דָאס דִיא לֶעכֶּל אִין לוּנג אִיז אַזוֹיא גְרוֹיס אַקוּראַד וִויא דִיא גְרֶעב פון אַייזֶען, דֶענְטְמָאל הָאבֶּען זֶייא דֶערְקֶאנְט דִיא הַייליגְקֵייט פון רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט אוּן זֶייא הָאבֶּען אָנְגֶעפַאנְגֶען צוא גְלוֹיבֶּען אַז עֶר אִיז אַגֶעטְלִיכֶער מַאן . . .

דֶער לֶץ אִיז אַלַאנְגֶע צַייט גֶעוֶוען מְשׁוּגָע, נָאכְדֶעם הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט גֶעהַאט אוֹיף אִיהם רַחֲמָנוּת, הָאט עֶר אִיהם גֶעוונְדט גֶעמַאכְט:

כח) דֶעם בעש"ט'ס גֶעלֶעכְטֶער:

עֶס הָאט אַמַאל גֶעטְרָאפֶּען פְרַייטָאג צוגֶאכְט אִיז רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט מִיט אַלֶע זַיינֶע תַּלְמִידִים זַיינֶן גֶעזֶעסֶען בַּיים טִיש, דֶער בעש"ט בַּאלְד נָאךְ קִידּוּש הָאט עֶר נֶעלַאכְט מִיט אַלֶע זַיינֶע קְרֶעפְטֶען:

דִיא תַּלְמִידִים הָאבֶּען מוֹרָא גֶעהַאט צוא פְרֶעגֶען פַּאר וָואס עֶר לַאכְט, זֶייא הָאט זִיךְ גֶעדוּכְט אַז עֶר לַאכְט אוּמְזָאנְסְט, זֶייא הָאבֶּען קַיין אוּרְזַאכֶּע נִיט גֶעזֶעהֶען פַּאר וָואס עֶר דַארְף לַאכֶּן:

אִין אַוַויילֶע שְׁפֶּעטֶער הָאט עֶר נָאךְ אֲמַאל גֶעלַאכְט, עֶס הָאט לַאנְג נִיט

אמאל איז רבי ישראל בעש"ט געקומען אין טארנאפאל, דאט איינער פון זיינע מתנגדים געוואלט מאכען אשפאם פון איהם, דער לץ דאט גענואומט דאם רבי ישראל בעש"ט עמט קיינע פליש שיידען ער אליין איז בודק דיא געקויילעטע בהמה, זיין ברירקה איז געווען אזויא! ווייא דער שוחט דאט גענקויילעט דעם אכם אדער אשעפס, פלעגט ער עפענען דיא כוויד אוג רבי ישראל בעש"ט פלעגט זיין האנד אריינשטעקען אינעווענינ, אמאפ געבען דיא לונג אוג דאט גענואגט כשר, אדער ניט כשר*).

פרייטאג אין דער פריה דאט דער שוחט גענקויילעט אשעפס, רבי ישראל בעש"ט דאט בודק געווען, וויא זיין שטיינער פלעגט זיין, אוג דאט גענואגט, כשר אוג באלד אוועקגענאנגען:

דער שוחט איז ארייננענאנגען אין שטוב ווארטען ביז עמן וועט אפשיינדען דעם פעל פון שעפס, ווען ער נאכדעם בודק זיין:

דערוויייל איז גקומען יענער לץ, ער דאט ארויסגענומען דעם לונג אוג מיט אקייילעכדיגן שטיק אייזען דאט ער דורכגעבויערט אלעכעל אוג דאם דעם לונג צוריק ארייננעלייגט אין שעפס:

דער שוחט דאט פון קיין זאך ניט גענואומט ער דאט בודק גענעען דעם שעפס אוג ער דאט גפונען אלעכיל אין לונג, דאט ער גענוארט ביז רבי ישראל בעש"ט איז גקומען, דער שוחט דאט איהם גענויזען דיא לעכיל אין לונג, רבי ישראל בעש"ט דאט נוט בעטראכט אוג נאכדעם דאט ער גענאגט, „כשר, פון דיא שעפס זאל מען קאכען פאר מיר לכבוד שבת“:

דער שוחט דאט גענומען דעם לונג, אוג אוועקגעטראגען צום רב, ער זאל מיט זיינע אויגען זעהען, דיא לעכיל, אוג ער דאט איהם ערציילט וויא רבי ישראל בעש"ט דאט פרייהער בודק גענוען אוג דאט גענאגט כשר. אוג נאכדעם אז ער דאט גענועהען דיא לעכיל דאט ער קיין חדטה ניט גהאט אוג דאט נאך אמאל גענאגט כשר, אוג אז איך האב איהם געבעטען: ער זאל נוט בעטראכטען דיא לעכיל אין לונג, דאט ער גענפערט: דאם איז אמשונעת. אט פון דיא שעפס ווייל איך עסטען:

דער רב איז זייער שטארק נתפעל גענוארען, ער דאט זיך זייער גענוואונדערט צוא הערען אז רבי בעש"ט דאט „כשר“ גענטאכט „אטרפה“ שעפס, עם איז גענוארען והתהום כל העיר, דיא נאכצע שטאדט דאט דערפון גערעדט, אלע האבען גענאגט אז רבי ישראל בעש"ט ווען חיינטיגען שבת עסטען טרפה פליש:

דער רב דאט ניט גענואלט, ער דאט באלד צוזאמענגערופען דיא ראשי הקהל

*) דיא גרויסע מענשען היטען זיך ארויסצוזיידען פון זייער מויל דיא ווערטער „טמא“, ווייא אונען דעם חפך דערפון „ניט כשר“ „ניט טהור“, יהל"ם:

אַרײַנגעשטופּט אין בלאָטע. ער וואלט דאַרטין געבליבן לײַגן, ער וואלט קיין טאָל ניט געקענט אַרויס פון זומפּף. קין מענש וואלט ניט געוואוסט וואו רבי ישׂראל בעש"ט איז געבליבן, וואו ער איז פֿערפאַלן געוואָרן. קיינעם וואלט ניט אײַנפֿאַלן אים דאָרט צו זוכן:

נאָר איין רגע וואלט דער שׂד אים אַרויפֿגעאַרט אויף דעם בּרעט, נאר וויא רבי ישׂראל בעש"ט האט געוואלט אַרויפֿגעהן אויף דעם בּרעט, איז פלוטצלונג געקומען אליהו הנביא, ער האט דעם בעש"ט אָנגענומען שטאַרק פֿאר דיא הענד אוג ער האט אים ניט געלאָזן גיין אויף דעם בּרעט ווײַל דער שׂד האט געוואלט:

אין יענעם אויגן בליק האט רבי ישׂראל בעש"ט פֿאַרשטאַנען אַז אַ שׂד האט אים געוואלט פֿאַרפֿירן, האט ער אַרויסגעעדט אַ שם איז דער שׂד פֿאַרשוואונדן געוואָרן:

אליהו הנביא האט אים אַרויסגעפֿירט פון הייל, אוג געבראכט אים אהיים בשלום*):

כז) דער בעש"ט מאכט כּשׂר אַשעפּם.

אין דער שטאדט טאַרנאָפּאל זיינען געווען פיל מתנגדים אויף דעם חיילצען רבי ישׂראל בעש"ט.

אמאל

*) וואם פאר טיעפע כוונות עם לינען בעהאלטען אין דעם ספור, אוג וואם פֿאר שיינע מדות אמענש קאן זיך דערפון אפלערנען, דאם ערשטע, אמענש, ער מעג זיין אזויא גרויס וויא אמלאך, אט וויא רבי ישׂראל בעש"ט איז געווען, דארף ער ניט ווערן דאָם וואם ער קאן ניט ערריכען, רבי ישׂראל בעש"ט האט געוואוסט דאם אין הימעל ווייל מען ניט ליידען פֿאר וואם ער וויל פֿאהרען אין ארץ ישׂראל, האט ער נאר ניט געברויכט טראכטען וועגען דעם, ניין, איז ניין... צוויישטענס! או אמענש ווייל טהון אזאך געגען דעם רצון הבורא געפינט זיך א שד וואם וויל איהם פארפיהרען אין אבלאטע, דריטענס! אמענש וואם ער טהוט דארף ער טהון אפפען, ניט בסתר... אט למשל ניט ווערן געהאלטן פֿאר ערד, דורך אהייל וואם קיין מענש געהט דארט ניט, אוג וועג אמענש ווייל טהון אזא זאך וואם מענשען דארפען דאם ניט וויסען, איז פיל בעסער ואל דיא זאך ניט טהון, וועט ער זיך ערשפארען פארדרום... פיערטענס! פון גאט קאן מען זיך ניט באהאלטען, וויייל ער זעהט אומעטום, פינפֿטענס! דעם צדיק היט גאט, ער איז איהם מציל וועג אפילו על פי טעות פאלט ער אריין צוא אשר אין האנד וואם ער ווייל איהם טרינקען אין אטיפען זומפף, זעכסטענס! דער גראסטער צדיק קאן אמאל האבען אטעות, אבער „אליהו הנביא" דאם היימט זיינע ריינע היילינע מחשבות, אפֿגען איהם באלד דיא אויגן, ער זעהט, ערקאנט זיין טעות, אנמלויפט ער פון שד, אונד ראטעוועט זיין נשמה, דיא זאל ניט פארפלעקט ווערען, אוג נאך מדות טובות, וואם איך קאן זיא דא ניט שרייבען, קאן דער קלוגער לעזער אפלערנען פון דעם ספור...

– דיא אַלע קְשָׁיוֹת – הָאט הַנָּאוֹן רַבִּי דוֹבֶּער נָעעֶנְטפֶּערְט – הָאב אִיךְ אֲמָאל נָעפְרָעגְט, וַויִל אִיךְ הָאב אִיהם גָערֶעכְענְט אַז עֶר אִיז אֲמֶעגְש וְויא אַלֶע מֶענְשֶׁען, אֲבֶּער יֶעטְצט וְויא אִיךְ קָאן אִיהם אַז עֶר אִיז הֶעכֶּער וְויא אַלֶע מֶענְשֶׁען נור וְויא אֲמַלְאָךְ, זַיינֶען דיא קְשָׁיוֹת דֶּערְמִיט פַּאר עֶנְטפֶּערְט וָואם סִיד קֶענֶען אִיהם נִיט מַשִּׂיג זַיין, עֶר שְׁטֵייט הֶעכֶּער פּוּן אוּנְזֶער הַשָּׂגָה, עֶר וָאנְט סוֹדוֹת הַתּוֹרָה וָואם אִין קַיין סֵפֶר אִיז דָאם נִיט פַּאראַן:

וואוֹיל אִיז דָעם דוֹר וָואם הָאט זְכָּת נָעווֹען אַזָא בַּעַל מוֹפֵת, אוּנ נוֹט אִיז יָעדֶען מֶענְשֶׁען וָואם פַּארְשְׁטַייט אִיהם צוּא שֶׁעטְצֶען אוּנ צוּא נַיין אִין זַיינֶע וָועגֶען, אוּנ פָּאלְגֶען אַלְץ וָואם עֶר הָאט אִיבֶּערְגָענְעבֶּען זַיינֶע הֵיילִיגֶע תַּלְמִידִים זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

כו) דֶּער בעש"ט אִין אַהַיִל:

רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט הָאט זַייֶער שְׁטַארְק נָעוָואלְט פָּאהֶרֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נור פּוּן הִימֶעל הָאט מֶען אִיהם נִיט נֶעלָאזֶען:

אֲמָאל אִיז צוּא אִיהם גָעקוֹמֶען אַ שֵׁד, עֶר אִיז נֶעווֶען פַּארְשְׁטעלְט אַקוּראט וְויא אַמֶענְש אוּנ עֶר הָאט צוּא אִיהם אַזוֹיא נָעזָאגְט: אִיךְ וַויים אַז אִיהר וִוילְט פָּאהֶרֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ אִיהר דַארְפְט וָועלֶען אַהִין קוּמֶען, דָארְטֶען וֶועט נָאט זִיךְ צוּא אַייךְ בֶּעווַייזֶען אַזוֹיא וְויא עֶר הָאט זִיךְ בֶּעווִיזֶען צוּא דיא נְבִיאִים, אַקֶלַייניקייט אַזָא הֵיילִיגָע לַאנְד, יָעדֶער וָעמְדָעלָע יֶעדֶער שְׁטֵיינְדֶעלָע אַווּאו אִיהר טְרֶעט אִיז הֵיילִיג, מִיר הָאט נָאט עֶנְדֶעקְט אַהַיִל וָואם דוּרְךְ אִיהר וָועלֶען מִיר קֶענֶען שְׁנֶעל קוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דיא הַיִל צִיהט זִיךְ פּוּן דַאנֶען דוּרְךְ דֶער עֶרד אַז בִּיז דָארְטֶען, אוּנ דָאם אַז אַקוּרָאט וָועג צוּא קוּמֶען אַהִין:

רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט הָאט דֶערְפּוּן נֶעהַאט אַזוֹיא פִּיל הִתְפַּעֲלוּת אַז עֶר הָאט נָאר נִיט בֶּאמֶערְקְט מִיט וָועמֶען עֶר רֶעדְט. עֶר אִיז בַּאלְד מִיט אִיהם נֶעוַאנְגֶען אִין הֵיל אַרַיין:

דֶעם נַאנְצֶען טָאג זַיינֶען זַייא נֶעלָאפֶען אִין הֵיל, וָואם וַויטֶער וָועט אַלֶעם פִּינְסְטֶערֶער:

– וויא לַאנְג נָאךְ וָועלֶען מִיר לוֹיפֶען? – הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט נִיפְרָעגְט– אִיךְ בִּין שׁוֹין שְׁטַארְק פַּארְמַאטְערְט, אִיךְ וִויל מִיךְ אִפְרוּהֶען:

– אָט בַּאלְד קוּמֶען מִיר אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – הָאט דֶער שֵׁד נֶעעֶנְטפֶּערְט – מִיר זַיינֶען שׁוֹין נִיט וַויט פּוּן דָארְטֶען, מִיר דַארְפֶּען נור אַרַיבֶּערְנֶעהֶן דֶעם בֶּרֶעט וָואם טִיפֶּען זוּמְפּף.

רַייזֶענְדִיג אִיז דֶער שֵׁד אַרוֹיפְגֶעשְׁפְּרוּנְגֶען אוֹיף דֶעם בֶּרֶעט, עֶר הָאט נור נֶעוָואלְט אַז רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט זָאל אַרוֹיף נַיין אוֹיף דֶעם בֶּרֶעט, וָואלְט עֶר אִים

דער בעל פני יהושע האט פארשטאנען או דער מענש וואס האט איהם מגלה געווען דעם סוד איז ר' ישראל בעש"ט :

אין איניגע חדשים שפעטער איז דער בעש"ט צוגעפאהרען צום בהמ"ד וואו דער „פני יהושע" איז געזעסען אוג האט געשיקט זיין משרת ארויסרופען דעם בעל פ"י. דער נאון איז באלד ארויסגענגען צוא איהם אוג ער האט איהם דערקאנט או דאס איז דער וועלבינער מענש וואס ער האט שוין אין מאל נעזעהען :

– איך בעט אייך – האט דער בעש"ט נעזאגט – או דער נאון ר' דובער פון מעזיריטש פאהרענדיג אין קארלסבאד וועט קומען צוא אייך, זאלט איהר איהם זאגען אין מיין נאמען דאס ער קאן אנדערש נית נעזונד ווערען אויף זיינע פים שייהען ער זאל קומען צוא מיר . רייזענדיג איז דער בעש"ט אזויא שנעל אנועקגעפאהרען או דער בעל פ"י האט שוין קיין צייט נעהאט איהם צוא פרענין זיין נאמען, נור דער נאון האט נעווואוסט אויף נעווים, או דאס איז רבי ישראל דער בעל שם טוב :

אין איניגע חדשים שפעטער איז דער נאון רבי דובער נעפאהרען אין קארלסבאד האט ער בעזוכט דעם בעל פני יהושע ווייא זיין שטיינער איז נעווען.

דער נאון בעל פ"י האט רבי דובער'ן ערצעהלט דיא מעשה וואס דער אונבעקאנטער מענש האט איהם נעזאגט, האט רבי דובער אויך נעזאגט או דאס איז נעווים דער בעש"ט :

– מיין עצה וואלט זיין – האט דער בעל פ"י נעזאגט, דאס איהר זאלט פאהרען צום בעש"ט, אולי ירחם ה', אפשר דארף קומען אייער רפואת דוך איהם :

– איך וועל אייך פאלגען – האט רבי דובער נעענטפערט – ווייל דאס איז נית אפשוטה זאך :

רבי דובער איז אונועקגעפאהרען צום בעש"ט, מיט זיין נאונסע קאם האט ער מסיג נעווען או ער קאן נית מסיג זיין דעם בעש"ט. איז ער ניטאריין זיין תלמיד אוג האט פון איהם נעלערענט סודות התורה :

– נאך איין מאל מוסט דוא פאהרען אין קארלסבאד – האט דער בעש"ט צוא איהם נעזאגט – נאכדעם וועסט דוא ווערען נעזונד אוג פריש :

דער נאון רבי דובער האט נעפאלגט אוג ער איז נעפאהרען נאך קארלסבאד, ער האט בעזוכט דעם נאון בעל פני יהושע, אוג ייא האבען נעערעדט פון בעש"ט, דער מעזריטשער האט נעריהמט דעם בעש"ט, ער האט אויף אים נעזאגט דאס ער איז נרוים אין לערנען ווייא אייגער פון דיא תנאים – , דער נאון בעל פני יהושע האט איהם נעפרעגט אויף דעם בעש"ט ? האט ער אייך פארענטפערט ?

דיא

יעצט פֿאַרשטייא איך – האָט דער יונגער מאן געטראכט בייא זיך אין הערצען – צוא וועלכען ציעל (תכלית) דער בעש"ט האָט טיר דענסטמאל מיט גענומען נאך פֿוזנא, דאָס איז גור געזוען בכדי איך זאל יעצט דעם רב העלפֿען:

דער יונגער מאן האָט דעם רב רייך געמאכט אז יענער האָט נילעבט אין עושר אוג נדולה:

כה) פֿאַרענטפֿערט אלע קשיות.

חתנאון רבי דוב׳ער פון מעזיריטש, עהדער ער איז געוואָרן אתלמיד מובהק בייא רבי ישראל בעש"ט, פלענט ער אלע יאהר פאהרען אין קאריל׳סבאד, דען ער האָט געהאט שוואכע קראנקע פיס, יעדען מאל פלענט ער בעזוכן דעם חתנאון בעל „פני יהושע":

דער פני יהושע האָט בעש"ט קיין מאל נית געוועזען, נור רבי דוב׳ער המגיד חגדול פלענט איהם ערציילען פון דעם בעש"ט אבער קיין נוטעם, דער רבי דוב׳ער האָט געהאט פיל קשיות אויף דעם בעש"ט מיט זיינע ספרים, נוא פאַרשטייט יעדער אז מען פרענט אויף אייניעם קשיות אוג תירוצים זאנט יענער נית, בלייבט אויף יענעם אשלעכטין מיינונג, דיא קשיות וואס רבי דוב׳ער האָט אויף דעם בעש"ט געפֿרענט, האָט דער „פני יהושע" אויך נית געקאנט פאַרענטפֿערן. –.

אמאל איז דער „פני יהושע" געוועזען אין זיין בית המדרש אוג האָט נעלערנט מיט זיינע תלמידים, איז אמענש צוגעפאהרען צום בית המדרש אוג ער האָט נעשיקט זיין משרת זאגען דעם בעל „פני יהושע דאָס ער זאל באלד צוא איהם אַרוים נעהען. ווייל ער האָט איהם צוא זאגען אַנדויסען סוד וואס דאָס איז נוגע צוא נאנץ שטאדט:

דער בעל פני יהושע איז ארוים׳נענאנגען צום מענשען, ער האָט דעם מענשען נענעפֿען שלום אוג נעפֿרענט, וואס איז דאָס פאר אסוד?

– איהר זאלט וויסען – האָט דער מענש נענטפֿערט דאָס אייער שוחט איז מאכיל טרפות, שיקט נאך איהם אוג רעהט מיט איהם, וועט ער זיך מודה זיין, וועט איהר ראטעוון דיא שטאדט פון טרפות:

דער מענש וויא ער האָט נעענדיגט ריידען, איז ער שנעל אוועקנעפאהרין אזויא שנעל אז דער פני יהושע האָט מעהר קיין צייט נעהאט איהם צוא פֿרענען וועהר ער איז:

דער נאון בעל פני יהושע האָט זיך שטארק נעוואונדערט אויף דיא נייעס. ער האָט באלד נעשיקט רופֿען דעם שוחט, אוג דער שוחט האָט זיך מודה נעווען אויף זיינע חטאים:

דָעם אַלְטֶען מַאן? זָאלְסְט דוא וויסֶען אַז עֶר אִיז מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, קֶלְעהֶרער קָאן אִיהְ דִיר נִיט זָאגֶן, אִיהְ הָאב אוֹיף דָעם קֵין רְשׁוּת:

זָאגְטָאג אִין דָער פְּרִיה צוּם דַאוְונֶען זַייגֶן זַייא גָעקוֹמֶען אִין בְּרָאד, דִיא גַאנְצֶע שְׁטָאדְט הָאט גָעֶרֶעדְט פוֹן דִיא קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ וָואס רַבִּי יִשְׂרָאֵל הָאט גֶעהַאט, אִין אִיין גַאנְצְט קוֹמֶען פוֹן פּוֹזְנָא קֵין בְּרָאד, וָואלְט אַפּוֹילֶעל אוֹיךְ נִיט קֶעגֶען, אוּן זַייעֶר בַּעַל עֲגָלָה אִיז אָפְּגֶעפָאהֶרֶן אִין אִיין גַאנְצְט וָואס גֶעוּועהְנְלִיךְ דַאהְרְף טָען אַכְט טָאג:

אִין בְּרָאד הָאט זִיךְ דָער יוּנְגֶער מַאן דֶערְווּאוּסְט דָאס בַּייא זַייגֶע עֶלְטֶערִין אִין פּוֹזְנָא הָאט גֶעטְרָאפֶען אַ אוּנְגְלִיק, דִיא דָאכְטִיגֶע אַייגְוָואהְנֶער הָאבֶּען גָעמַאכְט אוֹיף זַייגֶע עֶלְטֶערִין אַבְלְבּוּל דָאס זַייא הָאבֶּען גֶעהַרְנְט זַייעֶר אַקִינְד צוּגֶעהֶמֶען זַיין בָּלוּט אוֹיף פֶּסַח. דִיא עֶלְטֶערִין הָאט גָעלוּנְגֶען צוּא אַנְטְלוֹיפֶען, דִיא אַיינְוָואהְנֶער זַייגֶן גָעזָעסֶען בַּייא זַייגֶע עֶלְטֶערִין צוּא הוֹיז, וָועמֶען זַייא הָאבֶּען גֶעטְרָאפֶען אַרַיינְגֶיין עֶנְדִיג אִין הוֹיז הָאבֶּען זַייא חוֹשֵׁד גֶעוּוען דָאס יָענֶער גַייט גֶעהְמֶען בְּלוּט הָאבֶּען זַייא אִיהם אַרֶעסְטִירְט, גֶעפַּיינִיגְט עֶר זָאל זִיךְ מוֹדֶה זַיין:

– וָעסְטְט פַארְשְׁטֵייא אִיהְ – הָאט דָער יוּנְגֶער מַאן גֶעזָאגְט צוּא זִיךְ אַלֵיין – פַּאר וָואס רַבִּי יִשְׂרָאֵל הָאט מִיר נִיט גֶעלָאזְט גַיין צוּא מַיינֶע עֶלְטֶערִין,

דָער יוּנְגֶער מַאן אִיז גֶעוּוען אַנְרוֹיסֶער נְבִיר אוּן זַייגֶע גֶעשֶׁעפְטֶען זַייגֶן גֶעוּוען פַארְבְּרַייטֶערְט אִין פִּיל דַייטְשֶׁע נְרוֹיסֶע שְׁטֶעדְט, אֲמָאל הָאט דָער שְׁוֶועהֶר אִיהם גֶעשִׁיקְט וָועגֶן גֶעשֶׁעפְט אִין אַנְרוֹיסֶע שְׁטָאדְט אִין דַייטְשְׁלַאנְד. דָער יוּנְגֶער מַאן אִיז אַהִין גֶעקוֹמֶען אוֹיף שַׁבָּת. אוּן אַזוֹיא וויא דָער יוּנְגֶער מַאן אִיז גֶעוּוען זַייעֶר רֵייךְ אוּן שְׁטַארְק פְּרוּם, הָאט עֶר גֶעוָואלְט זַיין שַׁבָּת בַּייא דֶעם רַב פוֹן שְׁטָאדְט, נִיט אוּמְזָאנְסְט, חָלִילָה, נור פַּאר מְזוֹמֶן גֶעלְדְ, עֶר הָאט גֶעפְּרֶעגְט בַּייא אַיינֶעם וואו דָער רַב וָואהְנְט, הָאט אִיהם יָענֶער גֶעוויזֶען:

– אִיז אַייעֶר רַב אַנְרוֹיסֶער לַמְדָן? – הָאט דָער יוּנְגֶער מַאן גֶעפְּרֶעגְט בַּייא דֶעם שְׁטָאדְטִינֶען:

– אַנְדְחִיפֶּעל לַמְדָן – הָאט יָענֶער גֶעענְטְפֶערְט, זַיין נָאמֶען אִיז ר' אַבְרָהָם גֵּר צֶדֶק, עֶר אִיז אַגָאוֹן עוֹלָם אוּן קֶען שֶׁבַע חָכְמוֹת, דֶען אֲמָאל אִיז עֶר גֶעוּוען אַנְרוֹיסֶער פְּרָאפֶעסָאר אִין דָער שְׁטָאדְט פוֹזְנָא:

דָער יוּנְגֶער מַאן הָאט זִיךְ עֶרְאִינֶערְט אַז דָאס אִיז גֶעוּוויס דָער פְּרָאפֶעסָאר וָואס הָאט אֲמָאל גֶעקוקְט אוֹיף דֶעם בעש"ט, עֶר אִיז בַּאלְד אַוועקְגֶענַאנְגֶען צוּא אִיהם, וַייא הָאבֶּען זִיךְ בַּיידֶע-בַּאלְד עֶרְקַאנְט, דָער גֶעוועזֶענֶער פְּרָאפֶעסָאר הָאט דֶעם יוּנְגֶען מַאן עֶרְצָעהְלְט דָאס צוּא לִיב אִיהם אִיז דָער בעש"ט גֶעקוֹמֶען אִין פּוֹזְנָא, אוּן וויא אַזוֹיא עֶר אִיז גֶעוואהֶרְן אַ רֶב, נור עֶר הָאט וַוייטֶר חָיוּנִי (לעבן: סמיטעל):

נאך מעהר מורא האבען זייא נעהאט צוא פרעגען דעם פראפעסאר, טאטער ווייל ער זייא דעם סור ניט מנלה זיין ווען ער אויף זייא אין כעס ווערען פאר ואם זייא פרעגען איהם:

וזיא דער בעל ענלה איז ארזיסנגעפאהרען פון שטאדט האט איהם דער בעש"ט נעבעטען ער זאל זיך לייגען שלאפען, דיא לייצעם זאל ער אנבינדען אן דעם ואגען ווען דער פערד נעהען ווייא ער דארף נין ער ווען שוין טרעפען דיא ווענ:

דער יונגער מאן איז נעזעסען אין ואגען מיט נרוים פארדרוס, ער האט בייא זיך נעקלעהרט צוא ואם האט ער נעבראוכט פאהרען אין פוזנא אומזאנסט, האבען שרעק אוג הארץ ווייטאג, דיא עלטערען האט ער ניט נעזעהען, ער האט נעזאנט צום בעש"ט: ליבער רבי! אז אידר זייט אהיילינגער נעטליכער מאן דאס האב איך פריהער אוך נעוואוסט, אויב צוא ליב דעם האט אידר מיר מיטנענומען זייצען מיר אייערע וואונדער, ווייס איך פון אייך נרעסערע וואונדער, מיינע עלטערין האב איך ניט נעזעהען נור זייער הויז פון ווייטען, איך בין נענלייכען צוא אמענשען ווען איז זעהער דארשטיג ער שמייס אין אמייך אוג ער ווייל אטרונק טאן האלט איהם אייגער צוא זיין קאפ אוג לאזט איהם ניט טרינקען... דערפאר בעט איך אייך אידר זאלט מיר לכל הפחות ערמלערען דיא פיר זאכען, כדי מין פאהרען זאל ניט זיין נאר אומזאנסט, דאס ערשטע פאר ואס האט איהר ניט נעוואלט אז איך זאל מיך זעהען מיט מיינע עלטערין? דאס צוויטע: ואס איז נעווען דיא אורזאכע ואס דער פערד האט זיך אבנעשטעלט צוא ווייסען דיא הויכע נראו כדי איהר אוג איך זאלען טרינקען פון דאס וואסער, דאס איז ניט נאר פשוט:

דאס דריטע: ואס האט איהר מיט דעם אלטין קרעטשינען מאן זיך אזוא שטארק נעפריידט, מעהר ויא צוויא ברידער, האט אידר אייך מיט איהם נעקושט דאס איז אוך ניט נאר פשוט:

דאס פיערטע: ואס איז ניוועז דער ציעל פון אייער פאהרען אין פוזנא? — אוך צוויא פראגען — האט רבי ישראל בעש"ט נעענטפערט ווען איך דיר באלד ענטפערין, אוג דיין ערשטע פראגע ווען מארגען פארענטפערט ווערין אין ברא, אוג אוך דין פערטע פראגע ווסט דוא ווייסען איין ענטפער מיט דער צייט:

אוך די פראגע פאר ואס דער פערד האט זיך אבנעשטעלט בייא דיא נראו, דארפסט דוא ווייסען אז אמאל זייצען דארטען צוויסען דיא נראו באנאבען נעוואארען צוויא יודען ואס זנלנים האבען זייא נעהרנת, זייערע נשמות האבען דורך אונזער ברכה אוך דאס ואסער, נעהאט אתיקון מיט א עליה:

אוך דיא פראגע פאר ואס האב איך מיר אזוא שטארק נעפריידט מיט

מָארגָען פְרִיה וויא דָער בעש"ט וועט ברויכֶען אָנפַאנגָען דַאווֶענען זָאל עֶר שׁיקָען אַמענשׁען אָדער אַליין קומֶען אִיהם אָנזָאגָען , ווייל עֶר ווִיל זעהֶען וויא רַבִּי יִשְׂרָאֵל דַאווענְט שַׁבָּת אִין דָער פְרִיה , דָער שְׁנַיידֶער פְלֶענְט אַרַבייטֶען פַאר דֶעם פְרָאפֶעסָער אוּנ פַאר אַלֶע שְׁטוּדֶענטֶען זַיינֶע תַלמִידִים, דֶערפַאר הָאט דָער שְׁנַיידֶער גָעוואלְט עֶרפִילֶען זַיין בַקָשָׁה , הָאט עֶר אִיהם פַארְשְׁפְרָאכֶען צוּ רופֶען מָארגָען וויא רַבִּי יִשְׂרָאֵל וועט זִיךְ נור שְׁטֶעלֶען דַאווֶענען , נָאךְ דָער הַכְנָסָה אִיז דָער פְרָאפֶעסָער גָעגַאנגָען אַהֵיים :

אוּן מָארגָען הָאט דָער שְׁנַיידֶער אַידִיעָה גָענוֹמֶען דֶעם פְרָאפֶעסָאר דָאס בַאלְד וועט דָער בעש"ט זִיךְ שְׁטֶעלֶען דַאווֶענען , דָער פְרָאפֶעסָער איז גָעקוֹמֶען צוּם שְׁנַיידֶער , עֶר הָאט גָעטרָאפֶען אַקוּרַאט וויא דָער בעש"ט הָאט אָנגָעהויבֶען דַאווֶענען , אִיז דָער פְרָאפֶעסָאר גָעשְׁטַאנֶען דִיא גַאנצֶע צַייט אוּנ הָאט זַיינֶע אוֹיגֶען נִיט אַרָאפגָעלאזֶען פון בעש"ט אוּנ אַוויא אִיז עֶר גָעשְׁטַאנֶען בִיז דָער בעש"ט הָאט גָעענְדִיגְט דַאווֶענען אוּנ הָאט אָבגָענוֹמֶען אוּנ גָעבֶענְשְׁט :

דָער פְרָאפֶעסָאר הָאט גָעבֶעטֶען דֶעם שְׁנַיידֶער דָאס צוּא מִנְחָה זָאל עֶר אִיהם גָעבֶען אִידִיעָה :

דָער שְׁנַיידֶער הָאט אַוויא גָעטָהָאן , אוּן דָער פְרָאפֶעסָאר איז גָעקוֹמֶען צוּא מִנְחָה עֶר הָאט שְׁטַארק גָעקוּקְט אוֹיף דֶעם בעש"ט דִיא גַאנצֶע צַייט וָואס עֶר הָאט גֶעדַאווענְט מִנְחָה :

נָאכְדֶעם הָאט זִיךְ דָער בעש"ט גָעזעצְט עֶסֶען דִיא דְרִיטֶע סְעוּדָה (שלש סעודות) אוּנ הָאט גָענוֹמֶען אַשְׁטִיק קַבָלָה מִיט אַנ׳פְלָאדִינֶע דְבִיקוֹת , דָער יונְגֶער מַאן מִיט דֶעם שְׁנַיידֶער אוּנ זַיינֶע מֶענְשֶׁען זַיינֶען שְׁטַארק נִתפָעל גֶעוואָרֶען נִיט דַוָקָא אִיבֶּער דִיא קַבָלָה וָואס וויא הָאבֶען גֶעהֶערְט אוּנ וויינִיג דֶערפון פַארְשְׁטַאנֶען , נור פון זַיינֶע הִתלַהֲבוּת פון דֶעם לִיכְטִיגֶען פָּנִים , דָען זַיין פָּנִים הָאט גָעשַׁיינְט וויא דִיא לִיכְטִיגֶע שְׁכִינָה , נור דָער גֶעלֶערֶענְטֶער פְרָאפֶעסָאר הָאט יָא פַארְשְׁטַאנֶען וָואס דָער בעש"ט הָאט גָעוואגְט , דָען עֶר אִיז גָעווֶען אַגֶעלֶערֶענְטֶער מַאן :

נָאכְדֶעם הָאט דָער בעש"ט , גָעדַאווענְט מַעֲרִיב גֶעמַאכְט הַבְדָלָה , גֶעהִיסֶען דֶעם בַעַל עֶגְלָה אַיינְשְׁפַאנֶען דֶעם פֶערְד אוּנ פַאהְרֶען :

דִיא גַאנצֶע צַייט אִיז דָער פְרָאפֶעסָאר גָעשְׁטַאנֶען אוּנ גָעקוּקְט , עֶר הָאט מִיט דֶעם בעש"ט קַיין וָואָרט גָערֶעדְט , אוּנ רַבִּי יִשְׂרָאֵל הָאט מִיט אִיהם קַיין וָואָרט נִיט גָערֶעדְט , אֲפִילוּ נִיט אַקוּק גֶענֶענְבֶען אוֹיף אִיהם :

וויא דָער בעש"ט מִיט דֶעם יונְגֶען מַאן זַיינֶען אַוועקְגֶעפָאהְרֶען צוּרִיק נָאךְ בְּרֵאד אִיז דָער פְרָאפֶעסָאר גֶענַאנגֶען אַהֵיים :

דָער שְׁנַיידֶער מִיט זַיינֶע אַלֶע מֶענְשֶׁען הָאבֶען זִיךְ דַארְיבֶּער זֶעהֶער גֶעוואונְדֶערְט , נור וויא הָאבֶען מוֹרָא גֶעהַאט צוּא פְרֶענֶען דֶעם בעש"ט אוּנ

שוין נעבראכען דאס הויז, ער ווערט פאלען אוי צוברעכען בייד העגט, עם ווערט אויף דער נאס ווערען אנעשרייא אזויא ווייא עם איז נעווען אין מצרים צוא מכת בכורות . . .

דער בעש"ט האט נעשפענט דיא טהיר, ער איז ארויסגענאנגען אויף דער נאס, ווייא דער בעש"ט האט דערזעהען דיא מענטשען מיט דיא שטיינער אין האנד, האט ער אויף זייא אקוק נעטהאן, איז נעווארען בייא זייא ארעש אוי אמהומה, אנדערע זיינען אנטלאפען ווייא אייגער לויפט פון אטיגער אדער פון אנאנדער סכנה. לויפענדיג האבען זייא אנידערגעווארפען פיל מענשען אוי הער ערד, צוברעכען זייערע העגד אוי פים, דיא נעשרייען איז נעווען שרעקליך, אקוראד ווייא דער בעש"ט האט נעואנט, פון נאנץ שטאדט איז קיינער ניט נעלאפען, זעהן ווייא מענשען העלדען לויפען ווואס קיינער יאנט זייא ניט אוי קיינער צעפעט זייא ניט. דיא נרוסע שטיינער האלטענדיג אין האנד שרייען זייא נעוואלט ראטעווט, אוי קיינער ווייס ניט דיא סבת דערפון:

עטליכע פון דיא דערשראקענע אנטלאפענע זיינען נעקומען צום נרעסטין פראפעסאר אוי האבען איהם נעבעטען הילף צוא זייער שרעק:

– פאר ווען האט איר אייך אזויא שטארק ערשראקען? – האט דער פראפעסער נעפרעגט?

– מיר ווייסען אליין ניט – האבען זייא נעענטפערט, אוי האט זיך נעדוכט אז ארום דעם יודן זיינען נעשטאנען פיערדינג לייבען, טיגער, בערין, אוי נרוסע שלאנגען, דיא מיילער האבען זייא נעהאלטען אפפען אוי אין צוא שלינגען, אוי האט זיך נעדוכט אז זייא יאגען אוי, זייער פייער האט אוי נעברענט אין פנים:

– דער יוד – האט דער פראפעסאר נעואנט – איז אמכשף אדער אנעטליכער מאן, איך טוי איהם נעהען זעהן אוי איהם נוט בעטראכטען:

דער פראפעסאר איז נעווען ווהער נעלערנעט, אין יודישע זאכען, ער האט נוט פארשטאנען נמרא אוי קבלה, ער איז אוועקנענאנגען צום שניידער זעהען מיט זיינע אוינען דעם וואונדערליכען נעטליכען רבי ישראל בעש"ט, ער איז נעקומען צום שניידער בעת דער בעש"ט האט מקבל שבת נעווען מיט נרוים וואונדערליכע דביקות אוי מיט ארעש נדול, דער פראפעסאר איז נעשטאנען אוי נעקוקט ווייא דער בעש"ט האט מקבל שבת נעווען נאכדעם ווייא ער האט מעריב נעדאוונט, אוי נעמאכט קידוש, נענעסען אוי נעבענשט:

דיא נאנצע צייט איז דער פראפעסער נעשטאנען אוי האט נוט בעמערקט ווואס רבי ישראל האט נעטהאן, זייא ביידע האבען קיין איינציגען ווארט נעדעדט, דער בעש"ט האט אויף איהם אפילו אין קוק ניט נענעבען:

נאכען בענטשען האט דער פראפעסער נעבעטען דעם שניידער

אַנדערע ניפֿערעמט, „לאמיר דאס הויז אונטערצינדען", האבען עמליכע פון טאלפֿא געשריען, „לאמיר דאס הויז צובּרעכען" האבען אַנדערע געזאגט, „ניין"! האט זיך נעהערט אַנעשריי „דאס זאלען מיר נית טהאן דען וואו ווילען מיר נעהמען אזא שניידער וויא אונזער משה׳סקע איז? לאמיר ארום רינגלען דאס הויז, ארוים שלעפען דיא צווייא יודען פון דארט אויף דער נאס אוג זייא מיט שטיינער וואַרפֿען בּיז זייא ווילען נעהרגת ווערען":

דיא טאלפֿא האט פיל נרויסע שטיינער אין זיי ארג נעוואלט נעמען, ארומנערינגעלט דאס הויז אוג זייא האבען זיך נעוואלט נעמען צו דער ארבייט: דער יונגער מאן האט דאס נעזעהען האבען איהם אלע נלידער ניצישטערט וויא פון אַ שטאַרקען קרחת, ער האט נעמיינט אז עם איז נעקומען דיא צייט וואס ער וועט נעהרגת ווערען:

דער שניידער מיט זיין פאמיליע האבען אויך שטארק זיך ערשראקען פאר דאס טאלפֿא, דער שניידער איז ארויסנענאנגען פון שטוב צוא זייא אויף דער נאס, אוג האט זייא נעזאגט דיא זעלבינע ווערטער וואס לוט האט נעזאגט צוא דיא מענשען פון סדום בשת זייא זיינען הויז בעפאלען צוא הרגנען דיא צווייא מלאכים וואס זענען צוא איהם נעקומען אלעם נעסט אין אמעריקא נישטאלט:

ברידער! – האט דער שניידער נעזאגט מיט טרערהרען – טהוט זיין שלעכטעס מיינ נעסט, זייא זיינען מיינ ברידער זייא זיינען ניקומען צוא מיר נור זעהן וואס איך מאך, מארנען בייא נאכט ווילען זייא אוועקפֿארהרען:

– אנרויסער יחסן בייא אוג אין שטאדט – האבען עמליכע פון טאלפֿא נעשריען – עס איז דיר ווייניג וואס מיר האבען דיר ערלויבט בייא אוג אין נאס צוא וואהנען, נעהמסט דוא נאך אויף צווייא פֿרעמדע יודען בייי זיך צוא הויז, שנעל פיהר זייא ארוים פון שטוב צוא אוג, ווען נית ווילען מיר אויף דיר קיין רחמנות האבען:

דער שניידער האט נעוואלט רידען נאך עמליכע ווערטער, אבער אנרויסער שטיין איז פארבייא איהם נעפֿ׳ויגען פון טאלפֿא, ווען דער שטיין וואלט איהם נעטראפֿען, וואלט ער באלד נעהרגת נעווארען, נור דער שטיין איז נעפאלען אבייסל ווייטער פון איהם וואו ער איז נעשטאנען:

שטארק ערשראקען האט זיך דער שניידער ארייננעהאפט אין הויז אוג האט דיא טהיר פארשלאסען, אבער פיל פון טאלפֿא האבען אננעהויבען צוא ברעכען דיא טהיר מיט נרויס נבורה:

– שרעקט אייך נית – האט רבי ישראל נעזאגט – זייא ווילען באלד אנטלויפֿען פון דאנען, אויב זייא ווילען האבען כח צוא אנטלויפֿען. דער בירנער וואס האט זיין האנד נית נעליגט אויף דאס הויז איהר צובּרעכען, ווערט קראפט האבען באלד צוא אנטלויפֿען, אבער דער בירנער וואס האט

דיא אַיינוואהנער האָבען נעזעהען עס פּאהרט אפּוהר מיט צוויא יוּדען, האָבען זייא זיך פּערזאמעלט צוא זאמענעקליבען נרויסע שׂטיינער, צוא ווארפען אויף זייא, דער יונגער מאן האט דאס נעזעהען, האט ער זיך שׂמארק ערשׂראקען אוג נעשׂריען: עס איז אסוף פון אונזער לעבען, דיא אַיינוואהנער ווילען אונז נעווים הרגנן:

דער פּערד איז דורכנעלאפּען דיא נאנצע נאס, ער איז נעקומען בייא דיא עצטע הויז ווא דער יודישׂער שׂניידער האט נעוואהנט, איז ער נעבליבען שׂטיין, דער שׂניידער מיט זיינע מענשׂען זיצען ארוימסענאנגען צום בעש"ט אוג זייא האָבען נעזאגט מיט שׂרעק, וואס פּערלאנגט איהר?

– אונזער פּערלאנג איז – האט רבי ישׂראל בעש"ט נעענטפּערט – מיר זאלען בייא אייך האלטען שׁבּת:

דאס איז אקקוראטעסט – האט דער שׂניידער נעענטפּערט – איך ווייס צוגענומען מיט נרויס כּבוד, אבער איהר זענט אין אמבּנה פון דיא נאכּטיגע אַיינוואהנער, זייא ווילען אייך הרגנן:

– זארנט נים ווענען דעם – האט דער בעש"ט נעענטפּערט, עס וועט אי"ה קיין שׁלעכטעס נים זיין, רייזענדיג האט ער נענומען דעם יונגען מאן פּארן האנד אוג זייא זיצען ארייננעאנגען אין שׁטוב:

דער בּעל עגלה האט אויפּגעוואכט פון שׁלאף, ער האט נענומען דיא חפּצים פון וואגען אוג האט ארייננעטראגען אין שׁטוב ארין:

– עס איז צייט צוא דאווענען מנחה – האט ר' ישׂראל נעזאגט – בייא דעם שׂניידער זיינען פּארן מיט מענשׂען אוג אויך מיט דעם יונגען מאן זיינען אקורד מנין:

דער יונגער מאן האט דארטען נעמוסט בליבען ער האט צוא זיינע עלטערין נים נעקאנט נעהען, ערשׂטענס ער האט מורא נעהאט צוא נין אין אויף דער נאס, דיא אייגוואהנער זאלען איהם הלילה מכּבד זיין מיט שׂטיינער אין קאפּף, אוג צווייטענס: עס וועט פּעהלען אייגער צום מנין, רבי ישׂראל האט זיך באלד נעשׂטעלט דאווענען מנחה מיט אזא נעשׂריי מיט אזא נרויסן רעש או דיא הויז מענשׂען האָבען זיך ערשׂראקען, אפּילו דער יונגער מאן וואס ער האט שׁוין פיעל מאל ניצהען איהם דאוונענדיג בעת ער איז ניצען אין ברארי, נור אזא דאוונען האט ער נעזעהען דעם ערשׂטען מאל, דיא דבקות פון בעש"ט איז נעווען איבערראשׁירליך, זייג קולות האט זיך נעהערט אויף דער נאס, עס זיצען פיל אַיינוואהנער נעקומען צוא לויפען אוג האָרען דיא נעוואלדען ווא א יוד מאכט, זייא זיצען אויף דעם שׂטארק אין כּעס נעוואָרען, זייער צארין האט אין זייא נעבּרענט וויא אפּייער, – ווא טהוען דיא פּרעמדע יודען בייא אונז אין נאס? – האָבען זייא אייגער דעם

שְׁקִיעַת הַחַמָּה אִיז גֶעבְּלִיבֶּן וַוייניגֶער וויא אַשְׁעָה צַייט, עֶר הָאט דֶערמָאנט גֶעהַאט גרוֹיס צַער וַוייל עֶר אִיז דֶערצוּא נִיט גֶעוָוואהנְט גֶעוָוען:

פְּלוֹטְצְלוּנְג הָאט עֶר דֶערזֶעהֶן אַז זַייֶן זַיינֶן בַּייא פּוֹזְנָא, עֶר הָאט עֶרקֶאנְט זַיינֶע עֶלְטֶערְעְנְס הוֹיז. עֶס דַאכְט רוֹעֶרין נִישְׁט מֶעהֶר וויא פִּינְטֶן מִינוּטֶן אַרַייִנְצוּפָּאהרֶן אִין שְׁטָאדְט:

– דוּא הָאסְט מִיר נִיט גֶענְלוֹיבְט – הָאט דֶער בעש"ט גֶעזָאגְט – אַז מִיר וֶועלֶן זַיין אוֹיף שַׁבָּת אִין פּוֹזְנָא, דֶערפַּאר וֶועסְט דוּא דַיינֶע עֶלְטֶערִן יָעצְט נִיט זֶעהֶן –

– וָואס רֶעדְט אִיהר, רַבִּי? – הָאט דֶער יוּנְגֶער מַאן גֶעעְנְטפֶּערְט מִיט אַשְׁמַייכֶעלֶע – אָט זֶעה אִיךְ דָאךְ מַיינֶע עֶלְטֶערְעְנְס הוֹיז, וָואס בְּרוֹיךְ אִיךְ אַבֶּעסְטֶערֶע אַכְסַנְיָא וויא זַייֶערֶע אִיז? –

דֶער בעש"ט הָאט אִיהם קֶיין וָוארְט גֶעעְנְטפֶּערְט:

אִין פּוֹזְנָא אִיז גֶעוָוען אַנְאס וָואס דָארְטֶען הָאט אַ יוּד נִיט גֶעטָארְט זַיין, דָארְטֶען הָאבֶּען דִיא אַיינְוואוֹהנֶער עֶרלוֹיבְט נוּר אַיין יוּדִישְׁען שְׁנַייִדֶער צוּא וָואוֹהנֶען, וַוייל זַייא הָאבֶּען אִיהם גֶעבְּרוֹיכְט צוּא זַייֶערֶע נוֹטְצֶען, עֶר הָאט פַּאר זַייא גֶענַייט אַפְּ זַייֶערֶע קְלַייִדֶער, אַחוֹין דֶעם שְׁנַייִדֶער הָאט קֶיין יוּד נִיט גֶעטָארְט קוֹמֶען אִין דִיא נַאס וָואס אִיהר נָאמֶען אִיז גֶעוָוען „שׁוֹלֶער-נַאס", אַמָאל הָאט גֶעטְרָאפֶּען אַסְכָּה, אַפֶּרעְמֶדֶער יוּד הָאט נִיט גֶעוואוּסְט דֶערפוּן, אִיז עֶר אַרַייִנְגֶענַאנְגֶען אִין שׁוֹלֶער נַאס, הָאבֶּען דִיא אַיינְוואוֹהנֶער גֶעוָואוֹרפֶּען שְׁטֶיינֶער בִּיז זַייא הָאבֶּען אִיהם גֶעהַרֶגֶת אוֹיף טוֹיט, פוּן דַאמָאלְסְט אָן פְּלֶענְען אַלֶע יוּדֶען מוֹרָא הָאבֶּען צוּא גֶעהֶן אוֹיף יֶענֶער נַאס עִם זָאל זַייא חָלִילָה נִיט טְרֶעפֶּען דִיא זֶעלְבִּיגֶע סְכָּה:

וויא רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט מִיט דֶעם יוּנְגֶען מַאן זַייֶנֶען גֶעקוֹמֶען אִין פּוֹזְנָא אִיז דֶער פֶּערְד גֶעלַאפֶּען גַלַייךְ אִין יֶענֶער נַאס:

דֶער יוּנְגֶער מַאן אִיז גֶעוָוען אַפּוֹזְנֶער הָאט עֶר נָעוואוּסְט דִיא נְרוֹיסֶע סַכָּנָה וָואס קֶאן קוֹמֶען, הָאט עֶר גֶעוָואלְט אַרַאפְּשְׁפְּרִינְגֶען פוּן וָואגֶען, אָבֶּער עֶר הָאט נִיט גֶעקֶאנְט וַוייל דֶער פֶּערְד אִיז זֶעהֶר שְׁטַארְק גֶעלַאפֶּען, עֶר הָאט זִיךְ עֶרשְׁרֶאקֶען פֶּשׁוּט אַטוֹיט שְׁרֶעקְלֶעכְּעש:

– רַבִּי! – הָאט דֶער יוּנְגֶער מַאן גֶעזָאגְט מִיט נְרוֹיס צִיטֶערְנֶעש – מִיד זַייֶנֶען אִין אַסַכָּנָה, דֶער פֶּערְד לוֹיפְט אִין שׁוֹלֶער נַאס, וֶועלֶען אוּנְז דִיא אַיינְוואוֹהנֶער וַוארְפֶּען מִיט שְׁטֶיינֶער, זַייא וֶועלֶען אוּנְז גָעווִיס טַיידְטֶען:

– בִּיז יָעצְט – הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל גֶעעְנְטפֶּערְט מִיט אַשְׁמַייכֶעל – הָאבֶּען מִיר נִיט גֶעזָאגְט דֶעם פֶּערְד אַרַייִנְצוּהָאלְטֶען וואוּ עֶר זָאל גֶעהֶן: זָאל עֶר גֶעהֶן וואוּ עֶר וויל, אוּנְז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וֶועט אוּנְז רַאטֶעוִוען פוּן דִיא שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען זַייא וֶועלֶען אוּנְז קֵיין שְׁלֶעכְטֶעם נִיט קֶענֶען טְהָאן:

וַיְהִי בַּהֲצִי הַיּוֹם, הַאלְבֶּען טָאג צַייט, הָאט דָּער יונגער מַאן נעפֿרעגט דָּעם בעש"ט: וואו וועלען מיר רוהען שַׁבת? עס איז דאך שוין נאך הַאלְבֶּען טָאג! –

– דַּאכט זיך – הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל ניענטפֿערט – איך הָאב שוין גענאָמט אַז אויף שַׁבת וועלן מיר אי"ה געווים קומען אין פּוזנא:

דָּער יונגער מַאן הָאט בייא זיך געטראכט דָּאם דָּער בעש"ט לַאכט פּון אים:

דָּער פֿערד טהוט דָּאם זיינען עֶר נייט שׁנעל ער וועלט נים מיד, עֶס איז נעקומען פַּאר נאכט נאך צוויי טעג הָאבען זיי נעקאָנט פֿאהרען ביז שַׁבת, דָּער יונגער מַאן הָאט דערזעהען פון ווייטען אַרויסען דָּאךְ, הָאט עֶר זיך נעפֿרייידט, וויל עֶר הָאט געלויבט דָּאם אין דָּאךְ וואהנט געווים אַ יוד, וועלען זיי בייא אים זין שַׁבת, איז דאך הָאם בעסער ווי אויף עֶם פֶּעלד אונטערען בלאָען הימעל:

ווי זיי זיינען נעקומען אין דָּאךְ, איז דער פֿערד דורכנעלאפֿען דעם דָּאךְ, עֶר הָאט זיך בייא קיין הויז אבגעשטעלט:

נים ווייט פון דָּאךְ איז געשטאנען אקליינע הייזעל אצוברָאכענע אין אמתע חורבה, בייא דער חורבה איז דער פֿערד נעבליבען שטיין:

דָּער יונגער מַאן הָאט נעמיינט אז אין דיא חורבה וועלען זיי הַאלטען שַׁבת, הָאט עֶר זיך נעפֿרייידעט, וויל עֶם איז דאך בעסער ווי צוא שטיין אַנאנצען שַׁבת אויף דעם פֶּעלד:

רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט איז אַראפּגעקראכען פון פּוהר אוג איז אַרייננאנגען אין חורבה, דער יונגער מַאן איז אים נאכנאנגען דָּאךְטען. ער הָאט נעזעהען אין חורבה אַנ'אלטען מאן קרעטשטשיג פון קאפּ ביז דיא פים, שׁרעקליכע מכות, אוג זין ווייב מיט דיא קינדער ליינען ארום קרומים ובלואים, ווי דער בעש"ט הָאט נעעפֿענט דיא טהיר איז דער אלטער נענאָרען כּלא שׁמהה, ער איז נעלאפֿען איהם ענטנעגען אוג ער הָאט איהם "שלום" נענעבען. מיט נרוים שׁמהה הָאט ער אנעשׁרייא נעטהאן: שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי ומוֹרִי! וועד עֶם הָאט זיער שׁמהה נים נעזעהען, הָאט קיין בענריף וואס איז אשׁמהה, דער אלטער מיט דעם בעש"ט זיינען אַריינגענאנגען אין אזייטינען חדר, ווי הָאבען נערעט אַהאלבע שָׁעה, נאכדעם הָאבען זיי זיך פֿרייגדליך נעזעגענט, דער בעש"ט הָאט זיך נעזעצט אין ווינקעל, דער יונגער מאן הָאט זיך אויך נעזעצט אין ווינקעל, דער בעל עגלה הָאט נעשׁלאפֿען אוג דער פֶּערד הָאט אנגעפאנגען לויפֿען ווי אלע מאל:

דָּער יונגער מַאן הָאט מעהר נים נעפֿרעגט ווא ווי וועלען הַאלטען שַׁבת, נעזעהען אויף דעם פֶּעלד, וויל פון פּוזנא זיינען זיי נאך ווייט, אוג צוא דיא

דער בַּעַל עֲגָלָה אִיז נָעגַאנְגָען, עָם הָאט נִיט לַאנְג גֶעדוּיערְט הָאט עָר גִיפוּנָען דָעם קְוִואל, עָר הָאט אָנְגָעשְׁעפְּט אַפּוּלָען קְרִיגָעל מִיט וַאסָער אוּן גָעבְּראכְט צוּא טָארָאנָען:

רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט הָאט גָענוּמָען דִיא קְרִיגָעל וַואסָער גָעמַאכְט אַבְּרָכָה מִיט נְרוֹיס בַּוָנָה, גָעטְרוּנְקָען אַבִּיסָעל וַואסָער, נָאכְדָעם הָאט עָר נִיגָעבָּען דָעם יוּנְגָען מַאן אוּן גָעזָאגְט צוּא אִים מַאך אַבְּרָכָה מִיט נְרוֹיס כַּוָנָה אוּן טְרִינְק אַבִּיסָעל וַואסָער, דָער יוּנְגער מַאן הָאט אַזוֹיוִי גָעטָאן, נָאכְדָעם הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל גָעזָאגְט צוּא דָעם בַּעַל עֲגָלָה לַיְיג דִיךְ שְׁלָאפָּן, הָאט זִיךְ דָער בעש"ט גָעלַיְיגְט שְׁלָאפָּן אוּן הָאט בַּאלְד אַיינְגָעשְׁלָאפָּן אוּן דָער פֶּערְד אִיז וַוייטָער גָעלָאפָּן אוֹיף בֶּערְג אוּן אִין טְהָאלָען וַואלְד אַרַיין וַואלְד אַרוֹיס, טָען וָואהְט נִיט קַיין שְׁטָאדְט, קַיין דָארְף, קַיין קְרָעטְשְׁמָע, אָפִילוּ קַיין פּוֹיעָל נִיט, אַזוֹיוִי זַיינָען זַייא גָעפָּאהָרָען דִיא נַאנְצע נַאכְט וָואס גָעהָערְט צוּא פְּרַייטָאג, דָער יוּנְגער מַאן הָאט נִיט גָעוואוּסְט וואוּ זַייא זַיינָען, עָר הָאט בַּייא זִיךְ נָעטְראכְט אַז גָעוויס וָועלָען זַייא שַׁבָּת מוּזָען שְׁטַיין אוֹיף דָעם וָועג, וַוייל צוּא פוֹזְנָא אִיז נאךְ גָעוויס וָואהָער וַוייט, עָר הָאט דֶערְפּוּן גָעהַאט נְרוֹיס פַּארְדְרוּס, עָר הָאט זִיךְ נִיט גָעקָאנְט אַיינְהַאלְטָען אוּן עָר הָאט גָעפְּרָעגְט דָעם בעש"ט, זָאגְט מִיר רַבִּי וואוּ וָועלָען מִיר הַאלְטָען שַׁבָּת?

– דוּא וַוייסְט דָען נִיט אַז מִיר פָּאהָרָען אִין פּוֹזְנָא? – הָאט דָער בעש"ט גָעעָנְטפֶערְט – דָארְטָען וָועלָען מִיר אי"ה קוּמָען אוֹיף שַׁבָּת:

דָער יוּנְגער מַאן הָאט גָעשְׁוִוינְגָען, עָר הָאט מוֹרָא גֶעהַאט צוּא פְּרָעגָען. נוּר בַּייא זִיךְ אִין הַארְצָען הָאט עָר זִיךְ שְׁטַארְק גֶעוואוּנְדֶערְט, וַוייל עָר אִיז אַפּוֹזְנָאר אוּן עָר וַוייס דָעם נַאנְצָען גָענָעד אַרוּם פּוֹזְנָא, וָוען זַייא וָואלְטָען גָעוָוען צְוַואנְצִיג מַייל פּוּן פּוֹזְנָא וָואלְט עָר דֶערְקָאנְט דִיא אַרוּמִינָע שְׁטָעדְטְלִיךְ אוּן דֶערְפֶּער, אוּן עָר זָעהְט קַיין שְׁפּוּר נִיט פּוּן פּוֹזְנָא, הָאט עָר דֶערְפּוּן פֶּערְשְׁטַאנְען דָאס זַייא זַיינָען נָאךְ זַייעָר וַוייט פּוּן פּוֹזְנָא, וָועלָען זַייא מוּזָען שַׁבָּת הַאלְטָען אוּנְטָער דֶעם בְּלָאעָן הִימֶעל, דָערְפּוּן הָאט דָער יוּנְגער מַאן גָעהַאט נְרוֹיס פַּארְדְרוּס, אַזָא מַעֲשֶׂה צוּא שְׁטַיין שַׁבָּת אוֹיף דֶעם פֶּעלְד וָועט אִיהם טָרֶעפָּען דֶעם עֶרְשְׁטָען מָאל אוֹיף זַיין לֶעבָּען, עָר אִיז דָערְצוּא נִיט גָעוואהְנְט, עָר אִיז אַנְבִּירָעשָׁער זָאהָן אוּן אַנְבִּירָעשָׁער אֵיידָעם, וָועט אִיהם אַזָא סְלוּטְשַׁאי קָאסְטָען פִּיעל גָעזוּנְד, מִיט דִיא גָעדַאנְקָען אִיז עָר גָעפָּאהָרָען דִיא נַאנְצע נַאכְט, אוֹיף מָארְגָען וויא עָם אִיז גָעקוּמָען דִיא צַייט פּוּן דַאוּנָען אִיז דָער פֶּערְד גָעבְּלִיבָּען שְׁטַיין אוֹיף אַ נָארְט אוּן וויא זַייא הָאבָּען גָעשְׁנְדִיגְט דַאוּנָען אִיז דָער פֶּערְד גָעגַאנְגָען וַוייטָער, דָער בַּעַל עֲגָלָה אִיז גָעוָוען אַקְרִיסְט, רַבִּי יִשְׂרָאֵל'ס שְׁטַייגער אִיז גָעוָוען צוּא פָּאהָרָען מִיט אַבְּרִיסְטְלִיכָען בַּעַל עֲגָלָה:

דָער בַּעַל עֲגָלָה הָאט דִיא נַאנְצע צַייט גָעשְׁלָאפָּען עָר הָאט פּוּן קַיין זַאך נִיט גָעוואוּסְט:

נעריקעטש צוא קומען אין פוזנא אויף דעם צווייטען שבת, ער איז נעווען פרייליך מיט זיין נסיעה:

וויא זייא זיינען ארויסגעפאהרען פון בראד, האט דער פורמאן גענומען דיא לייצעם, זייא אנגעבונדען אן וואגען אוג אליין האט ער זיך געליינט אין וואגין שלאפען, דער יונגער מאן האט זיך אויף דעם געווארפט, וויא אזוי לאזט ער דעם פערד גיין וואהין ער וויל? ער קען דאך פארבלאנדזען:

עם האט לאנג ניט געדויערט, האט דער יונגער מאן נעמען וויא דער פערד איז אראפגענאנגען פון וועג אוג איז ארויפגעלאפען אין אוואלד:

– רבי! האט דער יונגער מאן נעשריען – מיר בלאנדזען, דער פערד איז אראפגענאנגען פון ריכטיגען וועג:

– מיר דארפען דעם פערד ניט וואגן וואו ער זאל נעהען – האט רבי ישראל בעש"ט נעענטפערט מיט אשמייכעל – ער ווייסט דיא וועג ריכטיג, ער וועט ניט בלאנדזען, מיר ווילען אויף הייגטיגען שבת קומען אין פוזנא:

דער יונגער מאן האט איהם אנגעקוקט מיט נרוים פארוואנדערונג, ער האט מרא נעהאט צוא זאגען דאס וואס ער טראכט, דען אין זיין הערצען האט ער געטראכט דאס דער בעש"ט זאגט ניט אמת, אדער ער לאכט פון איהם, ווייל דאס איז דאך ניט מעגליך צוא קומען אויף דעם שבת אין פוזנא, עס איז שוין דאנערשטאג נאך חאלבען טאג אוג דיא נסיעה דארף דויערן ניט וועניגער ווייא אכט טאג. דער יונגער מאן האט נעשווינגען ער האט נור נעקוקט וואס דא וועט זיין.

דער בעל עגלה האט נעשלאפען אוג דער פערד איז נעמאנגען אין אזא ווענ וואס קיין מענש, קיין בהמה, קיין חיה אוג קיין פויגעל איז דארטען קיין מאל ניט נעווען. עס האט זיך נעדאכט דעם יונגען מאן: אז דער פערד לויפט אזוי שנעל וואס קיין פערד אויף דער נאנצער וועלט קאן אזוי ניט לויפען. ער איז וואס ווייטער נעקומען אויף אהיינען באדן, נאכדעם אין א טיעפען טהאל, נאכדעם ווייטער אין אוואלד אוג ווידער אויף אבארג, אוג פון דאס נייא אין א טהאל, אזוי זענען זייא דאנערסטאג נעפאהרען ביז מנחה צייט, נאכדעם זענען זייא נעקומען אויף א פעלד וואס איז בעוואכסען מיט הויכע נעדיכטע נראז, צווייא מאן דיא חוזק. דער פערד האט זיך נעשטעלט אין דיא נראז.

דער יונגער מאן האט נעזעהען וויא דער בעש"ט איז נעוואקען נאר אנאנדער מענש, זיין פנים האט נעשיינט וויא אפלאם פייער, עס איז ניטען שרעקליך אויף איהם אקוק צוא טאן, ער האט אויפנעוועקט דעם בעל עגלה אוג עד האט צוא איהם נעואגט: נעהם דיא קרינעל אוג נייא צוא ווסען דיא נראז וועסט דוא אנשעפען אפולע קרינעל ואסער אוג ברייגג מיר אטרונק:

דער

באלד האט ער געזעהען ווי א זיין רבי דער בעש"ט איז אריינגעקומען, ער האט זיך געשטעלט אויף דער ביהמ"ד אין מיטען זאל, נעמען אים איז נעשטאנען אויגנגער מאן, דאס איז געווען דער הארי"ז ז"ל:

ר' נחמן האט געהערט ווי א זיין רבי האט געדרשת דיא כוונות פון מקוה אוג דער הארי"ז ז"ל האט אים אפגעפרעגט ווי א האבען זיך אלאנגע צייט מפלפל נייען, ביז דער הארי"ז ז"ל האט מודה נעווען או רבי ישראל בעש"ט האט רעכט, ער האט געזאגט דאס אזוי מוז בלייבען ווי א רבי ישראל זאגט:

באלד נאכדעם האט ר' נחמן אויפגענומען פון זיין שלאף, אוג באלד האט רבי ישראל צוא אים געזאגט: נחמן! איך האב דיר מיטגענומען אויבען דוא זאלסט הערען ווי א דער הארי"ז ז"ל האט מיר מודה נייען דאס איך האב רעכט, יעצט פערלאנג איך פון דיר או דוא זאלסט ערציילען דיינע חברים ואס דוא האסט אויבען געזעהען נישט קשה דוא בינסט אנוטער עדות:

ר' נחמן האט באלד ערציילט אלעס ואס ער האט געזעהען אוג נעהערט אויבען, דיא תלמידים האבען אויך מודה געווען או רבי ישראל בעש"ט האט רעכט:

כד) דער בעש"ט פארט אין פוזנא.

רבי ישראל בעש"ט איז אמאל געקומען אין בראד, ער האט לאזירט (קוואדירט) בייא אנרוסען נביר, ואס האט געשיצט דעם בעש"ט:

דער נביר האט געהאט אנייעם פון פוזנא, ער איז נעווען איונגער מאן אנעווייסער מופלג, אוג אפרומער:

אמאל האט רבי ישראל בעש"ט געזאגט צוא דעם יונגען מאן: איך פאר אין פוזנא, איך ברויך דארטען זיין, אויב דוא ווילסט פאהר מיט מיר צוזאמען:

– ועהער נוט – האט דער יונגער מאן געענטפערט – עס איז שוין דרייא יאהר ווא איך האב מיינע עלטערין ניט נעזעהען, נור איך מוז פריעגען מיין שוועהר אויב ער ווועט מיר erlויבען צוא פאהרען ווועל איך מיר זייער פריי, איך ווייל ועהען מיינע עלטערין:

דער יונגער מאן האט נעפרעגט זיין שוועהר, האט דער נביר נעענטפערט דאס מיט אזא הייליגען מאן ווי א רבי ישראל איז erlויבט ער אים צוא פארען, אוג נעווים – האט דער נביר נעזאגט – ווועסט דוא זעהען נסים ונפלאות. דען רבי ישראל פאהרט אהין ניט נאר אומזאנסט:

דער יונגער מאן איז מיט נרוים שמחה נענאנגען צום בעש"ט אוג ער האט אים נעזאגט דאס זיין שוועהר האט אים erlויבט מיט אים צוא פארין אין פוזנא:

פוזנא פון בראד איז נעווען אמהלך צוא פאהרען א ערך אכט טאג, ווי א זיינען ארויסנעפאהרען דאנערשטאג נאך האלבען טאג, האט דער יונגער מאן

אויבערשטע וועלטן: אויף אלע תלמידים איז נעפאלן אשרעק אונ אנרויסע ציטערניש, בייא דעם ברעג טיש איז נעזעסן ר' נחמן הרדענקער עד איז ניעזען דער יונגסטער פון אלע תלמידים. דער ר' נחמן זיטצענדיג בייא דעם טיש איז אויף אירם אננעפאלן אנרויסער שלאף עד האט בשום אופן ניט נעקאנט זיך אבהאלטן פון שלאפן, האט דאס אים זייער שטארק פארדראסן, וויל בא"ת איז דאך דאס אנרויסער בזיון אייגצושלאפן זיצענדיג בייא דעם טיש. אין דער צייט וואס דער בעש"ט איז זיך עוסק אין עלוית נשמה, אונ אלע תלמידים זיטצן אין נרוים שרעק, אין אזא הוילינע צייט אונ בייא אזא הוילינען טיש וויא שלאפט מען? דער רבי נחמן האט נעטאהן אלע מיטלען כדי עד זאל ניט איינשלאפן, עד האט מיט זיינע הענד זיך נעשלאנען אופענעריסן דיא אוינען, אבער עם האט אים קיין זאך ניט נעהאלפן, עד האט שטארק איינגעשלאפן בייא דעם טיש:

ר' נחמן האט נעזעזן אין חלום דאס ער נייט אויף דער נאס אונ פיעל סענשן לויפן זעהר נעשווינד, אלע צוא מזרה זייט, איז ר' נחמן אויך מיט זייא נעלאפן, אונ האט זייא נעפרעגט; פאר ואס לויפן זייא אזוי שנעל?, זייא האבן אים נעענטפערט, וויסט דוא דען ניט אז באלד ווערט דרשנן דער הוילינער רב? – דיא ווערטער האבן זייא אים נעענטפערט מיט נרוים האסט, אונ ר' נחמן האט זייא נאכנעיאגט אונ נעפרעגט, ווער הוילינער רב ווערט דרשנן? – אבער פון נרוים נעשווינדיקייט האבן זייא אים נאר ניט נעענטפערט. אונ זייא זיינן נעלאפן שנעל ויפיל כוחות זייא האבן נעהאט:

ר' נחמן איז זייא נאכנעלאפן ביז ער איז נעקומען אין אתוז ואס ער האט אזעלכע קיין מאל אויף זיין לעבען ניט נעזעהן, זיא איז נעווען נרוים אונ שיין, דער נרעסטער מילאנער ואלט זיך נעוואונשן צוא ואהנען אין אזא חוז, דיא ווענד זיינן נעווען פון אבנים טובות, דער דאך פון רייע נינגאלד, דיא טרעפ פון טהייערע מאלחיט, דיא פענסטער פון טהייערע בריללאנטן ואס האבן נעשיינט פון זייטן טוזענד מאל ליכטיגער ווי דיא זון שיינט תמוז אין מיטן טאג, ר' נחמן איז ארייננעגאנגען אין אזאל ואס ער האט זיך ניט נעקאנט אפוואונדערן אויף זיין שענהייט אונ נרוסקייט. אז ר' נחמן איז נעשטאנען לכסל אין מזרח זייט האט ער ניט נעקאנט זעהן מערב זייט, איז ער נעשטאנען אין צפון זייט האט ער ניט נעקאנט זעהן דרום זייט, אונ דער נרוסער זאל איז נעווען פול מענשן, אויף זייערע פנים'ר איז נעווען קענטיג אז זייא זיינן נרוסע צדיקים הוילינע חסידים אמתע קדושים וטהורים:

אין זאל איז ניווען אטומל אייגער צום אנדערן האט נעזאנט מיט נרוים שמחה, אט באלד ווען מיר הערין סודות התורה פון דעם הוילינען רבי:

פלוצלונג האט ר' נחמן נעהערט אנרוים נעשרייא: „פנו מקום לצדיק"! אונ

שְׁטַארְבָּען, נור אִיךְ חָאב נִיט גֶעוואלְט אַז דוּרְךְ מִיר זָאלְט אִיהר אַוועקגֶעהָן פּוּן דֶּער וועלְט, דָּאס אִיךְ גִיבֶּעטֶען גָאט פַּאר אַיִךְ עֶר זָאל אַיִךְ אַייֶער נֶשָׁמָה צוּרִיק אָבְּגֶעבֶּען, נור אַייֶער חֶטְא דַארְף אַתִּיקוּן:

– וָאנְט מִיר וָואס זָאל אִיךְ טְהָאן – דָּאט דָּער רַב גֶעבֶּעטֶען – אִיךְ וועל אַייךְ אַלֶעס פָּאלֶגֶן:

– נָאט אוּן אִיךְ זַייֶנֶען אַייךְ מוֹחֵל – דָּאט דֶּער בעש"ט גֶעשְׁנִטפֶּערְט – אוּן אַייֶער תִּיקוּן פַּאר דִּיא נְשָׁמָה זִיא זָאל אַייךְ מוֹחֵל זַיין, דַּארְפְט אִיהר אוֹיף זִיךְ מְקַבֵּל זַיין צוּא לֶערְנֶען אַלֶע טָאג אַפֶּרֶק מִשְׁנַיוֹת בִּיז אַ"אַהֲר צַייט, אוּן טְרַאכְטֶען בְּעֵת אִיהר לֶעריְנְט אַז דָּאס אִיז פַּאר יֶעדֶע נְשָׁמָה:

דֶּער רַב דָּאט דֶּעם פְּסַק פּוּן בעש"ט מְקַבֵּל גֶעוֶען אוֹיף זִיךְ אוּן דֶּער בעש"ט אִיז נָאכְדֶעם אַוועקגֶענַאנְגֶען מְקַבֵּל שַׁבָּת זַיין:

דֶּער רַב דָּאט נָאכְדֶעם דֶּערְצַיילְט פַּאר אַלֶעמֶען וָואס זַיינֶען גֶעוֶען אִין שְׁטִיבֶּעל; וויא עֶר דָּאט אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען דֶּעם טַלִּית פּוּן בעשְׁט"ס קָאפּ, דָּאט עֶר גֶעזֶעהֶען דָּאס דֶּער בעש"ט אִיז בְּלַאס וויא אַטוֹיטֶער, זַייֶנֶע אוֹיגֶען זַייֶנֶען גֶעוֶען פַּארְנְלָאצְט אוּן טְרַעהֶרֶן זַייֶנֶען גֶערַנֶען וויא וַואסֶער פּוּן אַקְוַואל, זַייֶנֶע לִיפֶּען הָאבֶּען זִיךְ גֶעשָׁאקֶעלְט, אוּן אַרוּם אִיהם הָאבֶּען גֶעשְׁוועבְט הְמוּנוֹת וָואס קַיין מֶענְש וַייסְט נִיט וויא זַייא אָנְצורופֶּען, יֶעדֶער הְמוּנָה דָּאט אוֹיסְגֶעזֶעהֶען וויא אַבְּלַיין, דַּארוּם אִיז אוֹיף אִיהם גֶעפַאלֶען אַגְרוֹיסֶע אֵימָה וָפַחַד, אִין דִּיא אוֹיגֶען אִיז אִיהם פִּינְסְטֶער גֶעוואָרֶן, אִין קָאפּ אַגְרוֹיסֶער שְׁווִינְדֶעל אוּן עֶר דָּאט גֶעחַלְשְׁת:

פּוּן דֶּעְנְסְטְמָאל אָן אִיז דֶּער רַב פִּיעֶר מָאל אַ"אַהֲר גֶעפָאהֶרֶן צוּם בעש"ט, אוּן דָּאט פִּיעל פּוּן זַייֶנֶע נוּטֶע פְּרַיינְד גֶעמַאכְט דָּאס זַייא זָאלֶען גְלוֹיבֶּען דָּאס דֶּער בעש"ט אִיז אַהַיילִינֶער מַאן:

כג) עֲלִיוֹת נְשָׁמָה.

רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט אִיז אַמָאל גֶעזֶעסֶען מִיט זַייֶנֶע תַּלְמִידִים, עֶר דָּאט גֶעזָאגְט גְרוֹיסֶע כַּוָונוֹת וָואס מְקוֹה בֶּעטַייט (דִּיא כוונות זַייֶנֶען יֶעצְט בְּעדְרוקְט אִין סִדּוּר שֶׁפַּת אֱמֶת"ר הזקן):

דִּיא תַּלְמִידִים זַייֶנֶען גֶעוֶען נְאוֹנֵי אֶרֶץ אִין גְּנֶלֶת אוּן אֵין נִסְתָּר זַייא הָאבֶּען גֶעוואוסְט דִּיא כְּתְבֵי הָאר"י ז"ל בַּעַל פֶּה:

– רַבֵּנוּ הָאבֶּען זַייא צוּא אִיהם גֶעזָאגְט – דֶּער הָאר"י ז"ל אִין זַייֶנֶע כְּתָבִים שְׁרַייבְט דָּאךְ אַנְדֶערָע כַּוָונוֹת וֶועֶגֶען דִּיא מְקוֹה נִיט וויא אִיהר זָאגְט:

וויא זַייא הָאבֶּען דִּיא וועֶרְטֶער אוֹיסְגֶעֶרְדְט פּוּן זַייֶער מוֹיל, דָּאט דֶּער בעש"ט אוֹמְגֶעקֶהְרְט זַיין קָאפּ הִינְטֶער זִיךְ, זַיין פָּנִים דָּאט גֶעבְּרֶענְט וויא אַגְרוֹיסֶער פַּייֶער, זַייֶנֶע אוֹיגֶען דָּאט עֶר פַּארְנְלָאצְט וויא זַיין שְׁטִיינֶער אִיז נִיוֶוען אַז עֶר דָּאט גֶעהַאט עֲלִיוֹת נְשָׁמָה, עֶר פְּלֶענְט אַרוֹיף גַיין אִין הִימֶל אוֹיף דִּיא

לַאנְגְוַוילִיג צוּא זָעהֶן אַמֶענְש וָאל אַזוֹי לַאנְג דַאוּנֶען שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, – דָאס אִיז נִיט נֶאר גְלַאט – הָאט דֶער רֶב נֶעזָאגְט צוּא זִיךְ – אִיךְ מוּז מַקוֹק נֶעבֶּן אוֹיף זַיין פָּנִים, וָואס טְהוּט עֶר ?

יָעֶנֶער טָאג אִיז נֶעוֶוען פְּרַייטָאג, דֶער בעש"ט הָאט טְהַקֵּן נֶעוֶוען – מִיט זַיין תְּפִלָּה – עָטְלִיכֶע זְינְדִיגֶע נְשָׁמוֹת זַייא וָאלֶען קֶענֶען אַרַיין גַיין אִין גַן עֵדֶן, דֶערפַּאר הָאט זַיין שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה נֶעדוֹיֶערְט לֶענֶגֶער וויא אַלֶע טָאג :

דֶער רֶב אִיז צוּגֶענַאנְגֶען צוּא אִיהם אוּן עֶר הָאט אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּן זַיין שַׁלִּית אוּן אַקוֹק נֶענֶעבֶּן אוֹיף זַיין פָּנִים, הָאט עֶר זִיךְ אַזוֹי שְׁטַארְק עֶרְשְׁרֶאקֶען, פּוּן גְרוֹיס שְׁרֶעק אִיז עֶר נֶעפַאלֶען אוֹיף דֶער עֶרד אוּן חַלָּשׁוֹת נֶעבְּלִיבֶּן :

אִין שָׁטִיבֶּעל (בית התפלה) אִיז נֶעוָואכֶען אַגְרוֹיס נֶערוּפֶער, עָטְלִיכֶע מֶענְשֶׁען הָאבֶּן דֶעם רֶב אַוועקְגֶעלַיינְט אוֹיף אַטִּישׁ, אַבֶּגֶד צוּא קָאפֶּענְס זַייא הָאבֶּן אִיהם נֶעמִינְטֶערְט, נֶעמָאכֶּן קַאלְטֶע וואסֶער אוֹיף זַיין פָּנִים, אָבֶּער אוֹמְזוּנְסט הָאבֶּן זַייא נֶעהַאלֶפֶּן, דֶער רֶב אִיז נֶעלֶעגֶען וויא אַנֶעשְׁטָארְבֶּענֶער . . .

עֶם אִיז בַּאלְד נֶעבְּרַאכְט נֶעוָואכֶען אַדַאקְטֶער עֶר הָאט אֲנֶענוֹמֶען אַלֶע מֶעדִיצִינִישֶׁע מִיטֶלֶען, עֶנְדְלִיךְ הָאט עֶר נֶעזָאגְט: דָאס עֶר הָאט קַיין מִיטֶל מֶעהר, דֶער רֶב הָאט אִין זִיךְ קַיין לֶעבֶּן, אַיינֶע נְשָׁמָה קָאן אַדַאקְטֶער נִיט נֶעבֶּן אֲנֶעשְׁטָארְבֶּענֶעם :

דֶער בעש"ט הָאט נֶעשֶׁנְדִיגְט דַאוּנֶען, הָאט עֶר נֶעזָאגְט צוּא זִיךְ אַלַיין: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם ! צוּא לִיב מִיךְ וויל דוּא טַיידְטֶען אֲמֶענְשֶׁען ? נַיין ! אִיךְ וויל דָאס נִיט, עֶר מוּז בְּלַייבֶּן לֶעבֶּן, נִיט אַנדֶערְש עֶר מוּז נֶעזוּנְד וועֶרֶן !

רַייבֶּענְדִיג אִיז דֶער בעש"ט צוּגֶענַאנְגֶען צוּם טִישׁ וואו דֶער רֶב אִיז נֶעלֶעגֶען, עֶר הָאט אִיהם אַנֶעלֶעגְט נֶענֶעבֶּען אִיבֶּער זַיין פָּנִים אוּן שְׁטִילֶערְהַייט הָאט עֶר נֶעזָאגְט, נְשָׁמַת הָרַב ! אִיךְ בַּאפֶּעל אוֹיף דִיר דוּא זָאלְסְט בַּאלְד פּוּן הִיסֶּעל אֲרַאפְּפְלִיגֶען אִין דֶעם רַבְּ'ס גוּף אַרַיין, עֶר דַארְף נָאךְ לֶעבֶּן ! :

וויא דֶער בעש"ט הָאט דִיא וָוערְטֶער אַרוֹיס גֶערֶעדְט פּוּן זַיין תַּיילִיגֶע מוֹיל, הָאט דֶער רַב נֶעפֶּעלְט זַיינֶע אוֹיגֶען עֶר הָאט זִיךְ נֶעזֶעצְט אוֹיף דֶעם טִישׁ אוּן עֶר אִיז שְׁנֶעל אֲרַאפְּגֶעקֶאכֶּען צוּגֶעלֶאפֶּען צוּם בעש"ט אוּן הָאט נֶעזָאגְט מִיט גְרוֹיס תְּפַעֲלוּת: תַּיילִיגֶער רַבִּי ! אִיךְ בֶּעט אַיִךְ זַייט מִיר מוֹחֵל פַּאר דֶעם וָואס אִיךְ בִּין נֶעוֶוען אִיבֶּערַאיילְט :

– נִיט נֶעמֶען מִיךְ אַלַיין הָאט אִיהר נֶעזוּנְדִיגְט – הָאט דֶער בעש"ט גִיסֶּענְטְפֶּערְט – נור אוֹיךְ נֶעמֶען נָאט אוּן נֶעמֶען אַנְשָׁמָה וָואס דוּרְךְ אַייעֶר אוֹיפְהַייבֶּען מֶיין שַׁלִּית הָאט זַיא הַיינְטִיגֶען פְּרַייטָאג נִיט נֶעקֶענְט הָאבֶּן אַתִּיקוּן אוּן זַיא מוּז וַוארְטֶען בִּיז דֶעם צְווַייטֶען פְּרַייטָאג, יָעצְט בַּארְשְׁטַייט אִיהר וויא זַייט אִיהר הָאט פּוּנֶם אוּן מְקַלְקֵל נֶעוֶוען, אַייעֶר שְׁטְרָאף אִיז נֶעוֶוען אִיר זָאלְט

שמארבען

פון בעש"ט צוא פֿאהרען אהיים, וָאט דָער בעש"ט אים נָעבענשָט, וָאט עָר אַיינגעבוירען זיין קָאפּף כְּדֵי דָער מגיד זָאל אים בָּענטשָען, רַבִּי דוֹבער וָאט ניט נָעוואלט וָאט דָער בעש"ט אָנגענומען דיא האנד פון מגיד אַרויפּנָעלייגט אויף זיין קָאפּף, וָאט רַבִּי דוֹבער אים נָעבענשָט:

רַבִּי דוֹבער וָאט נָעעֶרשָׁ"ת פון בעש"ט אַלָעם וָואס עָר וָאט נָעוואוסט אין קַבָּלָה אוג אוי נָעבלִיבען זיין שְׁטָעלפֿאַרטרָעטער:

חָסִידים עָרצייֶלען אז רַבִּי דוֹבער אוי דָעם עֶרשטען מָאל נָעקומען צום בעש"ט, וָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט נָעוָאגט: צוא מיר אוי נָעקומען אַקאמטָען פול מיט ליכט אויף דַארף נור זייא אָנצינדען!!... *)

כב) דָעם בעש"טס דַאוונָען.

וויא נוט אוג ריכטיג אונזערע חֲכָמִים זָאגען: הקב"ה מתאוה להפלתם של צדיקים (חולין ס') דָאס הייסט דָער רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם נְעלוסט דיא נָעבעט פון דיא פרומע, אז דָער צַדִּיק אוי מתפלל אויף אַזאך פויעלט עָר בייא נָאט, דָערום פלעגט דָער בַּעל שֵׁם טוב דַאוונען וָואס פיל טענשען הָאבען דָאס בָּעוואונדערט, אַנדערע הָאבען דָאס ניט נענלויבט:

אין דָער צייט וָואס רַבִּי יִשְׂרָאֵל אוי נתנלה נָעוָארען הָאט עָר נָעהאט מתנגדים וָואס הָאבען ניט נענלויבט אין אים:

דָער בעש"ט אוי אַמָאל נָעקומען אין דָער שטאט חעלין, דָארטָען אוי נָעוועזען אַרָב וָואס הָאט ניט נָעהאלפֿטָען, ניט נענלויבט, אין בעש"ט, עָר הָאט אָפּגיליקענט אין דיא וואונדער וָואס טענשען הָאבען אים דָערצייולט פון רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט:

אַמָאל אוי אייגער נָעקומען צוא דָעם רָב אוג הָאט אים דָערצייולט פיעל וואונדער פון בעש"ט, אייגע פון דיא וואונדער אוי נָעוועזען דָאס דָער בעש"ט שטייהט אוג דַאוועגט שְׁמוֹנָה עֶשׂרֵה פיר שָׁעה דיא נאנצע פיר שָׁעה ניט עָר זיך ניט אַריהר פון דָעם אָרט עָר שטייט וויא עָר וָואלט נָעוועזען נָעקייטעט, – דָאס אוי אויבער נאטירליך – הָאט דָער רָב נישט נָעמפּערט – מָארגען אי"ה אַז עָר וועט זיך שטעלען דַאוונען, וועל אויך נייז זֶעהען דיא מערקווירדיגע זאך:

אויף מָארגען וויא דָער בעש"ט הָאט זיך נָעשטעלט דַאוונען הָאט טָען אידיגע נָענעבען דָעם רָב:

דָער רָב אוי נָעקומען אין שטויבעל אַקוראד בעת דָער בעש"ט הָאט זיך נָעשטעלט שְׁמוֹנָה עֶשׂרֵה:

דָער רָב הָאט אָבנָעוואוארט טָעהר וויא דַרייא שָׁעה עָם אוי אים נָעוָארען לאנגווייליג

*) ווייטער וועלען מיר ערצעהלען פון דיא התקרבות פון המ"מ צוא ריב"ש אויך אנאנדער אויפן אזויא וויא מיר האבען נעזעהען אין אנדערע היילינע ספרים: ששי"י

זײַן תַּלְמִיד מוּכְהָק עֶרְצֶעהְלְט טָען אוֹיף פֶּערְשִׁידֶענֶע אַרְטָען, מִיר הָאבֶּען גִילְעזִן אִין סֵפֶר רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט פּון הַחָכָם כַּהֲנָא נָעדרוּקְט אִין זַמּאמִיר תרס"א. אוּן אַזוֹי וויא אוֹיף דֶעם נֶעשֶׁהרְטָען מְחַבֵּר קָאן מָען זִיךְ פַּארְלָאזֶען אַז עֶר הָאט זַיינֶע יְדִיעוֹת וֶועגֶען בעש"ט נֶעשׁרִיבֶּען פּון אֶמֶת'ע זִיכֶערֶע קְוועלֶען, דַארוּם וויל מִיר אִיבֶּערְזֶעצֶען דֶעם פַּאקְט, אַקוּראַר וויא עֶר שְׁרַייבְט. וָזֶה לְשׁוֹנוֹ:

דֶער הַמַּגִיד הַנָּדוֹל ר' דוֹבֶער פּון מֶעזֶעריטְשׁ הָאט שְׁטֶענדִיג נֶעלֶעֶרנֶט דִיא קַבָּלָה פּון האר"י ז"ל, עֶר אִיז נֶעבֶּענֶען אִין זַיין דֶרֶךְ זִיךְ צוּא פַיינִינִין עֶר אִיז נֶעווֹרֶן אֲבֶּער זַיין תַּלְמִיד פּון מֶעזֶשׁען, דַארוּם אִיז עֶר נֶעווֹרֶן אַגְרוֹסֶער מִתְנַגֵּד פּון בעש"ט וַוייל דֶער בעש"ט הָאט נֶעזאגְט: אַמֶענְש דַארְף דִינֶען נָאט מִיט שִׂמְחָה אֲבֶּער דוּרְךְ פַּאסְטֶען קָאן דָאס נִיט זַיין:

רַבִּי דוֹבֶער אִיז פּון זַיין פַּאסְטֶען דִיא נַאנְצֶע וָואךְ, קְרַאנְק אוּן זַייעֶר שְׁוַואךְ נֶעוואָרֶן, קוֹים עֶר הָאט נֶעקָאנְט אוֹיף אַוויילֶענְקֶע אַרַאפְקְרִיכֶען פּון בֶּעט:

ר' מֶענְדֶל פּון בַּאר אִיז נֶעווֹרֶן אַשְׁטֶענְדִיגֶער נַאסְט בַּייא רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט, אַמאל אִיז עֶר נֶעקוֹמֶען אִין מֶעזֶעריץ אוּן הָאט בֶּעזוּכְט דֶעם תַּמִּיד רַבִּי דוֹבֶער, דֶער ר' מֶענְדֶל הָאט נֶעזֶעהֶן דָאס רַבִּי דוֹבֶער אִיז שְׁוַואךְ אוּן קְרַאנְק, הָאט עֶר צוּא אִיהם נֶעזאגְט רַבִּי! פָּאלְנְט מַיין עֵצָה, פָּארְט צוּם בעש"ט עֶר וועט אַיִּךְ נֶעזוּנְד מַאכֶּען:

אִין אָנְפַאנְג הָאט רַבִּי דוֹבֶער נִיט נֶעוואלְט פָּאהֶרֶן צוּא דֶעם בעש"ט, נור אַז פִּיעל פְרַיינְד אוּן זַייֶנע גוּטֶע פְרַיינְד הָאבֶּען מִיט אִיהם נֶעערֶעדט דֶערְפוּן אוּן נֶעבֶּעטֶען שְׁטַארְק עֶר זָאל פָּאהֶרֶן, אִיז עֶר אַוועק נֶעפָּאהֶרֶן צוּם בעש"ט:

רַבִּי יִשְׂרָאֵל הָאט אִיהם זַייעֶר פְרַיינְדלִיךְ אוּן לִיבְלִיךְ צוּגֶענוּמֶען, עֶר הָאט נֶעדוּנֶגֶען אַדִירָה פַּאר אִיהם אוּן אַלֶעם וָואס עֶר הָאט נֶעבְּרוֹיכְט הָאט אִיהם דֶער בעש"ט נֶעגֶעבֶּען נֶעלְט, פַּאר דִיא טְהַיירְטֶע רְפוּאוֹת, עֶר הָאט מִיט אִיהם פַּארְבְּרַאכְט אִין לֶערְנֶען, אִיהם עֶרְקְלֶערְט זַיין דֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ אַז מֶענְש טָאר אוּן דַארְף נִיט פַּאסְטֶען, וַוייל וֶוען דֶער נֶפֶשׁ אִיז נֶעזוּנְד אִיז דִיא נְשָׁמָה קְרֶעפְטִיג קָאן עֶר בֶּעסֶער דַאוונֶען אוּן נָאט דִינֶען, פִּיל מָאל הָאט עֶר מִיט אִיהם נֶעלֶעֶרנְט אוּן אִיהם נֶעווַיזֶען דָאס דֶער פְשַׁט אִיז מַאקֶע וויא עֶר זָאגְט, אֲבֶּער זַיין לֶערֶנֶען אִיז אָהֲן אַ נְשָׁמָה... אַיידֶער רַבִּי דוֹבֶער הָאט נֶעקאנְט אַרַאפְּנֶעהֶן פּון בֶּעט פְלֶעגְט דֶער בעש"ט נֶעהֶן צוּא אִיהם, אִין זַיין דִירָה וָואס דֶער בעש"ט הָאט נֶעדוּנֶגֶען פַּאר אִיהם, עֶר פְלֶעגְט אִיהם הַיילֶען מִיט רְפוּאוֹת אוּן מִיט רוּחָנִיוּת:

רַבִּי דוֹבֶער הָאט נֶעהַאט הַצָּלָחָה מְקַבֵּל צוּא זַיין פּון בעש"ט אַלֶעס וָואס עֶר הָאט נֶעווואוסְט וָוען אַיינֶער הָאט וַייא נֶעפָּרֶעגְט אִין זַךְ אַפְּרַאנָע, פְלֶעגֶען זַייא בַּיידֶע זָאגֶען אַגְלַייכֶען פֵּירוּשׁ:

אַז רַבִּי דוֹבֶער אִיז פְרִישׁ אוּן גְעזוּנְד נֶעוואָרֶן, הָאט עֶר נֶענוּמֶען אֲבֶּשַׁייד

דָעם דַאזִיגְן יְעדֶער חָסִיד מִתְפַּלֵל זַיין אַז נָאט זָאל אִיהם הֶעלְפֶּן, ער זָאל נִיט נִכְשָׁל ווערֶען חָלִילָה, ער זָאל אִיהם פִּירֶען אוֹיף אַוֵיכֶערע ווענ אָפֶּער נִיט חָלִילָה אוֹיף אַקְרוּמֶע ווענ. דָען אָזָן דִיא חִיזּוּק פוּן נָאט קָאן טֶען נַאנְץ לַייכְט אֲרָאפּ גִיין פוּן דֶרֶךְ הַנָּשָׁר:

דִיא צְווייטֶע ווענ הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט גֶעשְׂעצט אוּנ טְהַייעֶרֶער גֶעהַאלְטֶען ווִיא דִיא עֶרְשְׂטֶע ווענ. אֲמֶעְנְש ווָאס אַרְבֵּייט לְשֵׁם שָׁמַיִם אִיז בֵּייא אִיהם גֶעשְׂטַאנֶען פִּיל הֶעכֶער אוּנ ווִיכְטִיגֶער פַּאר דֶעם מֶענְשֶׁען ווָאס לֶערְנְט נוּר אִין דִיא רַבְּנִים"שֶׁע סְפָרִים:

אֲמָאל (אוויא דערציילט טען פון איהם) הָאט עֶר גִיזֶעהֶען אִייגֶער לֶערִינְט אוּנ עֶר אִיז שְׂטַארְק פַּארְטִיפְט אִין לֶערְנֶען, הָאט עֶר גֶעזָאגְט: דֶער מֶענְש אִיז אַזוֹיא שְׂטַארְק פַּארְטִיפְט אִין לֶערְנֶען אַז עֶר הָאט פַּארְגֶעסֶען דָאס עֶס אִיז פַּאראַן אַ נָאט אוֹיף דָער ווֶעלְט:

כ.

רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט הָאט פִּיעל גֶעקְלֶעהְרְט ווָאס ווֶעט זַיין נָאךְ זַיין הִסְתַּלְקוּת, ווָער ווָעט רַשֶּׁנֶן זַיינֶע אִידֶעֶען מִיט זַיין נַייֶע שִׁיטָה וויא נָאט צוא דִינֶען:

אֲמָאל אִין אַשְׁיינֶעם פִּרִיהְלִינְגְס טָאג אִיז עֶר מִיט זַיינֶע תַּלְמִידִים גֶעגַאנְגֶען שְׁפַּאצִירֶען אוֹיף דֶעם פֶּעלְד, ער הָאט זִיךְ גֶעשְׂטֶעלְט אוּנטֶער אַנְרוֹיסֶען גֶעדִיכְטֶען בּוֹים דָאווֶנֶען מִנְחָה, ער הָאט בֶּעמֶרְאכְט דִיא בְּלֶעטֶער אוּנ דִיא בְּלִיהוּנְג פוּן בּוֹים, ווִיא קִירְצְלִיךְ ווֶעט פוּן דִיא בְּלִיהוּנְג ווֶערֶען פְּרוּכְט:

– אִיךְ בִּין גֶעוִילִיכֶען צוא דֶעם בּוֹים – הָאט רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעש"ט גֶעמֶרְאכְט בַּייא זִיךְ אִין הַאַרְצֶען – מַייֶנֶע תַּלְמִידִים זַיינֶען ווִיא בְּלִיהוּנְג, פוּן ווֶיא בַּאלְד ווֶערֶען פְּרוּכְט, מֶרְאכְטֶענְדִיג הָאט עֶר גֶעקוּקְט אוֹיף זַיינֶע תַּלְמִידִים. ער הָאט אֲנְגֶעפַאנְגֶען צוא בַּאֲרֶעכֶענֶען ווִיא ווַייט ווִיא זַיינֶען אִיבֶּערְגֶעבֶּען צוא דִיא תּוֹרָה ווָאס עֶר לֶערִינְט מִיט זַיי, ער הָאט זַייֶער שְׂטַארְק גֶעזִיפְצְעט פוּן טִיעפֶּען הַאַרְצֶען:

– אִיךְ ווֶיס גֶעווִיס – הָאט עֶר צוא זִיךְ גֶעזָאגְט – דָאס ווִיפִיל בְּלֶעטֶער עֶס זַיינֶען פַּאראַן אוֹיף דֶעם בּוֹים, אַזוֹיא פִּיל „צַדִּיקִים" ווֶעלֶען זַיין נָאךְ מַיין אֲוֶועק גַיין אוֹיף יֶענֶע ווֶעלְט, אוּנ יֶעדֶער ווֶעט אֲנְדֶערְש טְהוֹן, נִיט ווִיא זַיין חָבֶר טוּט, אוּנ יֶעדֶער פוּן זַייא ווֶעט זִיךְ בֶּעְרִיהְמֶען דָאס עֶר טוּט ווִיא אִיךְ:

אֲמָאל הָאט עֶר גֶעזֶעהֶען אַנְרוֹיסֶען קָאפּ פּוֹל מִיט מָאהְן, הָאט עֶר נִיזָאגְט: דִיא „צַדִּיקִים" ווָאס ווֶעלֶען זַיין נָאךְ מִיר ווֶעלֶען זַיין אַזוֹיא פִּיל אוּנ אַזוֹיא נָרוֹים ווִיא דִיא מָאהְן:

כא.

עֶס אִיז בֶּעוואוסְט דָאס רַבִּי יִשְׂרָאֵל אַנְרוֹיסֶע קָאפּ'ל פּוֹל מִיט מָאהְן, הָאט עֶר נִיזָאגְט: דִיא „צַדִּיקִים" ווָאס ווֶעלֶען זַיין נָאךְ מִיר ווֶעלֶען זַיין אַזוֹיא פִּיל אוּנ אַזוֹיא נָרוֹים ווִיא דִיא מָאהְן:

יט.

וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה – דָּאס דָּער בעש"ט נֶעזָאגְט אַז מֶען דַארְף נִיט לֶעבֶּן יִחְיֶה, נור יִחְיֶה:

תּוֹרַת ה' תְּמִימָה, זֶיא אִיז נָאךְ הַיינְטִיגֶען טָאג נאנְץ, קֵיינֶער הָאט נָאךְ פּוּן אִיהר נִיט מְחַסֵּר נֶעווֶען, זֶיא אִיז נאנְץ וויא נֶעווֶען:

אַז דֶער מֶענְש לֶערְנְט דַארְף עֶר וויסֶען צוא לֵיב וועמֶען עֶר לֶערְנְט, זִיךְ דַארְף עֶר מְבַטֵּל זַין אַזוֹי וויא עֶר וָואלְט נִיט עֶקְסְטִירֶען, וויא דֶער פָּסוּק זָאגְט הַהֲבָטָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא דּוּךְ אַיִן (במוד) נֶעפִּינְט מֶען דִיא חָכְמָה:

דִיא צוּנג אִיז דֶער פֶּעדֶער פּוּן הָארְצֶען; אַראשׁ הַקָּהָל, הֶגֶם עֶר הָאט קֵיין צַייט נִיט צוא לֶערְנֶען פְּלֶענְט אִיהם דֶער בעש"ט הָאלְטֶען אַז עֶר אִיז אִין אֵיין מַדְרֵגָה מִיט דֶעם וָואס לֶערְנְט טָאג אוּן נאכְט אוּן אֶפְשֶׁר שְׁטַייט עֶר נָאךְ אִין אַהֲבָעָרָע מַדְרֵגָה וויל עֶר הָאט אַשְׁוועֶרֶען עֹנֶן וויא יָענֶער:

– דֶער מֶענְש הָאט צְוַוייא וועגְען – פְּלֶענְט רַבִּי יִשְׂרָאֵל בעשט זָאגֶן – אֵייגֶע אִיז אַנְלַייכְט אֵין אוֹים גֶעטְרָאטְעגֶע, מֶען קָאן נִיט פַּארְבָּלָאנְזֶען, דָּאס אִיז וָען דֶער מֶענְש לֶערְנְט טָאג אוּן נאכְט, עֶר שַׁייעט זִיךְ אֶפּ פּוּן אַלֶע וָועלְט עֹנְיָנִים, עֶר רֶעדְט נור דָּאס וָואס עֶם אִיז אִיהם זֶייעֶר נֶייטִיג, אוּן עֶם אִיז פַּארָאן נָאךְ אַזאַרְט וָועג, זִיא אִיז אַוויטֶענֶער נָאכְטֶענֶע, נִיט קֵיין זְכֶערָע וָועג, דָּאס אִיז וָען דֶער מֶענְש רֶעדְט אוּן הַאנְדֶעלְט מִיט לַייטֶען נור אַלֶע וָואס עֶר רֶעדְט אִיז לְשֵׁם שָׁמַיִם, דְּהַיינוּ: פּוּן זַייגֶע רַייד זָאלֶען דִיא הֶערֶער אֶפְלֶערְנֶען לֵיב אוּן סוֹרֶא צוא הָאבֶּען פַּאר נָאט, אוּן אַמוּנָה הַשְׁכֵּל אָדֶער זַייגֶע רַייד זָאלֶען אַוועקְגִיין אִין אַהוֹיכֶען הַיילִיגֶען אָרְט, וויא דָּאס אִיז יָדוּעַ פּוּן פִּיעל מֶענְשֶׁען, נור אַזַא וועג אִיז נֶעפֶּערְלִיךְ, דֶער מֶענְש קָאן נְרִינג אַראָפְגִיין פּוּן דֶעם הַסּוֹב, עֶר קָאן שְׁנֶעל פַּארְבָּלָאנְדְזֶען פּוּן הַיילִיגֶען וָועג, עֶר קָאן אַנְפַאנְגֶען דַיידֶען דְּבָרִים בְּטֵלִים וויא דֶער שְׁטַייגֶער אִיז פּוּן פִּיל פְּרָאסְטֶע מֶענְשֶׁען, אוֹיךְ

– אָמאל – האט ער נעזאגט – קאן דער מענש דאונען מיט נרוים אהבת אונ יראה, התלהבות אונ דבקות אהן אשום תנועה, עם זאל נאר ניט זיין קענסטיג אז ער דאוונדט. אזא תפלה, איז מערהר חשוב אונ בעווילינט פאר דיא תפלת וואס ווערט נעזאהן אויף דיא אויסערליכע נלידער, ווייל דיא קליפה קאן זיך ניט באהעפטען צוא אזא תפלה וואס זיא איז אין נאנצען אינערליך:

יח) אלערלייא אופנים.

רבי ישראל בעש"ט האט אויסנעטראכטען אנייע ווענ אין עבודת הבורא, ער האט נעלערנט מיט זיינע תלמידים אונ ער האט זייא ערקלערהרט דאס השם יתברך ווייל אז מענשען זאלען איהם דינען, אויף אלערלייא אופנים, למשל: עם טרעפט דאס אמענש פארבריינגט רעדט מיט אנדערע מענשען דאס וואס ער האט נייטהיג צוא רייד, אין יענער צייט קאן ער ניט לערנען, דארף ער דענקטמאל דינען נאט מיט זין אינערליכע הארץ, ער דארף זין דבוק אן השם יתברך:

אדער אז דער מענש נייט אויף דעם ווענ אונ ער קאן ניט דאונען אונ ניט לערנען וויא זיין שטייגער איז צוא הויז, ער מוז נאט דינען אויף אנאנדער אופן וויא ער איז נעווען נעוואהנט אלע מאל, דארף ער זיך דערפון ניט מצער זיין, ווייל נאט ווייל דאס דער מענש זאל איהם דינען אויף אלערלייא אופנים, אמאל אויף אזא אופן אונ אמאל אויף אנאנדער אופן, אונ דערפאר האט איהם נאט צונעשיקט אזא עסק ער זאל ברויכען נעהען אויף דעם ווענ, אדער רעדען מיט מענשען, בדי ער זאל איהם דינען, אויף דעם אופן:

רבי ישראל בעש"ט האט זייער פיינד נעהאט ווען אייגער האט נעווייגט, ער פלענט זאגען דאס דער ווייגען איז זייער שלעכט, ווייל דער מענש דארף דינען נאט מיט שמחה, נור ווען דער ווייגען קומט פון נרוים פריד דאמאלסט איז זייער גוט:

אז דער מענש פאסט אפילו אנאנצע וואך פון שבת ביז שבת אוז ער נלויבט דאס ער טוט דערמיט אנרויסע זאך, אזא העניות האט קיין ווערם ניט, דורך אזא פאסטען וועט דער נפש ניט רייגער ווערען:

אז אמענש וויל פאסטען, ער פילט אז דאס איז גוט פאר זיין נפש, הגם ער וייסט דאס דער פאסטען ברייגנט צוא עצבות, אוז דינען נאט מיט שמחת איז בעסער אוז אנגענעהמער, פון דעסט ווענען זאל ער טאן דאס זואס ער ווייל:

אין דיא צייטען פון רבי ישראל בעש"ט איז נעווען אייגער זואס האט זיך נעפייגינט דורך פאסטען, אוז נאך אנדערע יסורים בדי ער זאל בעקומטען רוחַ הקדש, האט דער בעש"ט אויך אים נעזאגט דיא ווערטער: אין עולם התמורות לאכט מען פון אים:

אין דער צייט זואס דער מענש דאווענד, דארף ער זיין אויסנעטהאן פון נשמיות. אזויא ווייט אז ער זאל ניט פילען פון זיך אז ער איז פארען אויף דער וועלט, דען וויא באלד ער רעבענט זיך פאר א זאך זואס עס עקסיסטירט, קאן זיין אז אין דער צייט זואס ער איז מתפלל איז ניט ער. ניט זיין עבודה אוז ניט זיין תפלה ווערט נערעכענט פאר נאט, אוז פיל מחשבות זרות קומען אוז זיינען מבלבל זיין כוונה:

דער מענש זואס ער טוט זאל ער ניט זוכען קיין איבערינג זאכען, ער זאל זיך ניט צופיל מדקדק זיין, דען דאס איז אייגע פון דעם יצר הרע פלענער צוא מאכען אשרעק אויף דעם מענשען אים זאל זיך דוכטען אז ער איז קיין נאל ניט יוצא זיין פליכט. אוז ווען אפילו ער איז נבשל נעווארען חלילה מיט אנעבירה זאל עם ניט צופיל טרויערין, נור ער זאל חרטה האבען מיט אנאמת אויף דיא עבירה זואס ער האט נעטאן אוז ער זאל אויף זיך מקבל זיין מיט אנאמתע קבלה דאס ער ווען נאך אמאל ניט טאן דיא עבירה, אוז ער זאל זיך פרייליכערהייט פארלאזען אויף נאט זואס ער וייסט אלץ זואס דער מענש טראכט אוז קלערט, וייסט ער דאס ער ווייל תהון זואס בעסער איז, נור ער קאן ניט. דארום ווען דער מענש ווייסט אפילו נעווים דאס ער האט נעהאט פיל מניעות, זאל ער ניט זיין טרויעריג, ווייל דיא עצבות שטערט דעם מענשען פון צוא דינען נאט:

יז) דיא היילינג תפלה.

רבי ישראל בעש"ט פלענט דאווענען מיט נרויס דבקות, עס האט נעטראפען אז ער איז אזויא שטארק מתפעל נעווארען אז ער איז נעפאלען ארן קרעפטין, ער האט דעמסטמאל קיין זאך ניט נעפילט, עס איז אויף אים ניט נעווען צוא זאנען פארקערט: ער פלענט זיך וואשען תין אוז ער, זיך שרייסלען שאקלען, מאכען חעריות אוז משונה דינג הנעות:

אמאל איז נעווען צייטען וואס רבי ישראל האט נעדינט נאט דורך פיינינין זין נוף, ער פלעגט פאסטען, וויינען, נאכדעם איז ער נעקומען צוא דיא איידעע טאכטן פארקערהרט. הנאה האבען פון דער וועלט, ווייל דער נוף איז אקלין וועלטל וואס נאט האט דאס באשאפען, אונ אווינק נענעבען דעם מענשין אלעם מתנה, כדי ער זאל דינען נאט מיט נרוים שמחה:

דער לעבען פון דער וועלט איז אבעזונדערער תכלית. דערפאר וען דער מענש לעבט פרייליך, ערפילט ער דרמיט דעם רצון פון זין בוֹרא, אונ דאס איז דיא ערשטע אונ נרעסטע עבודה פון דעם מענשען, ואס ער איז נור זיין רעדען פון דיא אלנעמיינע בעשאפענע קייט, נור אזוי ווי דער מענש איז אנויסנעצייכענטע רעדען מיט זין שכל אונ פערשטאנד, דער פאר דארף ער לעבען מיט אנעווינען תכלית אונ מיט אנוטין ערהאבענעם ציעל:

באמת איז ניט דער מענש אליין דער איינצינער ואס דינט זיין באשעפער, דיא עבודה איז נור אבעצאהלונג פאר דיא זאכע ואס צוא ליב דעם איז ער באשאפען נעווארן, דארום אלע באשעפענישע אויסער דעם מענשען דינען אוך נאט, יעדער נאך זיין שכל? אונ נעדאנקען ואס נאט האט ייא נענעבין, אפילו אווערעמעל דינט אוך נאט ווי ייט זיא קאן בענרייפען סיט איר שכל ואס נאט האט איהר ארייננענעבען:

ווער עס זאנט אז דיא וועלט איז נאר נישט, האט ער אטעות, באמת איז דיא וועלט זעהר אטהייערע אונ אנוטע וועלט. פאר דעם מענשען ואס פארשטייט. וויא איהר צוא בענוטצען...

זיין נייעם סיסטעם צוא דינען נאט דורך פרייהליכקייט האט ער נילערינט יעדען מענשען ואס האט נענלויבט אין זיינע רייד:

מז) דער יצר הרע.

רבי ישראל בעש"ט פלענט שטענדיג זאנען, דער יצר הרע פארבינדעט אונ פארבלענדעט זייער אפט דיא אויגען פון אמענשען. ער זאל זיך האלטען פאר אצדיק נמור דורך דעם ואס ער לערנט שטענדיג אונ דאוונד אונ פיינינט זיך, חנם ער ווייס ניט דעם ענין פון דבקות אן נאט ואס דאס איז, אונ ער האט קיין מאל ניט טוען נעווען פון דיא אמת'ע אמונה וויא עם דארף זיין, אונ דער עיקר עבודה איז פרעמד לנמרי פון איהם, אט פאר אזא מענשין איז כמעט קיין תקנה פאראן, ער קאן קיין רפואה צוא זיין מכה ניט האבען, ווייל ער האלט זיך אזיין פאר אצדיק נמור אונ אזוי ויא רעכענען איהם אליע ואס קענען איהם, דארום ווען איהם קיינער ניט מעורר זיין צוא תשובה אונ ער ווען קיין מאהל ניט פארשטיין ואס איז דער ענין פון לערנען, דאוונען, אונ טאן דיא מצות ויא נאט פארלאנגט.

שְׁטַיין אוּן לַאכָּען פּוּן זַיינָע מְשׁוּנָּה־דִינָע הְנוּעוֹת אִיז אַסְתָּם דָּאס עֶר אִיז אַן־אכְזָר אָדֶער אַשׁוֹטָה אַנַאר . . .

דָּער נִמְשָׁל דָּערפּוּן : וֶוען אֵיינער דַאווֶענְדּ סִיט כַּוָּנָה נוּר מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת זַיינען אִיהם בַּלְבָּל , מַאכְט עֶר מְשׁוּנָּה־דִינָע הְנוּעוֹת כְּדֵי עֶר זָאל קֶעֶנָּען זִיךְ רַאטָּעווֶען פּוּן דִיא קְלִיפּוֹת וָואס רִינְגֶלְען אִיהם אַרוּם , אוּן עֶר זָאל קֶעֶנָּען טְבַוֵּן זַיין וָואס עֶר וָוִיל מְבַוֵּן זַיין אִין זַיין תְּפִלָּה , דַּאךְ פּוּן אִיהם קֵיינֶער נִיט רַאטָּעווֶען , שְׁפָּאטָּען :

יד) דֶּער דְּרַיִיצֶעהְנטָּער מָשָׁל .

אַמָּענְש וָואס הָאט אוֹיף זַיין לֶעבֶּען נִיט פַּארְזוּכְט קֵין מָאל אֵיינָעם פּוּן דִיא צַאדִּיקִים וָואס אַלֶּע מְעַנְשָׁען עֶסָּען דֶּעם מַאכְל , וֶוען קֵין מֶענְש נִיט קֶעֶנָּען אִיהם צוּא פַּארְשְׁטֵיין רִיכְטִיג וָואס פַּאר אַטָּעם דֶּער מַאכְל הָאט , אוּן נָאךְ אַלֶּע פְּרוּשִׁים אוּן בֵּאוּרִים , וֶוען עֶר אַלֶּין נִיט וִוייסָּען רִיכְטִיג דֶּעם נֶעשְׁמַאק פּוּן דֶּעם מַאכְל :

דֶּער נִמְשָׁל דֶּערפּוּן : דֶּער מֶענְש וָואס הָאט קֵין מָאל נִיט פַּארְזוּכְט דֶּעם טַעַם פּוּן אַוֹבֶכֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ , אוּן זַיין יְרָאָה אוּן נִיט דֶּעם טַעַם פּוּן דְּבֵקוּת אוּן הִתְקַשְּׁרוּת אָן נָאט , אוּן נִיט אַלֶּע עִנְיָנִים פּוּן עֲבוֹדָה פּוּן טִיפֶּען הַארְצֶען , קָאן קֵיינֶער אִיהם נִיט עֶרְקְלָעהֶרֶן דִיא עִנְיָנִים נִיט מִיטֶען מוֹיל אוּן נִיט בִּכְתָב , עֶר מוּז דָּאס אַלֵּיין וִוייסָּען אָט וִוייא דָּאס אִיז אוּן דָּאס אִיז דֶּער עִנְין פּוּן בְּחִינַת נִסְתָּר אִין דֶּער תּוֹרָה , אָבֶּער נִיט וִוייא אַנְדֶּערֶע רוֹפֶּין "נִסְתָּר" דִיא הָכְמַת הַקַּבָּלָה , דָּאס אִיז פַּאלְש וַויל אַלֶּע קַבָּלָה סְפָרִים זַיינען אָפֶּען פַּאר יֶעדֶּען מֶענְשָׁען וָואס וִויל אִין זֵייא לֶערְנָען , אוּן אוֹיב דֶּערְפַּאר רוֹפֶּין זֵייא דִיא קַבָּלָה סְפָרִים סִיט דֶּעם נָאמָּען נִסְתָּר וַויל זֵייא פַּארְשְׁטֵיהָען נִיט צוּא לֶערְנָען אִין זֵייא , אִיז דָּאךְ דִיא עֲלִבִּיגָע זַאךְ וָוען אֵיינֶער קָאן נִיט לֶערְנָען תנ"ךְ , אָדֶער דִיא תּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה (נפרא) וָועט עֶר דָּאס אוֹיךְ רוֹפֶּען נִסְתָּר :

סִיט דֶּעם נָאמָּען "נִסְתָּר" קָאנָּען סִיר רוֹפֶּען נוּר דִיא דְּבֵקוּת אָן בּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ :

טו) מַעֲשֶׂה אוּן מַחֲשָׁבָה .

רַבִּי יִשְׂרָאֵל בַּעש"ט פְּלֶעגְט הָאלְטָען דִיא מַחֲשָׁבָה (נעדאנקען) זַיינֶער טְהַיֶּיעֶר . עֶר הָאט שְׁטֶענְדִיג גֶעזָאגְט , דֶּער מֶענְש דַּארְף אָפְּשַׁיידָען אַזְלֶעכְטֶע פְּרֶעמְדֶע מַחֲשָׁבָה פּוּן אַנוּטָּע :

יב) דער עלפטער משל.

אקענינ האט נעהאט אנרויסן אוצר, פיעל נאלד ווילבער אוג טהייערע שטיינער ציינען דארטין נעווען. ער האט פיער שרים אויפנינומען זייא זאלען היטען דעם אוצר. אבער דיא שרים זינען נעווען ניט ניטרייא דעם קענינ זייא האבען צוגענומען דעם נאנצין אוצר אוג זייא זינען אנטלאפען:

איין שר פון דיא פיר שרים האט באלד חרטה נעהאט. עס האט איהם פארדראסען פאר וואס ער האט נעזינדינט נענען דעם קענינ האט ער באלד צוריק נעקעהרט צוא דעם קענינ, ער האט זיך מודה נעווען אויף זיין פארברעכען אוג מחילה נעבעטען. דער צווייטער שר האט נעטראפען איינעם פון זיינע בעקאנטע, יענער איז נעווען אנרויסער חכם אוג זיינער אנווטער פרייגד, ער האט נעוואוסט וויא דער שר האט נענען קענינ נינינדינט האט ער איהם אנ׳עצה נענעבען דאס ער זאל צוריקעהרן אהיים צום קענינ ווען ער מתקן זיין דעם חטא, דער שר האט איהם נעפאלנט אוג אזויא נעטהאן:

דער דריטער שר איז נעקומען אין אווייטע לאנד ואס דארטען האט אויך דיא ועלבינע זאך נעטראפען, יענער א שר האט אויך בענוצט דעם אוצר המלך אוג איז אנטלאפען, אבער יענער קענינ האט נעשיקט שלוחים איהם חאפען זייא האבען איהם נעהאפט אוג נעבראכט צום קענינ ער איז בעשטראפט נעווארן מיט נרויסע יסורים. וויא דער שר האט דאס ניזעהען, האט ער מורא נעהאט פילייכט וועט מען איהם אויך חאפען, איז ער בעסער אליין נעפארן אהיים, אוג האט דעם קענינ מחילה ניבעטין, דער פערטער שר האט ניט נעוואלט הרטה האבען. ער איז נעווען אנרויסער עקשן:

דעם ערשטען שר וואס ער האט אליין תשובה נעטהאן, האט דער קענינ איהם נענעבען נרויסע טהייערע מתנות, אוג ער איז נעבליבען א שר ווייא ער איז פריער נעווען:

דעם צווייטען שר האט דער קענינ צוגענומען אבער ניט פרייגדליך, אוג דעם דריטען שר האט דער קענינ בעשטימט אשטעלע אויף יענעם ארט וואו ער האט נעוהען דיא שטראף פון יענעם שר וואס האט אויך ניזינדינט ווייא ער:

דעם נמשל דערפון דארפען מיר ניט ערקלעהרן, דאס וועט יעדער מענש אליין פארשטעהען מיר קענען נור זאנען אז דעם משל פון דריטען שר האט ער נעזאנט אויף זיך אליין...

יג) דער צוועלפטער משל.

ווען אמענש טרינקט זיך אין אנרויסען שטראמינען טיפען טייך, מאכט ער פערשידינע הנועות זיך צוא רעטען פון טויט, ער ווינקט צוא דיא מענשען וואס שטייען בייא דעם בערג טייך זייא זאלען איהם ראטעווען. ווען איינער וועט

צייטער איז געווען ווייט פון דיא מענשען וואס האבען בעדארפט קומען אין פאלאץ:

אז דער פאלאץ איז פערטיג געווארען, האט דער קעניג געשיקט רופן אלע שרי המלוכה אונ דיא גרעסטע מענשען פון זיין מדינה, ער האט פון זייא פערלאנגט דאס זייא זאלען קומען זעהען דעם פאלאץ אריינגין אין איהם בייד מיט דעם קעניג:

אז דיא אלע געסט זיינען ניקומען צום פאלאץ, האט זיך פארמאכט דער טהויער אונ דיא טהירען האבען זיך פארשלאסען:

דיא געסט האבען אויינער אויף דעם אנדערען געקוקט אונ זיך געוואונדערט – ווייא איז דאס מעגליך – האבען זייא געזאגט – אריינצוגעהען אין פאלאץ בייד מיט דעם קעניג אז ער איז מיט אזויא פיל מהיצות ארומגעצוטשט:

דיא געסט האבען אנגעפאנגען נוט צוא קוקען אונ צוא בעטראכטען, זייא האבען גור ניזעהען אמויער ארום אמויער, אמחיצת ארום אמחיצה:

אלאנגע צייט זיינען זייא געשטאנען אונ האבען זיך זייער שטארק געוואונדערט, פלוצלינג איז געקומען צוא זייא דעם קענינס זאהן, – איהר זאלט ווייסען – האט ער צוא זייא געזאגט – אז מיין פאטער איז אנרוהיגער הכם, אונ ער האט אנרוהיג קיין אפט אין „אחיזת עינים" אונ דער נאנצער פאלאץ איז נור אפארבליעדענעש עס איז בכמה נאר נישט פארען. נישט קיין מויער נישט קיין מחיצה, נישט קיין טהויער אונ נישט קיין טהירען, דאס אלץ דוכט זיך נור אייך, אייך דוכט זיך אז איהר זעהט אמויער מיט מחיצות. טירען אונ טויערן, אבער בכמת איז אלס אפפען איהר קאנט ארייננעהען נאר אהן מיה צוא מיין פאטער בייד מיט איהם. אט איז מיין פאטער, דער נרויסער קלוגער קענינ:

אז זייא האבען דערזעהען דעם קענינ אונ ערעדט מיט איהם האבען זייא דענמטמא? נעזעהען אונ פארשטאנען זייער טעות ואם זייא האבען פרייער גיהאט:

דער נמשל דערפון: אלע וועלטען אונ אלעס ואם אין זייא נעפינט זיך, אלץ ואם מיר זעהען מיט דיא אויגען אונ פילען אונ פארשטייען אונ אונז דוכט זיך אז זייא זיינען אזעלכע זאכען, חוץ נאט, זייא זיינען פון איהם אפנישייעדט, זיינען בכמת נישט אזויא, דיא נאטהייט איז מיט זייא, אונ דאס איז אלץ צוזאמען מיט נאט, זייא עקסעסטירען נור דורך זיין ווארט אונ זיין ווילען, ער אונ זייא איז איין זאך, נור נאט האט זיך פארבארגען כבכול ער האט זיך פארקליידעט אין פיעל פערשיידענע קלייידער, אונ דורך זייא איז ער פארבארגען פון דיא אויגען זיינע באשעפענישן, זייא (דיא מענשען) זעהען ייעדער זאך ווייא דאס ואלט געווען אמחיצה, אנייערנער ואנד צוויישען נאט אונ זייא. אט דאס איז דיא גבורה פון דעם ווילט באשעפער ער איז פארהויילען אין דיא עדטער וואו ער איז אפפענבאר, אונ ער איז אפפענבאר אין די עדטער וואו ער איז פארבארגען:

אַמוּזַקאַנט, וָואס פְלֶעגְט שְׁפִּילֶען פַאר דֶעם קֶענִיג:

דֶער מוּזַקאַנט הָאט נֶעהַאט אַיין נִגּוּן וָואס דֶער קֶענִיג הָאט זַייעֶר לִיב גֶעהַאט צוּא הָערֶען, עֶר הָאט שְׁטענְדִיג גֶעבֶּטען דֶעם מוּזַקאַנט דָאס עֶר זָאל פַאר אִים שְׁפִּילֶען דֶעם זֶעלְבִּיגֶען נִגּוּן, אוּן אַז דֶער קֶענִיג הָאט בַּאמֶערְקְט דָאס דֶער מוּזַקאַנט שְׁפִּילְט שׁוֹין דֶעם נִגּוּן אֶתְן חֵשֶׁק זַייֹ? עֶר הָאט אִים שׁוֹין צוּפִיל מָאל גֶעשְׁפִּילְט, הָאט דֶער קֶענִיג יֶעדֶען טָאג גֶעלַאדֶען נַייֵע גֶעסְט צוּא זִיךְ. כְּדֵי דוּרְךְ זַייֵא זָאל דֶער מוּזַקאַנט בֶּעסֶער מֶעהר חֵשֶׁק צוּא שְׁפִּילֶען דֶעם נִגּוּן, דָען דֶער שְׁטַייגֶער אִיז, פַאר פְרִישֶׁע מֶענְשֶׁען וָואס הָאבֶּן נָאךְ נִיט גֶעהֶערְט דֶער נִיגּוּן, שְׁפִּילְט זִיךְ בֶּעסֶער, מִיט מֶעהר גֶעפִּיל אוּן מֶעהר מוּט:

אַז דֶער קֶענִיג הָאט גֶעזֶעהֶן דָאס דֶער מוּזַקאַנט קָאן שׁוֹין אַלֶע גֶעסְט אוּן נַייֵע אוֹרְחִים אִיז שׁוֹין נִיטָא, הָאט דֶער קֶענִיג גֶעפּוּנֶען אַמִיטְעל דָאס דֶער מוּזַקאַנט זָאל נִיט זֶעהֶן וָועלְכֶע גֶעסְט עֶס קוּמֶען, וָועט עֶר מִיֶענֶן אַז נַייֵע גֶעסְט זַייֶנֶן גֶעקוֹמֶען וָועט דֶער חֵשֶׁק פוּן שְׁפִּילֶען דֶעם נִגּוּן נִיט אָבְּגֶענֶעקִיהְלט וָועֶרֶן:

דֶער נִמְשָׁל דֶערְפוּן: וָועֶר עֶס אִיז מְהַדֵּשׁ אֶמֶתָע חִידּוּשִׁים אִין דֶער תּוֹרָה אוּן עֲבוֹדָה, אוּן נָאט בָּרוּךְ הוּא בַּבַיָכוֹל הָאט דֶערְפוּן פֶּערְגֶענִיגֶען, עֶר הָאט אַקוֹרַת רוּחַ פוּן יֶענֶעמְס תּוֹרָה, עֲבוֹדָה אוּן פוּן זַיין נַייֵעם דֶרֶךְ, אוּן אַז הקב"ה זֶעהְט דָאס דִיא קְדוּשָׁה וָועֶרְט כִּייא דֶעם צַדִיק אָבְּגֶענֶעקִילְט מַהֲמֶת אַלְטַקַייט, שִׁיקְט עֶר צוּא אִיהם נְרוֹיסֶע מֶענְשֶׁען פְאַרְגֶעהְמֶע לַייט, כְּדֵי עֶר זָאל פַאר זַייא מְבַלֶה (ענטדעקען) זַיין דִיא נַייֵע תּוֹרָה וָואס נָאט הָאט אִיהם גֶעהָאלְפֶּען מְחַדֵּשׁ צוּ זַיין, אוּן דוּרְךְ זַייא אִיז עֶר זִיךְ פוּן דָאס נַייא מְקָרֵב צוּא זַיין עֲבוֹדָה, וַייל דָאס אִיז דֶער דֶרֶךְ פוּן דִיא מַשְׁפִּיעִים*) נִתְפָּעֵל צוּא וָועֶרֶן פוּן דָאס נַייא דוּרְךְ דִיא פֶּערְשִׁידֶענֶע מְקַבְּלִים, נְאבֶּדֶם פַארְקֶלֶעֶנְדֶעט נָאט זַייֶנֶע אוֹיגֶן עֶר זָאל מֵיינֶען אוֹיף דִיא אַלְטֶע „מְקַבְּלִים" דָאס זַייא זַייֶנֶן נַייֵע מֶענְשֶׁען, כְּדֵי דִיא הִתְעוֹרְרוּת זַייֶנֶע זָאל זִיךְ פוּן דָאס נַייא אָפְּפֶּרְשֶׁען, (וויא עס הייזם אויס האט שר דעם משל מים דעם נמשל נעואגט אויף זיך):

יא) דֶער צֶענְטֶער מָשָׁל.

אַנְרוֹיסֶער קֶענִיג הָאט אַמָאל גֶעבּוּיט אַנְרוֹיסֶען פַאלַאץ, אִינְעְווַיינִיג פִּיל חֲדָרִים, אֵיינֶער אִין דֶעם אַנְדֶערֶן, עֶר הָאט דֶעם פַאלַאץ אַרוּמְגֶערִינְגֶעלְט מִיט פִּיל מְחִיצוֹת אֵיינֶע אִין דִיא אַנְדֶערֶע, נוּר אַיין טְהוֹיֶער הָאט עֶר גֶעלָאזֶען אָפְּפֶּען, גֶענֶען אִיהם זַייֶנֶן גֶעוֶוען פִּיעל טְהִירֶען, וָואס הָאט מֶען גֶעקָאנְט זָען דוּרְךְ זַייא דִיא בִּילְדֶער אוּן דִיא שַׁיינֶע טַהַייעֶרֶע מֶעבֶּל וָואס גֶעפִּינֶען זִיךְ דָארְטֶען, דֶער קֶענִיג הָאט גֶעהָאט אַבֶּעזוּנְדֶערֶן צִימֶער צוּא זִיצֶען, דֶער

ציימער

*) משפיעים ווערען גערופען דיא צדיקים וואס זאגען דיא נייע סדרות תורה אוּן„מקבלים" דיא וואס הערען דיא סדרות:

ח) דער זיבעטער מָשָׁל.

צוא יעדען שְׁלָאם איז פַּארַאן אַשְׁלִיסָעל, עָם טַרָעפְּט אַמָאל אַז אַיינער פַּארְשָׁלִיסְט אַטַיידָע זַאךְ, אוּנ אַז עָר בְּרוֹיכְט נַיטִיג דִיא זַאךְ וָוערְט דִיא שְׁלִיסָעל קַאלַיע עָר קָאן מִיט אִיר נִיט עָפְּענען דָעם שְׁלָאם, הָאט עָר קֵין אַנדָער מִיטָעל נִיט שַׁיידָען אָפְּרַייסָען דָעם שְׁלָאם בְּדֵי עָר זָאל קָענען נָעהָסָען דָעם חֵפֶץ וָואם עָר בְּרוֹיכְט:

דָער נַמְשָׁל דָערְפוּן: יעדָע נוּטָע מִדָּה אוּנ יְעדָע נוּטָע טַעשָׂה זַייגען וִויא פַּארְשָׁלָאסָען עָם אִיז שְׁוֶוער זַייא צוא בָּעקוּמָען. דאַרְף מָען דָעם שְׁלָאם צוא בְּרָעכָען, דָען בָּאמָת וָואם פַּאר אַוָועְרְט הָאט דָער שְׁלָאם נָעמָען דָעם טַייערִין חֵפֶץ וָואם לִיגְט פַּאר שְׁלָאסָען. אוּנ דָאם הוֹיפְט וָואם עָם אִיז זַייעָר נַייטִיג צום נָעבְּרוֹיךְ.

ט) דער אַכְטָער מָשָׁל:

אַמָאל הָאבָּען מְזוֹיקַאנְטָען נָעשְׁפִּילְט אוּנ דָאם פּוּבְּלִיקָע וָואם זַייגען נָעקוּמָען הָערָען הָאבָּען נָעמַאנְצְט. נָעשְׁפְּרוּנְגָען זִיךְ נָעקְרִיגְט פּון אַלָע זַייטָען וִויא דָער מַאקְט אִיז נָעוָוען פּון דִיא מְזוֹיקָע, זַייא הָאבָּען זִיךְ זַייעָר פְּרַיילִיךְ גָעמַאכְט.

נִיט וַוייט פּון דִיא מְזוֹיקַאנְטָען אִיז נָעשְׁטַאנָען אַנָעבָּאדָעָר טוֹיבָּער עָר אִיז אָפִּילוּ נָעוָוען זַייעָר אַקְלָענָער מָענש. נוּר דָאךְ הָאט עָר נִיט פַּארְשְׁטַאנָען דִיא אִידֵיאָע וָואם עָר זָעהָט אַטִין וואוּנדָער: וִויא דִיא מְזוֹיקַאנְטָען נָעהָסָען זַייעָרע שְׁטְרוֹמָענְטָען צום מוֹיל אוּנ אַנְדָערָע מַאכָּען מִיט דִיא הָענד הִין אוּנ צוּרִיק (פידל שפילען) אַזוֹיא פַּאנְנְט אָן דָאם פּוּבְּלִיקָע זִיךְ צוא שְׁפְּרִינְגָען מִיט דִיא פִּים, דְרַייָען זִיךְ הִין אוּנ הֵער:

דִיא אוּרַאכָּע פּון זַיין וואוּנדָער אִיז, וַויל אִיהם פָּעלְט דִיא תַּרְנָשָׁת פּון שְׁפִּילָען, אוּנ דֶעם נַייעם נִיסְט וָואם דִיא מְזִיק בְּלָאזְט אַרַיין אִין דִיא הָערְצָער פּון דִיא צוהָערָער:

דָער נַמְשָׁל דָערְפוּן: דָער שׂוֹטֶה וָואם פִּילְט נִיט דִיא חַיילִיקַייט פּון דָער תּוֹרָה אוּנ דִיא נְרוֹיסָע מַעֲלוֹת פּון מִקְוֶוים זַיין דִיא מְצוֹת, בַּייא אִיהם אִיז דָאם מָענְלִיךְ – פְּרָענְט עָר – אַז דוּרְךְ תּוֹרָה אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים זָאל דִיא נַאנְצָע נַאטוּר פַּארָענְדָערְט וָוערָען אַזוֹיא זַייט, אַז דִיא נַאנְצָע מַעֲשֵׂי בְּרֵאשִׁית זָאל זַיין אוּנטָערְטָעָנִיג צוא דִיא מֶענְשָׁען וָואם זַייָען מִקְוֶוים דִיא תּוֹרָה אוּנ מְצוֹת זַייא זָאלָען בַּאפָאלָען אוֹיף דִיא נַאטוּר עָם זָאל נִיין רֶעגֶן, אוּנ נָאךְ אַזָעלְכָע זָאכָּען, אָבָּער דָער מֶענש וָואם הָאט אַקְלוּגָע הַארְץ, וואוּנדָערְט זִיךְ דַארוֹיף נָאר נִיט: זָען אוּנ אוֹיערִין צו הָערָען דִיא סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, וואוּנדָערְט זִיךְ דַארוֹיף נָאר נִיט:

י) דָער נַייְנְטָער מָשָׁל.

עָם אִיז אַמָאל נָעוָוען אַקְענִיג וָואם בַּייא אִיהם אִין פַּאלַאץ אִיז נָעוָוען

ו) דער פּינְסְטֶער מָשָׁל.

אֶקענינ הָאט אַמאל גָעשִׂיקְט זַיין זָאהן אִין אַוַוייטָע לַאנְד וָואם דָער לוּפְט אִיז דָאהְטָען נִיט גוּט, נור דִיא זַאכָע אִיז גָעווָען זַייעָר גָעטָהִינ וָואם עָר הָאט גָעמוּסְט דָאהְטָען פְּאהָרָען אִין דִיא שְׁלִיחוֹת פּוּן דָעם קָענִינ:

דָער קָענִינ הָאט אִיהם סִיטְגָעגָעבָּען אַנוטָען בֶּגֶד וָואם עָר זָאל אָנְצִיהָען אוֹיף זִיךְ בְּעֵת עָר וָועט נַיין אִיז נַאם:

דִיא לִיכְטִינְקַייט פּוּן יָענָער מְדִינָה פְּלֶעגְט אָפְטָמאל אִין גָעווִיסָע צַייטָען מַוזִיק זַיין אַמָּענְשָׁען, מַאכָען אַ מוּם (פּויהלער) אִין זַיין קֶערְפֶּער אוּנ אַז עָר פְּלֶעגְט אָנְצִיהָען אָבֶּנֶד הָאט טָען אוֹיף דָעם בֶּגֶד נִיטָעהָען דָעם זָעלְבִּינָען פָּעהְלָער וָואם עָר הָאט גָעהַאט אוֹיף זַיין נוּף, דָערְפּוּן הָאט טָען גָעבְּרוֹיכְט זִיךְ שְׁטַארְק הִיטָען:

דָער נִמְשָׁל דָערְפּוּן: דֶער בֶּן מֶלֶךְ אִיז דָער מָענְש, דָער בֶּגֶד – דִיא נְשָׁמָה, דָאם לַאנְד – דִיא וֶועלְט:

ז) דָער זָעקְסְטֶער מָשָׁל.

עָם זַיינָען גָעווָען צְוַוייא מָענְשָׁען וָואם הָאבָּען גָעאַרְבַּייט דִיא עָרָד, (פּעלד ארבייטער) אַיינָער הָאט פִּיל תְּבוּאָה פַּאְרַיייט אִין דָער עֶרד אוּנ עָר אִיז גֶעווָען דֶערְמִיט זַייעָר פְּרֶיילִיךְ, עָר הָאט נִיט גָעאַרְבַּייט, עָר אִיז אַרוּמְגָענַאנְגָען שְׁפַּאצִירָען. גָענָעמָען אוּנ גָעטְרוּנְקָען, גָעזוּנְגָען גָעטַאנְצְט, פַּארְבְּרַאכְט דִיא צַייט אוֹיף פּוּסְטָע זַאכָען, אָבֶּער דֶער צְוַוייטָער הָאט פַּארְזַייט וַוייניג תְּבוּאָה, נור עָר הָאט דֶערְבַּייא פִּיל גָעאַרְבַּייט, עָר הָאט גָעהַאלְטָען אִין צַייגְנָען דִיא פֶּעלְד אוֹיסְגָערִיסָען דִיא דָערְנָער. א. ז. ו.

דָער נִמְשָׁל דָערְפּוּן: וָוער עָם הָאט אַהַארְץ צוּא פַּארְשְׁטַיין אוּנ אוֹיגָען צוּא וָועהָען אַכְטוּנְג צוּא גָעבָּען אוֹיף זַיינָע מַעשִׂים קָאן עָר הָאבָּען נְרוֹיס שְׂכַר וָען אֶפִּילוּ זַיין קָאפּ אִיז נִיט אַזוֹיא נְרוֹיס וִויא יָענָעמָס:

אז ער ווערט קענען בעזיצען דעם גנב, וואס טהוט אזא נבזות? ער לאזט דעם גנב ארײנגעהען אין שטוב אוג ער ווארט ער זאל גאהנען־ווייגעם אַ חפץ, בעפאלט ער איהם פלוטצלונג ער בינדט איהם זייגע הענד אוג פים אוג ער ניט איבער צום גריכט, דורכדעם ווערט ער פון איהם גצול אויף וויטער אויך:

דער נמשל דערפון: עם איז פארען אצדיק, ווייא ער שפירט אז דער יצר הרע איז געקומען צוא איהם אנרייצען צוא טהאן אג'עבירה, לאזט ער איהם ניט צוא גיין צוא איהם, ער טרייבט איהם באלד אוועק פון זיך, ער ווייל איהם נאר ניט אנקוקען, אוג עס איז פארען אצדיק וואס ער מאכט זיך כלומרשט ווייא ער ואלט פאלגען דעם יצר הרע, נאכדעם פאנגט ער אים אין זיין האנד ער דריקט איהם אונטער זיך, ואוג דורכדעם איז ער מתפך אלע מדות רעות ומגונות צום גוטען. — •

ד) דער דריטער משל.

אדארפמאן האט אמאל מורד געווען אן דעם קעניג, ער האט צוזיצען דעם קענינם בילד, וואס האט געטהאן דער קענג? ער האט מורד געטהאן אנרוסע טובה, נאכדעם נאך אנרעסערע, אוג נאר אנרוסע וואס גרעסער קאן שוין ניט זיין:

וואס נרעסער דער קענג האט איהם געמאכט, האט דער דארפמאן מערער פארדרום געהאט וואס ער האט מורד געווען אן אזויא אנוטען בארעטהערצינגען קענג:

דער נמשל דערפון: דער פסוק זאגט אל נקמות השפיע (תהלים צ"ד, א') צוליב דיא נקמה ערשיינט נאט, ער וויזט דעם זינדיגען זיין נרוסקייט, זיין עדרע:

אַרוֹים פּון זַיין מוֹיל, אָדער יָעדָער אַרבַּייט וָואס עֶר טהוט קָען טָען וְעהֶן דִיא נָאטוּלִיכקַייט":

ב) עֶרשטֶער מָשָׁל.

דָעם נַאנצָען וכּוּח זַיינָען מִיר יָעצט נִיט אִים שטַאנד אוֹיס צוּא שְׁרַייבָּען, וַויִיל עֶר אִיז צוּא נְרוֹיס אוּנ צוּא לַאנְג, דַארוּם וֶועלָען מִיר יָעצט עֶרצֶעהלָען זַיינֶע מְשָׁלִים וָואס עֶר הָאט נָעזָאנְט זַיינֶע תַּלמִידִים, יָעדָער תַּלמִיד הָאט עֶר נִיזָאנְט אַנאנדָער נְמָשָׁל נָאךְ זַיין שֵׂכֶל, דָער עֶרשטֶער מָשָׁל: אֶקענִיג הָאט אֲמָאל נֶעוָואלט ווִיסֶען וויא וַויִיט אוּנ ווִיא שטַארק דִיא אֱמוּנָה אִיז פּון זַיינֶע וַוייטֶע אוּנטֶער טהַאנֶער אוֹיב זַייא זַיינָען אִיהם נֶעטרַייא מִיט זַייעֶר נַאנצָען הֶערצָען, הָאט עֶר בַּאפוֹילָען זַיינֶעם אַנֶעטרַייעֶן דִינֶער עֶר זָאל נֶעהֶמֶען פִּיעל סָאלְדַאטֶן מִיט זִיךְ אוּנ גַיין אִין יָענע וַוייטֶע מְדִינָה עֶר זָאל דָארטִין דִיא אַיינוָואנֶער זָאנֶען דָאס עֶר ווִיל מַאכֶען אַמרִידָה מִלחָמָה הַאלטֶען מִיט דָעם קֶענִיג, צוּנעמֶען זַיין מְלוּכָה, אוּנ עֶר זָאל זַייא בֶּעטֶען תִּילף, זַייא זָאלֶען אִיהם הֶעלפֶען מִלחָמָה הַאלטֶען מִיט דָעם קֶענִיג:

אוֹיב יָענֶע מֶענְשֶׁען וֶועלָען דִיר אַרַיינזֶעטצָען אִין נֶעפֶענְנִענִים, אוּנ מִיר קֶענִיג בֶּעטֶען אַז אִיךְ זָאל דִיר מִשפּטֶן דֶערהַרֶען, אִיז אַסִימָן אַז זַייא זַיינָען נֶעטרַייא דָעם קֶענִיג, אוּנ וָען עֶם וֶועלָען זִיךְ נֶעפִּינָען כַּייא זַייא אֵ וֶועלֶכָע מֶענְשֶׁען וָואס זַייא וֶועלָען דִיר בַּאלד בֶּעפרַייעֶן, זַייא וֶועלָען זָאגָען אַז דָאס קֶאן נִיט זַיין אֲנֶ'אֱמֶת וָואס דוּא זָאגְסט אַז דוּא וֶועסְט מִלחָמָה הַאלטֶען מִיט אַזָא נוֹטֶען בַּארֶעמְהֶערצִיגֶען קֶייזֶר דָאס אִיז נוּר אַבֶּראבֶּע צוּא וויסֶען אוֹיב מִיר זַיינָען נֶעטרַייעֶ דָעם קֶענִיג, דִיא מֶענְשֶׁען זַיינָען חֲכָמִים, זַייא הָאבֶּען זוֹכָה נֶעוָוען צוּא פַּארְשטַיין דָעם קֶענִיגס כַּוָונָה וָואס עֶר הָאט נֶעוָואלְט וויסֶען:

דָער נְמָשָׁל דָערפּון: וָועֶן דָער יֵצֶר הָרַע, אָדער שְׁלֶעכטֶע מֶענְשֶׁען רַייצֶען אָן אַמֶענְשֶׁען צוּא זִינדִיגֶען עֶר זָאל מוֹרֶד זַיין נֶעגָען דָעם קֶענִיג פּון דָער וֶועלְט. עֶר זָאל נִיט פָּאקֶנֶען וָואס נָאט הָאט נֶעבָאטֶען, אָדער עֶר זָאל חָלִילָה נִיט גְלוֹיבֶּען אִין נָאט, דֶענְסטְמאל דִיא פְּרָאסטֶע מֶענְשֶׁען הַאלטִין מִלחָמָה נֶעגָען דָעם יֵצֶר הָרַע, אֲבֶּער דִיא יְחִידִי סְגוּלָה עֶרקֶענֶען בַּאלד אַז זַייא זַיינָען שְׁלוּחִים פּון נָאט וָואס עֶר פְּרוּכִירְט זַייא דָערמִיט:

ג) דֶער צְווַייטֶער מָשָׁל.

עֶם אִיז פַּארַאן אַמֶענְש וָואס עֶר וָועהְט דָאס אַנֶענֶב אִיז נֶעקוֹמֶען צוּא אִיהם נַנבֶּנען, פַּאנְגט עֶר אֶן צוּא שְׁרַייעֶן „גְוַואלְד"! אַנטלוֹיפְט דָער נַנֶב, דָאס אִיז אַסִימָן אַז דָער בַּעַל הַבַּיִת אִיז אַשֶׁרעֶקעדִינֶער, עֶר אִיז אַ שְׁוָואכֶער מַאן, נִיט אַוויא טוּט דָער וָואס אִיז אַהֶעלד עֶר פַּארלָאזְט זִיךְ אוֹיף זַיין כֹּחַ

געדיינקט, נאך זיין הסתלקות פלעג איך ארום גיין אליין אין דיא וועלדער אוג פעלדער מראכטענדיג אוג קלעהרענדיג דעם היילינגען שנין, אז נאט ברוך הוא איז פול אוהף דער נאנצער וועלט (מלא כל הארץ כבודו) אוג ער איז מיט מיר, ער פארלאזט מיך ניט אפילו אין זעקונדע. איך האב געוואלט דינגען נאט אז קיין מענש זאל פון מיר ווייכן, האב איך אוהף זיך מקבל? געווען צוא ווערען אבאהעלפער בייא אמלמד, איך האב מיט דיא חדר קינדער נעלייענט קריאת שמע, מיט זייא געבענשט נאכען עסכען, געשנטפערט מיט זייא, "ברוך הוא וברוך שמו" "אמן" נאך יעדער ברכה, דאם איז נעווען אנרוימער מיטעל איך זאל צייט האבען מבון צוא זיין דאם וואס איך האב געוואלט מבון זיין, נאכדעם בין איך נעווארען אן שומר אוג אשמש אין אן בית המדרש, האב איך בייא נאכט געקאנט טהאן וואס מיין פאטער עליו השלום מיר באפוילען צו טהאן, נאכדעם אז עס איז געקומען דיא צייט וואס איך האב געברויכט חתונה האבען, האב איך נענומען דיא שווועסטער פון הרב ר' נרשון קושטענר, מיר האבען געוואהנט אין אקלייג שטיבעל צווישען צווייא הויכע בערג, איך פלעג אנגנאבען ליים אוג צוויק פיהרען אין שטאהט פארקויפען, דערפון האבען מיר זיך מפרנס געווען, נאכדעם האבען מיר נעדונגען אדירה אין א דארף ניט ווייט פון אוואלד, אין וואלד האב איך געהאט אקלייג שטיבעל פאר זיך, דאם גראסטע טהייל ציים פארבריינגען דארט, אז איך פלעג קומען אהיים אין דארף האב איך געטהאן הויזליכע ארבייט, אויפנעהמען נעמט, ווייא נעבען עסכען, טרינקען אוג ווייא בעדיינען:

אין אלאנגע ציים ארום האב איך ערלערענט פיעל פון נגלה אוג נסתר, נור ניט דאס איז בייא מיר נעווען דער עיקר, איך האב נעוואלט בעקומען היילינג נעדאנקען, אוג דיא גרויסע כונה וואס מיין פאטער ע"ה האט מיר נעזאנט, דער פאר האב איך מיך בענומט מיט מיין ליערנען, דאוונען, אוג אלע מיינע מעשים צוא דעם צוועק, מסוג צוא זיין דעם גרויסען טהייערען תכלית:

אונזערע היילינג הכמים זאגען (דרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (מכות יוד) דאס הייסט: אין וואס פאר אווענ אמענש ווייל נעהן, פירהרט מען איהם, איך האב יעדער שעה נעפיהלט אז איך ווער נעהאלפען צוא נעפינגען דאס וואס איך זוך אוג פערלאנג, איך בין זוכה צוא זעהן אוג הערען גרויסע וואונדערליכע זאכען וואס זיינען שרעקליך, אויף יעדען טריט אוג שריט האב איך נעזעהען דיא נאטהייט איז ענטדעקט פאר דעם מענשען וואס האט אקלונג הארץ צוא זעהן דעם אמת, אין יעדען ווארט וואס איך האב נעהערט, אוג אין יעדער זאך וואס איך האב נעטהאן, האב איך נעפילט אז דאס איז אלעם השגחה פרטית, אז אזויא ווייל מען אויבען אין הימעל, אן דעם ווילען פון נאט טהוט זיך קיין זאך ניט, אפילו א ווארט וואס דער מענש רעדט

ספורי צדיקים

א) דיא הייליגע נעדאנקען.

אונזערע חייליגע חכמים זאגען: ראוי תקב"ה שצדיקים מועשין עמר ושתלן בכל דור מיד (יומא ל"ח.) דאס הייסט: נאט בערוך הוא האט נעוועהלן דאס צדיקים זיינען פאראן ווייניג, האט ער זייא אייגנעטהיילט, זייא זאלין ניט נעבאירן ווערין אויף איין מאל, נור בישלעכווייז, בדי יעדער צדיק זאל מגן זיין מיט זין זכות אויף דעם נאנצען דור:

נור אצדיק צוא אצדיק איז ניט נלייך. עס זיינען פאראן צדיקים נאנץ נרויסע מיטעלע, אוג קלייגע, דאס ווענדעט זיך אויך אן דור:

אייגער פון דיא נראסטע צדיקים איז נעווען רבי ישראל בעל שם טוב (בעש"ט), אין פיעל דורות צייט איז אזא נרויסער צדיק ניט נעווען, קיין טענש האט ניט בכחו אוים צושרייבען ריכטיג זיין נרויסקייט, זיין נשמה איז נעווען נאר פון אויבען אן, דיא נאונים ווען זיינען נעווען מקונב צוא איהם, האבען איהם ניט משיג נעווען, אנדערע האבען נעזאנט: זיין נשמה איז פון דעם ארם וואו אלע הנאים זיינען נענומטען נעוואארן, אוג אנדערע האבען איהם ארויף נעהויבען נאך העכער. אז ביו דעם ארט פון אונזערע חייליגע נביאים:

בדי זיך צוא מאכען אבענריף ווייא נרוים דער חייליגער מאן איז נעווען, קענען מיר עטוואס ווייסען פון דעם וכוחו ווען ער האט אמאל נעהאט מיט אנדערע. דער רב האט איהם נעפרעגט עטליכע שאלות, האט איהם רבי ישראל בעש"ט נעענטפערט דיא תשובה:

"דוא רב זאלסט ווייסען: דאס מיין פאטער עליו השלום איז נעווען אנרויסער מוסלג אוג אן הומים, ער האט זיך אויסנעצייכענט מיט זיינע מדות טובות, אז איך בין נעווען אקליין קינד, בין איך נעווען זייער שטארק באהעפט צוא מיין פאטער דעם צדיק תמים, דיא מדת פון "תמים" האב איך בייא איהם נילערינט:

איך נעדיינק (אזויא ווייא דאס זאלט תיינט פאסירט). דאס פאר זיין שטארבען האט ער מיר צוזנערופען צוא זיין בעט אוג האט צוא מיר נעזאנט דוא זאלסט ווייסען, מיין קינד, אוג קיין מאל ניט פארנעסען, אז נאט איז מיט דיר, דעם ווינטיגען ענגן זאלסט דוא אלע מאל טראכטען אוג נוט נעדיינגען אין יעדען ארט, אוג אלע רנע, דוא זאלסט אבער זיך מיהע נעבען קיין מענשען ניט עגטדעקען דיא זאך, דוא זאלסט זיך פאר זייא צייגען איינפאך אזויא ווייא דוא ווייסט פון קיין זאך ניט:

דעם פאטערס נוטע, קלוגע, אוג ריכטיגע לעהרע, האב איך שטארק

כל הזכויות שמורות אצל
הוצאת אמונה
© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

ספורי צדיקים

וואונדערליכע מעשיות

פון בעל-שם-טוב

אונד פון אנדערע גרויסע צדיקים.

פיעל מעשיות פון דעם ספר זיינען קיין מאל ניט געזען גע-דרוקט, אונ פיל ספורים האבען מיר איבערעזעצט פון אלטע מאנוסקריפטען אונ הייליגע ספרים.

פון דיא ספורים וועלען אלע לעזער זעהען ווייא ריכטיג אונזערע חכמים זאגען: „גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ" (בתובות ח').

הוצאת „אמונה פאבלישינג"
142 RODNEY STREET
BROOKLYN, N. Y. 11211

לערנין אין מדרש תנחומא. איך העט געוואלט מיינען דש
ווען מען גיבט אפרוטה פר איין ארימאן, באצאלט אים גאש
ב״ה אפרוטה, ניין! נאר גאט ב״ה זאגט דס נפש פין דעם
ארימאן האט זיך גיוואלרפין ארויס צי גיין פר הינגער. אין די
האסט אים גיגעבין אפרוטה אין האסטי אים דערהאלטען בייא
לעבין, איך שוער דיר אז איך וועל דיר אב גענבין איין
אנדער נפש. דען מארגין ווערט דיין זון אדער אטאכטער,
קימען צו אקראנקהייט חלילה, אדער חלילה צום טויט. ווען
איך זייא גידענקין די מצות, ווס די האסט געטון מיט דעם
ארימאן, אין איך וועל זייא מציל זיין פין דעם טויט. אצינד
קאן מען פרשטיין, אז אמאל קאן אויס קימען דס דער מענש
טהוט זיך אליין חתמענין דעם גזר דין, דען השי״ת האט אים
צי געשיקט, אמצוה ער זאל זיך דערבארימען אויף איוד. אין
מיט דעם העט ער צוריסטען דעם גזר דין פין זיין קינד, אין
נישט גענוג ער האט דעם יוד נישט פרהיילט זיין צברואכין
הארץ, האט ער אים נאך באליידיגט, אין אן געשריגען, ווס
ער ווילל פין אים האבין! איבער דעם דארף זיך יעדער יוד
גיווייגען אז איוד פרלאנגט בא אים עפיס אטובה. אפילו ווען
ער קאן איבערהויפט נישט ערפילען זיין פארלאנג, זאל ער
חאטש עפיס טון ווס אים מעגליך איו, אין זאל דעם יוד נישט
ארויס לאזין מיט די ליידיגע הענד, דען אמענש וויסט נישט
ווס עס טהוט זיך אין הימעל, ויפיל מקטריגים שטייען אויף
אים איין צישלינגען, אין פין די מצות ווערין באשאפין גוטע
מליצים, אין מען צוריסט פין אים אלע שלעכטע גזירות אמן.

אין לאזט נישט געבין קיין צדקה, וויניגסטענס פועלת ער
ביים מענש ער זאל דס נישט געבין מיט זיין וויללן, אין ער
פארבלענזט דעם מענטשינס אויגן, עס זאל זיך אים דאכטין
אז די צדקה וועט אים אויס פעהלין, איבער דעם וועלן עס
קימט איין ארימאן איז ער ברוגז אין גיט אים די נדבה
צארינדיג אין פיל מאל וויל ער איז גירעגט אין גישעפט גיסט
ער אויס זיין צארין אויף דעם ארימאן אין פארשעמט אים,
אין זיין בליט ווערט נעבין אין אים פארגליווערט, איבערהויפט
וועלן עס קימט איין אייגלער מענש, אחלמיד חכם, אין מען
באליידיגט אים, איז געווים די זינד זייער גראס, אויך זענען
פארהאנדין פיל מענשין וס וועלן עס גייען צוויא מענשין
צי זאם נעמין געלד, שרייען זייא פר וס זייא באלעסטיגען די
בעלי בתים, אין דורך דעם האלטין זיך פיל מענשין צוריק
אטובה צו טון אזוי, דס איז די מדה פין סדום וס זייא וויללן
איין אנדערין זאל אויך נישט גענין, אין דס שמייט אין
הייליגע ספרים אז די זינד איז זייער גראס ווער עס האלט
צוריק זיין חבר פין אמצוה איבער דעם ברויך זיך דער
מענש באערכינען אז אין גיב שאן די נדבה פאר וס זאל
איך דס נישט געבין מיט גאר מיין וויללן דס זאל זיין אנחת
רוח פארין באשעפיר, אויך ברויך דער מענש דענקין, אז
השי״ת האט אים צו געשיקט דעם ארימאן דס ער זאל זיך
אויף אים דער באריימען, אין דורך דעם ווערט דער מענש
אויף זיך דער ווערקין דס רחמנות פין באשעפיר, ווי מיר

אִיז מען נישט יוצא קעגן אים, דער גראסער רבי ר׳ אהרן קארלינער שרייבט מיגיהער מורא האבין פר איין אריכמאן וי פר אשוערד. ליידיר! דס איז מען היינט מקיים, ווען מען זעהט איין אריכמאן פין וייטין קימען, שרעקט מען זיך, איבער הויפט ווען עס קימט אבעסירער מענש, דס מיפארשטייט אז מען וועט אים ברויכען געבין אשענערי נדבה, איז דא מענשין וס שרעקין זיך אזא שטארק, אז זייא באהאלטין זיך, אין דס וייב לייקינט אים אפ אז ער איז נישט אין דער היים, אוי! וי אגראס רחמנות זענין די מענשין, דס איז אסימן, אז זייא זענין נישט כדי מקבל פנים צי זיין די היילינע שכינה וס קימט מיט, מיטען אריכמאן, פר דעם מוזען זייא זיך באהאלטין, מיר שמיסען נישט ווער עס הא נישט צי געבין אביר נישט יעדער קאן זאגין איך הא נישט צי געבין, דס טוט מען נאר אין הימעל אב שאצין, מיקאן דאך גאר נישט זאגין, יודען געבין דאך זעהר פיל צדקה, איבערהויפט לויט דער היינטיגער שועריר צייט אביר דער ייצר הרע מאכט דס הארץ שווער מיזאל דס נישט געבין מיטען גאנצין הארץ אין די היילינע ספרים שרייבין אז דער עיקר צדקה איז מיזאל דס געבין גערין, דען אז מען גוט פאר איין אריכמאן, איז וי גלייך מיהאט גיגעבין אמתנה פר גאט ב״ה, וי די היילינע תורה שרייבט ואל ירע לבבך בתתך לו, דאן הארץ זאל נישט וייא טון ווען די וועסט געבין דעם אריכמאן, דען דער ייצר הרע פארלייגט זיך וי אשטיין אויף דעם הארץ

בַּעל שֵׁם־ס פָּאטָער ז״ל אִיז גִיווען אַגְרָאסָער בַּעַל צְדָקָה, אִין
פַּאר דָעם הָט מָען אִים מְכַבֵּד גִיווען מִיט אָזָא הַיילִיגָען בַּעל
שֵׁם זַיין זְכוּת זָאל אוּנְז בַּייאשְׁטַיין, אָויך ווָען דִי יוּדָען זָענִין
פַּרְטְרִיבָען גִיווָארִין פִּין שְׁפַּאנִיָען אִיז גִיווען אַזָּקָן וָוס הָט קֵיין
קִינְדָער נִישְׁט גִיהַאט, אִין בָּעווַיל עֶר הָאט זַייעֶר שְׁטַארְק
מְקָרֵב גִיווען דִי פַּרְטְרִיבָענָע יוּדָען הָאט עֶר זוכָה גִיווען צוּ
הָאבִין דָעם הַיילִיגָען רַבִּינוּ אַבְרָהָם דַפִּיסָא, אִיבָּערְהָויפְּט וָוען
דָער אָרִימַאן אִיז אַתַלְמִיד חָכָם, אִיז גָאר נִישְׁט צִי בַּאשְׁרַייבִין
אִין בַּאשַׁאצִין דָס פִּיל גוּטְס וָוס אִיז אָן גִיבְּרַייט, וָועֶר עֶס
הָעלְפְּט אִים אַרוֹיס, אִין דָס אַלִיס גוּטְס וָוס דִי נְבִיאִים הָאבִין
נְבִיאוּת גִיזָאגְט, ווִי גוּט עֶס וָועט זַיין, דָס אִיז אָן גִיבְּרַייט פַּר
דִיא וָוס הָעלְפִין דָעם תַּלְמִיד חָכָם, אַצִינְד קָאן מַאן פַּרְשְׁטַיין
אַז דָער וָוס לָאזְט אַרוֹיס דָעם אָרִימַאן אָן אַנְדָבָה, אָדָער אַיין
אַנְדִערִי טוֹבָה וָוס עֶר פַּרְלַאנְגְט, דָער פַּרְלִירְט פִּיל גוּטְס,
עֶקְסְטָער בְּרָויד עֶר מוֹרָא הָאבִין עֶר זָאל חָלִילָה נִישְׁט
גִישְׁטְרָאפְט וָועֶרִין, ווִי דִי תּוֹרָה שְׁרַייבְט אַז דָער אָרִימַאן
וָועט רִיפְּעִן צוּ גָאט דָורְך דִיר, וָועסְטִי הָאבִין אַזִינְד, דָער
מְדָרֵשׁ זָאגְט אַז דָער אָרִימַאן שְׁטַייט בַּא דַיין טִיר, אִין דָער
אַייבָּערְשְׁטִיר שְׁטַייט בַּא זַיין רֶעכְטִי הַאנְד, אַז דִי גוּטְס פַּר
דָעם אָרִימַאן, וָועט דִיך בָּעְשִׁין דָער וָוס שְׁטַייט בַּא זַיין
רֶעכְטִי הַאנְד, אִין אַז נִישְׁט, וָועט עֶר דִיך חָלִילָה שְׁטְרָאפִין,
אִיבָּער דָעם גִיהָער מָען מוֹרָא הָאבִין פַּר אַיין אָרִימַאן,
אִיבָּערְהָויפְּט פַּאר אַתַלְמִיד חָכָם, מָען בְּרָויך צִיטָערִין טָאמָער

אויך זאגט די גמרא (כ״ב ט׳) רב אשי האט געזאגט אז
די מיצוה פין צדקה ווערט קיינעז אלע מיצוות, רבי
אליעזר זאגט, ווען דס בית המקדש איז געשטאנען, האט
אמענש געגעבען אשקל איז אים פר געבען געווארען זיינע
זינד, אין אצינד אז מיר האבען נישט קיין בית המקדש,
אז דער מענש איז זוכה גוט ער זיין בראט פאר אהונגעריגען
אין אז ער איז נישט זוכה, קימען רויבערס אין בארויבען,
אים, זעהן מיר, דס אמענש שפארט זיך גאר נישט אן מיט
דעם ואס ער קארגט אפ פין דעם ארעמאן, דען גאט ב״ה
שאצט אפ ויפיל צדקה דער מענש מוז געבען לויט זיין
פארמעגען אין לויט זיינע זינד אין אז דער מענש האלט דס
איין פר זיך, באפאלין אים רויבערס, אז ער גוט נישט יעקב-ן
גוט ער עשו-ן, טייערי ברודער, ווען מעזאל וויסען, וויא
טייער אין חשוב די מצוה פין צדקה איז וס אגראסין כח
זיא האט, העט מען געלאפען זיכען ארעמע לייט מעזאל זייא
געבען צדקה, מיר געפינען אין דער גמרא, אין מדרש, אין
זוהר הקדוש, זייער ואנדערלעכע מעשיות וס דורך דער
צדקה זענין מענשין גערעטעט געווארין פין טויט, אין פין
פיל שלעכטין, אויך געפינען מיר פיל לייט וס מיהאט זיי
געפריבט מיט גראסע נסיונות אין דער מצוה פין צדקה, אין
זייא האבין אויס געהאלטען, האט מען זייא פאר דעם
געגעבען פיעל גוטס, אטייל האבען זוכה גיווען צו האבען קינדער
וס האבין פרשאנט די ועלט, ווי עס איז באקאנט דס דער

פרק יח.

אַצינד מיינע ליבע לעזער, וועלין מיר שרייבען אביסעל פין גראסקייט פין דער מצוה פין צדקה, די גמרא זאגט (סופר י״ז) אז צדקה איז גרעסער פין אלע קרבנות, אין דער פסיקתא שטייט גדולה צדקה די מצוה פין צדקה איז גראס, זיא טהוט מציל זיין פין טויט, אין דער לעצגערט די יאהרין פין מענש, אין ברענגט דעם מענש צו עולם הבא, אין די מצוה פין צדקה, טהוט צי איילין די טעג פין משיח בן דוד, אין די טעג פין אונזער אויס ליידינג, אין צדקה טהוט ארויף ברענגען די נשמה אין זעצט זיא אינעטער דעם כסא הכבוד, אין ספר אליהו הנביא שטייט, צדקה איז אזא גראס זאך דאס זייט די וועלט איז באשפין געווארין ביז אצינד, שטייט זיא נאר אויף דער מצוה פין צדקה, אין ווער עס גוט פיל צדקה דער איז געלויבט, אין טהוט זיך ריטטיז פין דין פאן גיהנום, אין אונזערע עלטערן, אברהם יצחק, אין יעקב, משה, אהרן, אין שלמה זענען אלי נאר גערימט געווארין מיט צדקה, אין מדרש תהילים שטייט אפילו די רשעים האבען נישט נאר דעם זכות פין צדקה ועלען זייא אויך זוכה זיין מקבל צי זיין דעס פנים פין דער שכינה, אין די מצוה פין צדקה קאן זייא ברענגען זייא זאלען תשובה טון, וויא די גמרא זאגט (ב״ב) אז דורך גמילת חסדים ווערט דער ייצר הרע איבער געגעבען אין מענשנס הענד ארַאן, ער זאל אים קאנען בייא קימען.

פַּחַד פִּין מַלְאָךְ הַמָּוֶת, טָמִיר וָעט עָר מִיך נָאך אָמאל טַייטִין
חָאטש אִיך הָאב נִישט גִיהַאט גָאר קֵיין צַעַר, אִין אַז דָער
מֶענש וָעט זִיך דָס אַלִיס בַּאַרעכִינִין, וָעט עָר זִיך צוּרִיק
הַאלטִין פִּין עֲבֵירוֹת, אִין וָעט טָון מִצוֹת אִין מַעֲשִׂים טוֹבִים,
אִין וָעט גֶעבִין צְדָקָה מֶער פִּין זַיין כּוֹ, דָען מִיט דָער צְדָקָה
טוּט עָר אָויס לַייזִין זַיין נְשָׁמָה פִּין דִי בַּייזֶע מַלְאָכִים, אִין
וָעט זִי רָעטִין פִּין פִּיל שְׁטְרָאפִ, אִין וָעט אַיין אָרִימַאן קִימְט
צֶי אִים וָעט עָר זִיך נִישט בַּיזֶערִין אָויף אִים, נָאר אַדְרַבָּה,
עָר וָעט אִים אָן נֶעמִין מִיט גְרוֹיס כָּבוֹד, דָען דָער אָרִימַאן
טוּט דָאך אַגְרָאסָע טוֹבָה, וָס עָר נֶעמְט בַּא אִים דִי צְדָקָה,
הַיינְט לַיידִיר, אִיז פַּארקֶערְט אַז מִיזָהְט אַיין אָרִימַאן קְרִיצְט
מֶען מִיט דִי צַיין, וִי גְלַייך דָער אָרִימַאן מַאכְט אִים
אִימְגְלִיקְלִיך מִיגִיהָער צֶי וִיסֶען אַז פִּין צְדָקָה גֶעבִין אִיז נָאך
קֵיינֶער נִישט גֶעפַאלִין, אִין אִימְגְלִיקְלִיך גֶעוָוארִין מִיר זָעהן
וָעהן אֵיינֶער אִיז אִין גִיפֶענְגִינִיש, גוּט עָר פִּיל גֶעלְד מֶען זָאל
אִים וַוייניגְסטֶענְס פַּארְגִרִינְגִירִין דִי פַּאן אִין דִי שְׁלֶעכְט אָזָא
וָעהן דָער מֶענש זָאל וִיסִין, דָס דוּרְך דָער צְדָקָה אִיז עָר זִיך
מַצִיל פִּין פִּיל צָרוֹת, אִין יִסּוּרִים, הָעט עָר זִיך אַנְדָערְשְׁט
בַּגַאנְגִין קֶעגִין דִי אָרִימֶע לַייט, דָען יֶעדֶער טוּט נָאר פַּאר
זִיך, מִיר גֶעפִינִין אִין דָער גְמָרָא אָויך אִין אַנְדֶערֶע הֵיילִיגֶע
סְפָרִים, זַייֶער פִּיל וִינְדֶערְלִיכֶע זַאכִין, וָס דוּרְך צְדָקָה זָענֶען
מֶענְשִׁין גִירֶעטִיט גִיוָוארִין פִּין טוֹיט, אִין פִּין פִּיל צָרוֹת, אִין
פִּיל לַייט הָאבִין זוֹכֶה גִיוֶוען צִי עוֹלָם הַבָּא וַוייל זַייא הָאבִין

אַמאל מְחַי גִיוֶועזִין אַיידִ.

זאגט צי אים שטייא אויף דיין צייט איז גיקימען, זאגט דער
עס איז נאר נישט געקימען מיין צייט, עפּינט ער זייער אויגין
אין זעהט דעם מלאך, ער איז גראס פין איין עק וועלט ביז
אין אנדערין עק, אין ער איז פיל מיט אויגין, אין ער איז
אין גאנצין לויטער פייער, אויך זאגין די חכמים אז דער
מלאך פרעגט אים האסטי גילערינט תורה, האסטי גיטון
גמילת חסדים האסטי דיך באראטין מיט דיין באשעפיר פרי
אין נאכט, דס הייסט צו ער האט גיזאגט קריאת שמע אין
גידאוונט, האט ער אין זיך די זאכין, גייט אים ארויס די
נשמה אן צער, אזוי ווי מען ציעט ארויס אהאר פין דער
מילך, אין אז נישט, גייט אים ארויס די נשמה אזוי ווי
מישלעפט ארויס דערניר וס זענין אנגעהאנקירט מיט וואל,
אויך די היליגע צדיקים די תנאים חאטש זייא זענין אודאי
נפטר גיוואורין אן צער, דאך האבין זייא מורא גיהט פאר
דעם טויט, ווי די גמרא זאגט אין מו״ק רב נחמן איז קראנק
גיוועזן אין רבא איז בא אים גיזעסין, זאגט צו אים רב נחמן
דס ער זאל בעטין דעם מלאך ער זאל מיך נישט מצער זיין
האט ער אים געזאגט, איך ווייל אים בעטין נאר איך בעט
אייך, איר זאלט מיר קימן זאגין אויב איר האט גיהאט צער
אין רב נחמן האט זיך ריכטיג באוויזין צי רבא־ן אין זאגט
אים, איך האב גאר נישט גיהאט קיין צער, פין דעסט ווענין
ווען דער אייבערשטער זאל מיר זאגין, איר זאל נאך אמאהל
ארא אפ גיין אויף דער ווילט, העט איך נישט גיוואלט ווענין

גֶעלד האסטי דען נישט גיהערט, אז דס פארמעגין, ניצט נישט אין טאג פין צארין, ריפט ער איריין זיינע מעשים טובים, אין בעט זייא זייט מיד מציל פין טויט, זאגין זייא אים גיי לשלום האב ריין מורא, מיר גייען פארויס קענין דיר אין מיר ווילין דיך אף היטין פין אלים שלעכטין.

פרק יז

דער טאג פין טויט ווערט אן געריפין דער גראסער יום הדין, די שרעק איז זייער גראס, אין דעם טאג דער מענש זאל זיך פארשטעלין ווען ער גייט אין ווגי, איבער הויפט בא נאכט אין אוואלד, אין עס באפאלין אים ווילדע חיות, אדער רויבערס, אין זעהט פאר זיך דעם טויט אין זיינע גידאנקין ווערין צי מישט, פאר גראס שרעק, איבער הויפט ווער קאן באשאצין די גראסע שרעק פינים מלאך המות, ווס די גמרא זאגט אין ע״ז, אז ער איז פיל מיט אויגין אין ווען דער מענש גייט אוועק שטייט ער בא דעם קראנקין צי קאפינס, אין זיין שווערד איז אויס גישטרעקט אין זיין האנד, אין אטראף גאל הענגט אין איר, ווי באלד דער קראנקער זעהט אים ווערט ער דערציטערט, אין עפינט זיין מויל אין וארפט אריין דעם טראפ פין דעם שטארבט ער, פין דעם ווערט ער פארשטינקען אין פין דעם ווערט זיין פנים גרין, ווידער זאגין די חכמים ווען אמענש שטארבט סימין צו אים אייגער פין די מלאכי שרת, אין אייגער פין די מלאכי מות אין איין שרייבין, אין איין גיזעצטיר, אין

הערין זיינע רייד פין שלאפקייט, איז זיין אטום גייט זייער
שטיל ביז די נשמה גייט פין אים ארויס מיט גרויס וויטאג,
אין או זיין קרענק דוירט פיל טעג, זעט ער זיין בראד, אין
זיין גוף ווערט אן עשרימפין, ביז זיינע ביינער ווערין ארויס
גיזעץ גלייד ווי אסוטה, אין זיין גישטאלד ווערט פארענדערט
אין זעט אויס ווי איין אה, אין אלי וס זעהן אים דער קענין
אים ניכט, אין אפילו זיין וייב אין קינדער וס זענין מיט
אים געוואנט גיווין לייקינען אין אים, אין זאגין דס איז ניט
אונזער פאטער, אין זיין וייב קלאגט אין זאגט ווי עשריגען
ער איז שאן נישטא, דען ער איז גלייך ווי אקינד אין הט
שאן קיין גישטאלט נישט, אין ליגט אין בעט אין זיין הרגשה
איז שאן בטל גיוואירין ביז זייא ווערין פאר אומערט פין
ווענין זיין לעבין, אין טוען תפלה ער זאל שאן שטארבין
מען זאל אים שאן אויס רוימען פין דער שטוב, עס שטייט
אין פרקי ר״א, אמענש הט דראי גוטע פרייגד בא זיין
לעבין, דיא קינדער, דס געלד, אין דיא מעשים טובים, בשעת
ער גייט אוועק פין דער וועלט, ריפט ער אריין זיין וייב אין
קינדער, אין זאגט צי זיי, איך בעט אייך זייט מיד מציל
פין טויט, ענפערין זייא אים, האסטי דען נישט גיהערט אז
אין דעם טאג פינים טויט קאן קיינער נישט גיוועלטיגין,
ריפט ער אריין זיין געלד, אין זאגט צי אים, געלד! געלד!
אסאך האב איך מיך געפלאגט איבער דיר, טאג אין נאכט,
בעט איך דיך זייא מיד מציל פין טויט, ענפערט אים דס

אַרַיין גַיין דוּרְך דָעם קְלֵיינִים לְעבֶּעל, אִין הָאט זִיך אָן גִיגעסִין פִּין דִי פִּירוֹת. אִין אִיז פָּעט גִיוָוארִין, הָט עֶר גִיוואלְט אַרוֹיס פִּין דָעם גָארְטָן, הָאט עֶר וִוידֶער גֶעמוּזט פַאסטִין דְרֵייא טָאג, עֶר זָאל צוּרִיק מָאגִיר וְוערִין, אָזוֹי הָט עֶר גִיקָאנְט אַרוֹיס גֵיין, אִין אִיז אַרוֹיס. אָזוֹ וִוי עֶר אִיז אַרַיין, שְטָעלְט עֶר זִיך בַּא דָעם גָארְטִין, אִיז זָאגְט צוּ אִים, גָארְטִין! גָארְטִין! וִוי גוּט בִּיסְטוּ, אִין וִוי גוּט אִין שַיין, זָעגָן דֵיינִי פֵּירות אָבִיר וָוס אַנִיצִין הָט מָען פִּין דִיר, אָזוֹ וִוי מָען גֵייט אִין דִיר אַרַיין, אָזוֹ גֵייט מָען צִירִיק אַרוֹיס, דָס מָשָל אִיז קָעגִין דָער וְועלְט, דָס דָער מָענְש וְועְרְט גֶעבָארִין קְלֵיין אִין מָאגָער, אִין הָארִיוִויט אָפ זַיין לֶעבִין, בִּיז זַיין גוּף וְועְרְט גָרוֹיס אִין פָּעט אִין וָוען עָס קִימְט דִי צַייט וָוס עֶר בְּרוֹיך זִיך גִיזָעגִינִין מִיט דָער וְועלְט, אִין עָס בַאפָאלִין אִים דִי יִסוּרִים מִיט דִי קְרַאנְקְהַייטִין וְועְרְט עֶר צוּרִיק קְלֵיין אִין מָאגִיר.

דֶער שֵׁבָט מוּסָר שְרַייבְט, דָער מָענְש זָאל זִיך בַּארָעכִינִין וָוען עָס שְטַארְקְט זִיך אַבִיסָעל הַיִן פִּין דִי מִינִי קְדֻחוֹת וָוס קִימְט אָפְט פָּאר אָויף דִי לַייט, וְועְרְט שָאן פַארָעְנְדֶערְט זַיין פָּנִים, אִין זַיין גוּף וְועְרְט אַן גֶעבּוֹיגִין, (וכו׳) אִין זַיין בָּעט וְועְרְט פַארְמִיאוּסְט, אִין עֶר וְועְרְט אָזָא וִוי אַדָערשְלָאגִינֶער, מָען פִּילְט גָאר נִיט זַיינֶע רַייד, אִין וְועְרְט וִוי אַשְטִיק לַיים, קֵיין מָענְש קָען אִים נִיט דָער קֶענֶען, אִין עֶר טוּט זִיפְצִין פִּין דָארְשְטִיגקַייט פִּין דִי הַיץ, וָוס בְּרֶענְט אִין אִים, אִין זַיין קוֹל וְועְרְט נִיט גִיהָערְט, דָאז מוּז נִיט

פרק טז

דִּי גְּמָרָא זָאגְט אִין בְּרָכוֹת, אַז דָּער יֵצֶר הָרַע רֶעד אָן דָּעם מֶענְש צוּ אֵיין עֲבֵירָה, אִין עֶר קָאן אִים נִישְׁט בַּיי קוֹמֶען, זָאל עֶר זִיךְ דֶּערְמַאנִין דָּעם טָאג פִּין טָויט, דָּען מִיט דָּעם וָועְרְט דָּער יֵצֶר הָרַע אִינְטֶר טָענִיג, דָּען אִין דָּעם טָאג וָועְרִין אָב גֶעטָון אַלֶי תַּאֲוות , אָבִיר דִּי לֵייכְטְזִינִיגְע מֶענְשִׁין, וִוילֶען זִיךְ נִישְׁט דָּער מַאנִין אִיז דָּעם בִּיטֶערִין טָאג, דָּס אִיז אֵיין אוּרְזַאךְ, וָוס זֵייא זִיכֶען נָאךְ זֵייעֶרָע תַּאֲוות צוּ פֶּערְפִילֶען, אָבֶער אַיוּד וָוס גְּלֵייבְט אִין הַשֵּׁי״ת, אִין וִויל נִישְׁט וִוידֶער שְׁפֶּעניגִין זַיין בַּאפֶּעל, נָאר דָּער יֵצֶר הָרַע רֶעד אִים אָן צוּ זִינְדִיגֶען, דֶּער מִיז זִיךְ שְׁטֶענְדִיג בַּאֲרֶכְטֶענִין, וָוס דָּער מֶענְש אִיז, אִין וָוס זַיין סוֹף אִיז, אִין עֶר אִיז נִישְׁט גֶעקוֹמֶען אָויף דָּער וָועלְט, נָאר עֶסִין אִין טְרִינְקֶען, אִין אָן גְרֵייטִין אַסָאךְ פְּלֵייש פַּאר דִּי וְעִרִים, צוּ עֶסִין, חָאטְש וִויפִיל מִיהָאט אָויף דָּער וָועלְט, נָעמְט מֶען נִישְׁט מִיט אִין קֶבֶר נָאר דִּי תַּכְרִיכִים אִין פִּיל לַייט זָענִין נָעבִיךְ וָוס הָאבִין גָּעהַאט פִּיל פַּארְמֶעגֶען, אִין זָענִין נָעבִיךְ גִיהַרְגָעט גִיוָוארִין אִין וַואלְד, אָדֶער דָּער-טְרָאנְקִין גִיוָוארִין, אִין הָאבִין נִישְׁט אַמָאל צוּ קֵיין תַּכְרִיכִים זוּכָה גִיוֶוען, דִּי חֲכָמִים זָאגִין אִין (אגדת קהלת) אַפּוֹקְס אִיז אַמָאל גֶעגַאנְגִין לֶעבִין אַוויין גָּארְטֶען דָּער גָּארְטִין אִיז גִיוֶוען אָרִים גִיצוּוִמְט, נָאר אַלֶעכִיל אִיז דָּארְט גִיוֶוען, הָאט עֶר גֶעזְוָאלְט אֲרֵיין גֵיין, הָט עֶר נִישְׁט גִיקָאנְט, הָט עֶר גִיפַּאסְט דְּרֵייא טָאג, בִּיז עֶר אִיז מָאגֶער גֶעוָוארֶען אַזָא הָט עֶר גִיקָאנְט

אַפֿאלשי אויף פֿאסונג, איר מוזט ווייסן, אז גאט ב״ה ווייסט פֿין
אלים, ער קאן זיך איין עצה געבן מיט יעדען, מיקאן גאר
נישט אויס רעכענין, אז דער וועג פֿון קיין אמונה אין בטחון
ויפֿיל זינד אין שלעכטקייט איז זיך גורם, ער פֿירט אב זיין
גאנץ לעבן מיט צער אין יסורים, זיין הארץ איז שטענדיג
באטריבט ער געפֿינט זיך קיין פֿלאטץ, אין קען זיך נישט
ליידן, דעם אנדערן געווינט נישט, אבער דער וועג פֿון בטחון
אין גלייבט, אז גאט ב״ה פֿירט די גאנצי וועלט אין דער
מענש מיט זיינע שווינדלין קען זיין פֿארמעגן נישט
פֿארגרעסירן דער גנבת אין גזלת נישט, ער האנדילט
עהרליך, ער וועגט אין מעסט עהרליך ער קאן באשטיין, איין
אנדערער זאל אויך קאנין עגזעסטירן, קיין ליידים טוט ער
געווינס נישט פֿאר דעם אנדערן ער שטייט, אויף אין דער
כריה, איז דס ערסטי די הענט אפ גיסין, אין זיין גוף ריין
מאכין, אין לערינט עפיס, אין ואגט אביסיל תהלים, אין
דאוונט גיהעריג מיט מנין, אין האט געדילד דס לייגין אויס
צו הערין, אין האלט דעם הייליגין שבת, וי עס גיהער פֿאר
איוד, אין קארגט נישט זיין געלד אויף אמצוה, אז איין
ארימאן קימט צו אים פֿארדריסט אים נישט, אציגד קען
יעדער פֿארשטיין, אז וי ואל אין זיס איז פֿאר דעם מענש
וס שטארקט זיך מיט בטחון, ער לעבט אפ זיין לעבן גרינג,
אן האַרץ וייטאג, מיט מנוחה אין האט צייט אין געדולד, זיך
אן צו גרייטין אויף יענער וועלט אין עס וועט אים אייביג גוט זיין.

טוט עֶר וויִיטֶער דָס זֶעלְבִי, זָא אָויך לֶיידִיר, זֶענִין פִּיל מֶענשִין וָוס בַּארִירֶען דֶעם הֵיילִיגִין שַׁבָּת, אִין הַאלְטִין אָפִּין זֶייעֶרִי גִישֶׁעפְטִין שַׁבָּת זֶייא זָאגִין אַז שַׁבָּת מוז מֶען אָויך לֶעבִיג אִין דָס אַלִיס וויִיל זִיי גְלֶייבִין נִישט אִין גאט ב״ה, אַז עֶר בַּאשֶׁערט אִיז דֶער וָואכִין אָויך שַׁבָּת אוִיד עָס אִיז פִּין דֶעם פִּיל צוּ שְׁרֶייבִין, אָויך אַיין אַנְדֶער פלַאץ וועלִין מִיר שָׁאן שְׁרֶייבִין אי״ה וויא, וויִיא אִין בִּיטֶער אִיז, פַּאר דִיא מֶענשִין וָוס בַּארִירֶען דֶעם טַייעֲרִין הֵיילִיגִין שַׁבָּת ח״ו אִין וויִי וָואל אִין לֶעכְטִיג אִיז, דִי מֶענשִין וָוס האלְטִין שַׁבָּת דֶעסְט גְלֶייכִין, בִּייא אַמצָוה, דֶער מֶענש וָוס דָאט קִיין בְּטָחון קַארְגט זֶיין גֶעלְד צוּ קָויפִין אַשְׁיינעם אָתרוג, אָדֶער צְדָקה צוּ גֶעבִין אִין וָוען זֶיין יוּנגֶעל וָועֶרט בַּעל מִצָוה, זִיכְט עֶר דִי בִּילִיגְסְטִי תְּפִילִין, אִין אָויב זֶייא זֶענען רֶעכְט נִשֶׁר צִי נִישט, דָס אִיז בַּא אִים אַנֶעבִין זָאך, קִימְט צוּ לֶערְנִין דִי קִינְדֶער, קַארְגט עֶר זֶיין גֶעלְד צוּ דִינגִין אֲגוּמִין מְלַמֵּד.

אָויך דָורְך דֶעם וָוס מִיהָאט קִיין בִּיטָחון קִימְט מֶען צוּ פִּיל זִינְד, מֶען פַּארְגִינְט נִישט דֶעם אַנְדֶערִין, עֶר זָאל אָויך קָאנִין לֶעבִין, עֶר דָאט קִיין מָאל וִישט גֶעניג, אַלִיס וָוס עֶר זֶעהט בִּיי זֶיין חַבֶר, דֶענְקט עֶר אַז דָס הֶעט גִידַארְפְט זֶיין גִיהֶערִין, אִין דָס בֶּרֶענְגט פִּיל שִׂנְאה, מִיט מַחלוֹקת, דֶען עֶר גֶייט אַלטְ נָאך עֶר זָאל זֶיין חַבֶר צוּגְרִינְד לֶייגִין, אִין עֶר מֵיינְט אַז מִיט דֶעם וָוס עֶר הֶעט וויִי טָון פַּאר אַיוד, וועט אִים שָׁאן בָּעסִיר זֶיין, נֵיין! נֵיין! טַייעֲרִי בְּרִידֶער, דָס אִיז

פרק מו

מײַנע ליבע לעזיר אז מיר וועלין דיא זאך באַרעכינין, וועלין מיר זעהן, אַז אָויף דער זיסער טייערע מדה פין ביטחון העננט די גאַנצי תורה אין מצות מקיים זיין אין זיך הטיך פין פיל עבירות צום בייאשפיל, דער מענש וום שטאַרקט זיך זיין האַרץ מיט ביטחון, דער מאַכט זיך צייט יעדין טאג צו לערנין די הייליגי תורה אין אָויף וויער עס קאן נישט לערנין, לערינט ער אין די ספרים וום זענין געשריבין אָויף יודיש, אין אַז דער מענש לערינט נישט, איז זיין נשמה אויס געהינגערט אין פארחלשת דער מענש איז מחוייב צי זעהן צי שפאזין די נשמה ווייניגסטינס ווי ער שפאזט זיין גוף, ליידער ליידיר דער זינדיגער מענש, איז נעביך אין גאנצין פארבלענוט מיט זיין נארישין שייכל אין פירט אב זיין גאנץ לעבין חאפינדיג, אין תכף ווי ער חאפט זיך אָויף פין זיין שלאף, אין האט זיך נישט קיין צייט די הענד רעכט אפ ציגיסין, אין זיך זיין גוף אויס רייניגין, חאפט טלית אין תפילין אין לויפט אין שול אריין, יא מנין, נישט מנין, אויך ווען דם מנין האלט בייא קריאת שמע גייט ער אויך אהיים גראד מיט איין אנדערין, דיא הויפט זאך ער זאל זיך שאן דער זעהן אפ גידאווינט, דען דם איז אים אגראסיר עול אָויף זיין קאפ, ווייל ער איילט זיך צום געשעפט, נאך דעם דאווינין נעמט ער זיך אין אכט, אז ער האט זיך נישט גיהאט ווס צי אייליין, פין דעסט וועגין דעם אנדערין טאג

עֶר מַאכְט אֵיין זִינְקִין אִין טִיפְּעֶן וַואסִיר אִין בְּרֶענְגְט אָוִיף, עֶר שְׁטְרַאפְט מִיט פֵּייעֶר אִין רֶעטִיט פִּין פֵּייעֶר, עֶר עֶנְפִּירְט פַּאר דִי וָוס רִיפְּעֶן אִים, פַּאר אֵיין אִישָׁה וָוס זִיצְט אִין שְׁרֵייט אִיבִּיר דִי בִּיטֶערִי יְסוּרִים פִּין אִיר גִּיווִינְען, עֶר הֶערְט אִין עֶנְפֶּערְט פַּאר דִי וָוס פָּארִין אָוִיף דֶעם יַם אִין פַּאר דִי וָוס גֵּייעֶן אִין דִי מִדְבָּרִיוֹת, אִיז פַּאר דִיא וָוס זֶענֶען גֶעבִּינְדִין אִין תְּפִיסָה מִיט אֵייזֶערְנֶע קֵייטֶען אִין פַּאר דִיא וָוס מֶען וַוארְפְט אֲרֵיין אִין אַגְרִיב, וָוס אִיז פִּיל מִיט שְׁלֶענְג אִין עֶקְדִישִׁין, אִין פַּאר דִיא וָוס לִיגֶען אָוִיף דֶעם וַוייעְדִיגִין בָּעט, אִין פַּאר דֶעם וָוס אִיז גֶעקִימְּין נָאנְט צִים טָוִיט אִין זִיינֶע קִינְדֶער רִינְגְלִין אַרִים דָס בָּעט מִיט גֶעוַויין אִין אַבִּיטֶער גֶעשְׁרֵייא אִין בָּעטִין זִיסֶער בַּאשֶׁעפִּיר נֶעם אוּנְז נִישְׁט צִי אוּנְזֶער טַאטִין, אִין פַּאר דֶעם וָוס לֵייד וַוייטֶאג אִין יְסוּרִים אִין זָאגְט אַז דֶער טָוִיט אִיז אִים לִיבֶּער וִויא דָס לֶעבִּין, אִין פַּאר דִי אֲרִימֶע לֵייט וָוס לֵיידִין הִינְגֶער אִין דָארְשְׁט אִין זִייעֶר זֶעל אִיז פַּארְטְרִיקְעְנְט, אִין דִיא גִידֶערִים אֲנֶגֶעשְׁרִימְפִין פִּין גְּרָאס עֶנְגְשַׁאפְט, אִין פַּאר דִי אֲרִימֶע קִינְדֶער וָוס זֶהֶן פִּיל גוּטֶע עֶסֶענְווארְק אִין דִי הֶענְט פִּין דִי רַייכֶע קִינְדֶער אִין זִיפְצִין אִין זִייעֶר הַארְץ צוּ גֵייט אִין זֵייא, אִין פַּאר דִיא וָוס זֶענֶען פַּארְטְרִיבִּין דּוּרְךְ אַבְלְבוּל, אִין פַּאר דִיא וָוס זֶענֶען גִיחַאפְט אִין צִי גֶעבִּינְדִין צִי מִיל שְׁטֵיינֶער אָן דֶערְבַּארִימְקֵייט (וכו׳) אָוִיף דִי אַלִי הֶערְט דֶער טַייעֶרֶער בַּאשֶׁעפִּיר, אִין פַּארְנֶעמְט מִיט דֶער בַּארִימְקֵייט זִייעֶר גִישְׁרֵייא עֶר זָאל זֵייא שִׁיקִין אִישׁוּעָה.

הָט מאו לייִדער קיין מנוּחה אין דִי הערציר זענען שטענדיג
פאר זארגט אין באטריבט דס איז אסימן לייִדער אז מיר זענען
גישוואכט אין דער אמונה אין בטחון דארפין מיר בעטין
דִי השי״ת ער זאל אונז שטארקין מיט אמונה אין בטחון אויך
לערנין מיר פין דעם ווס מיר האבין פריר גיבּרינגט אז גאט
ב״ה ווענין גרויס ליבשאפט פין זיינע קינדער ויל ער זייא
זאלין זיך צי אים ווייזין יעדין טאג דס הייסט מיזאל בייא
אים בעטין די פרנסה איבער דעם ברויד זיך יעדער יוד
גיווייניין אז יעדע זאך ווס ער ברויך זאל ער בעטין בייא
דִי השי״ת אפילו אקליינע זאך ווס ער קען דס גרינג האבין זאל
ער אוך בעטין אין ווייסין אז דס הט אים השי״ת גיגעבין דער
רבי ר׳ פנחסי״ל קאריצער ז״ל שרייבט אז מען קאן נישט
גיין נישט אמאל ביז צי דער שוועל אן השי״ת הילף אין אז
איוד פירט זיך אויף דעם ווען ווען ער זיך אן גיווייניין אין
דער אמונה אין ביטחון אין גאט ב״ה ווען אויף אים האלטין זיין
רעכטי האנד אין ווען אים ארוס העלפין פין אלי זיינע נוטין
אין ווען אים מציל זיין פין צרות אין אנקסטן דעם ספר יסוד
יוסף שרייבט אזוי׳ די מענש ; די מענש ; שטארק דיך איבער
צי בעטין דיין באשעפיר דער גרוסיר אין שטארקיר פארכטיגער
גאט ווס טוט אליס אויף איין מאהל ער מאכט טוט אין מאכט
לעבעדיג׳ ער שלאגט אין היילט׳ ער מאכט ארים אין מאכט רייד
ער מאכט נידריג אין דער הייבט׳ ער מאכט הינגעריג אין
מאכט זאט׳ ער מאכט נידערין אין גריב אין ברענגט אויף׳

מן ווס משה רבינו הט באהאלטין אין זאגט צי זייא זעהט אויר אייערע עלטערין האבין גילערינט תורה זענין זייא גישפאזט גיוואירין פין דעם מן אזו אויך אז אויר וועט לערנין תורה וועט אייך השי"ת שפאזין פין דעם מן.

פרק יד

די הייליגע ספרים שרייבין אז וי שטארקיר אויוד איז אין דער אמונה אין בטחון זא ברויך ער זיך וויניגער פלאגין אויף דער פרנסה די פרנסה לויפט אים נאך וי מיר געפינין ווינדערליכע זאכין אין דער גמרא אוך אין אנדערע ספרים ווס עס איז גיטון גיוואירין פאר די פארצייטישע, יודין דורך זייער גרויסין ביטחון דער מדרש זאגט עס איז גיוועזן אמענש ווס ער הט גילערינט אז פאר יעדער הער הט השי"ת באשאפין איין עקסטער גריביל איין הער זאל נישט באריירין די אנדערי זא אויך הט השי"ת פאר יעדין מענש באשאפין זיין פרנסה הט אים זיין ווייב גיזאגט פאר ווס גייסט די דאמאלט זיכין דיין פרנסה זעטץ דיך ארא אין דער באשעפיר וועט דיר באשערין הט ער זי גיפאלגט אין דער באשעפיר הט אים באשערט וויא ואל אין ליכטיג איז גיוועזין די פארצאטישע יודין ווס האבין גילעבט מיט גראס אמונה אין בטחון אין האבין גיקאנט דינען דעם הייליגין בורא מיט ריינע גידאנקין אין האבין זייער לעבין פארברינגט מיט פרייליכע הערציר.

אבער ליידיר היינט ווס מיר זעהן דס יעדער מיז אזופיל פלאגין וועגין דעם שטיקעל ברויט טאג אין נאכט

גיקליבין ווי אמעסטיל האט אלטץ גיהאט אפיל מעסטיל אין
דער וועס האט גיקליבין מער ווי אמעסטיל איז דס ווערימיק
אין פארדארבין גיווארין דס האט השי״ת גיטון צי לערנין
זיין הייליג פאלק זייא זאלין ווייסען אז די פרנסה הענגט גאר
נישט אין די מענשענס הענד די גמרא זאגט (יומא פ״ג) די
תלמידים האבין גיפרעגט רבי שמעון בן יוחאי״ן פאר ווס
האט נישט גענידערט דער מן איין מאל אין יאהר האט ער
זייא גיזאגט איך ווע אייך זאגין אמשל אהאר הט גיהאט
אזין ער פלעגט אים געבין זיינע באדערפיניש אוף אמאל
אוף אנאנץ יאהר אזוי איז ער געקימען אין מאל אין יאהר
צים פאטער האט דער פאטער אים נור גיגעבין אוף איין טאג
זיין באדערפעניש האט ער גמיזט קימען צי זיין פאטער יעדען
טאג אזו אוך מיט די יודען ווער עס האט גיהאט פיר פיניף
קינדער הט זיך גיזארגט טאמער וועט מארגין נישט נידערין
דער מן ווילין זייא אויס שטארבין פאר הינגער אזו האבין
אלי יודען יעדען טאג געקיקט אין גיהאפט צי השי״ת, אין
אזו לערנין די חכמים (מכילתא ל״ז) ווער עס הט באשאפין
דעם טאג דער הט באשאפין זיין פרנסה הט רבי אליעזר
גיזאגט ווער עס הט היינט צי עסין אין זאגט ווס ווען איך
עסין מארגין דער איז פין די קליינע גלייבערס, אוך זאגין
דארט די חכמים ווען ירמי׳ הנביא הט גיזאגט פאר די יודען
פאר ווס לערינט איר נישט קיין תורה האבין זייא גיזאגט פין
ווס וועט זיין אונזער פרנסה הט ער זייא געווייזין דעם פלעשיל

אַבִּיסֶטֶער גִישרייא אוי ווי נעכטין בין איך גיוועזין אוף זיין
לויה אין דער גַבאי קימט מיר דערציילין אירע ווערטיר האב
איך גיזאגט ויא איז מיין ביטחון אויעק גיקימען דער סוחר
מיט דער פרוי זענין זיכער נישט קיין מענשין נאר מין די
אים ריינע אין זייא זענין מיך גיעקימין אַבִּיסיל אַב קילין פין
מיין בטחון אין זאג מיין גבאי ער זאל נאד אַמאל גיין אין
מארק פרעגין האט ער גיטראפין מענשין פין דער שטאט אין
זאגין אים אַז דער יונגער מענש איז שאן גענצליך גזונד פין
דער מעשה קאן מאן זעהן ווי וויט דער כח פין בטחון איז
וואל איז דעם מענש וס שטארקט זיך מיט בטחון דער ווערט
נישט פארשעמט ווערין נישט אוף דער ועלט אין נישט אוף
יענער ועלט ווי די גמרא זאגט (מנחות) ווער עס טיט זיין
האפענונג אוף השי"ת ווערט ער אים אבאשיצער אוף דער
ועלט אין אוף יענער ועלט אין דער מדרש זאגט (פ' וירא)
אַז דס גן עדן ווערט שרייין מען זאל אין איר אַראן גיבין די
וס האבין זיך פארזיכירט אוף גאט ב"ה.

אין יעדער יוד ברוך גלייבין אַז אלים וס ער האט עסין
אין טרינקין אין קליידין אלעס גוט אים השי"ת נישט
ער זאל זיך אנרעדין ווייל ער האט פלייסיג גיארבייט אין
גישעפט האט ער זיך ערוואַרבין דעס פארמעגין דען אַז
השי"ת ויל העלפט ער בא וייניג ארבייט אוך אין דס האט
אונז גילערינט דער אייבערשטער ווען ער האט גיגעבין פאר
די יורן דעם מן אין דער מדבר דער וס האט וייניגער

אין גוטין זיעג אדער ער שטראפט אים ער זאל אב קימין
זייגע זינד אוף דער ועלט׃

דער כח פין בטחון איז זייער גראס דער רבי ר׳ ברוך
פין מעזיביז ז״ל הט גיזאגט פאר דעם רעב״ן ר׳ מרדכי
פין לעכיוויטש קימט ועל איד אייך דערציילין וויא גרוס דער
כח פין בטחון איז עס איז גיוועז אזוינגער מיין פין מייגע
חסידים וס איך האב זייער שטארק ליב גיהאט אמאל איז ער
שטארק קראנק גיוואירין אין דערציילט הט זיך גיטראפין איך
בין גיפארין אין דער שטאט וויא ער האט גיוואנט בין איך
צי אים גיגאנגין וי איך האב גיזעהן דס עס איז זייער ביטער
האב איך אן גיוועגט אלי מעגליכקייטין אין איך האב גיזען
אז עס איז נישט גוט האב איך מיר גישטארקט מיט בטחון
איך האב מיד פארלאזט אוף השי״ת אז ער ועט אים גיוויס
היילין אויב צואר איך האב נישט געוויסט וויאזא דען ער
איז שאן באלד טויט גיוועז אין איך בין אהיים גיפארין דעם
אנדערין טאג האב איך גישיקט מיין גבאי אין מארק טאמער
ועט ער הערין עפיס נייעס איך בין שטארק נייגעריג גיוועזין
ער הט אבער קיינעם נישט גיטראפין דעם צווייטין טאג האט
ער אוך נישט גיטראפין אין דעם דריטין טאג הט ער גיטראפין
אסוחר אין פרעגט אים אוב עס נישט דא עפיס מענטין פין
יענער שטאט זאגט אים דער סוחר עס איז דא אפרוי פין
יענער שטאט זיא איז אין גאסטהויז איז דער גבאי גיגאנגין
צי איר אין פרעגט זיא אוך דעם יונגען מאן לאזט זיא ארוס

נישט אלעס שרייבען יעדער יוד בדרויד שכל האבין אין פירען זיין הויז מיט צניעות, אין שטאטש די תאוות זאל ער מחי׳ זיין די ציבראכינע הערציר מיט דעם גלעלד אין זאל זיך פרייען ווען איין אריימאן קימט, אין דער זכות פין צדקה איז זייער גרויס, דס איז מקרב די גאולה, אין השי״ת וועט אים ארויס העלפין פין אלי נויטען.

פרק יג

אצינד מיינע ליבע לעזער ווילין מיר שרייבין פין דער טייערירר מדה פין בטחון דס הייסט מען זאל זיך פארזיכרין אין גאט ב״ה אזו ויא אקינד וס זיין גאנץ האפינונג איז נאר אויף זיין פאטער אין מוטער ווייל ער וייסט דס דארך דעם גרויסין ליבשאפט וס זייא האבין צי אים ווילין זייא אים נישט פארלאזין אין אוועק וואלפין אין זייא ווילין אים גלבין אלי זיינע באדערפעניש וס אים פעלט אזו ברוך זיך יעדער יוד נעמין אין זיין הארץ אריין אין זאל זיך שטענדיג שטארקין מיט בטחון אוף אונזער הייליגין פאטער פין הימל דען די גרוסע ליבשאפט וס דער זיסער באשעפיר האט ליב יודען דס קען קיין מענש נישט באשאצין ער גיט אכט אוף זיין הייליגען פאלק אוף יעדען טריט אין פארזארגט זייא מיט אלי באדערפעניש אין זיין ווילין איז שטענדיג צי גלבין גוטס פאר יודעשי קינדער אין וס ער שטראפט אמאהל איוד מיט יסורים חלילה דס איז אוך פאר גרוס ליבשאפט ווי אטאטי וס ציכט זיין קינד ער זאל גיין

דער פרנסה, אין עס באגיסט זייא נויט שוויים, ביז זייא זעהן עפּיס פרידינסט, ויפיל בעלי בתישי מענשין וס מוזען נעבירך ארים ניין נע ונד, אין קיינער דערבארימט זיך נישט אויף זייא, ויפיל קראנקע יודען איז, וס ליגען שאן נעבירך אלאנגע צייט ל"ע מיט שוערי ביטערי יסורים אין האבין זיך נישט מיט וס צי דער קויקען דס הארץ, ויפיל ארימע יודשי טעכטיר אין יתומות איז דא, וס ווערין נעבירך אלט אין קאנין נישט חתונה האבין, ויפיל אלמנות אין יתומים איז דא, וס זייער הארץ איז נעביד צי ברעכין, אין קיקען ארויס עס זאל זיך יעמאנד אויף זייא דערבארימין, ויפיל יודען זענין נעבירך אן גישפארט, אין זיין וייב אין קינדער ווערין פרטריקענט פר צער אין פאר היגער, ווער קאן אויס רעכינין ויפיל צרות אין גזירות אין קראנקהייטין די מאדעס זענין גורם. אין ווער קאן דס באשאצין די גרויסע יסורים וס יודען ליידין אין אלע עקין פין דער ועלט, אין ויפיל טויזענטערס נפשות הייליגע יודען וס זיטצען על התורה ועל העבודה אין ארץ ישראל, וס קיקען ארויס מען זאל שיקען פין רבי מאיר בעל הנס פישקעס.

אצינד הארצידיקע ברודער ביז יעדר באערכינין, טאמער האב איך אחלעק אין די יודשי צרות, מייערי בודער: וס איז מען דען פר זיכערט מיט דער ועלט ווייסט השי"ת וס ווערט נאך זיין די גאנצי ועלט שאקילט זיך ווי אשיף אויף דעם שטארימדיקען ים, מען קאן

גרעסיר, ווייל זייא זענען גורם אחילול השם אין יעדער
לערינט זיך פין זייא אף.

משיערי יודעשי קינדער, ווען מיר ווילין די זאך גוט
ערקלערין וועט איר זעהן דס די אלע צרות וס
יודען ליידין אין דם שווערין ביטערין גלות איז אלטץ נאר
ווענין די לוסטוס טרייבין, דורך דעם איז מען אויף זייא בייז
אין מען ויל זייא אן שלינגען, יעדער בא זיך אין הויז קען
דס אויך זעהן, דס דרך די גרויסע פאמפס גייט ער צירינד
דען דס בני בית ויללען נישט ויסען אז דס גישעפט איז
שוואך, אין זיערס מיז מאן נאך געבין אזוי מוז דער מאן
ברעכין מוירן רויבען אין גזלענין, אין אז ער ויל האבין
שלום בית, קאן ער נישט קיקען, צו לעבט ער עהרליך צו
נישט, נאר אין שטיב זאל נישט פעהלין, אזו מיז ער צאם
חאפין אין ליין דא אין דארט אין וי פיל ארים געלד ווערט
נעביך אן געזינקען, יעדער יוד ברויך זיך באערבינין, אז
השי״ת העלפט אים ער פארדינט געלד, איז ער נישט
באערבטיגט דס צי פארמענדין אויף תאוות אין וס זיין הארץ
באגערט, ער מיז זיך באערבינין ויפיל ריכ מענשין איז
גיוועז וס האבין אלעס מיט געמאכט, אין היינט זענין זייא
אויס געהינגערט אויף אשטיקעל ברויט, ויפיל ארימע ליט
איז דא וס זיערי גידערים זענין אנגעשרימפין פאר הונגער
אין זיערי קינדער גייין נאקעט אין ברויס אין פרירן איבער
פארקעלט, ויפיל ארימע יודען פלאגען ביטער שוער אויף

מעבלין, יעדער וייסט בא זיך צי וויפיעל צרות די זאכין ברינגעז אים, אין מען קאזט זיך דאך פארנארין, צים סוף הייסט היינט די קליגע וועלט.

עם איז היינט ליידער יעדין טאג ארגער די לאגע, דס עס זענען דא יודען תלמידי חכמים ערליכע יודען, זאגאר חסידישע יודען, אין זייערי וייבער מאכין מיט די גרעסטי לוקסוס, אין גייען מיט קארצע קליידער, אין דורך זיכטיג אין מיט דורך זיכטיגע שטרימפף, אין פערביגע, אין שיך פערביגע אין אויס געשניטענע העכסט מאדערין, ווער שמיסט אויף דעם קאפף פאסט שאן נישט צי גיין מיט אשפיציל, נאר מיט אזעלכי זאכין וום זעהט אויס ווי הארי, דער הייליגער סאנזער רב שרייבט אין זיין ספר אז מען טאר אין דעם נישט גיין, ער שרייבט או דס איז נישט קיין צניעות, פאר אידעשער טאכטער, ווער שמיסט די וס גייען אין בייא האאר, איז אוואדאי זייער זינד גראס, איבער הויפט די נשים וס גייען מיט די אייגענע הער דיא איז זיך גורם פיל שלעכטס, אין פאר איר מאן, אין עס קימט פאין איר ארויס קינדער, וס לייקינין אין השי"ת, אין האלטין נישט קיין יודעשקייט, עס גפינט זיך היינט ליידיר בא רבנישע הייזער, וס ווערין גפירט העכסט מאדערין אויך מיט דעם קליידען אין די טעכטיר זיטצען איבער די ביכער טאג אין נאכט, פודער מאנגעלט אויך נישט בא זייא, זייער זינד איז נאך

אים עפּיס פּאר, שאקילט ער זיך. אפּ אין זאגט, איך האב מיך שאן נישט אזאפיעל כח צי קריגען, ער מיינט מיט דעם ווס ער האט אפאר מאל גישטערט, מיט דעם איז ער שאן יוצא אין ווען אייגער באליידיגט אים אין באריכט זיין כבוד האט ער זיך כח צי קריגען אפילו אפאר יאהר.

פרק יב

מיונ לויבע לעזער ביז אצינד האב איך געשריבען פין די עלטערן ווס ווילען די קינדער זאלין זיך פירען בצניעות, נאר זייא טוהן דס פאר נאך לעסיגען, נאר ליידיר ליידער! איך מוז אייך באמערקין, דס עס איז שאן היינט זייער וויניג מאמעס דא ווס זייא רעפלעקטירען זייערי קינדער זאלין גיין אן געטון איין פאך, געגענטהייל זייא שפּיגלען זיך אין זייערי קינדער ווען זייא טוען זיך אן מאדערן, ווס זאלין זאגין די קינדער אז זייערי מאמעס אליין זענין אויך נישט בעסיר, דס איז ליידיר שאן גיוואירין אגיליכטיר, בא דער ווילט, דער ווס מאכט נישט מיט אלע מאדעס, דער הייסט פארנאטיש אלט פארצאטיש, אוי! ווי נעמט מען אהער די פארצאטישע ווילט, זייא האבין אסאך גרינגער גילעבט, זייא האבין נישט געווסט פין אזאפיל צרות, פין אזאפיל קראנקהייטען, זייא האבין זיך נישט געמוסט איין שטעלין דס לעבין ווען דער פרנסה, ויא היינט ווס די פרנסה קימט אזא ביטער שווער אן, אין ווי מען פארדינט אגראציר, גייט ער אראן אין די תאוות אין לוקסוס, שיינע צימערין, שיינע

געפילען, השי״ת זאל אב היטען אלע יודשי קינדער פין שלעכטי גידאנקען,

איבער דעם טייערי יודשי קינדר, ווער עס ויל זעהן אמתדיק נחת, אין אגוטען צוועק ערריכין מיט זייגע קינדער, דער זאל זייא האלטין שטרענג פין ווען זייא זענין קליין, איבער הויפט אויף די נשים ליגט שטארק דער חוב צי האלטין זייערי קינדער אין צוים, אין זאלין די קינדר אויך ווען זייא זענין נאך קליין, פירען מיט צניעות קליידער מיט לאנגע ערמיל אין נישט קארץ, אין אויס גישניטען, דער הייליגער בעלזער רב ז״ל האט גישריבען דס קינדער אין די ויגען טוט מאן אויס שמאדין, דען זייא ווערין אזא ארען גיוואנט ווי מיר זעהן היינט, דס מיידלין פין זיבין—אכט יאהר ווייסין שאן אלע מאדעס אין פאמפעס מיט צי מאכין, אין דס זענין שולדיג די עלטערין, ווס פאר ליבשאפט פין דעם קינד גוט מאן אים נאך אלי שמאדשטיקין, די עלטערין דארפין ויסען דס מיט דעם זענין זייא די גרעסטי שונאים פאר די קינדער, עס זענין דא פיל לייט אויך תלמידי חכמים ווס געבין נישט אכט אויף זייערי קינדער, ער זיצט בא דער גמרא אין זיין טאכטער איז אין מאנץ שאל, טעיאטער.

אין ווען זיא איז

אין דער היים, ווען דער פאטער זיצט באם טיש זיצט זיא איבער אראמאן, אין אז עס טרעפט זיך דס יעמאנד האלט

זעלבסט פארשטענדליך, אז פין די אלע זאכין באקימט די
טאכטער אנדערי גאפילען אין הייבט אן צי לעזין די ראמאנען
אין אז עס איז נאך געבליבען אין איר עפיס אויפצושיר
פינקט, טהוען דס די ביכער אבלעשין אין אויס ריסען, אין
דס הארץ ווערט נעביך אב גיקערט פין יודעשקייט, גלייבט מיר
אז די ביכער טיען אין גאנצין אויס שמאדין, אין אז עס קימט
די צייט אשידוך צי טון, פרבירט זיך דער עהרליכער עפיס
אויפצושין שידוך צי ערריכין, דען די איינע האפענונג האט
ער נאך אז זיא זאל קאנען בליבין ביים יודעשקייט, אבער
ליידיר זיין האפענונג איז אים זאנסט, זיא ויל נישט דעם ווס
ער ויל, אין דעם ווס זיא ויל, ויל ער נישט, אזא פירען
זייא מחזקות, אין די עלטערן באווייזין זיך זייערי יאהרען
דס זייער גאנצי פלאג איז גיוואן אים זאנסט, עס קימט נעביך
זייער אפט פאר, דס פין גאר יודעשי הייזיר לויפין אוועק די
טעכטער אין מאכין
זיך אום גליקליך אויף אייביג, אין טוען פארביטערין דס
לעבין פין זייערי עלטערין, דס נאך זייער פלאג ביז זייא
האבין גיזעהן דס קינד אויף גיואקסען, אין האבין גיהאפט
צי זעהן נחת, איז אציגד נעמין זייא אן חרפות, אין שעמין
זיך דס פנים צי ווייזין, אויך זייערי זיידעס אין באבים ווס
זענין שאן אויף יענעם עולם שעמין זיך דארט, דס איז גאר
נישט צי פארשטיין ווי זא אויודעשי טאכטער זאל זיך לאזין
אזא פרפירן, ווייא אין ביטער איז נעביך פאר איזלכי

(*)

זייא האפין זיך אנזעטצין, אייד׳מער תלמידי חכמים אין ערליכע יודען, אבער ליידיר עס פאלט נישט אזא אויס וי זייא האבין זיך פאר גישטעלט, דען די קינדער הייבען אן עלטער צי ווערין, הייבין זייא זיך אן צי בארעכינין דס עס איז נישט קיין צווק צי לעבין וי זייערי עלטערין, אלס פארצאטיש, אין מיט זייער קינדעשין שכל זיכען זייא נאך די גרעסטי לוקסוס מיט צי מאכין, אין דס קליידן, אויך אנדערי אויף פירונגען, זאלין זיין העכסט מאדערין, דאמיט זייא זאלין קאנין זייערי תאוות ערפילין

אין אז זייא ווילין נישט זיין העכסט מאדערין אין אויס געפידערט, אין בשמירט מיט פארשידענע טייערע שמעקידיגע אייליין,

ווילין זייא נישט קאנין פארקערין מיט די איינטעליגענטי ליט, אין זייא ווילין נישט קאנין גיין אויף די בעללירי, טאנץ שולען, טעיאטער, מאזי, אין שפאציר גארטין, צירקוס, אונד דעסט גלייכען אין פארשידענע צוזאמענקונפטין זעלבסט פארשטענדליך אז צי די אלע זאכין ברויך מען פיל געלד, אין אז די עלטערן זענען ריך גבין זייא דס באלד נאך פאר זייערי קינדער, ווען זייער ליבשאפט, אין אז די עלטערן זענין נישט ריך, רייסין די קינדער פין זייא די הויט אז דס מיז זיין, זא מוז דער פאטער אן ווענדין אלי מעגליכקייטין דען ער קאן שאן נישט פארנעמין דער טאכטערס גיווין.

גֶעבִּין פַאריִן אַנדערִין, דֶער זוז וָועט זִיך נִישט שָׁמִין פִּין זיין פָאטֶער, אִין אָויף וָועמִין הָאבִּין מִיר זִיך אָן צִי לֶעגִין נָאר אָויף אוּנזֶער פָאטֶער פִּין הִימֶעל, אַצִינְד מֵיינֶע לִיבֶע לֶעזֶער, וָועט אִיר פְּרֶעגִין. פַר וָוס אִיז דָס טַאקִין אָזָא, אַז אִין דֶעם דור אֵיידֶער מָשִׁיחַ וָועט קִימֶען, זָאל אָזָא בִיטֶער עַוות אִין חֲציפות גִיוָועלְטִיגֶען, אִיך וָועל אֵייך דָס פַאר עָנְפֶערִין, דִי הֵיילִיגֶע סְפָרִים שְׁרַייבִין אַז יֶעדֶער מֶענש קָאן וִויסֶען וָוס זיין הָויפְט זַאך אִיז, וָוס עֶר בְּרָויך פַאר רֶעכְטִין אָויף דֶער וָועלְט, וָוען עֶר זֶעהט דָס אָויף אֵיין עֲבִירָה אֶדֶער אַתַאוָה פַארְלַייגְט זִיך דֶער ייֶצֶר הָרַע אָויף אִים זֵייעֶר שְׁטַארְק, אִיז דָס אַסִימָן אַז אָויף דֶער זַאך בְּרָויך עֶר זִיך שְׁטַארְק מוסֶר נֶפֶש זיין, אִין זִיך נִישט לָאזִין, זָא אָויך אַלַלגְעמֵיין אִין יֶעדִין דור שְׁטַארְקט זִיך דֶער ייֶצֶר הָרַע אָויף אֵיין זַאך, אִין פִּין דֶעם קָאן מֶען פַארְשְׁטֵיין אַז וָוס דֶער עִיקָר אִיז צִי פַר רֶעכְטִין, אַצִינְד מֵיינֶע לִיבֶע לֶעזִיר אַז מִיר זֶעהֶן אַז אִין אוּנזֶער דור אִיז אַלֶעס מְקוּיִים גִיוָוארִין וָוס אוּנזֶערִי חֲכָמִים הָאבִּין גִישְׁרִיבְען פִּין דֶעם קָאנִין מִיר פַארְשְׁטֵיין, אַז דִי זַאכִין זֶענִין אוּנזֶער פְלִיכְט צִי פַאר רֶעכְטִין, מִיט גְרָאס מְסִירַת נֶפֶש, עֶבִּין וויֵיל דֶער ייֶצֶר הָרַע פַארְלַייגְט זִיך, זָא שְׁטַארְק,

פרק י״א

מִיר זֶעהֶן לֵיידִיר, דָס גָאר אִין יוּדֶעשֶע הָאזֶער וָוס דִי עלְטֶערְן זֶענִין שְׁטֶרֶענְג פְרוּם, אִין זֵייעֶר גַאנְץ הָאפְּנוּנְג אִיז גִיוָועזִין אָויף צִי צִיהֶען עֶהרְלִיכֶע יוּדֶעשֶע קִינֶער, אִין

אִיר פָּראכְט אִיז וַיִיז וָעט זַיין טַיִיעֶר, וַויִיל יְעדֶער וָעט טְרִינקֶען,
(וכו׳) אִין אַיינֶער וָעט נִישט שְׁטָראפִין מוּסָר זָאגִין דָעם
אַנְדֶערִין, דָס הָויז וויא דִי חֲכָמִים פְלֶעגִין זִיך דָארְט פַארְזַאמְלִין
וָעט מָען דָארְט מְזַנֶה זַיין מִיט זונות, אִין דִי שְׁטָעט וָעלִין
חָרוּב וָערִין, אִין דָס פְלַאטְץ גַבְלָן, וָעט פַאר וויסְט וָערִין
אִין דִי מֶענְשִין וָוס וָאנֶען בַא דִי גְרֶענִיצִין, אִין אַיין פְשַט אִיז
דִי סַנְהֶדְרִין, וָעלִין אַרִים גַיין פִין שְׁטָאט צִי שְׁטָאט אִין קַיינֶער
וָעט זִיך נִישט דָער בַרִימֶען אָויף זַייא, אִין דִי חָכְמָה פִין דִי
לוּמְדִים וָעט זַיין פַר מִיאוּסְת, אִין דִי וָוס הָאבִין מוֹרָא פַאר
עֲבִירוֹת, וָעלִין זַיין פַר מִיאוּסְת אִין דָער אֱמֶת וָעט פֶע לִין,
אִין דָער וָוס וָעט אָב קֶערִין פִין שְׁלֶעכְטִין, וָעלִין אִים דִי
גַאנְצִי וָעלְט הַאלְטִין פַאר אַנַער, יוּנְגֶע וָעלִין פַארְשֶׁעמִין דָס
פָּנִים פִין דִי אַלְטֶע, אַלְטֶע וָעלִין זִיך אָויף שְׁטֶעלִין פַאר
יוּנְגֶע, דָער זוּן וָעט פַר מִיאוּסְן דָעם פָאטֶער, דִי טָאכְטֶער
וָעט אָויף שְׁטַיין מִיט עַזוּת פָּנִים קֶעגִין דָער מוּטֶער, דִי שְׁנִיר
וָעט זַיין מִיט עַזוּת פָּנִים קֶעגִין דָער שְׁוִויגֶער, דִי שׁוּנְאִים פִין
מֶענְשִין וָעלִין זַיין זַייֶנע אַייגֶענֶע שְׁטוּב מֶענְשִין, פְנֵי הַדוֹר
כְּפְנֵי כֶּלֶב, דָס מֵיינְט מָען דָס דוֹר וָעלִין זַיין וִוי כְּלָבִים, וָוס
שָׁמִין זִיך נִישט אַייגֶער פַארִין אַנְדֶערִין, נָאר אַפְשַט דִי גְרֶאסִי
לַייט כִּין דָעם דוֹר וָעלִין זַיין גֵירֶעכְינְט בַייא דָעם פְרָאסְטִין
פְּאלְק, וִוי דָס פָּנִים פִין אַכְלֶב, נָאר אַפְשַט, דִי רַייכִי מֶענְשִין
וָעלִין זַיין קַארְג אִין אִים דָערְבַארִימְג, זַייא וָעלִין נִישט
וָעלִין גֶשְׁבִין פַאר קִיין אָרִימַאן, וָא וִוי אַכְלֶב וָוס וִיל נִישט

עזות פנים איז דער גרעסטיר מיזחס, אין יעדער האט פאר אים דרך ארץ אין יעדער רעשפעקטירט אים פאר די פאר גראציר וס ער האט, אין דער צוריק געהאלטינער פרומער מענש, דער איז פאר גאר נישט גירעכינט, יעדער האלט אים פאר אנער,

די הייליגע חכמים האבין דאס גיזעהן ברוח הקודש, וס עס וועט זיין אין דעם דור אייער משיח וועט קימען, ווי מיר וועפינען אין (זוה"ק) רבי אליעזר האט מגלה גיוועזן גראסע סודות פאר רבי עקיבא, האט רבי עקיבא גיוויינט פרעגט אים ר"א, עקיבא, פאר וס ווייסט די, זאגט ר"ע וייא איז פאר דעם דור וס ועלין זיין דארשטיק פין דיר, זאגט אים רבי אליעזר, אזא זאלסטי זאגין, ווי איז פר דעם דור וס ועלין זיין יתומים, אן אטעטע, אן אחכם, עס ועלין קימען אזאלכי טעג, וס דס גאנצי דור ועלין זיין חצופים, אין עזות פנימיר אין די תורה ועט פארגעסין ווערין פין די יודען אין קיינער ועט נישט פארשטין אין באגעריין, אין דער וס ועט זיד דערוועקין זיין הארץ צי דער תורה דער ועט זיין מבוזה, ווי איז פאר דעם דור ועלן דס ועט קימען, דס דור ועט נאר האבין אקיוום אין זכות פין די קליינע קינדער וס לערנין תורה אייער זייא זינדיגען, אין דער גמרא סוטה שטייט אז אין די לעצטי יאהרין, אייזיר משיח ועט קימען ועט זיין דס חציפות אין דס עזות זייער גראס, אין דס טייערקייט ועט זיין זייער גראס, די ויין שטאק ועט געבן

יְרוּשָׁלַיִם אִיז נָאר חָרוּב גִּיוָוארִין, נָאר וֵייל זֵייא הָאבִין זִיך
נִישט גֶּישֶׁעמְט, אֵייגָער פַּאר דֶעם אַנְדֶערִין, דֶען אַוו שטַייט
אִין פְּסוק שֶׁעמְט אֵייךְ, דֶען אִימְווִירדִיגְעס הָאבִין זֵייא גִיטָון,
אָבֶער זֵייא שֶׁעמֶען זִיך נִיט, אִין זֵיי וֵייסִין זִיך נִיט צִי שֶׁעמֶען
דְרוּם וָועלִין זֵייא פַּאלִין צְווִישֶׁען דִי רְשָׁעִים, אִין דִי צֵייט פִּין
זֵייעֶר שְׁטְרָאף וָועלִין זֵייא גִישטְרַויכִילְט וָוערִין, אַזא זָאגט גָאט,
אִין מְסֶכְת אָבוֹת לֶערנִין מִיר, וָוער עֶס הָאט בּוּשָׁה קִימְט אִין
גַן עֵדֶן, אִיז עַזוּת פָּנִים פַּאלְט אִין גֵיהִנוֹם אִין וָוער
עֶס אִיז אֵיין עַזוּת פָּנִים הָאט קֵיין תְּשוּבָה, וֵייל
זַיין עַזוּת לָאזְט אִים נִישט טָון קֵיין תְּשוּבָה אָויךְ גֶעפִינִין
מִיר דֶס אוּנְזֶערִי חֲכָמִים טִיעֶן זֵייעֶר שֶׁעֶנְדֶען דֶעם עַזוּת פָּנִים
אִין דֶער גְּמָרָא (תענית ז׳) לֶערנִין מִיר, רַב סַלָא זָאגְט, רֶעגִין
וָועְרְט נָאר אָויף גִיהַאלְטִין וָועגִין דִי עַזוּת פְּנֵימֶערִ, אָוךְ זָאגְט
רַב סַלָא וָוער עֶס אִיז אֵיין עַזוּת פָּנִים צוּם טוֹף וָועט עֶר נִכְשָׁל
וָועְרִין מִיט אֵיין הַארְבִּיר עַבֵּרָה, רַב נַחְמָן בַּ״י זָאגְט עֶס אִיז
אַסִימָן דֶס עֶר אִיז שֶׁאן נִיכְשָׁל גִיוָוארִין אִין אֵיין עֲבֵירָה, נָאך
שְׁטַייט דָארְט, דֶס מֶען מֶעג אִים רִיפֶּען רָשָׁע, אִין מֶען מֶעג
אִים פַּיינְט הָאבִין, טַייעֶרֶע יְהוּדִים! בַּארְעכִינְט אַייךְ נָאר גוּט,
פִּין דֶעם אַלִים וָוס מִיר הָאבִין דָא גִישְׁרִיבִין, קֶען מֶען
פַּארְשְׁטֵיין, וִוי וָואל אִיז דֶעם מֶענְש וָוס הָאט דִי מִדָה פִּין
בּוּשָׁה, אֲבִיר לֵייְדִיר! לֵייְדִיר! וָוס קָאנִין מִיר זָאגִין דֶס עֶס
אִיז אָויךְ גִישְׁטַאנִין אַנֵייעֶ וָועלְט וָוס דֶס עַזוּת הָאט זִיך אַזוּ
נִישְׁטַארְקְט מֶען שֶׁעמְט זִיך נִישט צִי טָון עֶפִּינְטְלִיךְ קֵיין
עֲבֵירוֹת, מִיר הַאלְטִין לֵייְדִיר אִין אַזָא צֵייט דֶס דֶער גְּרֶעסְטֶער

באצייכינט מיט דער מדה פין בושה צי שעמען זיך פאר דעם היילינגין בורא, איבער צי טרעטין זיין באפעל אין זיינע גיבאט דען זייא זענין קינדער פין די היילינגי עלטערין אברהם יצחק אין יעקב וס זייא האבין אונז איבער גילאזט די היילינגי תמונה, אין מיר גלייבין אז גאט איז דער האר פאן דער גאנציר ועלט, אין פאר אים איז קיין פארבארגין קייט נישט דא, אזו ווי עס שטייט אין פסוק ווען אמענש זאל זיך באהאלטין אין פארבארגיני פלעצער, אין טון בייז, ועל איך איד אים דען נישט זעהן, אזו זאגט גאט ב"ה, קימט אויס דס דורך דער גוטער מידה פין בושה האלט זיך דער יוד צוריק פין צו זינדיגין, דער ערשטיר סימן פין איוד איז די מדה פין בושה, ווי די גמרא זאגט (יבמות ע"ט) דרייא סימנים האט דס יודעשע פאלק זייא האבין דיא מדה פין בושה, איז די מדה פין דער בארימקייט, אין גוטס טון איינער פאר דעם אנדערין אויך זאגט די גמרא (נדרים כ"ז) אז עס איז אגוטער סימז ווען אמענטש האט בושה ווער עס שעמט זיך, דער זינדיגט נישט אזו גיך, אין ווער עס האט נישט קיין בושה, ווייסט מאן דס זיינע עלטערן זענין נישט גישטאנין אויף דעם בארג סיני ווען מיהאט גיגעבין די תורה, אין אזו ויא דער שכר פין בושה איז זייער גרויס, אזו חלילה ווער עס איז איין עזות פנים אים פארשעמט, איז זיין שטראף זייער גראס ח"ו, זייא זענין גורם פיל שלעכטס ח"ו זייא פארלעגגעדין דעס גלות, אזו ויא מיר לערנין אין דער גמרא (שבת קמ"ט) עולא זאגט

קענען אזא פירען, אין ווען אזוי העבען אונזער געבעט, מיר זאלין שאן אזוי גיליזט ווערין פין דעם ביטערן גלות.

פרק ו׳

אצינד מיינע ליבע לעזער, ווילין מיר שרייבין פין צוויא מדות נאטירין, וואס די ענגין אייגע אין דער אנדערע, דס זענין די נאטיר פין צניעות, דס הייסט צוריק גיצויגין, אין איין גיהאלטין, דס אנדערע איז די נאטיר פין בושה, דס מאן זאל זיך שעמין, די צוויא מדות צניעות אין בושה זענין אגראסע הויפטזאך צום יודעשקייט, אונד דורך דעם קען דער מענש קימין צי פיל גוטס מיר זהן דס איין מענש שעמט זיך פאר איין גרעסירין פין זיך אין האלט זיך גענגין אים צוריק, פין פיל זאכין וואס אין דער פארבארגין טוט ער דס, איבער הויפט גענגין אגראסין האר אדער אקעניג שעמט ער זיך דס מויל צי עפינין אונד די אויגין אויף צי הייבין, אין דס זהן מיר אין מענטשליכין גייסט אויד, דען די גאטונג בושה גענפינין מיר אוך בייא די באפעלקערונג, דען מיט דעם זענין אב גישייד מענטשין פין אנדערי באשעפינישין דס די אנדערע באשעפינישן האבין נישט קיין בושה, ווייל זייא האבין נישט קיין פארשטאנד.

עם איז אביר פארהאנדין אבושה צי שעמין זיך פאר דעם באשעפיר, אין נישט ווידער שפעניגין גענגין אים די בושה האבין נישט די באפלקערונג ווייל זייא גלייבין נישט אז גאט ב״ה זהט אליס, אביר דס הייליגי פאלק ישראל איז

האסט ניכט אב גיטיילט פין איין וואוירט צים אנדערין, ווען עס קימט צווייא ווערטער, וום דס צווייטע הייבט זיך אן מיט איין אות וום דעם עדשטי האט זיך אויס גילאזט, צים ביישפיל על־לבבך ווען מיחפט דס צי זאם, ווערט איין למד פארשלינגען זא דעסט גלייכין בא אנדערי ווערטער, אין די אלע אותיות אין נקודות פין אייביג אויס, וום די האסט פארדארבין אלי שטייען אין זענין מקטרג אויף דיר, אין פערלאנגען מען זאל דיך משפטען פאר דעם, וום די האסט זייא פארשעמט, אין די האסט זייא פארמיטען, דס זייא זאלין זיין גיצייכינט אין דער אובערשטער קרון, אין דער אייבערשטער פירט די וועלט מיט גירעכט, אזו איז דיין פסק אראס, די זאלסט ארים גיינען ונד, טאמער ווסטי פאר רעכטין וום די האסט פארדארבין, אין ווען ניכט דיינע גוטע מעשים, העט דיין משפט זייער שווער גיוועזען, אזו האט דער צייליט דער חסיד ר׳ עזרה פאר ר׳ גדליי, אין די שטאט ליידט, האבין דס גיהערט, האבין זייא געשיקט נאד אמענש ר׳ משה חיים, ער האט גיוואנט פיפציג מאל וויידט, ער האט גיקאנט גוט דקדיק, זייא האבין אים געדינגען, ער זאל זייא לערנין גוט ארויס זאגין די ווערטער, אין זייא האבין זיך אזו איין געפירט זייער קינדער אין קינדס קינדער, אין דעם זכות, איז זייער תפילה אן געניממין גיוואירין, עס האט בא זייא אין שטאט ניכט פאסירט קיין שום צרה, אין קיין שלעכטיק, אין זייא האבין גיהאט פין אלעם גוטען, השי״ת זאל אונז אוך העלפין, מיר זאלין זיך